



Kevser Suresi

Rahman Rahim Allah'ın Adıyla

Şüphesiz biz, sana Kevser'i verdik.

Şu hâlde Rabbin için namaz kıl ve tekbir
alırken, namazda ellerini boğazına kadar kaldır.
Doğrusu asıl soyu kesik olan, sana kin duyandır.



Hidayet Önderleri

İMAM MUHAMMED BÂKİR

(*ONA SELAM OLSUN*)

7. cilt

Telif Komisyonu
(Dünya Ehl-i Beyt Kurultayı)

Çeviri:

Vahdettin İnce

Tashih & Tatbik:

Seyyid Seccad Karakuş

KEVSER



<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

Kevser Yayınları: 103

Eserin Orijinal Adı:

A'lamu'l-Hidaye; el-İmam Muhammed b. Ali
(aleyhi's-selâm)

Dizgi ve Mizanpaj:

Kevser Yayıncılık

Son Okur:

Murtaza Turabî

Kapak Tasarım:

Kevser

Cilt:

Erdoğanlar Mücellit

Baskı:

Selin Matbaacılık

1. Baskı: Nisan 2007

ISBN: 978-975-6640-67-7 (Takım No)

978-975-6640-81-4 (Cilt No)

Adres:

Kevser Basın Yayın Ltd. Şti.

Horhor Cad. Eren Apt. No: 78/3

Fatih – İSTANBUL

Tel: (0212) 534 35 28 Fax: 631 36 01



<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

القرآن الكريم:

إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ
يُطَهِّرَكُم تَطْهِيرًا.

Kur'ân-ı Kerim:

**Allah ancak siz Ehl-i Beyt'ten her türlü kötülüğü
uzak tutmak ve sizi tertemiz kılmak ister.**

(Ahzâb / 33)



قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ):
إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ: كِتَابَ اللَّهِ، وَ عِتْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي،
مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا، وَأَهْمَا لَنْ يَفْتَرِقَا
حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ.

Hz. Resulullah (s.a.a):

Ben sizin aranızda iki paha biçilmez emanet bırakıyorum: -Biri- Allah'ın kitabı ve -diğeri- itretim, Ehl-i Beytim. Bu ikisine sımsıkı sarıldığınız müddetçe asla sapmazsınız. Bu ikisi Kevser havuzunun başında bana varıncaya kadar birbirinden ayrılmazlar.

(Sahih-i Müslim, c.7, s.122; Sünen-i Daremî, c. 2, s.432; Müsned-i Ahmed, c.4, s. 14, 17, 26, 59; c.4, s.466, 471; c.5, s.182; Müstedrek-i Hâkim, c.4, s.109, 148, 533 vs.)



TAKDİM

Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

Son dönemde düşmanların tüm çabalarına rağmen modern cehaletten bitkin düşen ve evrensel adalete susamış olan dünya gözünü bir kez daha İslâm dinine, Şia kültürüne ve Ehl-i Beyt (a.s) Ekolü'ne dikmiş durumda. Bu durum, sevindirici olmakla beraber bilinçli insanların sorumluluğunu kat kat artıran, başta Hz. Resulullah (s.a.a) olmak üzere hidayet önderleri olan Ehl-i Beyt'i tanıtmanın ne denli zaruret hâline geldiğini gözler önüne seren bir faktördür aynı zamanda.

İşte bu nedenle, Ehl-i Beyt ve Muhammedî öz İslâm kültürünü yaymayı amaç edinen yayınevimiz bu doğrultuda yazar ve araştırmacıların araştırma eserlerine ve ilmî faaliyetlerine kucak açıyor ve kendisini bu yüce kültürün yayılması için çaba harcayan yazar ve mütercimlerin hizmetçisi biliyor.

Bu hususta Dünya Ehl-i Beyt Kurultayı'nın, Şia'nın düşünürlerinden oluşturduğu bir komisyon aracılığıyla hazırlattığı "**Hidayet Önderleri**" unvanıyla 14 ciltten oluşan dev çalışması şayan-ı teveccühtür.

Bu titiz çalışmada bir taraftan Müslümanlar arası vahdet ve birliğin zaruretinin bilinci hâkim iken, diğer taraftan akıcı bir üslûpla kaleme alınması, gerçeklerin, konusunda kaynak kitaplar esas alınarak tüm çıplaklığıyla ortaya konulmasına dikkat edilmiştir. Ehl-i Beyt öğretileriyle ilgili olarak



merkez konumunda olan "Dünya Ehl-i Beyt Kurultayı"ndan da ancak bu özellikleri haiz bir çalışma beklenirdi zaten.

Yayınevimizin, konusunda kaynak olacak 14 ciltlik bu dev eseri Türkçe'ye kazandırma yönünde birkaç yıldan beri çalışma başlattığı ve kısa aralıklarla okurlarına sunacağı haberini siz değerleri okurlarla paylaşmak isteriz.

Kitabın telifinde gösterilen titizlik, çeviri aşamasında da gözetildi. Güçlü çevirmenlerin akıcı çevirilerinden sonra aynen kaynak eserlerde olduğu gibi orijinal metni ile tatbik yapıldı. Tatbik aşamasında uzman kadrodan yararlandı. Bütün bu aşamalardan sonra yine uzman kardeşlerimiz ve ustalarımız tarafından bir kez daha gözden geçirildi.

Bu arada eserin hazırlanmasında emeği geçen bütün ustalara ve kardeşlerimize teşekkürü borç biliyoruz.

Kültürel cihad meydanında atılan bu küçük adımın, Mevla'mızın rızasını kazanmaya vesile olması ve Ehl-i Beyt öğretilerine susamış insanlara faydalı olması umuduyla...

KEVSER



ÖNSÖZ

Rahman ve Rahim Allah'ın Adıyla

Hamd, her şeyi yaratan ve ona yol gösteren Allah'a mahsustur. Salât ve selâm Allah'ın kulları için rehber olarak seçtiği önderler, özellikle peygamberlerin sonuncusu, elçilerin ve seçkin kulların efendisi Ebu'l-Kasım Muhammed Mustafa (s.a.a) ile onun mübarek ve tertemiz Ehl-i Beyt'inin üzerine olsun.

Yüce Allah insanı yarattı ve onu akıl ve irade unsurları ile donattı. İnsan akli ile gerçeği görüp ortaya çıkarır ve onu batıldan ayırt eder. İrade ile de yararına gördüğü, amaçlarını ve hedeflerini gerçekleştireceğini düşündüğü şeyi seçer.

Yüce Allah, bu ayırt edici akli kulları için hüccet kıldı. Bu akıllara hidayet pınarından feyiz sunarak onları destekledi. Çünkü insana bilmediklerini öğreten, onu lâıyığı olduğu kemal yoluna yönlendiren, ona uğruna yaratıldığı ve gerçekleştirilmesi için dünyaya getirildiği amacı bildiren O'dur.

Kur'ân-ı Kerim bize ilâhî hidayetin kriterlerini, ufuklarını, gereklerini ve yollarını açık nasları ile belirtti.

Ayrıca bir yandan bu hidayetin sebeplerini açıklarken, öbür yandan onun meyvelerini ve sonuçlarını gözler önüne serdi.

Yüce Allah şöyle buyuruyor:

De ki, asıl hidayet Allah'ın hidayetidir.¹

1- En'âm, 71



Allah dilediği kimseleri doğru yola iletir.¹

Allah gerçeği söyler ve O doğru yola iletir.²

Kim Allah'a sarılırsa, o kesinlikle doğru yola iletilmiştir.³

De ki, Allah hakka iletir. Hakka ileten mi uyulmaya daha layıktır, yoksa başkasının kılavuzluğundan yararlanmadıkça kendisi doğru yolu bulamayan mı?⁴

Kendilerine bilgi verilenler, Rabbinden sana indirilen mesajın gerçek olduğunu, üstün iradeli ve hamde layık Allah'ın yoluna ilettiğini görürler.⁵

Allah'tan kaynaklanan bir yol gösterme olmaksızın keyfi arzusuna uyandan daha sapık kim olabilir?⁶

Buna göre hidayetın kaynağı yüce Allah'tır ve gerçek hidayet O'nun hidayetidir. İnsanı elinden tutup doğru yola ve sağlam gerçeğe ileten O'dur.

Bunlar ilmin desteklediği, bilginlerin idrak edip bütün varlıkları ile boyun eğdikleri gerçeklerdir.

Yüce Allah, insan fıtratını kemale ve cemale eğilimli bir yapıda yarattı. Sonra onu lâıyığı olduğu kemale yönlendirmekle ödüllendirdi ve ona kemale erdirecek yolu tanıma nimetini bağışladı. Bu yüzden yüce Allah; **"Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet etsinler diye yarattım."**⁷ buyuruyor. Nasıl ibadet edileceği bilinmeden bu görev gerçekleştirilemeyeceği için bilmek ile ibadet etmek kemal zirvesine erdirecek tek yol ve yegâne amaç olmuştur.

1- Bakara, 213

2- Ahzâb, 4

3- Âl-i İmrân, 101

4- Yûnus, 35

5- Sebe', 6

6- Kasas, 50

7- Zâriyât, 56



Öte yandan insanın kemale doğru hareketinde itici etken olması için onu öfke ve hırs içgüdüleri ile donattığından dolayı, öfkenin ve hırsın ve bunlardan kaynaklanan ve bunların gerekleri olan arzu ve duyguların egemenliğinden kurtulmasından emin olunamaz. Bundan dolayı insan aklının ve diğer bilgi edinme yöntemlerinin yanı sıra sağlıklı algılamayı ve görmeyi garanti edecek araçlara da muhtaçtır. Bu araçlar sayesinde yüce Allah'ın ona yönelik hücceti tamamlanmış, hidayet nimeti kemale ermiş ve böylece serbest iradesiyle iyilik ya da kötülük yolunu seçmesini mümkün kılacak bütün sebeplere sahip olmuş olur.

Bundan dolayı ilâhî hidayet yarasası, insan aklını desteklemeyi gerekli gördü. Bu destek ilâhî vahiy ve kulları doğru yola yöneltme sorumluluğunu üstlenmek üzere Allah tarafından seçilen hidayet önderleri aracılığı ile gerçekleşti. Bu destekleme ise, gerekli bilgileri ayrıntılı şekilde sunmak ve hayatın her alanında gerekli olan yönlendirmeleri yapmakla gerçekleşmiştir.

Tarihin başlangıcından itibaren bütün çağlar ve yüzyıllar boyunca peygamberler ile onların vasileri ilâhî hidayet meşalesini elden ele taşımışlardır. Yüce Allah kullarını hiçbir yerde, hiçbir zaman hidayete ileten bir hüccetsiz, doğru yolu gösteren bir mürşitsiz ve aydınlatıcı ışıksız bırakmamıştır. Aklın delillerini destekler nitelikteki vahiy nasları açıkça belirtiyor ki, yeryüzü yüce Allah'ın kullara hitap edecek hüccetinden yana boş kalmaz. Çünkü böyle bir boşluk insanlar tarafından yüce Allah'a karşı bahane ve gerekçe olarak kullanılabilir.

Buna göre hüccet kullardan önce, kullarla beraber ve kullardan sonra hep vardır. Öyle ki, eğer yeryüzünde sadece iki kişi kalsa, onlardan biri hüccet olur.

Kur'ân-ı Kerim, bu ilkeyi şüpheyeye yer bırakmayacak şekilde şöyle vurguluyor:



Sen sadece bir uyarıcısın ve her kavmin bir yol göstericisi vardır.¹

Yüce Allah'ın nebileri, resulleri ve onların yol gösterici vasileri doğru yola yöneltme görevini bütün aşamaları ile üstlenirler. Bu aşamalar şu maddelerde özetlenebilir:

1- Vahyi tam bir şekilde almak ve ilâhî mesajı en ince ayrıntısına kadar kapsamak. Bu aşama elçiliği üstlenmek için tam bir hazırlığı gerektirir. Bundan dolayı elçilerle ilgili seçim, tamamı ile Allah'a ait bir iştir. Kur'ân-ı Kerim'de bu gerçek şöyle ifade edilir:

Allah elçilik görevini kime vereceğini daha iyi bilir.²

Allah elçilerinden dilediğini seçer.³

2- İlâhî mesajı insanlığa ve mesajın hitap ettiği kitleye ulaştırmak. Bu ulaştırma görevi, ulaştırma görevini, ulaştırmanın amaçlarını ve gereklerini bütün ayrıntıları ile kapsamada somutlaşan tam bir yeterliliğin yanı sıra yanlış yapmaktan ve sapmalardan korunmuş olmaya dayanır.

Yüce Allah bu ilkeyi şöyle ifade ediyor:

İnsanlar tek bir ümmet idi. Allah peygamberleri müjdeciler ve uyarıcılar olarak gönderdi. Onlarla beraber anlaşmazlığa düştükleri konularda insanlar arasında hüküm vermek üzere gerçeği içeren kitabı gönderdi.⁴

3- İlâhî risalete inanan bir ümmet oluşturmak ve bu ümmeti hidayete erdirici önderliği destekleyip güçlendirmeye hazırlamak. Bu hazırlığın amacı ilâhî risaletin amaçlarını gerçekleştirmek ve onun yasalarını hayata uygulamaktır. Kur'-

1- R'âd, 7

2- En'âm, 124

3- Âl-i İmrân, 179

4- Bakara, 213



ân-ı Kerim'in ayetleri bu görevi açık bir dille vurgularken tezkiye (arındırma) ve talim (öğretim) terimlerini kullanarak şöyle diyor:

Onları arındırıp yücelten, onlara kitabı ve hikmeti öğreten bir elçi gönderdi.¹

Tezkiye, insana layık kemal doğrultusundaki eğitimidir. Bu eğitim, kemalin bütün unsurları ile donanmış, elverişli bir örneğin varlığını gerektirir. Nitekim yüce Allah şöyle buyuruyor:

Allah'ın Elçisi'nde sizin için güzel bir örnek vardır.²

4- İlâhî risaleti, onun için belirlenen süre boyunca bozulmadan, değişmeye ve kayba uğratmadan korumak. Bu görev de ilmî ve ruhsal yeterliliği gerektirir ki, buna "ismet" (yanılgıdan ve hatadan korunmuşluk) denir.

5- Manevî misyonun amaçlarını gerçekleştirmek, fertlerin vicdanlarında ve toplumların kurumlarında ahlâkî değerleri kökleştirmek için çalışmak. Bu da ancak ilâhî kriterleri yürürlüğe koymakla, ilâhî risaletin kriterleri uyarınca ümmetin işlerini yönetmeyi üstlenen siyasî bir yapı kurarak hanif dinin yasalarını topluma uygulamakla mümkündür. Bu yürütme görevi bilge bir yönetim kadrosu, üstün bir cesaret, büyük bir kararlılık, fertlerin psikolojileri ile toplumsal uygulamalarla, fikrî, siyasî ve sosyal akımlarla, yönetim, eğitim ve hayat tecrübeleri ile ilgili tam bir bilgiyi gerektirir.

Bunların hepsini evrensel bir dinî devleti yönetmeyi sağlayacak ilmî yeterlilikle özetleyebiliriz. Bu ilmî yeterliliğe dinî yönetimi her türlü sapmadan ve yanlış uygulamadan koruyacak ruhsal yeterlilikte ifadesini bulan "ismet" (yanılma-dan ve hatadan korunmuşluk) sıfatını da eklemek gerekir.

1- Cuma, 2

2- Ahzâb, 21

Çünkü bu yönden bir yetersizlik hâlinde baş gösterebilecek olan sapmalar ve yanlışlıklar yönetimin ve ona uyan ümmetin takip ettiği yolda ilâhî risaletin amaçları ile çelişen olumsuz etkiler meydana getirebilir.

Tarih boyunca gelen peygamberler ile arkalarından gelen seçkin önderler özveriyi gerektiren hidayet yolunu izlediler, meşakkatli eğitim yolunda yürüdüler, ilâhî elçilik görevini yerine getirme yolunda her türlü zorluğa katlandılar, ilâhî elçilik hedeflerinin gerçekleşmesi yolunda kendini ilkelere ve inançlarına adanmış bir insanın feda edebileceği her şeylerini feda ettiler. Bir an bile geri çekilmediler, göz açıp kapatacak bir süre kadar bile yerlerinde saymadılar.

Yüce Allah onların yüzyıllar boyu süren kesintisiz gayretlerini ve cihatlarını peygamberlerin sonuncusu olan Abdullâh oğlu Muhammed'in (s.a.a) peygamberliği ile taçlandırdı, büyük emaneti ve bütün aşamaları ile hidayet sorumluluğunu ona yükledi, ondan bu emanetin hedeflerini gerçekleştirmesini istedi. Bu en büyük peygamber, bu sarp ve dikenli yolda müthiş adımlar attı, köklü değişimlere yol açan davetler ve inkılâpçı hareketler alanında son derece kısa sürede mümkün olan en büyük başarıyı gerçekleştirdi. Yirmi yıl kadar süren geceli gündüzlü çabalarının ve cihadının başlıca kazanımları şu maddelerde özetlenebilir:

1- İnsanlığa süreklilik ve kalıcılık unsurlarını içeren eksiksiz bir ilâhî mesaj sunmak.

2- Bu mesajı yozlaşmadan ve sapmadan koruyan unsurlarla donatmak.

3- İlke olarak İslâm'a, önder olarak Peygamberimize ve hayat yasası olarak şeriata inanan bir ümmet oluşturmak.

4- İslâm sancağını taşıyan ve ilâhî şeriati uygulayan bir siyasî yapı, bir İslâm devleti kurmak.

5- Peygamberimizin önderliğinde örneğini bulan hikmetli ilâhî önderliğin aydınlık saçı yüzünü sunmak.

Bu ilâhî risalet ve görevin hedeflerini eksiksiz bir şekilde gerçekleştirmek için şunlar zarurîdir:

a) Bu ilâhî risaletin uygulamasını ve onu yozlaştırıp yıkmak için sürekli fırsat kollayan komplolardan korumayı garanti edecek yeterlilikte bir önderliğin devamlı şekilde var olması.

b) İlmî ve psikolojik bakımdan yeterli bir eğitimcinin eli ile verilecek sağlıklı bir eğitimin nesiller boyunca sürmesi, bu yeterli eğitimcinin ahlâkta ve davranışta Peygamberimiz gibi örnek olması, ilâhî risaleti bütün yönleri ile kapsayıp bütün davranışlarında ve tutumlarında somutlaştırması.

Bundan dolayı Peygamberimiz (s.a.a) ilâhî bir plân gereğince Ehl-i Beyti'ne mensup bazı seçkinleri bu görev için hazırlamakla ve bu seçkinlerin isimlerini ve fonksiyonlarını açıkça belirtmekle yükümlü kılındı.

Bu seçkin önderler, Peygamberimizin (s.a.a) başlattığı büyük hareketin ve kıyamete kadar hüküm sürecek olan ilâhî hidayetinin dizginlerini yüce Allah'ın emri ile teslim alacaklar, yüce Allah'ın ebedîlik bahşettiği ilâhî risaleti cahillerin bozmalarından ve hainlerin tuzaklarından koruyacaklar, yüz yıllar boyunca ve dünya durdukça kriterlerini açıklamayı, sırlarını ve hazinelerini gözler önüne sermeyi üstlendikleri mübarek şeriatın değerleri ve kavramları uyarınca nesilleri eğiteceklerdi.

Bu ilâhî plân, Resulullah'ın (s.a.a) sözlerinde şöyle somutlaşıyor:

Ben size iki değerli emanet bırakıyorum. Bunlara sarıldığınız takdirde kesinlikle sapıtmazsınız. Bunlar Allah'ın kitabı ile benim Ehl-i Beyt'imdir. Bunlar Havuz'da yanıma gelinceye kadar birbirlerinden asla ayrılmayacaklardır.

Ehl-i Beyt İmamları (hepsine Allah'ın selâmı olsun) Peygamberimizin (s.a.a) Allah'ın emri ile kendinden sonra üm-

metin önderliğini üstlenmek üzere tanıttığı en hayırlı kimse-lerdir.

On İki Ehl-i Beyt İmamı'nın hayat çizgisi, Hz. Peygamber (s.a.a) döneminden sonraki İslâm'ın gerçek çizgisini yansıtır. Onların hayatlarını kapsamlı biçimde incelemek, köklü İslâm hareketinin kapsamlı bir portresini gözlerimiz önüne sürer. O İslâm hareketi ki, Peygamberimizin (s.a.a) vefatının arkasından ateşli enerjisi zayıflamaya yüz tuttu, ama sonra ümmetin derinliklerinde içten içe yol almaya başladı. Bu süreçte Masum İmamlar (Allah'ın selâmı hepsine olsun) ümmeti bilinçlendirmeye, ümmetin enerjisini Peygamberimizin (s.a.a) kutsal devrimini kavrama doğrultusunda harekete geçirmeye çalıştılar. Fakat yönetimin ve ümmetin tutumları-na egemen olan evrensel yasaların müsaade ettiği ölçüde i-lerleyebildiler.

Bu râşid imamların hayatlarında dikkat çeken ortak özellikler şunlar oldu: Peygamberimizin (s.a.a) açtığı çığır ısrarla izlediler. Ümmet, teveccühünü onlara yönelterek onlarla kaynaştı, onları **Hidayet Önderleri** ve müminlerin yolunu aydınlatan yıldızlar olarak benimsedi. Onlar Allah'a ve O'nun rızasına ulaştırın kılavuzlar, Allah'ın emrinde karar bulanlar, Allah sevgisinde kemale erenler, Allah özleminin ateşinde eriyenler, imrenilen insanî kemalin zirvelerine yönelik tırmanışta birbirleri ile yarışanlardır.

Onların hayatı cihadın, sabırla Allah'a itaat etmenin, zalimlerden gelen cefaya tahammül etmenin çeşitli örnekleri ile doludur. Öyle ki, yüce Allah'ın hükümlerini yürürlüğe koyma uğrındaki kararlı direnişin en üstün örnekleri oldular. Bu direnişin arkasından onurlu şehitliği, onursuz hayata tercih ederek yüce bir mücadelenin ve büyük bir cihadın arkasından Allah'a kavuşma başarısını elde ettiler. Tarihçiler ve yazarlar, bu İmamların hayatlarını her açıdan ele alıp tam anlamı ile incelediklerini iddia edemezler. Bundan dolayı

bizim bu girişimimiz onların hayatlarından bazı kesitler; kişilikleri, davranışları ve tutumları hakkında tarihçilerin kaydettikleri ve araştırma kaynaklarında bulabildiğimiz bazı a-lıntıları sunmaktan ibarettir. Yüce Allah'ın bu çalışmamızı faydalı kılmasını umarız. Hiç şüphesiz başaranın sahibi O'dur.

Ehl-i Beyt hareketi hakkındaki bu incelememiz, İslâm Peygamberi ve elçilerin sonuncusu Abdullah oğlu Muhammed Mustafa (s.a.a) ile başlayıp, vasilerin sonuncusu ve beklenen Mehdi Muhammed b. Hasan Askerî ile son buluyor. Yüce Allah onun ortaya çıkışını çabuklaştırsın ve yeryüzünü adaleti ile aydınlatsın.

Bu kitap, Ehl-i Beyt İmamları'nın beşincisi ve masum hidayet önderlerinden yedincisi olan Muhammed b. Ali el-Bâkır'ın hayatını incelemeye ayrıldı. İmam Muhammed Bâkır (a.s), ilim, hidayet, amel ve eğitim alanlarında Hz. Peygamber'in (s.a.a) üstün kemallerini tüm boyutları ile somutlaştırdı. Onun yoğun kültürel faaliyetleri sonucu Ehl-i Beyt Medresesi daha da bir genişledi, bu ekolün öğretileri aydınlandı ve meyveleri yeşermeye başladı; bu dönemde bile biz o çalışmaların nurundan faydalanmaktayız.

Bu kutsal projenin gerçekleştirilip gün ışığına çıkarılması için yoğun gayretleri ile katkıda bulunan bütün kardeşlerimize, özellikle Seyyid Munzir Hakim'in denetiminde çalışan yazarlar kurulunun üyelerine şükranlarımızı sunmaktayız.

Son sözümüz bizi bu kutsal projeyi gerçekleştirmeye muvaffak eden yüce Allah'a dua ve şükürlerimizi sunmak olacaktır. O, kâfidir ve ne güzel yardımcıdır.

Dünya Ehl-i Beyt Kurultayı

Birinci Bölüm

- Birkaç Satırda İmam Muhammed Bâkır
 - İmam Muhammed Bâkır'ın (a.s)
Kişiliğinden İzlenimler
 - İmam Muhammed Bâkır'ın (a.s)
Kişiliğinden Görünümler
-

İMAM MUHAMMED BÂKİR'İN (A.S) HAYATINA KISA BİR BAKIŞ

• İmam Muhammed Bâkır (a.s); Resulullah'ın (s.a.a), kendisinden sonra İslâm ümmetine önderlik etmeleri ve ümmeti, yüce Allah'ın, bütün kirlerden arındırıp tertemiz kıldığı Masum İmamlar'ın önderliğinin gölgesinde takdir ettiği güven ve selâmet sahiline ulaştırmaları için belirlediği pak Ehl-i Beyt İmamları'nın beşincisidir.

İmam Bâkır (a.s); temiz ve pak kılınmış, yücelik ve kemale merdivenlerini sonuna kadar tırmanmış bir sülâleden dünyaya geldi. Bu sülâlenin bireyleri; fikir, akide, akıl, duygu, irade ve pratik davranış alanlarında bütün eksiksiz insanî şahsiyet değerlerine sahip oldukları gibi, erdemler dünyasının göz kamaştırıcı zirvelerini oluşturuyorlardı. Bunlar sadece Allah'a kulluk eden, kendilerini tamamen O'na adanmış şahsiyetlerdi. Allah sevgisinde erimiş, İslâmî risaletin değerleri uğruna kendilerini feda etmişlerdi. Gerçekten rabbanî kimselerdi. Zaten bu niteliklerinden dolayıdır ki, Hz. Resul (s.a.a) tarafından Kur'ân'a eş tutulmuşlardı. Onlar, Hz. Peygamber'den (s.a.a) sonra görkemli önderler, İslâm risaletini tatbikle görevli emin şahsiyetler; ümmeti yönlendirmeye, eğitmeye, işlerini idare etmeye, ümmetin tekâmülünün gereklerine cevap vermeye, dünya ve ahiret mutluluğunu sağlamaya ehil masum liderlerdi.

• İmam Bâkır (a.s), Hz. Ali (a.s) soyundan gelen temiz ve arı bir ebeveyninden dünyaya geldi. Dedeleri Hz. Hasan

(a.s) ve Hz. Hüseyin'in (a.s) hasletlerini üzerinde toplamıştı. Birkaç yılı, dedesi Hüseyin'in (a.s) himayesinde geçti. Sonra babası İmam Zeynelabidin'in (a.s) denetiminde yetişip gelişti. İlk gençlik çağına, buluş vaktine ve kemalin zirvesine ulaşıncaya kadar babasından hiç ayrılmadı. Hz. Peygamber'in (s.a.a) mübarek hicretinin birinci yüzyılının son on yılının ilk yarısında (hicrî doksan küsur yılında) babasının şehit düşmesine kadar hep onun yanındaydı.

Babası Ali b. Hüseyin (a.s), dedesi Hüseyin'den (a.s) sonra, İmam Bâkır (a.s) için görkemli bir önderlikti. Babası "Zeynü'l-Abidin (İbadet Edenlerin Süsü)", "Seyyidü's-Sacidin (Secde Edenlerin Efendisi)", "Kudvetü'z-Zahidin (Zahitlerin Önderi)", "Siracü'd-Dünya (Dünyanın Çırası)" ve "Cemalü'd-Din (Dinin Güzelliği)" lâkaplarıyla ün salmıştı. Şerefinden, efendiliğinden, ilminden, liyakatinden ve aklının mükemmelliğinden dolayı büyük imamlık makamına yaraşır bir şahsiyetti. Nitekim onunla aynı çağda yaşayan herkes buna tanıklık etmiştir.

- İmam Bâkır (a.s), ilim ve irfanı işte bu yüce şahsiyetten, yani babasından öğrendi. Nihayet bütün ilim dallarında en yüksek noktaya çıktı ve yeni bilgiler sundu. Gerçekten dedesi Resulullah'ın (s.a.a): "*İlmi bütün hakkıyla yaracaktır.*" diyerek ilimleri yaran anlamında "Bâkır" diye önceden müjdelediği vasfa sahipti.

Resulullah (s.a.a), Müslümanlara onun doğumunu müjdelemişti. Nitekim İmam Bâkır (a.s), peş peşe gelen fetihlerden, medeniyetlerin karışmasından, karşılıklı kültürel etkileşimlerden sonra İslâm ümmetini derinden sarsan kasırgalar döneminde şer'î ilimleri yeniden ihya etmişti. İmam Bâkır (a.s), İslâm'ın özünden fıskıran kültürel bir hareket başlatarak ümmete yol göstericiliğini eksiksiz bir şekilde yerine getirdi, Ehl-i Beyt'in (a.s) şahsında somutlaşan risalet pınarından ümmete kana kana içirdi.

• İmam Muhammed Bâkır (a.s), bütün hayatı boyunca Medine'de kalarak ilmiyle Müslüman ümmeti aydınlattı. Resulullah'ın (s.a.a) tohumlarını ektiği, İmam Ali'nin (a.s), sonra İmam Hasan ve İmam Hüseyin'in (üzerlerine selâm olsun) terbiye ettiği, onlardan sonra da babası Ali b. Hüseyin'in (a.s) beslediği salih Müslümanlardan oluşan cemaatin işlerini idare ederek rehberlik işlevini kusursuz bir şekilde yerine getirdi; bu cemaatin tekâmülünün, olgunluğunun ve yü-celiğinin sebeplerini hazırladı.

• İmam Bâkır (a.s) doğumundan şehit edildiği güne kadar Emevîlerden zulüm gördü. Bundan sadece Ömer b. Abdulaziz'in yaklaşık iki buçuk yıl süren kısa halifelik dönemini istisna tutabiliriz.

Emevî zulmünün en şiddetli devirlerine tanık oldu. Aynı zamanda bu azgın cahiliye akımının tarih sahnesinden silinmenin eşiğine geldiğini de gördü. Bütün bu zulümler yaşanırken onun gibi yüksek bilinç, azametli şahsiyet ve kemal düzeyinde bir önder nice acıları yutkunmak zorunda kaldı.

• Bu olumsuzluklara rağmen çok sayıda fakih, âlim ve müfessir de yetiştirebildi. İslâm dünyasının çeşitli bölgelelerinden Müslümanlar onun yanına akın ediyordu. Onun üstünlüğü konusunda eşi görülmemiş bir ittifak vardı.

İmam Bâkır (a.s), İslâm dünyasında yaşanan gelişmelerden kopuk bir hayat yaşamıyordu. Aksine kitleleri bilinçlendirme amacına yönelik aktif bir faaliyet yürüttü, halkın vicdanını harekete geçirmek için yoğun bir faaliyet içinde oldu. Ümmetin düzeyini yükseltmek, eski saygınlığını yeniden diriltmek için çaba gösterdi; bu uğurda malını harcadı, tıpkı saygı değer ataları ve büyük ecdadı gibi manevî bağışlarını esirgemedi. Sadece takva, sabır ve ihlâs bakımından örnek olmakla yetinmedi. Kendi döneminde yaşayan nesil için ve gelecekteki bütün nesiller için her yönden görkemli bir örnek oldu.

Doğduğu gün, ilim ve ameliyle cihat ettiği gün, şehit edildiği gün ve tekrar diriltileceği gün selâm olsun ona!

İMAM MUHAMMED BÂKİR'İN KİŞİLİĞİNDEN YANSIMALAR

1- Ebreş el-Kelbî ona şöyle dedi: "Sen gerçekten Resulullah'ın (s.a.a) oğlusun." Sonra gidip Hişam'a şöyle dedi:

Ey Ümeyyeoğulları! Yakamızı bırakın. Şüphesiz o, göklerde ve yerde olanları bilen yeryüzündeki en âlim insandır. Çünkü o, Resulullah'ın oğludur.¹

2- Ebu İshak şöyle demiştir:

Onun gibisini hiçbir yerde görmedim.²

3- Abdullah b. Ata el-Mekkî şöyle der:

Ebu Cafer Muhammed b. Ali b. Hüseyin'in (a.s) yanında olduğu kadar, âlimlerin birinin yanında bu kadar küçüldüğünü hiç görmedim. Bir gün Hakem b. Uteybe'yi -ki halk arasında büyük bir heybete sahipti-onun yanında ders gören bir çocuk gibi durduğunu gördüm.³

4- Hakem b. Uteybe: "**Şüphesiz bunda, belirgin insanlar için işaretler vardır.**"⁴ ayeti ile ilgili olarak şöyle demiştir:

Allah'a yemin ederim ki, Muhammed b. Ali onlardan biridir.⁵

1- el-Menakib, 2/286

2- Eimmetuna, 1/396; A'yanu's-Şia, 4, k, 2/20'den naklen.

3- Biharul-Envar, 11/82

4- [Hicr,75]

5- Keşfu'l-Gumme, s.212

5- Abdülmelik b. Mervan Medine Valisi'ne şöyle bir mektup yazdı:

Muhammed b. Ali'yi, ellerini ve ayaklarını bağlayarak bana gönder.

Vali ona şu cevabı yazdı:

Ey Müminlerin Emîri! Sana bu mektubu yazmamın sebebi, sana karşı gelmek veya emrinin dışına çıkmak değildir. Aksine, senin hayrını istedim ve senin için endişe duyduğum için bu mektup aracılığıyla senin görüşüne başvurma gereği duydum. Sana göndermemi istediğin adam gibi iffetli, zahit, muttaki birisi yeryüzünde yoktur. O, insanların en âlimi, en şefkatlisi, en çok çaba sarf edeni ve en çok ibadet edenidir. Müminlerin Emîri'nin ona dokunmasını istemedim. Çünkü: **"Bir kavim içinde bulunduğu durumu değiştirmedikçe, Allah onların durumunu değiştirmez."**

Halife Abdülmelik, Vali'nin bu uyarısından dolayı sevindi. Onun kendisine iyi niyetle öğüt vermek istediğini anladı.¹

6- Hişam b. Abdülmelik ona şöyle demiştir:

Allah'a yemin ederim ki, senden bir yalan duymuş değilim.²

Bir keresinde de şöyle demiştir:

Kureyş içinde senin gibi birisi olduğu sürece Araplar da Acemler de onların yönetiminde olacaktır.³

7- Kutade b. Diame el-Basrî ona şöyle demiştir:

Fakihlerin karşısında oturdum, İbn Abbas'ın karşısında oturdum. Onların hiçbirinin karşısında kalbim

1- Eimmetuna, 1/396, A'yanu's-Şia, 4, Bölüm: 2/85'den naklen.

2- el-Menakıb, 2/278

3- Biharu'l-Envar, 11/88

titremedi. Ama senin karşısında oturduğum zaman, kalbim titriyor.¹

8- Abdullah b. Ma'mer el-Leysî ona şöyle demiştir:

Sizin göğüsleriniz ilim ağaçlarının yetiştiği bir bahçedir; bu ağaçların meyvesi sizin, yaprakları da diğer insanlarındır.²

9- Şemsüddin Muhammed b. Tolon şöyle der:

Ebu Cafer Muhammed b. Zeynelabidin b. Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib (r.a). Lâkabı Bâkır'dır. Cafer Sadık'ın babasıdır. Allah her ikisinden de razı olsun. Bâkır, büyük bir âlim ve seyyid idi. Kendisine "Bâkır" denil-mesinin nedeni, geniş bilgiye sahip olmasıdır. "Tebak-kur" genişleme, "tebkıyr" ise genişletme anlamına gelir.

Şair onun hakkında şöyle der:

Ey takva ehli için geniş ilimlere sahip olan

Ve fitratı üzere (ilâhî davete) lebbeyk diyen!

10- Muhammed b. Talha eş-Şafîî şöyle der:

O, bütün ilimleri yaran ve toplayandır. İlim kılıcını çeken ve bayrağını yükseltendir. İlmin ilkelerini vazeden ve düzene koyandır. Kalbi berrak, ilmi arıydı. Nefsi pak, ahlâkı yüceydi. Bütün vakitlerini Allah'a ibadet etmekle geçirdi. Takva makamına sağlam basmıştı. Allah'a yakın olmanın alâmetleri ve seçilmişliğin temizliği, açık bir şekilde yüzünden okunuyordu.³

11- İbn Ebu'l-Hadid, "Şerh-u Nehci'l-Belâğa"de şunları söylüyor:

1- Fi Rihab-i Eimmet-i Ehli'l-Beyt, 3/10

2- Keşfu'l-Gumme, s.221

3- Metalibu's-Suul, s.80; Keşfu'l-Gumme, 2/392; es-Savaiku'l-Muhrika, s.304. Bu kaynaklar arasında ufak tefek bazı farklılıklar vardır.

Muhammed b. Ali b. Hüseyin, Hicaz fakihlerinin efendisiydi. İnsanlar, fıkıh ilmini ondan ve oğlu Cafer'den öğrendiler.¹

12- Ebu Nuaym el-İsfahanî şöyle der:

Allah'ın huzurunda olduğundan hiç gaflet etmeyen, sürekli O'nu anan, O'na karşı huzu ve huşu içinde olan, zorluklar karşısında sabredip sebat gösteren Ebu Cafer Muhammed b. Ali Bâkır, peygamberlik sülâlesinden geliyordu. Din ve nesep soyluluğunu üzerinde toplamıştı. İnsanların ihtiyaç duydukları konular ve karşılaşılabilecekleri tehlikeler hakkında konuştu, Allah korkusundan ağlayıp gözyaşı döktü, cedel-leşme ve düşmanlık beslemeyi menetti.²

13- Ahmed b. Yusuf ed-Dımuşkî el-Karmanî şöyle der:

Erdemlerin ve övünçlerin membaı İmam Muhammed b. Ali el-Bâkır (r.a). Bâkır diye anılmasının nedeni, ilmi yarıp derinliklerine inmesiydi. Bazılarına göre Bâkır diye anılmasının nedeni, Cabir b. Abdullah el-Ensarî'den rivayet edilen şu sözlerdir: Allah Resulü (s.a.a) buyurdu ki: *"Ey Cabir! Hüseyin'in çocuklarından birine ulaşacak gibisin. Adı, benim adım gibidir. Bütün genişliğiyle ilmi adeta yaracaktır. (Yani, olanca genişliğiyle ilmi bir pınar gibi fışkıracaktır.) Onu görürsen, benden ona selâm söyle."* Kardeşlerinin içinde babasının halifesi ve babasından sonra imamet görevini üstlenen vasisi, o idi.

14- İbn Sabbağ adıyla ünlenen Ali b. Muhammed b. Ahmed el-Malîkî şöyle der:

Sahip olduğu ilim, efendilik, başkanlık ve imamlık vasıflarının yanı sıra yakın çevresine ve halkın geneline karşı sergilediği cömertliğiyle, herkese karşı son

1- el-Medhal İla Atabati'l-Mukaddese, s.201

2- Hilyetu'l-Evliya, 3/180

derece kerim olmasıyla ün salmıştı. Kalabalık ailesine ve vasatı geçmeyen malî durumuna karşın fazilet ve iyilikseverliğiyle bilinirdi.¹

15- İbn Hallikan şöyle der:

Bâkır lâkabıyla tanınan Ebu Cafer Muhammed b. Ali Zeynelabidin b. Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib (Allah hepsinden razı olsun), On İki İmam'dan biridir. Bâkır, büyük bir âlim ve seyyiddi.²

16- Ahmed b. Hacer şöyle der:

Ebu Cafer Muhammed Bâkır, İmam Zeynelabidin'in ilmini, ibadetini ve zühdünü miras aldı. Bâkır ismi, "bekare'l-arza" yani "yarıp gizliliklerini çıkardı" ifadesinden gelir. Bu isimle isimlendirilmesi, hükümlerin hakikatlerini, hikmetlerin nüktelerini ortaya çıkardığı içindir. Bunları ancak gözleri kör olan birisi inkâr edebilir. Ya da tıyneti ve karakteri bozuk birinden böyle bir inkâr beklenebilir. Bundan dolayı onun hakkında şöyle söylenmiştir:

"O, bütün ilimleri yaran ve toplayandır. İlim kılıcını çeken ve bayrağını yükseltendir. Kalbi berrak, ilmi arıydı. Nefsi pak, ahlâkı yüceydi. Bütün vakitlerini Allah'a itaat etmekle geçirirdi."

Ariflerin makamları ile ilgili bazı hâlleri vardı ki, vasfedenlerin dilleri bunları izah edecek gücü kendinde bulamaz. Seyr-u süluk ile, irfan ile ilgili birçok sözleri vardır ki, bu özet açıklama kapsamında sunmamıza imkân yoktur. Onun için şeref ve üstünlük olarak İbn Medenî'den aktarılan şu rivayet yeter:

Bâkır daha küçük yaşta iken, Cabir onun yanına gelerek: "Resulullah (s.a.a) sana selâm söyledi." dedi. Cabir'e: "Bu nasıl olur?" diye soruldu. Dedi ki: "Resu-

1- el-Fusulu'l-Muhimme,, s.201

2- Vefeyatu'l-A'yan, 3/314

lullah'ın (s.a.a) yanında oturuyordum Kucağında Hüseyin vardı ve onunla oynuyordu. Buyurdu ki:

*"Ey Cabir! Onun bir oğlu dünyaya gelecek, adı Ali olacak. Kıyamet günü, bir münadi şöyle seslenecek: 'Seyyidu'l-Abidin (İbadet Edenlerin Efendisi) kalksın!' dediği zaman, onun oğlu kalkacak. Sonra onun Muhammed adında bir oğlu olacak. Onu gördüğün zaman, ey Cabir, benden ona selâm söyle!"*¹

17- Muhammed Emin el-Bağdadî es-Süveydî şöyle der:

Hüseyin'in çocukları içinde hiç kimse, dinî ilimler, sünnetler, siyer ve edebî sanatlar alanında, Ebu Cafer'in (a.s) ortaya koyduğunu ortaya koymamıştır.²

1- es-Savaiku'l-Muhrika, s.305

2- Sebaiku'z-Zehab, 72

İMAM MUHAMMED BÂKİR'İN (A.S) KİŞİLİĞİNDEN GÖRÜNÜMLER

Hiç kuşkusuz, İmam Muhammed Bâkır (a.s), bütün üstün nitelikleri üzerinde toplamıştı. Bu da, ümmetin önderi olmaya layık olmasını sağlamıştı.

Bu büyük imam, ruhsal ve aklî yetenekleri, nefsî erdemleri ve üstün ahlâkıyla belirginleşmişti. Bu yüzden büyükler ve ıslah edici şahsiyetler arasında parmakla gösterilir seçkin bir kişilik olarak ön plâna çıkmıştı. Öte yandan tertemiz ve soylu nesebiyle de farklıydı. Bir insanın sahip olabileceği her türlü şerefe sahipti.

Resulullah (s.a.a), ümmeti ile ilgili olarak her türlü önemi alma hususunda büyük bir titizlik göstermişti. O, ümmetinin, başka ümmetlerin ve halkların ardından giden bir uydu olmasına razı değildi. Ümmeti için izzet ve saygınlık istiyordu. İnsanlar için ortaya çıkarılmış hayırlı bir ümmet olmasını diliyordu. Bu yüzden hilâfet ve imamet meselesi, önem gösterdiği meselelerin başında geliyordu. Dinî başka herhangi bir meseleden çok bu meseleyi işlemiştir. Çünkü önderlik meselesi, herhangi bir ümmetin düşünce, sosyal ve siyasal alanda gelişmesinin sağlam zeminidir.

Bu nedenle Ehl-i Beyt'inden tertemiz İmamları bu işe özgü kıldı. Çünkü onlar, hiçbir durumda hiçbir maddî arzularına boyun eğmemişlerdir. Onlar, Allah'a itaat etmeyi ve ümmetin maslahatını her şeye tercih etmişlerdir.

İmam Muhammed Bâkır (a.s), hayatı ve davranışı itibarıyla bütün insanî kemalatı üzerinde toplayan bir ulu şahsiyetti. Bu yüzden babası Zeynelabidin'den (a.s) sonra en büyük imamlık görevini üstlenmeye layık ve hazırды.

Tarih kitaplarında onun erdemlerine dair çok sayıda ifade yer alır; ancak bunlar, fıskıran bir erdemler pınarından bir avuç konumundadır. Yine de bunlardan bazılarına işaret etmek istiyoruz:

Hilmi

Hilim, İmam Ebu Cafer'in (a.s) en belirgin özelliğiydi. Bütün tarihçiler; onun, kendisine zulmeden, haksız saldırıda bulunan kimselere karşı kötü bir davranışta bulunmadığı, aksine iyilik ve marufla mukabelede bulunduğu, hoşgörü ve ihsan üzere muamele ettiği hususunda görüş birliği içindedirler. Onun büyük hilmi ile ilgili çok örnekler rivayet edilmiştir. Bunlardan birkaçını aşağıda sunuyoruz:

1- Ehlikitap'tan bir adam, İmam'a (a.s) saldırdı, ona haksızlık etti ve ona: " Sen -hâşâ- bakarsın (öküzsün)" diye kötü bir söz söyledi.

İmam (a.s), ona son derece nazik davrandı, erdemin lefâfetini yansıtan tebessümlerle ona şöyle karşılık verdi:

Hayır, ben Bâkır'ım.

Ehlikatab'a mensup bu adam durmadı. İmam'a saldırmaya devam etti: "Sen aşçı kadının oğlusun." dedi.

İmam gülümsedi. Bu saldırıdan dolayı öfkelenmedi, aksine şu cevabı verdi:

Bu, onun mesleğiydi.

Adam azgınlığına son verecek gibi değildi. İmam'a saldırılarını sürdürdü ve dedi ki: "Sen çirkin huylu zenci kadının oğlusun." İmam (a.s) kızmadı, bilâkis adama nazikçe şu cevabı verdi:

Eğer doğru söylüyorsan, Allah onu affetsin; şayet yalan söylüyorsan, Allah seni affetsin.

Ehlikıtap'tan olan adam susup kaldı. İmam'ın (a.s) ahlâkı karşısında küçüldü. Peygamberlerin ahlâkının bir numunesiydi bu. Adam, derhal Müslüman olduğunu ilân etti ve hak yolu seçti.¹

2- Hilminin, ağırbaşlılığının akıllara durgunluk veren parlak örneklerinden biri de şudur:

Şamlı bir adam İmam'ın meclisine devam ediyor, sohbetlerine katılıyordu. Bu toplantılardan çok etkilenmişti. Bir gün İmam'a (a.s) yöneldi ve şöyle dedi:

Ey Muhammed! Senin meclisine geliyorum, ama bunun sebebi seni sevmem değildir. Ayrıca siz Ehl-i Beyt'ten daha fazla nefret ettiğim başka bir kimse de yoktur. Biliyorum ki, Allah'a ve Müminlerin Emîri'ne itaat etmenin yolu, size buğz etmekten geçer. Ancak seni fasih konuşan, güzel bir edebi ve tatlı lafızları olan biri olarak görüyorum. Edebinin güzelliğinden dolayı bu meclise geliyorum.

İmam (a.s) ona şefkatle ve yumuşaklıkla baktı. Her zaman iyilik etti ve maruf ölçüleri içinde muamelede bulundu. Nihayet adam gerçeği fark etti, hakkı gördü. Nefret etmek yerine İmam'ı sevmeye başladı, onun velâyetini kabul etti. Ölünceye kadar İmam'dan ayrılmadı. Cenaze namazını da İmam'ın kılmasını vasiyet etti.²

İmam Bâkır (a.s), bu yüksek ahlâkiyla dedesi Resulullah'ı (s.a.a) andırıyordu. Ki Hz. Resulullah (s.a.a), üstün ahlâkiyla kalpleri kaynaştırmış, duyguları birleştirmiş ve partilere, gruplara ayrılan insanları aynı amaç etrafında bir araya getirmişti.

1- Menakib-u Âl-i Ebî Talib, 3/337; Biharul-Envar, 46/289; el-Envarul-Behiyye, s.142; Müstedreku'l-Bihar, 2/383

2- Biharul-Envar, 11/66

Sabri

Sabır, tertemiz Ehl-i Beyt İmamları'nın (a.s) öz niteliklerinden biriydi. Zamanın bütün felaketlerine, günlerin bütün musibetlerine karşı sabretmişlerdi. Dağların bile taşıyamayacağı acıları yutkunmuşlardı.

İmam Hüseyin (a.s), Kerbelâ düzündeki dehşetinden her canlının diz üstü çöküp şaşkına döndüğü ağır mihnetlerle karşı karşıya kaldı. Bu sırada dudaklarından insanın kanını donduran şu sözler dökülüyordu:

Ey Rabbim! Senin hükmüne karşı sabretmek düşer bize. Senden başka mabut yoktur.

İmam Bâkır (a.s) da, ataları gibi mihnetlere ve musibetlere sabretti. Bunlardan birkaç örneği aşağıda sunuyoruz:

1- Mevcut iktidar, pak ecdadını ayıplıyor, minberlerden ve minarelerden onlara sövülmesini emrediyordu. İmam Bâkır (a.s), bütün bunları işitiyordu. Ağzını açıp tek söz söyleyecek durumda değildi. Sabretti, öfkesini yutkundu; her şeyi, kulları arasında hak esasına göre hüküm veren Allah'a havale etti.

2- İmam Muhammed Bâkır'ın (a.s) sabretmek zorunda kaldığı mihnetlerden biri de, Ehl-i Beyt (üzerlerine selâm olsun) taraftarlarının uğradıkları korkunç baskılar, yaşadıkları takibatlardı. Her taşın altında ve her delikte Şiî aranır ve bulundukları yerden çıkarılıp Emevî saltanatının cellâtlarının ellerine teslim edilirdi.

İmam'ın (a.s) ise adım atacak hâli yoktu. Mevcut iktidar, onu nefes aldırılmaz sıkı bir takibe almıştı. Şiîleri ile ilgili her önerisine olumsuz cevap veriliyordu.

3- Tarihçiler, onun (a.s) büyük sabrına örnek olarak şöyle bir olay anlatırlar:

Bir gün arkadaşlarıyla oturuyordu. Birden evinden yüksek bir çığlık duydu. Hizmetçilerinden biri

geldi ve İmam'ın kulağına bir şeyler fısıldadı. İmam (a.s) şöyle dedi:

"Verdiğinden ve aldığından dolayı Allah'a hamdolsun. Ağlamalarına mani ol. Cenaze işlerine başlayın. Sakine'yi de bulun ve ona deyin ki: Sana zarar verilmeyecektir. Duyduğun bu korkudan dolayı sen, Allah rızası için azat edildin."

Sonra kaldığı yerden sözlerine devam etti. Orada oturanlar, olayı sorma cesaretini kendilerinde bulamadılar. Ardından hizmetçisi geldi ve "Cenazeyi hazırladık." dedi. O da arkadaşlarına, kendisiyle birlikte oğlunun cenaze namazını kılmalarını ve defnetmelerini emretti. Ardından arkadaşlarına olayı şöyle anlattı: *"Çocuk, onu taşıyan cariye'nin sırtından düşmüş ve ölmüş."*¹

4- Rivayet edilir ki: İmam'ın (a.s) bir oğlu vardı. Bu çocuğun İmam'ın yanında ayrı bir yeri vardı. Bu çocuk hastalandı. Çocuğu çok sevdiği için, İmam adına endişe ediliyordu. Derken çocuk öldü ve İmam büyük bir sabırla sükûnetini korudu. Ona denildi ki: "Senin için endişelendik ey Resulullah'ın oğlu!" İçi sükûnetle dolu, Allah'ın hükmüne rıza ile teslim olmuş bir hâlde onlara şu cevabı verdi:

Biz sevdiğimiz şeyler için Allah'a dua ederiz. Sevmediğimiz bir şey meydana gelince de, Allah'ın sevdiği şeye muhalefet etmeyiz.²

Dünya musibetlerine karşı İmam (a.s) sabırla donanmıştı. Zamanın felâketlerine, sağlam bir iradeyle, sarsılmaz bir imanla karşı koyuyordu. Başına gelen büyük işlere acı ve bıkkınlık duymadan tahammül ederdi. Buna karşılık Allah katından sevap umardı.

1- Uyunu'l-Ahbar ve Fununu'l-Asar, s.218

2- Tarih-u Dımişk, 51/52; Uyunu'l-Ahbar, İbn Kuteybe, 3/57

Keremi ve Cömertliği

Cömertlik ve kerem, Ehl-i Beyt İmamları'nın (a.s) en açık erdemlerinden ve faziletlerinden biriydi. Fakirlere ve dilencilere karşı eşi görülmemiş bir eli açıklık sergiliyorlardı. Şair onlar hakkında şöyle der:

Onlardan öncekilerde üstünlük bulunsa da,
Onların ululuğunu miller ötesinden görürsün.
Onlara gelsen ve evlerine bakıversen,
Bir cömertlikle karşılaşsın ki, seni artık dilenmek-
ten korur.

Peygamberlik ve kerem nuru onlarda,
Tutuşur, yaşlılarında ve çocuklarında.¹

İmam (a.s), iyilik yapmayı, insanlarla ilişkilerini sürdürmeyi, onları sevindirmeyi seven bir fıtrata sahiptir:

a) Yoksullara İkranda Bulunması

Üstün ahlâkının bir göstergesi de, yoksullara değer vermesi, muhtaçlığın ezikliğini hissetmesinler diye onları yüceltmesiydi.

Tarihçiler anlatıyor:

İmam Bâkır (a.s), ailesine, bir dilenci kendilerine geldiğinde, ona: "Ey dilenci! Şunu al." dememelerini, bunun yerine: "*Ey Allah'ın kulu! Allah sana bereket versin.*" demelerini tembihlemiştir.² "*Onları isimlerinin en güzeliyle çağırın.*" diyordu.³

b) Köle Azat Etmesi

İmam Muhammed Bâkır (a.s), köleleri azat etmeye, onları kölelik zincirinden kurtarmaya düşküdü. Toplam on

1- el-Fusulu'l-Muhimme, s.227

2- Uyunu'l-Ahbar, 3/208

3- el-Beyan ve't-Tebyin, s.158

bir köleden oluşan bir aileyi azat etmişti.¹ Altmış kölesi vardı. Vefat edeceği sırada bunların üçte birini azat etti.²

c) Ashabına İhsanda Bulunması

Bu dünyada İmam Bâkır'ın (a.s) en sevdiği şey, ihvana ihsan ve iyilikte bulunmasıydı. Onlara iyilik etmekten usanmaz; kendisine gelenlere, kendisinden temennide bulunanlara ve kendisine umut bağlayanlara ihsanda bulunmaktan bıkmazdı. Oğlu Cafer Sadık'a (a.s), kendisinden sonra, ashabına ve öğrencilerine infakta bulunmasını vasiyet etmişti ki, insanlar arasında ilmi yaymak için gerekli zamanı bulabilsinler.³

d) Medine Yoksullarına Sadaka Vermesi

İmam Bâkır (a.s), Yesrib yoksullarına karşı son derece iyi davranır, onlara iyilik ederdi. Nitekim Yesrib yoksullarına verdiği sadakaların hesabı tutulmuş, seksen bin dinara ulaştığı tespit edilmiş.⁴ Her cuma günü yoksullara bir dinar verirdi ve "*Cuma günü verilen sadakaya, diğer günlerin sadakalarından kat kat fazlasıyla sevap verilir.*" derdi.⁵

Tarihçiler yazıyor:

İmam (a.s), Ehl-i Beyt'in içinde malı en az, ihtiyaçları da en fazla olan biriydi.⁶

Buna rağmen sahip olduğu şeyleri, yoksulların ve yoksunların geçinmesi için cömertçe harcardı. Raviler, bu eşsiz cömertliğe dair birçok olay aktarmışlardır. Bunlardan birkaçını örnek olarak aşağıya alıyoruz:

1- Şerh-i Şafiye, Ebu Furas, 2/176

2- age.

3- Hayatu'l-İmam Muhammed Bâkır (a.s), 1/124

4- Şerh-i Şafiye, Ebu Furas, 2/176

5- Fi Rihab-i Eimmet-i Ehli'l-Beyt, (a.s), 4/12

6- age.

1- Süleyman b. Karm rivayet eder:

Ebu Cafer, beş yüz dirhemden altı yüz dirheme, hatta bin dirheme kadar bize bağışta bulunurdu. İhvana, kendisine yönelenlere ve temennide bulunanlara ihsanda bulunmaktan asla bıkmazdı.¹

2- Hasan b. Kesir anlatıyor:

Ebu Cafer Muhammed b. Ali'ye, muhtaç duruma düşüşümü ve kardeşlerimin cefasını şikâyet ettim. Bana dedi ki: *"Zenginken seni gözeten, yoksul düştüğünde seninle ilişkisini kesen kimse ne kötü kardeştir!"* Sonra hizmetçisine emretti, içinde yedi yüz dirhem bulunan bir kese çıkardı ve şöyle dedi: *"Bunu harca, bitirdiğin zaman bana haber ver."*²

3- Meclisini dolduran bir topluluğa yüz dinardan bin dinara kadar bağışta bulunurdu. Bunlarla oturmayı severdi. Aralarında Amr b. Dinar ve Abdullah b. Ubeyd de vardı. Onlara para ve elbise götürür ve şöyle derdi:

Bunu senenin başından sizin için hazırladık.³

4- Hizmetçilerinden Selma rivayet şöyle eder:

İhvanı yanına gelirdi. Onlara güzel yemekler yedirmeden evinden çıkarmazdı. Onlara güzel elbiseler giydirir ve kendilerine dirhemler verirdi.

Selma bu hareketinden şikâyet eder gibi olmuş, o da Selma'ya şu cevabı vermiştir:

Ey Selma! Bu dünyada dinî bilgiler ve kardeşlerden başka ne arzu edilir ki...⁴

İmam (a.s) şöyle derdi:

1- el-İrşad, s.299

2- Sıfatu's-Safve, 2/63

3- Uyunu'l-Ahbar ve Fununu'l-Asar, s.217; el-İrşad, s.229

4- Sıfatu's-Safve, 2/63

Dünyayı güzel yapan, kardeşlere iyilik yapmak ve dinî bilgiler edinmektir.¹

İbadeti

İmam Ebu Cafer el-Bâkır (a.s), İslâm'da muttakilerin önderlerinden biriydi. Allah'ı biliyordu ve bu marifeti, bütün benliğini kaplamıştı. Pişmanlık duyan bir kalple Rabbine yönelmişti. O'na ihlâsla kulluk ederdi ve bu, olabilecek ihlâsın en yüksek noktasıydı. İbadetinden bazı örnekleri şöyle anlatmak mümkündür:

a) Namazda Huşu İçinde Olması

En çok bilinen özelliği, namaza dururken renginin, Allah korkusuyla sararmasıydı.² Bunda şaşılacak bir şey yok; çünkü İmam (a.s), evreni yoktan var eden ve hayatı bahşeden Allah'ın azametini biliyordu. Bu yüzden gönülden yönelen muttakiler gibi O'na ibadet ederdi.

b) Çok Namaz Kılması

Çok namaz kılardı. Öyle ki bir gece ve gündüzde yüz elli rekât namaz kılardı.³ İlmî çalışmaları, ümmetin genelinin mercii olması, çok namaz kılmasına engel olmazdı. Çünkü namaz, onun için en değerli ameldi. Namaz, onunla Rabbi arasındaki en sağlam bağ ve iletişim aracıydı.

c) Secdelerde Dua Etmesi

Kulun, Rabbine en yakın olduğu an, secde hâlidir. Bu nedenle İmam (a.s) secdedeyken, bütün kalbiyle ve bütün

1- age.

2- bk. Tarih-i İbn Asakir, 51/44

3- Tezkiretu'l-Huffaz, 1/125; Tarih-i İbn Asakir, 51/44; Hilyetu'l-Evliya, 3/182

duygularıyla Allah'a yönelir, kendini her şeyden kopararak, ihlâsla O'na yalvarırdı. Secdede okuduğu bazı duaları rivayet edilmiştir:

1) İshak b. Ammar, Ebu Abdullah Sadık'tan (a.s) şöyle rivayet eder:

Babamın yatağını hazırlar, o gelinceye kadar beklerdim. Babam yatağına girip uyuyunca, ben de yatağıma giderdim. Bir gece babam gecikti. Onu aramak üzere mescide gittim. Bütün insanların evlerine çekilip ortalığın sessizliğe büründüğü bir vakitti. Baktım, babam mescitte secdeye kapanmış. Ondan başka kimse de yoktu orada. İniltilerini duydum. Şöyle diyordu secdede:

"Sen her türlü noksanlıktan münezzehsin Allah'ım! Benim gerçek Rabbim sensin. Kulluğumun ve köleliğimin ifadesi olarak sana secde ettim ey Rabbim! Allah'ım! Benim amelim zayıftır, onu benim için katlayarak arttır..."

"Allah'ım! Kullarını dirilteceğin gün beni azabından koru. Tövbemi kabul et. Çünkü sen tövbeleri çok kabul eden ve çok esirgeyensin."¹

2- Ebu Ubeyde el-Hazza rivayet eder:

Ebu Cafer'in (a.s) secdede olduğu sırada şöyle dediğini duydum:

Habibin Muhammed (s.a.a) hakkı için kötülüklerimi iyiliklere çevirmeni ve beni kolay bir muhasebenden geçirmeni istiyorum.

Sonra ikinci secdede şöyle dedi:

Habibin Muhammed (s.a.a) hakkı için, benim dünyalık ihtiyaçlarımı karşılamanı, bu hususta bana kâfi gelmeni, cennet önündeki bütün korkulardan beni kur-tarmanı istiyorum.

1- Furu-i Kâfi, 3/323

Sonra üçüncü secdede şöyle dedi:

Habibin Muhammed (s.a.a) hakkı için çok ve az günahlarımı bağışlamanı ve az amelimi kabul etmeni istiyorum.

Dördüncü secdede ise şöyle dedi:

Habibin Muhammed (s.a.a) hakkı için, beni cennete yerleştirmeni, beni cennet sakinlerinden kılmanı ve rahmetinle beni ateşin alevlerinden kurtarmanı istiyorum. Allah, Muhammed ve Âl-i Muhammed'e salât ve selâm etsin.

Bu dualar, onun Allah'a bağlılığının şiddetini ve gönül-den yönelişinin azametini gözler önüne sermektedir.

Haccı

İmam Ebu Cafer (a.s) hac maksadıyla Beytu'l-Haram'a gittiği zaman, her şeyle bağlarını keserek kendini bütünüyle Allah'a verir, bütün benliğiyle O'na yönelirdi. Huşu ve itaatın izleri yüzünde görülürdü. Azatlısı Eflah anlatıyor:

Ebu Cafer Muhammed Bâkır'la birlikte hac ziyaretinde bulundum. Mescide girince yüksek sesle ağlamaya başladı. Dedim ki: "Anam babam sana feda olsun, insanlar sana bakıyor; sesini biraz alçaltsan olmaz mı?" İmam (a.s) bana aldırmadan şöyle dedi:

"Yazıklar olsun sana ey Eflah! Ben yüksek sesle ağlıyorum, olur ki Allah bana rahmet nazarıyla bakar da böylece yarım bununla kurtuluşa eririm."

Sonra Kâbe'yi tavaf etti. Derken Makam-ı İbrahim'in arkasında rükûa gitti. Namazı tamamladığında, sec-de ettiği yer gözlerinden akan yaşlarla ıslanmıştı.¹

Başka bir hac ziyareti esnasında hacılar etrafını sarmıştı. Başında büyük bir kalabalık toplanmıştı. Hac amel ve iba-

1- Sifatu's-Safve, 2/63; Nuru'l-Ebsar, s.130

detleriyle ilgili fetva istiyor, dinleri hakkında birtakım sorular soruyorlardı. İmam da onlara cevap veriyordu. İnsanlar ilminin genişliği karşısında küçük dillerini yuttular. Birbirlerine onun kim olduğunu sormaya başladılar. İmam'ın ashabından biri kalkıp İmam'ı şöyle tanıttı:

Haberiniz olsun! Bu adam, peygamberlerin ilmini yaran, yolları açıklayan kişidir. Nuh'un gemisine binenlerin sulbünden gelip de ilimde derinleşenlerin en hayırlısı bu adamdır. Bu adam, Garrâ (Göz Kamaştırıcı), Azrâ (İffetli, Bakire) ve Zehra lakaplarıyla isimlendirilen Fatıma'nın oğludur. Allah'ın yeryüzündeki bakiyesidir. Zamanın namusu, yasaıdır. Bu adam, Muhammed ve Hatice'nin, Ali ve Fatıma'nın oğludur. Dinin sönmez meşalesidir.¹

Allah'a Yakarışları

İmam Muhammed Bâkır (a.s), gecenin son karanlığının sessizliğinde Allah'a yakarırdı. Yakarışlarında söylediği sözlerden biri şudur:

Bana emrettin, emrini tutmadım. Beni menettin, uyamadım. İşte kulun, (günahlarına itiraf ederek) karşında duruyor.²

Allah'ı Zikredişi

Her zaman Allah'ı zikrederdi. Vakitlerinin çoğunda dilinde Allah'ın zikri vardı. Yürürdü, bir yandan da Allah'ı zikrederdi. İnsanlarla konuşurdu, ama bu onu Allah'ı zikretmekten alıkoymazdı. Çocuklarını toplar ve güneş doğunca ya kadar Allah'ı zikretmelerini emrederdi. Bunun yanında

1- Menakıb, İbn Şehraşub, 4/183

2- Hilyetu'l-Evliya, 3/186; Tercümetu Muhammed b. Ali el-Bâkır (a.s) sayı, 235; Sıfatu's-Safve, 2/63

Kur'ân okumalarını da söylerdi. İçlerinde Kur'ân okuyamayanlara Allah'ı zikretmelerini emrederdi.¹

Zühdü ve Dünyadan Uzaklaşması

İmam Ebu Cafer (a.s), hayatın bütün göz alıcı güzelliklerinden uzaklaşmıştı, dünya hayatının çekici süslerine arkasını dönmüştü. Evinde bir tek süs eşyası yoktu. Otururken sergi olarak sadece hasır kullanırdı.²

O, bütün derinliğiyle hayata bakmış, bütün yönlerini en ince ayrıntısına kadar kavramıştı ve bu bilgisine dayalı olarak dünyanın lezzetlerinden el çekmiş, içten bir istekle kalbini Allah'a yöneltmişti.

Cabir b. Yezid el-Cu'fî rivayet eder: Muhammed b.

Ali (a.s) bana şöyle dedi:

"Ey Cabir! Ben hüznü ve kalbi meşgul biriyim."

Cabir: "Hüznün neyedir ve kalbin ne ile meşguldür?" dedi.

Dedi ki:

"Ey Cabir! Kimin kalbine Allah'ın saf dini girerse, artık orada başka bir şeye yer kalmaz. Ey Cabir! Dünya nedir ve ne olabilir ki? Bindiğin bir binekten veya giydiğin bir elbiseden ya da elde ettiğin bir kadından başka bir şey mi?"³

Dünyadan uzaklaşmaya, bütünüyle Allah'a yönelmeye, dünyaya ve günahlarına aldanmaktan sakınmaya ilişkin birçok söz o İmam'dan (a.s) rivayet edilmiştir.

İmam'ın parlak şahsiyetinden yansımalara yer verdiğimiz bölüm böylece sona erdi.

1- Fi Rihab-i Eimmet-i Ehli'l-Beyt, (a.s), 4/6

2- Deaimu'l-İslâm, 2/158

3- el-Bidaye ve'n-Nihaye, 9/310; Hayatu'l-İmam Muhammed Bâkır, 1/115-134, bazı değişikliklerle

İkinci Bölüm

- İmam Muhammed Bâkır'ın (a.s) Doğumu
 - İmam Muhammed Bâkır'ın (a.s) Hayatının Aşamaları
 - İmam Muhammed Bâkır (a.s), Dedesinin ve Babasının Himayesinde
-

İMAM MUHAMMED BÂKİR'İN DOĞUMU

Bu büyük İmam'la, İslâm dünyasında düşünce ve ilim hayatı büyük bir inkişaf gerçekleştirdi. Resulullah'ın (s.a.a) torunları Hasan ve Hüseyin'in (a.s) kişiliklerinin temel unsurları onda buluşmuş, bu iki yüce damar onda birleşmişti.

Babası: Seyyidü's-Sacidin, Zeynü'l-Abidin, Müslümanların önde gelenlerinin en parlak siması.

Annesi: Cennet gençlerinin efendisi İmam Hasan'ın kızı tertemiz ve pak Fatıma. Künyesi, Ümmü Abdullah'tır.¹ Haşimoğulları kadınlarının önde gelenlerinden biriydi. İmam Zeynelabidin (a.s) ona Sıddıka (doğru sözlü) derdi.² İmam Cafer Sadık (a.s) onun hakkında şöyle buyurur: *"Doğru sözlüydü. İmam Hasan'ın soyunda onun gibisi görülmemiştir."*³ Resulullah'ın gülü Hasan'ın bir parçası olması onun için yücelik olarak yeter. Yüce Allah'ın, yüceltilmesine ve isminin zikredilmesine izin verdiği evlerde yetişmiş olması şeref olarak ona yeter. İşte İmam Muhammed Bâkır (a.s) bu denli temiz bir annenin kucağında yetişti.

Mübarek Çocuk

İmam Muhammed Bâkır'ın (a.s) doğmasıyla dünya aydınlandı. Resulullah (s.a.a), doğumundan çok önce onun ge-

1- Tehzibu'l-Luğat ve'l-Esma, 1/78; Vefeyatu'l-A'yan, 3/384

2- ed-Durru'n-Nazım Min Mektebeti'l-İmam Emiri'l-Müminin, Sayı, 2879

3- Usul-i Kâfi, 1/469

leceğini müjdelemişti. Ehl-i Beyt (a.s) büyük sabırsızlıkla onu bekliyordu. Çünkü o, Hz. Peygamber'in (s.a.a) adlarını bildirdiği, ümmetinin önderleri olarak tayin ettiği, münzel vahyin (Kur'ân'ın) ayrılmaz eşleri olarak işaret ettiği imamlardan biriydi. Medine'de hicrî 56 senesinin safer ayının üçünde doğdu.¹ Bazılarına göre ise, hicrî 57 senesinin recep ayının başında cuma günü dünyaya gelmiştir.² Dedesi İmam Hüseyin'in (a.s) şehit edilişinden üç sene önce,³ bazılarına göre -ki kendisi de buna işaret etmiştir- dört sene önce,⁴ bazılarına göre de iki sene birkaç ay önce⁵ doğmuştur.

Doğumundan hemen sonra, kulaklarına ezan ve kamet okunması, saçları tıraş edilerek ağırlığınca gümüş fakirlere sadaka olarak dağıtılması ve bir koç kurban edilerek yoksullara dağıtılması gibi doğum merasimleri gerçekleştirildi.

İslâm dünyasının zulüm altında inlediği Muaviye zamanında doğdu. İslâm dünyası, Muaviye'nin ve memleketin her tarafına korku salmış, zulüm yaymış valilerinin zulmünden dolayı felaketler ve afetlerle çalkalanıyordu.

Ad Konulması

Dedesi Resulullah (s.a.a), doğmasından onlarca sene önce ona Muhammed adını ve Bâkır lakabını vermişti. Bu, Resulullah'ın (s.a.a) nübüvvetinin alâmetlerinden biriydi. Gayp perdesinin gerisinden torununun ilmi neşredeceğini, onu insanlar arasında yayacağını görmüş ve ümmetini müjdelemişti. Nitekim değerli sahabî Cabir b. Abdullah el-Ensârî de Resulullah'ın (s.a.a) selâmını ona ulaştırmıştı.

1- Vefeyatu'l-A'yan, 3/314; Tezkiretu'l-Huffaz, 1/124

2- Delailu'l-İmame, s.94

3- Ahbaru'd-Duvel, s.111; Vefeyatu'l-A'yan, 3/314

4- Tarih-i Yakubî, 2/320

5- Uyunu'l-Mucizat, Hüseyin b. Abdulvahhab (İmam el-Hakim Kütüphanesi, No: 975)

Künyesi ve Mübarek Lakapları

Künyesi, Ebu Cafer'dir.¹ Bundan başka da künyesi yoktur. Mübarek lakapları ise, onun yüce şahsiyetinin bazı yönlerine işaret eder niteliktedirler:

- 1- Emin (Gvenilir).
- 2- Şebih. Dedesi Resulullah'a (s.a.a) benzediği için.²
- 3- Şakır (Şükreden).
- 4- Hadi (Hidayet Eden).
- 5- Sabir (Sabreden).
- 6- Şahid (Tanık ve Şahit Olan).³

7- Bâkır.⁴ Lakapları içinde en fazla bu kullanılır, en yaygın olanı budur. Ayrıca o ve oğlu İmam Cafer Sadık için Bâkireyn (İki Bâkır) ve Sadıkeyn (İki Sadık) de denilmiştir.⁵

Aşağı yukarı bütün tarihçiler ve biyograflar, İmam'ın (a.s) "Bâkır" lakabıyla anılmasının sebebini şu şekilde açıklamışlardır: "O; ilmi yarmış, ilimde genişlemiş, ilmin aslını ve gizliliklerini bilmişti."⁶

Bazılarına göre "Bâkır" lakabını almasının nedeni, çok secde etmesi sonucu alınının açılıp genişlemiş olmasıdır.⁷

Resulullah'ın İmam Bâkır'a Selâm Göndermesi

Tarihçiler, Hz. Peygamber'in (s.a.a), sahabesinden Cabir b. Abdullah el-Ensârî aracılığıyla torunu Bâkır'a (a.s) selâm gönderdiği hususunda görüş birliği içindedirler. Cabir, de-

1- Delailu'l-İmame, s.94

2- A'yanu's-Şia, k,1/4/464

3- bk. Cennatu'l-Hulud, Nasihu't-Tevarih ve Hayatu'l-İmam Bâkır (a.s) adlı eserler.

4- Tezkiretu'l-Huffaz, 1/124; Nüzhetu'l-Celis, 2/36

5- Camiu'l-Makal, Şeyh Tureyhi'den naklen.

6- Uyunu'l-Ahbar ve Fununu'l-Asar, s.213; Umdetu't-Talib, s.183

7- Mir'atu'z-Zaman Fî Tevarihi'l-A'yan, 5/78 İmam el-Hekim kütüphanesinden.

desinin mesajını iletmek için onun doğumunu sabırsızlıkla bekliyordu. İmam doğup mümeyyiz bir çocuk yaşına gelince, Cabir onunla karşılaştı ve Hz. Peygamber'in (s.a.a) selâmını ona ilette. Tarihçiler bu olayı farklı şekillerde aktarmışlardır. Bunlardan birkaçını örnek olarak aşağıda sunuyoruz:

1- İbn Asakir rivayet eder:

Zeynelabidin (a.s) yanında oğlu Bâkır (a.s) olduğu hâlde Cabir b. Abdullah el-Ensari'nin yanına gittiler. Cabir: "Ey Resulullah'ın oğlu! Bu yanındaki kimdir?" dedi. Dedi ki: "*Yanımdaki oğlum Muhammed'dir.*" Cabir çocuğu tutup bağrına bastı ve ağlamaya başladı. Sonra şöyle dedi: "Artık ecelim yaklaştı, ey Muhammed! Resulullah (s.a.a) sana selâm söyler." Dedi ki: "*Bu ne demektir?*" Cabir şöyle dedi: "Resulullah'ın (s.a.a) şöyle dediğini duydum: *Şu oğlum Hüseyin b. Ali'nin, Ali b. Hüseyin adında bir oğlu olacak. O ibadet edenlerin efendisidir. Kıyamet günü bir münadi: 'İbadet edenlerin efendisi ayağa kalksın.' diye seslenecek, bunun üzerine Ali b. Hüseyin ayağa kalkacak. Ali b. Hüseyin'in de bir oğlu olacak, ona Muhammed adı verilecektir. Onu gördüğün zaman, ey Cabir, benden ona selâm söyle. Ey Cabir! Bil ki, Mehdi onun soyundan gelecektir. Bil ki, ey Cabir, onu gördükten sonra bu dünyada çok az kalacaksın.*"¹

2- Haleb nakibi Tacuddin b. Muhammed, kendi rivayet zinciriyle İmam Bâkır'dan (a.s) şöyle rivayet eder:

Cabir b. Abdullah'ın yanına gidip selâm verdim. Bana: "Kimsin?" dedi. Bu, gözlerinin kör olmasından sonraydı. Dedim ki: "*Ben Muhammed b. Ali b. Hüseyin'im.*" "Anam-babam sana feda olsun, yaklaş bana."

1- Tarih-i İbn Asakir, 51/41, İmam Emirü'l-Müminin kütüphanesinden.

dedi. Yaklaştım. Ellerimi öptü. Sonra ayaklarıma kapanır gibi oldu. Ayaklarımı çekerek izin vermedim. Sonra şöyle dedi: "Resulullah (s.a.a) sana selâm söylüyor." Dedim ki: "Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi Resulullah'ın (s.a.a) üzerine olsun. Bu nasıl oldu ey Cabir?" Dedi ki: "Bir gün onun yanındaydım. Bana dedi ki: *Ey Cabir! Belki sen benim soyumdan Muhammed b. Ali b. Hüseyin adında biriyle karşılaşmaya kadar yaşarsın. Allah ona nur ve hikmet bahşedecektir. Ona benden selâm söyle!...*"¹

3- Salahuddin es-Safdî anlatıyor:

Cabir Medine'de dolaşır ve şöyle derdi: "Ey Bâkır! Ne zaman seninle karşılaşacağım?" Bir gün Medine sokaklarından birinden geçiyordu. Kucağında bir çocuk olan bir cariye yanından geçti. "Bu kimdir?" dedi. "Muhammed b. Ali b. Hüseyin'dir." dedi. Hemen çocuğu alıp bağrına bastı, başını ve elini öptü. Dedi ki: "Yavrum! Deden Resulullah (s.a.a) sana selâm söylüyor."

Sonra: "Ey Bâkır! Bana öleceğimi haber vermiş oldun." dedi. Gerçekten o gece öldü.²

Şekli ve Şemali

İmam Muhammed Bâkır'ın (a.s) şekil ve şemali, Resulullah'ın (s.a.a) şekil ve şemaline benziyordu.³ Diğer insanlar içinde belirginleştiği yüce ahlâkında cedit Resulullah'a (s.a.a) benzediği gibi, bu yönde de ona benziyordu.

1- Gayetu'l-İhtisar, s.64

2- el-Vafi Bi'l-Vefeyat, 4/103

3- Usul-i Kâfi, 1/469

Onunla aynı çağda yaşayanlardan bazıları onu şöyle tasvir etmişlerdir: "Orta boylu, esmer¹ ve derisi inceydi. Yüzünde bir beni vardı. Beli ince ve sesi güzeldi. Başı öne doğru eğikti."²

Keskin Zekâsı

Çocukluğunda keskin zekânın bulunmaz bir örneğiydi. Hatta ilerlemiş yaşına rağmen Cabir b. Abdullah el-Ensârî onun yanına gelir, karşısında oturur, ondan ders alırdı. Cabir, İmam'ın (a.s) ilminin genişliği, marifetinin derinliği karşısında hayrete düşmüş ve şöyle diyecek olmuştur:

Ey Bâkir! Andolsun, çocuk yaşta sana hikmet verilmiştir.³

O dönemde yaşayan sahabîler, İmam Bâkir'in (a.s) çocukluğundan itibaren sahip olduğu erdemin ve derin ilmin farkına varmışlardı. Çözüm bulamadıkları birçok meselede ona müracaat ediyorlardı. Tarihçiler anlatıyor:

Bir gün bir adam Abdullah b. Ömer'e bir soru sordu. İbn Ömer cevap veremedi. Adama -İmam Bâkir'i göstererek- dedi ki: "Şu çocuğa git, ona sor; sana verdiği cevabı gelip bana da anlat."

Adam derhal İmam'a gitti, sorusunu sordu. İmam (a.s), sorusunun cevabını verdi. O da hemen İbn Ömer'e koştı ve İmam'ın cevabını ona aktardı. İbn Ömer, hayret ederek ve İmam'a hayranlığını ifade ederek şöyle dedi: "Bunlar derin anlayış sahibi kılınmış bir ailedir."⁴

1- Ahbaru'd-Duvel, s.111; Cevheretu'l-Kelam Fi Medhi's-Sadeti'l-A'lam, s.132

2- A'yanu's-Şia, k. 1/4/471

3- İlelu's-Şerayi, s.234

4- el-Menakıb, 4/147

Yüce Allah, Ehl-i Beyt İmamları'nı (a.s) ilim ve erdemle mümtaz kılmıştı. Nebi ve resullerini donattığı anlayış ve hikmetle onları donatmıştı. Öyle ki, kendilerine yöneltilen hiçbir sorunun cevabı onlara gizli değildi. Tarihçilerin anlattığına göre, İmam henüz dokuz yaşındayken kendisine sorulan en ince meselelere cevap verdi.

Heybeti ve Vakarı

İmam'ın (a.s) yüzünde peygamberlerin heybeti ve vakarı görülürdü. Onun yanında oturan biri mutlaka heybetinden etkilenir ve onu gözünde büyütürdü. Basra fıkıhçılarından Kutade onunla karşılaşma şerefine nail olmuştu da heybetinden kalbi yerinden fırlayacak gibi olmuştu. Ona şöyle demişti:

Fakihlerin karşısında oturdum. İbn Abbas gibi bir adamın önünde oturdum. Hiçbirinin yanında kalbim, senin önünde oturduğum gibi yerinden fırlayacak gibi çarpmamıştı.¹

Yüzüğünün Üzerindeki İbare

Yüzüğünün üzerindeki ibare şöyleydi:

İzzet bütünüyle Allah'a aittir.²

Bazen dedesi İmam Hüseyin'in yüzüğünü takardı. Yüzüğünün üzerinde şöyle yazılıydı:

Allah, emrini yerine getirendir.³

Bu ibareler, onun her şeyden ilgisini kesip kendini tamamen Allah'a verdiğini, bütün gücüyle Allah'a bağlandığını göstermektedir.

1- İsbatu'l-Hudat, 5/176

2- Hilyetu'l-Evliya, 3/189

3- Fi Rihab-i Eimmet-i Ehli'l-Beyt (Aleyhimu's-Selâm), 4/4

İMAM MUHAMMED BÂKİR'İN HAYATININ AŞAMALARI

Diğer Masum Ehl-i Beyt İmamlar'ında (a.s) olduğu gibi İmam Muhammed Bâkır'ın (a.s) hayatında da iki belirgin aşama söz konusudur:

Birinci Aşama: Hem düşünsel, hem de siyasal önderliği kapsayan genel şer'i önderliği üstlenmeden önceki aşama. Bu, doğup yetiştiği ve babasının şehit edilmesine kadar süren aşamadır.

İmam Muhammed Bâkır (a.s), bu aşamada dedesi ve babasıyla beraber yaşadı. Dedesi Hüseyin'le (a.s) gerçekten çok kısa bir zaman geçirdi. En iyi ihtimalle bu dönem beş sene sürdü. Ama kesinlikle üç seneden de az değildir.

Babası Zeynelabidin'le (a.s) yaklaşık otuz dört yıl geçirdi. Gerçekten zor yıllardı. Çünkü Emevî devleti gücünün ve zorbalığının doruğundaydı. Bu aşamada İmam Muhammed Bâkır (a.s), her tavır ve faaliyetinde babası Zeynelabidin'in (a.s) işaretine göre hareket ederdi.

Bu aşamada Muaviye b. Ebu Süfyan, Yezid b. Muaviye, Muaviye b. Yezid, Mervan b. Hakem, Abdullah b. Zübeyr ve Abdülmelik b. Mervan'ın dönemleri ile Velid b. Abdülmelik'in döneminin büyük bir kısmına tanık oldu.

İkinci Aşama: Bu aşama, babasının hicrî 95 senesinin muharrem ayının yirmi beşinde şehit edilmesiyle başlar. Bu, manevî, fikrî ve siyasal önderlik sorumluluğunu üstlendiği aşamadır. Ehl-i Beyt Ekolü'ne göre bu, meşru imamlıktır. Bu

da, sadece manevî önderlikle sınırlı değildir. Tıpkı hâkimiyeti ele almak ve İslâm devletini idare etmek anlamında sırf siyasal önderlikle sınırlı olmadığı gibi.

Bu dönem yaklaşık on dokuz yıl sürdü. Bu dönemde, tertemiz atalarından, onların ilimlerinden ve Allah'ın kendisine bahşettiği ilimlerden ilham alarak kendisinden önceki hidayet imamlarının çizgisini devam ettirdi. Çünkü Muhammedî risaletin hedeflerini gerçekleştirmenin tek sahîh metodu buydu.

Bu büyük İmam, bu yıllar içinde ümmete Ehl-i Beyt E-kolü'nün ayırıcı alâmetlerini, hayatın her alanıyla ilgili olarak sunabildi. Fakihlerden ve ravilerden oluşan birkaç nesil yetiştirdi. Salih insanlardan oluşan topluluğun sağlam temellerini attı. Bunlar, Ehl-i Beyt'in (a.s) risalet menşeli çizgisini pratik hayatta temsil ettiler. Onların ideallerini gerçekleştirmek için yoğun bir faaliyete giriştiler.

Bu süre zarfında Velid b. Abdülmelik'in son dönemleri ile Süleyman b. Abdülmelik, Ömer b. Abdülaziz, Yezid b. Abdülaziz ve Hişam b. Abdülmelik'in dönemlerine tanık oldu. Hişam'ın döneminde, onun zalim valilerinden birinin aracılığıyla şehit edildi.

İmam (a.s), hayatı boyunca Medine'de ikamet etti. Medine'den ayrıлып başka bir yere gitmedi. Medine'de muallim-i evveldi. İlim ve kültür hareketinin en büyük öncüsüydü. Peygamber Mescidi'ni medrese edinmişti. Meseleleri burada öğrencilerine aktarırdı.

Bu büyük İmam'ın (a.s) medresesinden büyük âlimler mezun oldu. Bunlar, daha sonra yeryüzünün doğusuna ve batısına dağılarak ilim ve irfanı yaydılar. İslâm ümmeti, bütün kesimleriyle onların bu üstün kişilikleri karşısında saygıyla eğildi.

İMAM MUHAMMED BÂKİR DEDESİNİN VE BABASININ HİMAYESİNDE

İmam Bâkır (a.s) dedesinin ve babasının gölgesinde, birçok olaya ve olguya eşlik eden bir hayat sürdürdü. Bu süreci şu şekilde özetlemek mümkündür:

1- İmam (a.s) doğumundan dört yaşına kadar dedesi Hüseyin'in (a.s) himayesinde yaşadı. Bu durum, küçük yaştan beri kendini gösteren keskin zekâsı ve anlayışı sayesinde sosyal ve siyasal hadiseler ve gelişmelere tanık olmasını, bu gelişmelerin doğal akışını, yönlerini idrak etmesini sağladı.

İmam Bâkır (a.s), henüz hayatının başlarında iken amcalarının, onların tertemiz ailelerinin kılıçtan geçirilip yere yıkılmaları hadisesine, Aşura felaketine, dedesi İmam Hüseyin'in (a.s) katledilişine tanık oldu. Kendisi de esir alınarak Kûfe ve Şam tağutlarına götürüldü. Ehl-i Beyt (a.s) esirlerinin başına gelen türlü mihnetlerde, yürek parçalayıcı musibetlerde onlara ortak oldu. Yine babasının Şam'da zalim tağut Yezid'e yönelik yakıcı sözlerini de dinledi. Şöyle diyordu babası, Yezid'e hitap ederken:

Ey Yezid! Bu Muhammed benim mi, yoksa senin mi dedendir? Eğer senin deden olduğunu iddia edersen, yalan söylemiş ve kâfir olmuş olursun. Eğer benim dedem olduğunu söylersen, o zaman niçin onun soyunu katlettin?!¹

2- İmam Bâkır (a.s), hicrî 63 senesinde Hirre olayına da tanık oldu. O sene, Medineliler Yezid'in yönetimine isyan ederken İmam Bâkır (a.s) altı yaşındaydı. Medine halkının ileri gelenlerinin ve fakihlerinin günahkâr Yezid'e verdikleri biati bozduklarını gördü. Bunun üzerine Yezid, cahiliye ordusuna üç gün boyunca halkını öldürmek, mallarını talan etmek ve ırzlarına tecavüz etmek serbestisini tanıdığında, dedesinin şehrinin derin bir hüznle seyretti.¹

3- İmam Bâkır (a.s), hayatının bu aşamasında, Emevîlerin sebep oldukları fikrî sapmalara da tanık oldu. Emivîler, iktidarlarını pekiştirmek için cebir, tefviz ve irca gibi batıl fikirleri yayıyorlardı. Çünkü bu kavramlar, Müslüman ümmetin zorba egemenlere boyun eğmesini kolaylaştırıcı bir işlev görüyordu. Zira bir anlamda, onların Allah'ın ve Resulü'nün emirlerine isyan etmelerine, azgınlıklarına gerekçeler üretiyordu.

4- Babası İmam Zeynelabidin'in (a.s) himayesinde yaşarken İmam Muhammed Bâkır'ın (a.s) tanık olduğu sapmalardan biri de, siyasal sapmaydı ki Emevîlerin, halifeliği babadan oğla miras olarak geçen zalim bir saltanata dönüştürmeleri olarak somutlaşmıştı. Bu saltanat gölgesinde, devlet makamlarını çocukları ve akrabaları arasında bölüştürüyorlardı.

Emevîlerin, İmam Ali (a.s) soyuna büyük bir düşmanlıkla saldırmalarına tanık oldu. Bu düşmanlıkları, altmış yıl boyunca minberlerde dedesi Ali b. Ebu Talib'e sövülmesinde doruğa çıkmıştı.

5- İmam Bâkır'ın (a.s) hayatının en belirgin hadiselerinin başında, Kerbelâ hadisesinden sonra peş peşe Emevî saltanatına karşı silâhlı ayaklanmaların patlak vermesi geliyordu. Hicrî 63 senesinde Medineliler isyan etti. 65 senesinde Tevvabîn (tövbe edenler) isyan etti. 66 senesinde Muhtar b.

1- Tarihu'l-Hamis, 2/300

Ebu Ubeyde es-Sekafi isyan etti. Aynı tarihte Zübeyriler de isyan etti. 77 senesinde Mutarrif b. Muğire b. Şu'be isyan etti. 81 senesinde Abdurrahman b. Muhammed b. Eş'as, Abdulmelik b. Mervan'ın yönetimine baş kaldırdı.

6- Bu dönemde yaşanan ve acı veren olaylardan biri, hadis uydurmacılığıdır. Emevîler iktidarlarını pekiştirmek için hadis uydurmacılığını araç olarak sonuna kadar kullandılar. Naftaveyh adıyla ün salan İbn Turfe, Tarih'inde, sahabenin faziletiyle ilgili olarak uydurulan hadislerin büyük çoğunluğunun Emevîler döneminde uydurulduğunu rivayet etmiştir. Emevîler, sahabenin faziletlerine dair uydurma hadisleri teşvik ederken, Haşimîlerin burunlarını sürttüklerini düşünüyorlardı.¹

7- Ahlâkî ve sosyal sapma ise, ümmetin bünyesine iyice sirayet etmişti. Yezid b. Muaviye, günahkârlığıyla ün salmıştı. Şarap içiyor; köpeklerle, maymunlarla oynuyor ve vaktinin çoğunu şarkıcı erkek ve kadınlarla geçiriyordu. Bu özelliği, dilden dile anlatılıyor, halkın tamamı onu bu özelliğiyle tanıyordu. Mervan b. Hakem de, utanmaz bir ahlâksızdı. Nitekim çocukları ve torunları da, bu hususta ona benzeyen utanmaz ahlâksızlardı.²

Emevîler, ayrıca Müslümanlar arasında ırkçılık düşüncesini yaydılar. Arapları kendilerine yaklaştırlarken, Arap olmayan Müslümanları kendilerinden uzaklaştırdılar. Etnik milliyetçilik düşüncesini yayarak Müslümanların saflarının birliğini parçaladılar, ümmet arasında kin tohumlarını serptiler, İslâm toplumunun mensuplarının yüreklerine şer duygularını yerleştirdiler.

8- İmam Muhammed Bâkır (a.s), hayatının bu aşamasında, bütün benliğiyle babasının hayat tarzının gölgesinde büyüdü. Babası, bütün çalışmalarını, yeniden bir İslâmî top-

1- Şerh-u Nehci'l-Belâğa, 9/138

2- age. 11/46

lum oluşturma, İslâm'ın dosdoğru inanç prensiplerinin dayanaklarını sağlamlaştırma gayesine yönelmişti. Nitekim İmam Zeynelabidin (a.s), duaları ve hukuk risaleleri gibi eserleri aracılığıyla itikadî ve ahlâkî değerleri yaymayı amaçlıyordu. Böylece çöküşe yüz tutmuş toplumu değiştirme misyonunu üstlenecek salih topluluğu eğitiyordu.

Yaklaşık otuz üç sene süren bu aşamada hedeflerinde, adımlarında ve değişik yöntemlerinde babası Seccad'a (a.s) ortak oluyordu. İmam Seccad'ın (a.s) eğitim yöntemleri ise dua, infak, köle azat etme, köleleri ve özgür kimseleri doğrudan eğitme şeklinde belirginleşiyordu. Bunları, bu aşamada İmam Zeynelabidin'in (a.s) en belirgin hareket metodu olarak nitelendirebiliriz.

9- İmam Bâkır (a.s), bozuk düzeni yıkma amacına yönelik isyanlara ve silâhlı hareketlere karşı babasının tavrını esas aldı. Babası, bu isyan ve hareketlere dolaylı olarak yön veriyor, önderlik ediyordu. Ancak yöneticiler, İmam (a.s) ile zalim Emevî yönetimine karşı başkaldıran devrimciler arasında organik bir bağ bulunduğuna dair herhangi bir kanıt bulamıyorlardı.

10- İmam Muhammed Bâkır (a.s), babasının himayesinde hayatını sürdürürken, onun ilim ve İslâmî öğretim merkezini tesis etme hareketinde belirgin bir rol oynamıştı. Halkın genel toplantılarına katılıyor, onlarla konuşuyor ve onlara doğruyu gösteriyordu. Bunun yanında Kur'ân'ı tefsir ediyor, insanlara Hz. Peygamber'in (s.a.a) hadis-i şeriflerini öğretiyor, onları Peygamber'in mübarek sireti (gidişatı) ile tanıştıyordu.

11- Hiç kuşkusuz, İmam Zeynelabidin'in (a.s), oğlu Bâkır'ın (a.s) imamlığını açıklaması, tarihsel olarak bu konuda Hz. Peygamber'den (s.a.a) ve ondan sonraki İmamlar'dan gelen açık beyanlara dayanıyordu. Bu beyanlarda, Hz. Peygamber'den (s.a.a) sonraki On İki İmam'ın tümünün

Kureyş kabilesinin Haşimoğulları kolundan olacakları belirtiliyordu. Sahabîler ve tâbiîn kuşağı, bunları rivayet etmiş; Ehl-i Beyt (a.s) de bunlara dayanmıştır.

Bu rivayetlerden birinde, İmam Bâkır'ın (a.s) ismi özellikle zikredilmiştir. Cabir b. Abdullah el-Ensârî'nin rivayet ettiği hadisin metni şöyledir:

...Dedi ki: "Ya Resulallah! Ali b. Ebu Talib'in soyundan gelecek imamlar kimlerdir?" Buyurdu ki:

*"Cennet gençlerinin efendileri Hasan ve Hüseyin, sonra zamanın âbidlerinin efendisi Ali b. Hüseyin, sonra Bâkır Muhammed b. Ali. Ey Cabir! Sen onu göreceksin. Onu gördüğün zaman benden ona selâm söyle."*¹

Bir diğer rivayette, Resulullah'ın (s.a.a) Cabir b. Abdullah el-Ensârî'ye şöyle dediği belirtiliyor:

Şu oğlumun -yani Hüseyin'in- Ali adında bir oğlu dünyaya gelecek. O âbidlerin efendisidir... Onun da Muhammed adında bir oğlu dünyaya gelecek. Ey Cabir! Onu gördüğün zaman benden ona selâm söyle. Bil ki, Mehdi onun soyundan gelecektir...²

Ehl-i Beyt İmamları (a.s), bu vasiyeti birbirlerine aktarmışlardır. Nitekim İmam Ali (a.s), oğlu İmam Hasan'a (a.s) şöyle vasiyet etmiştir:

Oğlum! Resulullah (s.a.a), sana vasiyette bulunmamı (seni kendime vasi kılmamı), kitaplarımı ve silâhımı sana vermemi emretti. Nitekim o da, beni kendisine vasi kıldı, kitaplarını ve silâhını bana verdi. Ayrıca bana, sana şunu söylememi emretti: "Ölüm vaktin geldiğinde, bu emanetleri kardeşin Hüseyin'e ver."

1- Kifayetu'l-Eser, s.144-145

2- Muhtasar-u Tarihi Dımışk, 23/78; Tarih-i Yakubî, 2/320; Siyer-u A'lamî'n-Nubela, 4/404

Sonra oğlu Hüseyin'e (a.s) döndü ve dedi ki:

Resulullah (s.a.a), bu emanetleri şu oğluna vermeni emretti.

Sonra Ali b. Hüseyin'in elinden tuttu ve dedi ki:

Resulullah (s.a.a), bunları oğlun Muhammed b. Ali'ye vermeni emretti. Resulullah'tan ve benden ona selâm söyle.¹

12- İmam Zeynelabidin (a.s), dikkatleri oğlu Muhammed Bâkır'ın (a.s) imamlığına yöneltiyordu. Bunu, oğullarının veya yakınlarının ve güvendiği kimselerin hazır bulunduğu ortamlarda ilân etmek için her fırsatı değerlendiriyordu. Bazen açıkça, bazen de ima yoluyla bunu ifade ediyordu.

Bir gün oğlu Ömer, Muhammed Bâkır'a (a.s) bu kadar ihtimam göstermesinin sırrını sormuştu, o da şu cevabı vermişti:

Bizim soyumuzdan gelen Mehdi kıyam edinceye kadar imamet onun çocuklarında olacaktır. Mehdi gelince de yeryüzünü adaletle dolduracaktır. O, hem imamdır, hem de imamların babasıdır...²

İmam Zeynelabidin'in (a.s) oğlu Hüseyin'den şöyle rivayet edilir:

Bir adam, babama İmamlar hakkında bir soru sordu. Babam dedi ki: "*İmamlar on iki tanedir. Yedisi bunun soyundan gelecektir.*" Sonra elini kardeşim Muhammed'in omzuna koydu.³

Oğlu Bâkır'a (a.s) ise açıkça imam olduğunu söylüyor ve şöyle buyuruyordu:

Ey oğlum, seni kendimden sonraki halifem kıldım.⁴

1- A'lamu'l-Vera bi-A'lami'l-Huda, s.207

2- Kifayetu'l-Eser, s.237

3- age. s.239

4- Kifayetu'l-Eser, 241

Ebu Halid'in şöyle dediği rivayet edilir:

Ali b. Hüseyin'e dedim ki: "Senden sonraki imam kimdir?" Dedi ki: "*Oğlum Muhammed'dir ki, ilmi yaracak (bilinmeyenleri ortaya çıkaracak)tır.*"¹

Sonunda vefat edeceği hastalığı sırasında Zührî ona sor-
du: "Senden sonra kime gidip gelelim?" Buyurdu ki:

Ey Ebu Abdullah! Şu oğluma -oğlu Muhammed'e işaret ederek- gidip gelin. O benim vasim, vârisim, il-
mimin muhafızı, ilmin madeni ve ilmin yarıcısıdır.

Zührî ona dedi ki: "Ey Resulullah'ın oğlu! Çocuklarının
en büyüğünü vasi tayin etmen gerekmez miydi?" Dedi ki:

Ey Ebu Abdullah! İmamlık büyüklüğe, küçüklüğe
bağlı değildir. Resulullah (s.a.a) bize böyle emretti,
levhte ve sahifede de bu şekilde yazılı olduğunu gör-
dük.²

Son günlerinde İmam Zeynelabidin (a.s), oğulları Mu-
hammed, Hasan, Abdullah, Ömer, Zeyd ve Hüseyin'i toplay-
ıp oğlu Muhammed'i vasi olarak tayin etti... İşlerinin idar-
esini ona verdi.³

Hayatının son saatlerinde etrafında toplanan ço-
cuklarına baktı, sonra oğlu Bâkır'a (a.s) döndü ve de-
di ki: "*Ey Muhammed! Bu sandığı al, evine götür.*"

Bilin ki, o sandığın içinde dinar veya dirhem yok-
tu, içi ilim doluydu.⁴

1- Biharul-Envar, 46/320

2- Kifayetu'l-Eser, s.239

3- Kifayetu'l-Eser, s.239

4- el-Kâfi, 1/305

Üçüncü Bölüm

- Ehl-i Beyt'in Cihadı ve İmam Bâkır'ın Rolü
 - İmam Bâkır Döneminde Meydana Gelen Önemli Hadiseler
 - Bozuk Realiteyi Islah Etme Hususunda İmam Bâkır'ın Oynadığı Rol
-
-

EHL-İ BEYT'İN CİHADI VE İMAM BÂKİR'İN ROLÜ

Bir eğitim ameliyesi üç temel unsura dayanır: Eğitimci, eğitim programı ve eğitilen. Eğitim ameliyesi, yetkin bir eğitimciden veya yapıcı bir eğitim programından yoksun olursa, bir süre sonra sapması ve olumlu sonuçlar vermemesi kaçınılmaz olur.

İslâm; insanlığı, son elçi Abdullah oğlu Muhammed Mustafa (s.a.a) önderliğinde eğitmek üzere gelmiştir. Hz. Peygamber (s.a.a), meşakkatli eğitim yolunda büyük adımlar attı; İslâm şeriatının ve İslâm'ın eğitim sisteminin gölgesinde, cahiliye topluluklarından, salih ve olgun bir ümmet ortaya çıkarabildi.

Ne var ki İslâm toplumu, Hz. Peygamber (s.a.a) vefat ettikten sonra yetkin eğitimcisini yitirmiş oldu. Böylece eğitimin üç unsurundan biri ortadan kalktı.

Bu bir unsurun ortadan kalkması, diğer iki unsurun da ortadan kalkması sonucunu doğurdu. Çünkü Hz. Peygamber'den (s.a.a) sonra, pratik önderliği ele alanlar; ilim, masumiyet, arınmışlık, güç, cesaret ve kemal bakımından Peygamber'in (s.a.a) yetkinliğine sahip değillerdi.

Evet; pratik harekete masum olmayan, risalet kavramlarında derinleşmeyen ve ümmeti, Peygamber'in (s.a.a) çizdiği yoldan sapmaktan koruma gücüne sahip olmayan kimseler önderlik etmeye başladı.

Müslümanlar bu sapmanın derinliğini; devlet, ümmet ve şeriat çizgisi üzerindeki olumsuz etkisini kavrayamadılar.

Belki de bunun önderin şahsı itibariyle bir değişiklik olduğunu, önderlik çizgisinde ise herhangi bir değişiklik olmadığını sanıyorlardı.

Kuşkusuz Ehl-i Beyt İmamları (a.s), İslâm'ı korumak, İslâmî pratiği, Peygamber devletini muhafaza etmek için çetin bir rol üstlendiler. Müslüman ümmetin sapma doğrultusunda alabildiğine ileri gitmemesi ve dolayısıyla çökmemesi için bütün imkânlarını seferber ettiler.

Hz. Peygamber'den (s.a.a) ve onun tertemiz Ehl-i Beyt'inden başka kimsenin olumsuz derinliklerini ve şeriat, devlet ve ümmet için oluşturduğu tehlikeleri kavrayamadığı bu büyük sapmaya karşı durmak için genel olarak iki çizgiyi esas alan bir hareket başlattılar.

Masum İmamlar'ın hareketleri itibariyle izledikleri ve faaliyetlerini üzerinde yoğunlaştırmakla yükümlü oldukları iki temel çizgi ise şudur:

1- Fiilî yönetimin, önderliğe ehil olmayanların eline geçmesinden sonra ümmeti tam çöküşten korumayı, sahih bir çizgide hayatını sürdürmesi için yeterli düzeyde direnç unsurlarıyla donatmayı amaçlayan çizgi.

2- Devlet yönetimini ele geçirmeyi, sapmanın izlerini silmeyi, yetkin önderliği doğal mecrasına döndürerek eğitim unsurlarını tamamlamayı, ümmet ve toplumun, devlet ve yetkin önderlik ile kaynaşıp bütünleşmesini amaçlayan çizgi.¹

İkinci çizginin gerçekleşmesi için, Raşid İmamlar'ın uzun bir hazırlama sürecini başlatmaları gerekiyordu. Çünkü İslâm dininin, insanı layık olduğu kemaline erdirmesi için getirdiği ve İslâm ve insan için yasalar koyan Allah adına yönetimi ele alanlar tarafından uygulamaya konulmasını istediği temel değerler, hedefler ve hükümlere uygun gerekli koşulların hazırlanması buna bağlıydı.

1- Ehlul-Beyt/Tenevvu-u Edvar ve Vahdet-u Hedef, s.59

Bu bağlamda tertemiz Ehl-i Beyt İmamları'nın yönetimi üstlenme ile ilgili görüşleri şuydu: Kalıcı İslâmî bir yönetim kurmak için anî bir silâhlı zafer yetersizdir. Aksine, bunun için bir inanç ordusunun hazırlanması gerekir. Bu ordu; İmam'a, onun masumiyetine mutlak olarak inanan, İmam'ın bütün büyük hedeflerini özümseyen, yönetimde onun stratejisini destekleyen, İmam'ın ümmet için gerçekleştirdiği ve Allah'ın da bu hayatta temin edilmesini istediği maslahatları koruyan askerlerden oluşmalıdır.

İlk çizgi ise, onca zorluğa ve olumsuz koşullara rağmen göz ardı edilemeyecek, savsaklanamayacak bir çizgidir. Ehl-i Beyt İmamları (a.s), yönetimi yeniden ele geçirmelerine imkân verecek olumlu koşulların oluşmadığını bildikleri durumlarda bile bu çizgiyi terk etmemişlerdir.

Bu çizgi, İslâm risaletini düşünce, ruh ve siyaset olarak ümmetin içinde kökleştirmede somutlaşıyordu. Amaç, ümmet saflarında, çöküşe karşı yeterli bir öz korunma mekanizması oluşturmaktı. Özellikle yönetimin geriye gittiği, çöküşe yüz tuttuğu bir ortamda.

Bunun yolu da, ümmet içinde bilinçli kadrolar oluşturmak, risalet ruhunu yeniden egemen kılmak, ümmet içinde bu risalet ruhuna yönelik samimî duyguların beslenmesini sağlamaktı.¹

Pak İmamlar'ın (a.s) bu iki çizgi doğrultusundaki faaliyetleri; onların, risaleti, ümmeti ve ümmeti korumak ve sürekliliği var olmalarını sağlamak için daima risaletin ruhuna uygun pozitif ve aktif bir çaba içinde olmalarını gerektiriyordu.

Sapma arttıkça İmamlar (a.s), buna karşı gerekli tedbirleri alıyorlardı. İnanç veya İslâmî pratik bir krize girdiğinde ve sapkın yönetimler de -yetersiz oldukları için- buna bir çözüm bulamadığında, İmamlar (a.s) derhal çözümü ortaya

1- Ehlul-Beyt/Tenevvu-u Edvar ve Vahdet-u Hedef, s.131, 147-148

koyuyor, böylece ümmeti yüz yüze kaldığı tehlikelerden koruyorlardı.

Dolayısıyla Masum İmamlar (a.s), İslâm toplumunda inanç kıstaslarını, ümmeti ölümcül bir tehlikeye sürüklenmekten kurtaracak derecede korumuş oluyordular.¹

Bu yüzden İmamlar'ın (a.s), İslâm'ı uygulamak ve bütün insanlık için onu korumak isteyen bilinçli ve yetkin önderler olarak önem verdikleri ilişkilerin, yönlerin ve ilgilerin çeşitliliği ile orantılı olarak farklı alanlarda türlü faaliyet tarzlarını gerçekleştirdiklerini görüyoruz.

Pak İmamlar (a.s), yüce Peygamber'in (s.a.a) mirasını, aşağıda dört madde hâlinde sıraladığımız emeklerinin ürünlerini korumakla yükümlüydüler:

1- Hz. Peygamber'in (s.a.a) yüce Allah katından getirdiği ve Kur'ân ve Sünnet'te somutlaşan şeriat ve risalet.

2- Hz. Peygamber'in (s.a.a) mübarek elleriyle oluşturduğu ve yetiştirdiği ümmet.

3- Hz. Peygamber'in (s.a.a) meydana getirdiği İslâmî siyasal sistem ve kurup temellerini attığı devlet.

4- Bizzat kendisinin gerçekleştirdiği ve Ehl-i Beyt'inden de (Allah'ın selâmı hepsinin üzerine olsun) buna layık olanları yetiştirdiği örnek önderlik.

Önderlik merkezini korumaya imkân olmaması, Resulullah'ın, Allah'ın emriyle tayin ettiği önderliğin fiilen yönetime gelmesinin fırsatının kaçmış olması, siyasal İslâmî toplumu, İslâm devletini, mümkün olduğu kadar çöküşten kurtaracak çabalar içinde olmaya engel değildi. Nitekim meşru önderlik, bunu şartların imkân verdiği ölçüde gerçekleştirmiştir.

Nitekim İslâm devletinin yıkılmış olması da, Müslüman ümmetle ilgilenmeye, İslâm risaleti ve şeriatına ihtimam gös-

1- Ehlul-Beyt/Tenevvu-u Edvar ve Vahdet-u Hedef, s.144

termeye, tamamen yıkılıp yok olmaktan korumak için çaba sarf etmeye engel değildir.

İşte bu esasa dayalı olarak pak Ehl-i Beyt İmamları'nın faaliyet alanları değişiklik göstermiştir. Hiç kuşkusuz, mevcut iktidarın niteliği, ümmetin kültür düzeyi, bilinç derecesi, iman seviyesi, İmamları tanıma sathı, bunun yanında sapkın iktidarlara boyun eğme ölçüsü, bu arada İslâmî yapıyı ve İslâm devletini kuşatan koşulların türü, yöneticilerin İslâm'a bağlılık düzeyleri, iktidarlarını pekiştirmek ve ümmet üzerindeki hâkimiyetlerini sağlamlaştırmak için kullandıkları araçların mahiyeti gibi değişik etkenlere rağmen, İmamlar (a.s) değişik alanlarda faaliyetlerini sürdürebilmişlerdir.

Ehl-i Beyt İmamları (aleyhimu's-selâm), mevcut yönetimi ve sapkın önderliklere karşı kesintisiz bir mücadele içinde olmuşlardır. Bu hareketleri, iktidardaki kişinin daha fazla sapmasını önlemek şeklinde somutlaşmıştır. Ya sözlü olarak yönlendirme işlevini görmüşlerdir, ya da sapma artık büyük bir tehlike boyutunu kazandığında iktidara karşı silâhlı ayaklanma başlatmışlardır. İmam Hüseyin'in (a.s), Yezid b. Muaviye'ye karşı başlattığı ve hayatına mal olan ayaklanmasını buna örnek gösterebiliriz.

Ya da sürekli bir muhalefet içinde olarak faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Bu muhalefeti şu veya bu şekilde pekiştirerek sapkın iktidarın sarsılmasını sağlamışlardır. Ama kâfir bir devlet karşısında ölümcül bir tehditle yüz yüze kalan İslâm devletine de dolaylı olarak destek olmuşlardır.

Bunun yanında İmamlar, ümmeti inanç, ahlâk ve siyaset alanında eğitime çalışmalarını da kesintisiz sürdürmüşlerdir. Bu bağlamda çeşitli alanlarda âlimler yetiştirmiş, ilmî kadrolar oluşturmuş ve örnek şahsiyetleri kitlelere kazandırmışlardır.

Bunlar da, İslâmî fikir ve bilincin yayılması için yoğun bir çalışma içinde olmuşlardır. Risalet ve şeriatın anlaşılması

hususunda etkin olan yanlışlıkları düzeltmiş, dış menşeli fikir akımlarına ya da içeriden kaynaklanan sapık siyasal hareketlere yahut iktidarın egemenliğini pekiştirmek için kullandığı sapık ilim adamlarına karşı mücadele vermişlerdir.

Ayrıca insanları Resulullah'tan (s.a.a) sonra Ehl-i Bey'te somutlaşan ilâhî önderliği izlemeye davet etmiş, ümmetin imamları daha iyi tanımalarını, onlara inanmalarını sağlamaya, onların imamlıkları ve liderlikleri hususunda daha bilinçli bir tutum içinde olmalarını temin etmeye çalışmışlardır.

Ayrıca İmamlar, bizzat halkın arasına katılıyor, ümmetle doğrudan iletişim kuruyorlardı, geniş Müslüman kitlelere duygusal bir ilişkiye giriyorlardı.

Hiç kuşkusuz, Ehl-i Beyt İmamları'nın (a.s) sahip oldukları ve asırlardır süren geniş boyutlu kitlesel önderlik, tesadüfen elde edilmiş değildir. Sırf Resulullah (s.a.a) ile aralarında kan bağı olduğu için bu seçkin konuma gelmiş değillerdi. Çünkü soy olarak Resulullah'a (s.a.a) intisap eden, ama bu denli kitlesel bir önderlik konumuna sahip olmayan birçok kişi vardır. Çünkü ümmet, bir kimseye karşılıksız olarak bağlılık göstermez. Bir kimse de hayatın değişik alanlarında, özellikle kriz dönemlerinde ve problemlerin baş gösterdiği zamanlarda büyük bir özveri sergilemediği sürece toplumun önderliğine sahip olamaz, insanların kalplerini kazanamaz.

Böylece İslâm, pratikte bazı karışıklıklara maruz kalsa da teoride orijinalliğini koruyabildi. Yine Ehl-i Beyt'in (a.s) fikrî ve manevî önderliği sayesinde ümmet, küfür nitelikli fikir ve siyasal akımlara karşı durabilen bir inanç ümmetine dönüşebildi. Özellikle çöküş ve gerileme çağlarından sonra çağımızda bizzat gözlemlediğimiz gibi İslâm ümmeti, yüksek bir düzey sayılacak oranda gücünü yeniden topladı ve birlikteliğini yeniden gösterdi.

Ehl-i Beyt İmamları (hepsine selâm olsun), bu başarıların tümünü, salih kitleyi eğitmeye gösterdikleri özen sayesinde elde ettiler. Bu salih kitle, onlara ve imamlıklarına inanan salih bir topluluktur.

İmamlar, bu kitlenin bilincini ve imanını geliştirmek için büyük çaba harcamışlardı. Bu bağlamda ümmet için bir strateji çizmiş ve böylece varlıklarını nasıl koruyacaklarını göstermişlerdi. Sıkıntılar karşısında direnmesini sağlayacak her aracı devreye sokmuşlardı.

Bu sayede ümmetin içindeki bu salih kitle, bir inanç ve risalet ordusu kimliğine sahip olmuştu. Bu inanç ordusunun bütün ilgisi, risalet üzerine yoğunlaşmış ve onlar onu korumayı, yaymayı ve gece gündüz tatbik etmeyi kendine şiar edinmişti.

Ehl-i Beyt İmamları'nın Hareketinin Aşamaları

Ehl-i Beyt İmamları'nın (Allahın selâmı üzerlerine olsun) tarihini yeniden gözden geçirdiğimiz, onları kuşatan koşulları incelediğimiz; hayat tarzları, genel ve özel tavırları üzerinde durup düşündüğümüz zaman, içinde buldukları koşulları ve bu koşullar bağlamında sergiledikleri tavırları üç aşama hâlinde tasvir edebiliriz.

Bu üç aşama, üç asır şeklinde belirginleşmiştir ki, birçok koşul ve tavır bağlamında ortak noktaları olmakla birbirlerinden ayrı özelliklere sahiptirler. Çünkü dönemler, genel olguların toplamı itibarıyla çeşitlilik arz ederler. Bu genel olgular, her bir asrı diğerinden ayıran kalın birer çizgi işlevini görmektedir.

İmamlar'ın hayatının ilk aşaması: Bu, Resulullah'ın (s.a.a) vefatından sonra, sapma hareketini etkisiz hâle getirme amaçlı bir aşamadır. Bu aşama, dört İmam'ın (a.s) hayat tarzında ve tavırlarında somutlaşmıştır: Ali, Hasan, Hüseyin ve Ali b. Hüseyin (hepsine selâm olsun).

Bu dört İmam, risaletin temel unsurlarını koruma amacına yönelik gerekli önlemleri aldılar. Sapkın önderliği tamamen yok etme imkânına kavuşmadıysa da temel prensipleri sağlamlaştırmayı başardılar.

Bu arada sapkın önderliğin maskesini indirip İslâmî risaleti korudular. Doğal olarak genel anlamda ümmetin ve İslâm devletinin işlerini de ihmal etmediler. Ümmeti ve İslâm devletini, koruyuculuklarından ve ihtimamlarından yok-sun bırakmadılar. Özellikle iş İslâm'ın sistemiyle ve Müslüman ümmetle ilgili olunca derhal harekete geçip çözüm yollarını gösterdiler.

Bunun yanında kendi önderliklerine inanan salih bir kit- le oluşturmak için de var güçlerini kullandılar.

İkinci aşama: İmam Zeynelabidin'in (a.s) siyasal hayatının ikinci aşamasından başlar, İmam Kâzım'a (a.s) kadar devam eder. Bu aşamanın iki belirgin özelliği vardır:

1- İmamlar, bu aşamada halifelerin, egemenliklerini sağlamlaştırmanın aracı olarak ön plâna çıkardıkları görüntünün gerçek mahiyetini ortaya çıkarıp, tavırlarının gerekçesi olarak sundukları argümanları boşa çıkardılar. Halifeler bu bağlamda bir grup muhaddisi ve âlimi (Saray Uleması) kullanıyorlardı. Yönetimlerine meşruluk kisvesini giydirmek için bu gibi âlimlerin desteğini arkalarına almışlardı.

Nitekim ilk aşamada İmamlar, halifelik çizgisinin sahte- liğini gözler önüne sermişlerdi. Bunun yanında, Hz. Pey- gamber'in (s.a.a) vefatından sonra ortaya çıkan halifelik ku- rumuna karşı ümmet içinde belli bir duyarlılık oluşturabil- mişlerdi.

2- Temelleri ilk aşamada atılan salih bir cemaat yapısı ile ilgili olarak Masum İmamlar (a.s), bu ikinci aşamada ayı- rıcı bir sınır çizmek, risalet hareketini diğerlerinden ayıran hattın işaretlerini belirginleştirmek üzerinde yoğunlaştılar. Çünkü pak İmamlar, risalet çizgisini korumakla görevlendi-

rilmişlerdi. Bu görev, İmamiye Ekolü'nün öğretilerinin açıklanması, yayılması ve sultanların vaizleri olarak bilinen Saray Uleması karşısında bu ekol esasınca birkaç kuşak ulama yetiştirilmesi şeklinde somutlaştı.

Bunun yanında şüpheleri izale etmek, halifelik çizgisi veya başka akımlar tarafından ihdas edilen mezhepsel fırkaların sahteliğini ortaya çıkarmak için çaba sarf ettiler.

İmamlar, bu aşamada, sapkın önderliğin temellerini sarıncı hareketlerden de geri durmadılar. Yönetime muhalefet eden hareketleri desteklediler. Özellikle İmam Hüseyin'in (a.s) şahadetinden sonra Resulullah'ın (s.a.a) halifeliği makamına kurulan kişiye karşı başlatılan silâhlı ayaklanmalara arka çıktılar.

İmamlar'ın hayatının üçüncü aşaması: İmam Musa Kâzım'ın (a.s) hayatının ikinci yarısından başlar, İmam Mehdi (a.s) ile son bulur.

İmamlar'ın (a.s) salih bir kitle için gerekli olan sağlamlaştırma çalışmalarını gerçekleştirmelerinden, inanç, ahlâk ve siyaset olarak bu kitleyi diğerlerinden ayıracak işaretleri ve çizgileri belirginleştirmelerinden sonra, halifeler; Ehl-i Beyt önderliğinin, yönetimi ele geçirme, İslâm toplumunu yeniden gerçek İslâm'ın sahasına döndürme düzeyine eriştiğini anlamakta gecikmediler. Bu, halifelerin İmamlar'a karşı birtakım tepkiler sergilemelerini doğurdu. İmamlar'ın da halifelere yönelik tavırları, onların kendilerine ve davalarına karşı sergiledikleri tavırlarına paralel olarak belirginleşiyordu.

Ehl-i Beyt İmamları'nın (onlara selâm olsun), kat edecekleri yolun/hareket çizgisinin işaretlerini kendilerine açıkladıkları salih kitleye gelince; İmamlar, bu kitleyi direnişe, sebat göstermeye, kararlılığa ve yayılmaya teşvik ettiler ki, çözümler karşısında tutunabilsin ve belli bir ölçüde de olsa kendi kendine yeterli olabilsin. Çünkü İmamlar (a.s); da-ima halifelerin karşısında oldukları için kitlenin arasında ser-

best bir hayat sürdürmelerine ve ümmet halifelerin meşru olmadıklarını anladıktan, halifeler de ümmetin İmamlar'a yönelik sempatisini fark ettikten sonra, özgür bir şekilde do-laşmalarına izin verilmeyeceğini biliyorlardı. Zira İmamlar, meşru önderliği temsil ediyorlardı ve ümmetin sorunlarıyla gerçekten ilgileniyorlardı.

Buradan hareketle, en geniş ölçülerde fıkıh âlimleri ye-tiştirmelerinin hikmetini kavriyoruz. İmamlar, geniş bir fı-kıhçı kitlesi oluşturduktan sonra insanları onlarla yönlendir-diler. Genel problemleri ile ilgili olarak fakihlere müracaat etmelerini teşvik ettiler. Bu, Allah'tan başka kimsenin ne ka-dar süreceğini bilmediği, Resulullah'ın (s.a.a) mutlaka ger-çekleşeceğini haber verdiği ve şartların İmamlar'a ve tâbile-rine dayattığı gaybet aşamasına yönelik bir hazırlıktı.

Böylece uzun vadeli bir program sonucu İmamlar, peş peşe gelen sapma darbelerine, sapkın önderliğin ümmeti sa-hih İslâm'dan uzaklaştırma, ardından şeriatı yıkmaya, ilâhî ri-saleti bütünüyle ortadan kaldırma amaçlı stratejilerine karşı koyup onu boşa çıkardılar.

Ümmetin İslâm'dan tamamen vazgeçmemesini sağlayan unsur, İmamlar'ın sundukları alternatif örneklilikti. Bu; işa-retleri belli, örnekleri ve değerleri asil, hedefleri ve amaçları net bir örneklilikti. Bu örneklilik, Allah'ın kirlerini giderip ter-temiz kıldığı Ehl-i Beyt İmamları'nın (aleyhimu's-selâm) ön-derliğindeki bilinçli Müslümanlar aracılığıyla ümmete sunu-luyordu.

Ehl-i Beyt İmamları'nın Muhammedî İslâm formülasyo-nu içinde sundukları bu alternatif, sadece imametlerine ina-nan Şiîlere özgü bir olgu değildi. Aksine, bütün İslâm âle-minde yankılanmış bir çağrıydı. Çünkü pak İmamlar, alterna-tif bir İslâm projesi sundukları gibi, insanları imamlıklarını kabul etmeye de davet ediyorlardı. Gerçi bu çağrıya bütün İslâm ümmeti içinde küçük bir grup olumlu karşılık verdi;

ancak ümmet genel olarak bu çağrıdan etkilendi. Çünkü çağrı, genel ve özel her alanda İslâm'ın açık, sahih ve anlaşılır bir örneğini, bir projesini içeriyordu. Bu projenin kültürel, sosyal, siyasal, ekonomik ve ahlâkî boyutları vardı.

Bu sayede zaman geçtikçe Müslümanlar, İslâm'a başka bir gözle bakmaya, onu farklı bir açıdan incelemeye başladılar. İslâm'la istediği gibi oynayan, açık işaretlerini değiştiren hâkim yönetimin kendilerine dayattığı perspektifin dışından bakmaya başladılar.¹

İnşallah dördüncü bölümde İmam'ın (a.s) salih bir toplum oluşturmak bağlamında sunduğu ve tatbik ettiği bu hayat sistemini, bu kusursuz hayat projesini ayrıntılı olarak ele alacağız.

1- Ehlul-Beyt/Tenevvu-u Edvar ve Vahdetu Hedef, s.79-80, bazı değişikliklerle.

İMAM MUHAMMED BÂKİR ZAMANINDA MEYDANA GELEN ÖNEMLİ HADİSELER

İmam Bâkır'ın (a.s), babası İmam Zeynelabidin'den (a.s) sonra İslâm ümmetinin önderliğini üstlendiği aşamanın özelliklerini kavrayabilmemiz için, bu aşamada meydana gelen önemli olayları anlamamız, babasının zamanında bir önder adayı, kendi zamanında ise fiili bir önder olarak İmam Muhammed Bâkır'ın (a.s) bu olaylarla irtibatını incelememiz gerekir.

Emevî-Mervanî yönetiminin temelleri, Abdülmelik b. Mervan zamanında sağlaştırdı, diyebiliriz. Çünkü Mervanî yönetiminin ilk muktedir halifesi oydu. İncelemek istediğimiz aşamanın özelliklerini, bir bakıma Abdülmelik'in uygulamaları belirginleştirmiştir.

Bazı tarihçiler şunları söylüyorlar:

Abdülmelik b. Mervan halife olmadan önce ibadetle meşgul bir adam görüntüsü veriyordu. Halife olduğu müjdesi verildiği sırada elinde Mushaf-ı Kerim vardı. Mushaf'ı kapattı ve "Bu, seninle son beraberliğimizdir." veya "Bu, seninle benim ayrılmamızdır." dedi.¹

Abdülmelik, iğrenç nitelikleriyle ve alçak karakteriyle biliniyordu. Bu özelliklerinden bazıları şunlardır:

1- Tarih-i İbn Kesir, 8/260

1- Azgınlık ve zorbalık: Mansur şöyle der:

Abdülmelik bir zorbaydı, yaptığı şeylere aldırma biriydi.¹ Merhamet ve adalet nedir bilmeyen acımasız bir küstahtı. Nitekim İbn Zübeyr'i öldürdükten sonra şöyle demişti: "Bu makamıma geldikten sonra kimse bana: 'Allah'tan kork!' demesin, yoksa boynunu vururum."²

Halifelerin huzurunda konuşmayı yasaklayan ilk kişi odur.³

2- Kalleşlik ve sözünde durmamak: Amr b. Said el-Eşdak'a kendisinden sonra halife olma sözünü verdi. Fakat daha sonra ona hainlik etti. Boynunu vurarak kesik başını arkadaşlarının yanına attı.⁴ Amr ile aralarındaki akrabalık bağı hiçbir şekilde gızetmedi.

Abdülmelik, el-Eşdak'tan korkuyordu. Çünkü sağ kalsaydı, Mervanoğulları'nın yönetimine son vermek için gerekli önlemleri mutlaka alırdı. Ama Amr gece baskını düzenlemeden önce, Abdülmelik sabahleyin ona baskın düzenledi. Allah da ondan intikam aldı. Çünkü Müslümanların kanını dökmekte sınır tanımayan, insanların yüreklerine korku ve dehşet salan bir zorbaydı.

3- Acımasızlık ve katı kalplilik: İçinde merhamet ve şefkat duygusundan eser yoktu. Haksız yere kan dökmekte iyice azıtmıştı. Nitekim kendisi de bunu itiraf etmişti. Bir gün Ümmü Derda ona: "Duydum ki, ibadetten sonra şarap içmişsin." demişti de, o, hiçbir günahkârlık hissi duymadan: "Allah'a ve içtiğim kanlara andolsun ki evet." demişti.⁵

1- en-Niza ve't-Tehasum, el-Makrizî, s.8

2- Tarihu'l-Hulefa, Suyutî, s.219

3- age. s.218

4- Tarih-i Yakubî, 2/190

5- Muhtasar-u Tarih-i Dımışk, 15/219, Tercemet-u Abdilmelik b. Mervan, Rakam: 210

Onun korkunç döneminde Müslümanların evlerine matem, hüznün ve gerilim hâkim olmuştu. Hatta İbn Zübeyr'i öldürdükten sonra, Medine'de halka bir konuşma yaparak içindeki kötülüğün ve acımasızlığın ne denli yerleşik bir duygu olduğunu göstermişti. Demişti ki: "Hepiniz bana boyun eğinceye kadar bu ümmetin hastalıklarını ancak kılıçla tedavi edeceğim."

4- Cimrilik: Çok cimri ve pinti biri olduğu için "Reşhu'l-Hicare" (Taşların Sızıntısı) olarak isimlendirilmişti.¹ Ümmet, onun zamanında açlık, yoksulluk ve yoksunlukla pençeleşiyordu.

Abdülmelik'in başlattığı bazı bidatler: Abdülmelik, İbn Zübeyr'in Şam halkıyla temas kurup kafalarını karıştırmasından korktuğu için Şamlıların hacca gitmelerini yasakladı. Halk: "Allah'ın farz kıldığı hacı mı bize yasaklıyorsun?" diye itiraz edince, şöyle dedi:

İbn Şihab ez-Zührî diyor ki: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: "Ancak şu üç mescidi ziyaret etmek için yola çıkılır: Mescid-i Haram, Benim mescidim ve Beytü'l-Makdis'teki mescit."

Böylece onları Allah'ın evini ziyaret etmekten alıkoydu. Hac için Beytü'l-Makdis'e gidilmesini sağladı. Bunun için oradaki bir kayayı kullandı. Resulullah'ın (s.a.a) semaya yükselirken bu kayaya bastığını rivayet etti. Böylece orayı Kâbe'nin yerine koydu, üzerine bir kubbe yaptı, üzerini de ipek perdelerle kapattı. Oraya bekçiler tayin etti. İnsanlara Kâbe'-yi tavaf ettikleri gibi burayı tavaf etmelerini emretti.²

Abdülmelik, kendisinden önceki Emevî halifelerini de yetersizlikle suçluyordu. Bunu, Medine'de yaptığı bir konuşmanın akışı içinde şöyle dile getirmişti: "Allah'a yemin ederim ki ben, zayıf halife -Osman'ı kastediyor- veya uzlaş-

1- Tarihu'l-Kudaî, s.72

2- Yakubî, 2/311

macı halife -Muaviye'yi kastediyor- ya da zayıf görüşlü halife -Yezid'i kastediyor- değilim."

İbn Ebu'l-Hadid bu sözler üzerine şu yorumu yapıyor:

Sözünü ettiği bu kişiler, onun geçmişleri ve imamlarıdır. O, onların aracılığıyla bu makama erişmiş, onların öncülükleri ve tesisleriyle bu riyasete nail olmuştu. Eğer önceden başlamış bir gelenek, donatılmış ordular ve tamamlanmış hazırlıklar olmasaydı, o, Allah'ın kulları içinde bu makama en uzak kimseydi. Böyle bir şerefe kavuşmak niyetinde olduğunu izhar edecek olsa, helâk edilmeye en yakın oydu...¹

Abdülmelik'in işlediği bazı cinayetler: Abdülmelik'in yaptığı en tehlikeli iş, Haccac b. Yusuf es-Sakafî gibi kan dökücülüğüyle ün salmış birini vali yapmasıydı. Müslümanların idaresini bu aşâğılık adama teslim etti. Katı yürekliliğiyle, acımasızlığıyla ve kan dökmeye teşneliğiyle ün salmış bu zalimi iş başına getirdi.

Abdülmelik, onu geniş yetkilerle donattı. Devlet işlerini istediği gibi yürütmesini sağladı. O da, zorbalık ve istibdat mantığından başka bir şey bilmiyordu. Bu günahkâr, insanları ezmeye kendini verdi. Onlara baskı uyguladı, ezdi, aşâğıladı. Yönetimi altındaki bölgelerde birtakım siyasal krizler baş gösterdi ki, bundan önce benzerlerini gören olmamıştı.

Müslümanların âlimleri ve önde gelen şahsiyetleri, Haccac'a öfke duyuyorlardı. Ömer b. Abdülaziz de, Haccac'a öfke duyanlardan, kızanlardan biriydi. Şöyle demişti onun hakkında:

Bütün ümmetler en pislerini getirirler, biz de Haccac'ı getirsek onları yeneriz.²

Asım şöyle der:

1- Şerh-i İbn Ebi'l-Hadid, 15/257

2- Nihayetu'l-İrb, 21/334

Allah'ın, Haccac tarafından çiğnenmeyen bir tek haramı kalmadı.¹

Tavus der ki:

Haccac'ı mümin olarak nitelendirenlere, şaşıyorum.²

İbn İmad el-Hanbelî onun hakkında şöyle demiştir:

Doksan beş senesinde Allah, ümmet için mübarek bir gecede Haccac b. Yusuf es-Sakafî'nin canını alarak kulları ve memleketleri rahata kavuşturdu. Kan dökmeden duramıyordu. Kan dökmek, onun en büyük zevkiydi. Daha ne büyük pervasızlıkları ve saldırganlıkları var.³

Hacca gitmek istediğinde Irak'ta Muhammed adına birini kendi yerinde bıraktı ve insanlara hitap ederek şunları söyledi:

Başınıza vali olarak Muhammed'i tayin ettim. O-na, Resulullah'ın (s.a.a) ensara yaptığı vasiyetin aksini vasiyet ettim.

Resulullah (s.a.a), ensardan iyilik edenlerin iyiliklerinin kabul edilmesini, kötülük edenlerin de kötülüklerinin bağışlanmasını vasiyet etmişti. Bense ona, iyilik edenlerinizin iyiliklerini kabul etmemesini, kötülük edenlerinizin de kötülüklerini bağışlamamasını tavsiye ettim.⁴

Dimyerî anlatıyor:

Haccac, kan dökmeden duramıyordu. En büyük zevkinin kan dökmek, başkasının yapamadığı şeyleri yapmak olduğunu kendisi anlatıyordu.⁵

1- Tarih-i İbn Kesir, 9/132

2- Tehzibu't-Tehzib, 2/311

3- Şezeratu'z-Zeheb, 1/106-107

4- Murucu'z-Zeheb, 3/86

5- Hayatu'l-Hayavan, 1/167

İnsanları haksız yere öldürmekte her türlü sınırı aşmıştı. Savaşlarda öldürdüklerinin dışında, hapsederek öldürdüğü insanların sayısı yüz yirmi bindi.¹ Bazıları ise, bu şekilde öldürdüğü kişilerin sayısının yüz otuz bin olduğunu söylemişlerdir.²

Nitekim kendisi de haksız yere adam öldürdüğünü resmen kabul etmiş ve şöyle demiştir:

Allah'a yemin ederim, bugün yeryüzünde kan dökmek hususunda benden daha cüretli birini bilmiyorum.³

Abdülmelik, bu şekilde aşırı kan dökmesini hoş karşılamamış, ancak o buna aldırmandan acımasızca kan dökmeye devam etmişti.⁴

İbn Eş'as'ın ayaklanmasına destek verdikleri için hafızları ve âbidleri kılıçtan geçirdi. Hapsederek öldürdükleri arasında Kûfe âlimlerinin ve zahitlerinin önde geleni Said b. Cübeyr de vardır.

Hasan el-Basrî, İbn Cübeyr'in öldürüldüğü haberini alınca şöyle demiştir:

Allah'a yemin ederim ki, Said b. Cübeyr öldüğü gün bütün yeryüzü doğusundan batısına kadar onun ilmine muhtaçtı.⁵

Müslümanların önde gelen âlimlerinden bir grup onun kâfirliğine, mülhitliğine hükmetmişlerdir. Bunlar arasında Said b. Cübeyr en-Nahaî, Mücahid, Âsım b. Ebu'n-Nücud, Şa'bî vs. gibi isimler vardır.⁶

1- Tehzibu't-Tehzib, 2/211; Teysiru'l-Vusul, 4/31; et-Tenbih ve'l-İşraf, s.318; Mu'cemu'l-Buldan, 5/349

2- Hayatu'l-Hayavan, 1/170; Tarihu't-Taberî

3- et-Tabakat, İbn Sa'd, 6/66

4- Murucu'z-Zeheb, 3/74

5- Hayatu'l-Hayavan, 1/171

6- Tehzibu't-Tehzib, 2/211

Yukarıda işaret ettiğimiz bu âlimlerin Haccac'ı tekfir etmelerinin nedeni, Hz. Peygamber'i (s.a.a) aşağılamasıydı. Öyle ki, Abdülmelik b. Mervan'ın Resulullah'tan (s.a.a) daha üstün olduğunu söylemişti. Allah'a hitaben söylediği: "Elçin -Peygamber'i kastediyor- mi üstündür, yoksa Halifen -Abdülmelik'i kastediyor- mi?" sözler, bunun ifadesidir.¹

Hz. Peygamber'in (s.a.a) kabrini ziyaret edenlere kızıyor, onlarla alay ediyordu ve şöyle diyordu:

Kahrolasicalar, çürümüş tahtaları ve kemikleri tavaf ediyorlar. Müminlerin emîri Abdülmelik'in sarayını tavaf etseler ya! Bir adamın halifesinin, elçisinden daha üstün olduğunu bilmezler mi?²

Bu çirkef adamın yönetimi, cinayetler ve günahlarla doluydu. Ehl-i Beyt'in (a.s) Şiasını eziyor, yaygın bir katliam yapıyordu. Şia evlerinden yas, hüçün ve acı eksik olmuyordu. Ki o sırada Abdülmelik ona şu mektubu yazmıştı:

Abdulmuttaliboğulları'nın kanını dökmekten uzak tut beni. Çünkü onların kanını dökmek, savaşı bitirmiyor. Ben, Harboğulları'nın, Hüseyin b. Ali'yi öldürdükleri için saltanatlarını yitirdiklerini gördüm.³

Ama Haccac, İmam Ali'nin (a.s) soyundan gelenlere ve onların taraftarlarına karşı saldırıya geçti. Onların arasına daldı, kanlarını döktü. Hatta bir adam, kendisine Alevî (Ali soyundan gelen) denmesindense zındık denmesini tercih eder hâle gelmişti.⁴

Tarihçiler anlatıyor:

Haccac'a yakın olmanın en iyi yolu, onun yanında Emirü'l-Müminin İmam Ali'yi (a.s) kötölemektir. Bir

1- en-Niza ve't-Tahasum, el-Makrizî, s.37; Resailu'l-Cahiz, s.297

2- Şerhu'n-Nehc, 15/242

3- el-İkdu'l-Ferid, 3/149

4- Şerh-u Nehci'l-Belağa, İbn Ebi'l-Hadid, 11/43-44; Tarihu's-Şia, s.40

gün rezil, para için yapmayacağı şey olmayan alçak bir adam sesini yükselterek onun yanında şöyle demişti: "Ey Emîr! Ailem, adımlı Ali koyarak beni bedbaht etti. Ben zor durumdaki bir yoksulum. Emîr'in bana uzatacağı yardım eline muhtacım..." Bu sözleri, Haccac'ın hoşuna gitti ve şöyle dedi: "Kullandığın yol ne güzel! Seni şu bölgenin yönetimine getirdim."¹

Her hâlükârda bu cellât zamanında Ehl-i Beyt (a.s) bağlıları kılıçların ve mızrakların hedefi hâline gelmişlerdi. Onları süründürüyor, öldürüyor; bir taşın arkasına girseler, bir delikte saklansalar, bulup çıkarıyordu. Birçoğunu zindanlara doldurmuştu. Tam bir terör havası hâkimdi. Tağut Ziyad b. Ebih ve oğlu Abdullah zamanında bile böylesi bir atmosfer görülmüş değildi.

Bu zalimin zamanında Kûfe, olabilecek en ağır imtihanı yaşıyordu. En ufak bir zan veya suçlama ile insanlar öldürülebiliyordu.

Bir gün Kûfe'de çok sert bir konuşma yapmış, bu konuşmasında Allah'a hamdetmemişti, Peygamber'ine de salât ve selâm getirmemişti. Söyledikleri şeydu:

Ey Iraklılar! Ey ayrılık ve nifak ehli! Ey dinden çıkanlar! Ey ahlâksızlar! Emirü'l-Müminin -Abdalmelik'i kastediyor- Kenane kabilesini büktü, sonra dişiyle tek tek onların sertliğini denedi. Benim onların içinde en acı olduğumu, en zor kırıldığımı gördü. Böylece size beni bir ok gibi fırlattı. Beni başınıza kırbaç ve kılıç olarak getirdi. Kırbaç düştü, kılıç kaldı.²

Sonra şunları söyledi:

Allah'a yemin ederim, ben; dikilmiş gözler, uzanmış boyunlar ve olgunlaşmış kelleler görüyorum. Onları koparmanın zamanı gelmiştir. Ben, tam da bu

1- Hayatu'l-İmami'l-Hüseyn b. Ali, 2/336

2- Tarih-i Yakubî, 3/68

işin adamıyım. Sarıklarla sakallar arasında ince ince sızılan kanlar görüyor gibiyim.¹

Sonra şu şiiri okudu:

Ben zor işlerin üstesinden gelen o ünlü adamım
Sarığı çıkardığımda tanırırsınız beni.

Bu tağutun cinayetlerinden biri de şudur: Kalabalık bir ordunun başında Mekke'ye doğru yürüdü. Amacı, İbn Zübeyr'le savaşmaktı. Beyt-i-Haram'ı altı ay on yedi gece muhasara altında tuttu. Kâbe'nin mancınıkla vurulmasını emretti. Askerler, Ebu Kubays dağından Kâbe'yi mancınık atışına tuttular.²

Haccac, ne soğuğa, ne de sıcağa karşı koruyan zindanlar yaptı. Tutuklulara her türlü işkenceyi uyguluyordu. Tarihçilerin anlattığına göre, onun zindanlarında elli bin erkek, otuz bin kadın can vermiştir. Bu kadınların on altı bini çıplaktı. Erkekleri ve kadınları aynı yere hapsederdi.³ Zindanlarında borcu ya da bir suçu olmadığı hâlde yatan otuz üç bin kişi sayılmıştır.⁴

Tutuklulara şöyle derdi: "**Alçaldıkça alçalın orada! Benimle konuşmayın artık!**" (Yüce Allah'ın cehennemliklere söylediği söz -Müminûn Suresi, 108. ayet-) Tutukluları cehennemliklere, kendisini yüce Allah'a benzetirdi böylece.

Bu; azgınlığının, haddi aşır tağutlaşmasının bir göstergesiydi.

Müslümanlar, onun ölüm haberini büyük bir sevinç ve coşkuyla karşıladılar. Öldüğü günden beri lânet onun yakasını bırakmamış, yüce Allah'ın yeryüzüne vâris olacağı güne kadar da bırakmayacaktır.

1- Murucu'z-Zeheb, 3/68

2- Tehzib-u Tarih-i Dıvışk, İbn Asakir, 4/50; Tarihu'l-Hulefa, Suyutî, s.84; Tarih-i İbn Kesir, 9/63

3- Hayatu'l-Hayavan, Dimyerî, 1/170

4- Mu'cemu'l-Buldan, 5/349

İmam Bâkır ve Abdülmelik b. Mervan

Abdülmelik b. Mervan, Medine Valisi'ne İmam Muhammed Bâkır'ı (a.s) tutuklamasını ve muhafızlar eşliğinde kendisine göndermesini emretti. Vali, bu emri yerine getirme hususunda tereddüt gösterdi. Bu meseleyi kapatmanın hikmete daha uygun olacağını düşünerek Halife'ye şu mektubu yazdı:

Sana bu mektubu yazmamın sebebi, sana karşı gelmek veya emrinin dışına çıkmak değildir. Aksine, senin hayrını istediğim ve senin için endişe duyduğum için bu mektup aracılığıyla senin görüşüne başvurmak istedim. Sana göndermemi istediğin adam gibi iffetli, zahit, muttaki birisi yeryüzünde yoktur. Mîhrabında Kur'ân okur, kuşlar ve yırtıcı hayvanlar sesinin güzelliğine hayranlıklarından çevresinde toplanırlar. Onun Kur'ân okuyuşu, Âl-i Davud'un Mezamir'ine benziyor. O insanların en âlimi, en şefkatlisi, en çok çaba sarf edeni ve en çok ibadet edenidir. Müminlerin Emîri'nin ona dokunmasını istemedim. Çünkü "**Bir kavim içinde bulunduğu durumu değiştirmedikçe, Allah onların durumunu değiştirmez...**"

Bu mektup Abdülmelik'e ulaştınca, İmam'ı (a.s) tutuklama kararından vazgeçti ve Vali'sinin söylediklerinin doğru olduğunu düşündü.¹

İmam Bâkır ve İslâm Para Biriminin Yabancıların Boyunduruğundan Kurtarılması

İmam Muhammed Bâkır (a.s), para birimini Roma İmparatorluğu'nun boyunduruğundan kurtararak İslâm âlemine en büyük hizmeti yaptı. O güne kadar para, Roma devle-

1- ed-Durru'n-Nazîm, s.188; Diyau'l-Âlimin, 2. cüz, Ahvalu'l-İmamî'l-Bâkır (a.s)

tinde basılıyordu ve üzerine de Hıristiyan Roma'nın arması darp ediliyordu. İmam Muhammed Bâkır (a.s), paranın Roma'dan bağımsız olmasını ve üzerine İslâm armasının darp edilmesini sağladı. Böylece Müslümanların parası ile Roma arasındaki bağı kesti.

Olayın gelişmesi şöyle olmuştu: Abdülmelik b. Mervan, bir gün Mısır'da işlenmiş bir kâğıt gördü ve kâğıdın üzerindeki süsleme amaçlı yazıların Arapçaya tercüme edilmesini emretti. Kâğıtta Hıristiyanlığın şiarı olan "Baba, Oğul, Ruhul-Kudüs" ifadesi yazılıydı. Abdülmelik bundan hoşlanmadı. Mısır Valisi Abdülaziz b. Mervan'a bir mektup yazarak bunu iptal etmesini; kumaşlara, kâğıtlara ve benzeri şeylere nakış işleyen ustaları toplayarak onlardan, işledikleri şeylerin üzerine tevhit şiarını işlemelerini ve "**Şehidellahu ennehu lâ ilâhe illâ hû**=Allah kendisinden başka ilâh olmadığına şahitlik eder." ibaresini yazmalarını istemesini emretti. Bütün bölgelerdeki valilerine de, üzerinde Roma devletinin arması bulunan kâğıtları iptal etmelerini, bu yasaktan sonra yanında onlardan bir şey bulunana cezalandırmalarını emretti.

Nakışçılar bu ibareyi kâğıtlara ve kumaşlara yazdılar. Bu kâğıtlar ve parçalar bütün memleketlere yayıldı. Bunlardan Roma'ya da gitti. Roma Kralı bundan haberdar olunca, öfkeye kapıldı. Kızgınlıkla Abdülmelik'e şöyle yazdı:

Mısır'da işlenen kâğıt ve sair şeylerin üzerine Roma arması işlenmektedir ve bu benim onu iptal etme kadar sürer. Eğer senden önceki halifeler doğru davrandıysa, sen hata ettin. Eğer sen doğru yaptıysan, bu takdirde onlar yanlış yapmışlardır. Bu iki durumdan birini seç; hangisini istiyorsan. Sana, makamına yakışır bir hediye gönderdim. İşlenen tüm değerli şeylerin üzerine eski armanın işlenmesini istiyorum. Bu takdirde sana teşekkür ederim. Hediyemi de kabul etmeni umuyorum.

Abdülmelik mektubu okuduktan sonra elçiye, buna verecek cevabının olmadığını söyledi ve hediyeği de geri çevirdi. Elçi, Roma Kralı'nın yanına geri döndü ve durumu kendisine bildirdi. Kral, hediyeği iki katına çıkardı ve ikinci bir mektup yazdı. Yeniden eski armanın işlenmesini istedi. Elçi beraberindeki hediyeğlerle Abdülmelik'in yanına varınca, Abdülmelik onu getirdiği hediyeğlerle birlikte geri çevirecek kararında ısrarcı olduğunu gösterdi. Elçi, Roma Kralı'nın yanına döndü ve durumu ona haber verdi. Bunun üzerine Kral, Abdülmelik'e tehdit dolu bir mektup gönderdi. Mektupta şunları yazılıyordu:

Benim mektubumu ve hediyeği küçümsedin, isteğimi yerine getirmedi. Gönderdiğim hediyeği azımsadığını sandım. Bu yüzden hediyeği iki katına çıkardım. Ama sen önceki tutumunu sürdürdün. Şimdi bu hediyeği üç katına çıkarıyorum. Mesih'e yemin ederim ki, ya eski armanın işlenmesini emredersen, ya da dirhem ve dinarların farklı bir şekilde basılmasını emrederim. Çünkü bilirsin ki, dirhem ve dinarlar ancak benim ülkemde basılır ve üzerine benim istediğim şiar darp edilir. İslâm memleketinde herhangi bir dinar veya dirhem basılmamaktadır. Dirhem ve dinarların, üzerine senin Peygamber'ine küfür içeren ibareler darp ettirim. Onu okuduğunda alnından utanç terleri boşalır. İsterim ki hediyeği kabul edesin ve eski armaya dönesin. Bunu yaparsan, bana en güzel hediyeği takdim etmiş olursun; aramızdaki iyi münasebet de eskisi gibi devam eder...

Abdülmelik bu mektubu okuyunca, dünya kendisine dar gelmeye başladı. Ne yapacağını bilmeyen bir şaşkına döndü. Şöyle dedi:

Kendimi İslâm toplumunda doğan en uğursuz çocuk sayıyorum. Çünkü ben öyle bir suç işledim ki, şu kâfirin Resulullah'a dil uzatmasına sebebiyet verdim.

Bu utanç, dünyanın sonuna kadar alınma sürülmüş olacaktır. Çünkü Roma Kralı'nın beni tehdit ederken basacağını söylediği para, eğer o şekilde basılacak olursa, dünyanın her tarafına yayılacaktır.

Abdülmelik insanları topladı ve durumu onlara açıkladı. Kimseden çözümleyici bir görüş alamadı. Ravh b. Zenba' ona şöyle dedi: "Sen bu işten nasıl çıkacağını biliyorsun; ama bilerek o ihtimalî gündeme getirmiyorsun." Abdülmelik onu doğrulamayarak şöyle dedi: "Yazıklar olsun sana! Kim bu işi çözer?" Dedi ki: "Bu işin çözümü için Peygamber'in Ehl-i Beyt'inden Bâkır'a başvurmalısın."

Abdülmelik biraz düşündü, bu görüşü doğruladı ve "Bunu hiç düşünmedim." dedi. Derhal Medine Valisi'ne bir mektup yazarak İmam Bâkır'ı (a.s) saygı ve gözetimle kendisine göndermesini emretti. Yanına da yüz bin dirhem vermesini söyledi. Üç yüz bin dirhem de maişeti için vermesini emretti.

Mektup Vali'ye ulaşır ulaşmaz, derhal emredileni yaptı. Böylece İmam (a.s) Medine'den çıkıp Şam'a doğru hareket etti. Şam'a vardığında Abdülmelik onu karşıladı, ona saygı gösterdi. Sonra meseleyi ona arz etti. Bunun üzerine İmam (a.s) şöyle dedi:

Bu mesele sana içinden çıkılmaz gibi görünmesin. Bunun iki nedeni var: Birincisi; yüce Allah Roma Kralı'nın, Resul'üne (s.a.a) dil uzatmasına izin vermeyecektir. İkincisi, bunun bir çaresi vardır.

"Nedir?" dedi.

Buyurdu ki:

Hemen şimdi sanatkârları çağırırısın, senin gözetiminde dirhem ve dinar sikkelerini darp ederler. Şiar olarak da kelime-i tevhidi ve Resulullah'ın peygamberliğini yazar; birini sikkenin bir yüzüne, birini de öbür yüzüne darp ederler. Kenarına da darp edildiği

şehrin adını ve darp edildiği seneyi yazarlar. Bunun için üç çeşitten otuz adet dirhemini ağırlığını esas alırsın. Bunlardan on tanesinin ağırlığı on miskal, on tanesinin ağırlığı altı miskal, on tanesinin ağırlığı da beş miskal olsun. Hepsinin toplam ağırlığı yirmi bir miskal olur. Sonra onları otuzdan ayırırsın; tümünden bir kümenin ağırlığı yedi miskal olur. Sonra şişeden kaplılar dökersin ki dirhemlerin ve dinarların ağırlığında fazlalık veya eksiklik olmasın. Dirhemleri on miskal, dinarları da yedi miskal ağırlığında basarsın...

İmam Muhammed Bâkır (a.s), İslâm ülkesinin bütün bölgelerinde sikkenin bu şekilde darp edilmesini, alışverişlerin bu para ile yapılmasını, önceki paranın tedavülden kaldırılmasını ve onunla alışveriş yapanların şiddetle cezalandırılmasını, sonra da bu paralardan yıpranmış olanların İslâmî atölyelere geri döndürülüp tekrar İslâmî bir şekilde darp edilmesini tavsiye etti.

Abdülmelik bu tavsiyeyi tuttu. İmam'ın (a.s) tavsiye ettiği şekilde sikkeyi bastı. Roma Kralı bunu haber alınca, artık yapacak bir şeyi kalmadı. Bütün girişimleri boşa çıktı. İmam'ın (a.s) tavsiye ettiği bu sikke, Abbasîler zamanı da dâhil uzun süre tedavülde kaldı.¹

İbn Kesir, bu bu tavsiyede bulunanın İmam Zeynelabidin (a.s) olduğunu söyler.² İmam Zeynelabidin'in (a.s) bu fikri oğlu Muhammed Bâkır (a.s) aracılığıyla tatbik etmiş olması da muhtemeldir.

Her hâlükârda İmam Ebu Cafer el-Bâkır (a.s) böylece İslâm âlemine büyük bir iyilik etmiştir ve İslâm âlemi, parasının Hıristiyanların boyunduruğundan kurtulmasını ona borç-ludur.

1- Hayatu'l-Hayavan, Dimyerî, 1/91-92; el-Mehasin ve'l-Ezded, Beyhakî, el-Matbaatu'l-Arabiye, 1/31

2- el-Bidaye ve'n-Nihaye, 9/68

Abdülmelik b. Mervan son ölümcül hastalığına yakalanınca, kendisinden sonraki halife olarak oğlu Velid'i seçti. Ona Haccac'ı tavsiye etti. Dedi ki:

Haccac'a iyi bak ve ona ikramda bulun. Çünkü minberleri sizin ayaklarınızın altına seren odur. O, senin kılıcıdır, ey Velid! Sana kötülükle yönelenleri savan elindir. Onun hakkında hiç kimsenin sözüne kulak verme. Onun sana muhtaç olduğundan çok sen ona muhtaçsın. Ben öldükten sonra insanları biat etmeye çağır. Başıyla (biat etmiyorum anlamında) şöyle işaret edene, sen de kılıcınla (boynunu keser gibi yaparak) şöyle işaret et...¹

Bu vasiyeti, onun hayatının son anlarında bile kötülük etme tynetiyle hareket ettiğinin somut örneğidir. Hasan Basrî'ye onu sormuşlar, şöyle demiş: "Kötülüklerinden biri Haccac olan bir adam hakkında ne söyleyebilirim."²

Velid b. Abdülmelik

Velid b. Abdülmelik, babasının hicrî 86 senesinin şevval ayının ortasında ölmesi üzerine tahta geçti. Onu, halifelğe layık kılacak tek bir onurlu niteliğe sahip değildi. Zalim bir zorbaydı.³ Konuşurken irapta çok hata ederdi. (Arapçanın kurallarına göre konuşmazdı.) Bir keresinde Peygamber Mes-cidin'de konuşma yaparken "Ey Medineliler" anlamında, "Ya Ehlu'l- Medineti..." diye söze başlamıştı. Oysa "ehl" kelimesi muzaf münada olduğu için mensup söylenmesi gerekiyordu. Yani "Ya Ehle'l-Medineti..." demeliydi.

Bir gün konuşurken [Hâkka Suresi'nin "Keşke ölüm her şeyi bitirseydi" anlamındaki 27. ayetini] "Ya leytuha kaneti'l-kadiye..." şeklinde okudu. [Oysa "ya leyteha..." demesi ge-

1- Tarihu'l-Hulefa, Suyutî, s.220

2- Tarih-i Ebu'l-Fida, 1/209

3- Tarihu'l-Hulefa, s.223

rekiyordu.] Ömer b. Abdülaziz: "Keşke ölüm senin işini bitirseydi de biz rahat etseydik!" dedi.¹

Dil hataları yüzünden babası da onu azarlamış ve şöyle demişti: "Arapların dilini düzgün konuşmayan biri, onları yönetemez..." Bunun üzerine nahiv âlimlerini toplayarak onu altı ay boyunca bir eve kapatmıştı. Fakat evden çıktığında, girdiği günden daha cahildi.²

Ömer b. Abdülaziz, onun yönetimini eleştirerek: "Yeryüzü onun sayesinde zulümle doldu." demişti.³

Tarihçiler anlatıyor: "Çok evlenir ve çok boşanırdı. Cariyeler hariç tam altmış üç kadınla evlenmişti."⁴

Velid zamanında Haccac, tâbiîn ulemasından Said b. Cübeyr'i pervasızca öldürdü. Onun öldürülmesi, İslâm âlemini dehşete düşüren büyük hadiselerden biriydi.

Halifelîği dokuz yıl, yedi ay sürdü. Sonunda Deyr-i Murran'da hicrî 96 senesinde kırk beş yaşında iken öldü.⁵

Sonra hicrî 96 senesinin cemaziyülâhır ayında Süleyman b. Abdülmelik'e biat edildi. Kardeşinin (Velid'in) ölümünden sonra onun iş başına gelmesini de babası vasiyet etmişti. Süleyman halife olur olmaz Haccac ailesine korkunç bir baskı uyguladı. Bu ailenin fertlerine işkence edilmesi görevini, Abdülmelik b. Mehleb'e verdi.⁶ Haccac'ın görevlendirdiği bütün memurları görevden aldı. Bir gün içinde sadece Haccac'ın zindanından seksen bir bin kişiyi serbest bırakarak ailelerinin yanına gitmelerini emretti. Zindanda otuz bin suçsuz erkek, otuz bin de kadın buldu.⁷

1- Tarih-i İbn Esir, 4/138

2- age.

3- Tarihu'l-Hulefa, Suyutî, s.223

4- el-İnake Fi Measiri'l-Hilafe, 1/133

5- Tarih-i İbn Esir, 4/138

6- age. 4/138

7- Tarih-i İbn Asakir, 5/80

Bu, Süleyman b. Abdülmelik'in iyi işlerinden ve insanlara yönelik lütuflarındandı.

Ancak bu adam, vergi toplama hususunda çok katı ve acımasızdı. Mısır Valisi Üsame b. Zeyd et-Tenuhî'ye şöyle yazdı: "Bitinceye kadar sütlerini sağ. Sütleri bitince de kanlarını sağ." Üsame topladığı vergileri ona getirip takdim ederken şöyle dedi:

Halkı yorgun ve bitkin düşürerek sana geldim. Eğer onlara yumuşak davranır, acır ve memleketlerini imar etmelerine imkân verecek derecede vergilerini hafifletirsen, çok iyi olur ve gelecek sene bu telâfi edilir.

Bunun üzerine Süleyman ona şöyle bağırdı: "Anan senin yasını tutsun! Sütü sağ. Süt tükenince kanı sağ."¹

Bu tutumu, onun merhametsizliğinin, halka karşı acımasızlığının somut bir göstergesiydi. O, bu tutumuyla ekonomik canlılığı öldürdü, ülkede yoksulluk ve kıtlığı yaygınlaştırdı.

Ayrıca kendini çok beğenirdi. Bir gün en göz kamaştırıcı elbiselerini giymiş ve şöyle demişti: "Ben genç, heybetli, cömert ve çok bahşeden sultanım." Bu sırada cariyelerinden biri göründü. Cariyeye: "Emirü'l-Müminin'i nasıl görüyorsun?" diye sordu.

Cariye: "O'nu canım ve gözümün nuru gibi görüyorum; ama keşke şairin dediği, gerçek olmasaydı!" dedi.

"Şair ne demiş?" diye sordu. Dedi ki: Şöyle demiş:

Sen ne güzel şeysin, eğer ölümsüz olsaydın!

Ne var ki, insan için ölümsüzlük yoktur.

Gördüğümüz kadarıyla sende bir ayıp yok

İnsanların ayıpladığı türden; bir o var ki, sen fanisin.

1- el-Cehşiyarî, s.32

Bu beyitler, başına inmiş bir yıldırım gibi etki etti. Büyüklüğü, kendini beğenmişliği bir anda dağılıp gitti ve kısa bir süre sonra da öldü.¹ Halifeliği, iki sene beş ay ve beş gün sürdü. Hicrî 99 senesinin safer ayının yirmisine denk gelen cuma günü öldü.²

Ömer b. Abdülaziz

Sonra Emevî tahtına, Süleyman b. Abdülmelik'in vasiyeti üzerine hicrî 99 senesinin safer ayının yirmisine denk gelen cuma günü Ömer b. Abdülaziz oturdu.³ İnsanlar, onun kısa süreli yönetiminde kısmen de olsa kendilerini güvende hissettiler, refah içinde yaşadılar. Mervanoğullar'ının, üzerlerindeki zulüm ve azgınlıkları bir ölçüde kalktı. Ömer b. Abdülaziz, deneyimli birisiydi ve deneyimler onu arındırmıştı. Müslümanları, önceki halifelerde rastlanmayan bir tarzda yönetti.

Ömer b. Abdülaziz'in, kendisini önceki Emevî halifelerden ayıran birtakım uygulamaları vardır. Bu uygulamaları şu şekilde sıralamak mümkündür:

1- İmam Ali'ye (a.s) sövülmesine, ona lânet okunmasına son vermesi: Emevî devleti, kurulduğu günden beri kararlı bir şekilde Emirü'l-Mümini'ne (a.s) sövmeyi ve onu kitlelerin gözünden düşürmeyi ilke edinmişti. Çünkü Muaviye, bu sövmeyi, devletlerinin ve saltanatlarının bekasının garantisi olarak görüyordu.⁴ Çünkü İmam Ali'nin (a.s) temsil ettiği ilkeler, onları deşifre ediyor; zulüm, zorbalık ve azgınlık esaslı siyasetlerine karşı kitlesel muhalefetin kapısını açıyordu. Bu yüzden Ali'nin (a.s) şahsiyetini ve itibarını düşürmek, karalamak bir zorunluluktan onlar için.

1- Murucu'z-Zeheb, 3/113

2- Tarih-i İbn Esir, 4/151

3- Nihayetu'l-İrb, 21/355

4- Tarih-i Dımaşk, 2/47; Tarihu'l-Umem ve'l-Muluk, 5/167-168

Ömer b. Abdülaziz, atalarının İmam Ali'ye (a.s) karşı izledikleri siyasetin hikmete uymadığı gibi, doğru da olmadığını anlamıştı. Nitekim bu siyaset, Emevîlerin başına türlü gailerler açmış, çeşitli zorluklara ve problemlere neden olmuş ve onları büyük bir kötülüğün girdabına düşürmüştü. Ömer b. Abdülaziz, bu hatayı düzeltmeye karar verdi. İslâm âleminin her tarafına Emirü'l-Müminin Ali'ye (a.s) sövmeyi terk etmelerine, onun yerine "**İnnellahe ye'muru bi'l-adli ve'l-ihsani ve îtai zi'l-kurba...**" (Allah adalete, iyilik yapmaya ve yakınlara (hakkını) vermeyi emreder...) ayetini okumalarına dair emirler gönderdi.

Ömer b. Abdülaziz, atalarının İmam Ali'ye (a.s) sövme esasına dayanan politikalarını terk etmesini şöyle izah ediyor:

Babam hutbe okuyup da Ali'ye dil uzattığı sırada sözü ağzında gevelerdi. Babama dedim ki: "Babacığım! Konuşmanı düzgün bir şekilde sürdürüyorsun. Ama söz Ali'ye gelince, sende bazı hitabet kusurları görüyorum." Dedi ki: "Bunu fark ettin mi?" "Evet." dedim. Dedi ki: "Ey oğlum! Eğer insanlar, bizim Ali ile ilgili olarak bildiklerimizi bilselerdi, bizden ayrılıp onun evlâtlarının etrafında toplanırlardı."

Ömer b. Abdülaziz halife olunca, dünyada en büyük isteği, İmam Ali'ye (a.s) sövme olayına son vermek oldu.¹

Bu soylu davranış, herkesin beğenisini kazandı. İnsanlar onun hakkında iyi şeyler söylemeye, azgın ve sapkın geçmişlerine muhalefet ederek sergilediği eşsiz cesaretini anlatmaya başladılar.

2- Alevîlerle (Ali'nin soyundan gelenlere) ihsanda bulunması: Emevî devleti, kurulduğu günden itibaren Ehl-i Beyt'i yoksun bırakmayı, Ehl-i Beyt ailelerinde fakirliğin yayılmasını sağlamayı ilke edinmişti. Bu yüzden Ali'nin soyun-

1- Tarih-i İbn Esir, 4/154, Havadisü Senet-i 99

dan gelenler, hep yoksulluk ve fakirlik içinde yaşadılar. Ancak Ömer b. Abdülaziz yönetime gelir gelmez onlara karşı çok cömert davrandı. Medine Valisi'ne bir mektup yazarak Ali'nin evlâtlarına on bin dinar dağıtmasını emretti. Vali cevaben ona şunu yazdı:

Ali'nin Kureyş'in çeşitli kabilelerine mensup çocukları vardır. (Ali, Kureyş'in birçok kabilesinden kadınlarla evlenmiş ve onlardan çocukları olmuştur.) Hangi çocuklarına bu parayı dağıtayım?

Ömer b. Abdülaziz şöyle yazdı:

Sana bu mektubum ulaştığında Ali'nin Fatıma'dan olan çocuklarına (Allah hepsinden razı olsun) on bin dinar dağıt. Uzunca bir zamandır onların hakları verilmiyordu.¹

Bu, Emevî yönetimi boyunca onlara ulaşan ilk dağıtıdır.

3- Fedek'i geri vermesi: Ömer b. Abdülaziz, Ali soyundan zorla alınmış, art arda el değiştirmiş, insanların haksız yere gelirine el koyduğu ve Peygamber'in (s.a.a) soyunun gelirlerinden mahrum bırakıldığı Fedek arazisini yeniden asıl sahipleri olan Ali soyuna geri verdi.

Ömer b. Abdülaziz'in Fedek arazisini asıl sahipleri olan Ali soyuna geri verışı ile ilgili çeşitli rivayetler aktarılmıştır. Bu rivayetlerden bazıları şunlardır:

a) Ömer b. Abdülaziz, Peygamber şehri Medine'yi ziyaret etti. Bir münadiye: "Bir haksızlığa uğrayan, kendisine zulmedilen biri varsa gelsin." diye seslenmesini emretti.

Bunun üzerine İmam Muhammed Bâkır (a.s) yanına gitti. Ömer ona saygı gösterisi olarak ayağa kalktı. Onu hürmetle ağırladı.

İmam (a.s) şöyle dedi:

Dünya, pazarlardan bir pazardır; insanlar bu pazarda kendilerine yararlı ve zararlı olan şeylerin alış-

1- el-İmam Muhammed Bâkır (a.s), 2/47-48

verişini yaparlar. Nice kavimler bu pazardan kendilerine zararlı olan şeyleri satın aldılar; derken ölüm onları yakaladı da bu dünyadan kınanmışlar olarak ayrıldılar! Çünkü ahirette kendilerine yararlı olacak şeyleri satın almamışlardı. Onların topladığı malları, kendilerini övmeyen kimseler aralarında paylaştılar; kendileri de, kendilerini mazur saymayacak zatın huzuruna gittiler.

Allah'a yemin ederim ki, başkaları için korktuğumuz bu tür amellere dikkat etmek ve onlardan uzak durmak, herkesten çok bize yakışır. Allah'tan kork ve önüne iki seçenek koy: Rabbinin huzuruna çıktığın zaman bunlardan hangisinin seninle beraber olmasını istediğine bak, onu yap; hangisinin seninle beraber olmasını istemediğine bak, ondan uzak dur.

Senden öncekilerin elinde kalan, onlara hiçbir yararı dokunmayan bir mala rağbet edip de senin de eline geçmesini ümit etme. Kapılarını açık tut, sana ulaşılmasını kolaylaştır. Mazlumun hakkını ver ve zalimi zulmünden alıkoy.

Üç haslet kimde olursa, onun Allah'a olan imanı kâmil olur: Hoşnutluğu olduğu zaman hoşnutluğu kendisini batıla sürüklemeyen kimse. Öfkelenmediği zaman öfkesi kendisini haktan uzaklaştırmayan kimse. Gücü olduğu zaman gücünü kendisine ait olmayan şeyi almak için kullanmayan kimse...¹

Ömer b. Abdülaziz, İmam'ın (a.s) bu sözlerini duyunca, kendisine mürekkep ve kâğıt getirilmesini istedi. Besmeleden sonra kâğıda şunları yazdı:

Bu, Ömer b. Abdülaziz'in, Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebu Talib'in uğradığı haksızlığı giderip Fedek arazisini kendisine geri verdiğinin belgesidir.

1- el-Menakıb, 4/207-208

b) Ömer b. Abdülaziz halife olunca, Kureyşlileri ve halkın önde gelen simalarını huzuruna çağırды ve onlara şöyle dedi:

Fedek arazisi Resulullah'ın (s.a.a) tasarrufu altındaydı. Onu, Allah'ın kendisine işaret ettiği kimselere verirdi. Sonra Ebu Bekir burayı bildiğimiz şekilde kullandı. Ardından Ömer bu arazi üzerinde bir tasarrufta bulundu. Sonra Mervan onu kullanımına tahsis etti.¹ Derken bu arazi benim tasarrufuma geçti. Benim malım olmadığı için onu kendime ait kılabacak değilim. Şahit olun, bu araziyi Resulullah (s.a.a) zamanındaki durumuna iade ediyorum.²

Bu rivayette, Ömer b. Abdülaziz'in açıkça Fedek arazisini Ali soyuna geri verdiğiinden söz edilmiyor. Sadece bu araziyi Resulullah'ın tahsis ettiği kullanıma tahsis ettiğiinden söz ediliyor. Bilindiği gibi Resulullah (s.a.a) bu araziyi, dünya kadınlarının efendisi kızı Fatımatu'z-Zehra'ya (a.s) vermişti. Resulullah (s.a.a) hayatta olduğu sürece Fatıma (a.s) bu arazi üzerinde tasarrufta bulunuyordu. Ancak siyasal çıkarları uğruna halifeler bu araziye zorla el koydular.

c) Ömer b. Abdülaziz, Fedek arazisini Ali soyuna geri verdiğini ilan edince, Ümeyyeoğulları ona kızdılar ve dediler ki: "Sen Şeyhayn'in (Ebubekir ve Ömer'in) yaptığının terisini yaptın, onların fiillerini eleştirdin, onlara zulüm isnat ettin." Onlara şu karşılığı verdi:

Siz de, ben de biliyoruz ki, Resulullah'ın kızı Fatıma Fedek arazisi üzerinde hak iddia etmiş, üstelik Fedek arazisi onun elindeydi. Fatıma'nın Resulullah'a yalan isnat etmesi mümkün değildir. Kaldı ki Ali, Ümmü Eymen ve Ümmü Seleme de, Fedek'in Resulullah

1- Rivayetin orijinalinde böyle geçiyor. Ancak doğrusu "Osman onu Mervan'ın kullanımına verdi." şeklindedir.

2- Tarih-i İbn Esir, 4/164



t.me/caferilikcom

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

(s.a.a) tarafından Fatıma'ya verildiğine şahitlik etmişlerdir. Benim yanımda Fatıma doğru konuşan biridir ve iddiasında haklıdır. Başka bir kanıt yoksa bile, onun iddiası yeterlidir. Çünkü o cennet kadınlarının efendisidir. Ben bugün bu araziyi, Resulullah'a (s.a.a) yakınlık gerekçesi kılarak, Fatıma'nın vârislerine iade ediyorum. Fatıma, Hasan ve Hüseyin'in kıyamet günü benim için şefaatçi olmalarını umuyorum. Eğer ben Ebu Bekir'in yerinde olsaydım, Fatıma böyle bir iddiayla bana gelseydi, onun iddiasını doğru kabul ederdim.

Sonra Ömer b. Abdülaziz araziyi İmam Bâkır'a (a.s) teslim etti.¹

İmam Bâkır ve Ömer b. Abdülaziz

İmam Ebu Cafer Muhammed Bâkır'ın (a.s), Ömer b. Abdülaziz'le birkaç karşılaşması ve münasebeti olmuştur:

1- Ömer b. Abdülaziz'in halife olacağını önceden haber vermesi: İmam (a.s), Ömer b. Abdülaziz'in halife olacağını haber vermişti. Ebu Basîr şöyle rivayet eder:

Mescit'te İmam Ebu Cafer'le (a.s) beraberdim. O sırada Ömer b. Abdülaziz içeri girdi. Üzerinde kırmızıya boyanmış iki elbise vardı. Kölesine yaslanmıştı. İmam (a.s) şöyle dedi: *"Bu delikanlı tahta geçecek ve adalet sergileyecektir."*²

Ancak İmam (a.s), bu makama ondan daha layık biri var olduğu için onun yönetimini de eleştirdi.

2- Hilafeti zamanında Ömer b. Abdülaziz'e tavsiyelerde bulunması: Ömer b. Abdülaziz halife olunca, İmam Ebu Cafer'e (a.s) büyük saygı gösterdi. Kûfe halkının en çok ibadet eden şahsiyeti olan Fenun b. Abdullah b. Utbe b. Mes'ud'u,

1- Sefinetu'l-Bihar, 2/272

2- Biharul'Envar, 46/251

onu davet etmek üzere gönderdi. İmam (a.s) bu davete icabet etti ve Şam'a gitti. Ömer b. Abdülaziz onu görkemli bir törenle karşıladı, onu saygıyla ağırladı. Aralarında birçok konuşmalar geçti. İmam (a.s) günlerce onun misafiri oldu.

İmam (a.s) Yesrib'e dönmek isteyince, onunla vedalaşmaya gitti. Emevî sarayına geldi ve kapıcıya kendini tanıttı. Kapıcı Ömer'e bunu haber verdi. Elçi dışarı çıkıp: "Ebu Cafer nerede? İçeri girsin." dedi. İmam (a.s) çağrılanın kendisini olmayabileceğini düşünerek içeri girmekten sakındı. Elçi Ömer b. Abdülaziz'in yanına döndü ve İmam'ın (a.s) orada olmadığını bildirdi. Ömer: "Ne diye çağırdın?" dedi. Dedi ki: "Ebu Cafer nerede?" diye çağırdım. Dedi ki: "Muhammed b. Ali nerede?" diye çağır. Elçi dediğini yaptı. Bunun üzerine İmam (a.s) yerinden kalktı ve Ömer b. Abdülaziz'in yanına girdi. Onunla konuştu. Ardından şöyle dedi: "*Ben sana veda etmek istiyorum.*" Ömer: "Bana tavsiyelerde bulun." dedi.

İmam (a.s) şöyle buyurdu:

Sana Allah'tan korkup sakınmanı; yaşlıları baban, küçükleri oğlun ve adamları da kardeşin gibi görmeni tavsiye ediyorum.

Ömer, İmam'ın (a.s) bu tavsiyesi karşısında hayranlığını gizleyemedi. Büyük bir beğeni ve memnuniyet ifadesi olarak şöyle dedi:

Vallahi bize bütün gerçeği içeren toplu bir nasihatle bulundun. Eğer bunu tutarsak ve Allah, bu tavsiye üzerinde iken canımızı alırsa, hayra ulaşmış oluruz.

İmam (a.s) onun yanından çıktı. Yola çıkmak üzere iken Ömer b. Abdülaziz'in elçisi arkasından yetişti ve "Ömer sana gelmek istiyor." dedi. O gelinceye kadar İmam (a.s) bekledi. Ömer, İmam'ın karşısında oturdu; saygı ve hürmetini en açık şekilde ifade etti böylece. Sonra oradan ayrıldı.¹

1- Tarih-i Dımışk, 54/270

3- Ömer'i övmesi: Emevî kaynakları, Ömer b. Abdülaziz'e, İmam Ebu Cafer'in (a.s) ailesinden hak ve adalet bayrağını yeryüzünde dalgalandıran büyüklerin sonuncusu olduğunu bildirmişlerdi. Ömer, İmam'ı denemek istedi ve ona bir mektup yazdı. İmam (a.s) da içinde öğüt ve nasihat olan bir mektupla cevap verdi. Ömer: "İmam'ın (önceki halife) Süleyman'a yazdığı mektubu çıkarın." dedi. Mektubu bulup getirdiler. Baktı ki mektup onu övüyor. Derhal onu, Medine Valisi'ne gönderdi ve o mektubu İmam'ın Ömer'e yazdığı mektupla birlikte İmam'a (a.s) gösterip İmam'ın söylediklerini tescil etmesini emretti.

Vali, mektupları İmam'a sundu. İmam (a.s) buyurdu ki:

Süleyman, bir zorbaydı; ben de zorbalara yazılan türden bir mektup yazdım. Senin arkadaşın ise yeni bir durum zahir etti, ben de zahir ettiğine uygun bir mektup yazdım.

Vali, bu sözleri Ömer'e bir mektupla bildirdi. Ömer, mektubu okuyunca hayret etti ve şöyle dedi: "Allah bu aileden lütf ve keremi eksik etmez..."¹

Birçok iyi uygulamasına karşın Ömer b. Abdülaziz'e bazı eleştiriler de yöneltilmiştir. Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

1- Mensubu olduğu hanedanın önceki halifelerinin bazı kimselere tahsis ettikleri arazileri o da tahsis etti. Oysa bu tahsisatın şer'î bir dayanağı yoktu.

2- İslâm memleketinin çeşitli bölgelerine atadığı valiler insanlara zulmediyor, onların mallarına haksız yere el koyuyorlardı.

Hatta bir gün Ömer b. Abdülaziz minberde hutbe okurken bir adam ayağa kalktı ve konuşmasını keserek şöyle bir şiir okudu:

1- Tarih-i Yakubî, 2/48

Bölgelere gönderdiğin valiler
Tavsiyeni bir kenara atıp haramı helâl saydılar
Topraklarımızdaki minberlerin üzerindeki örtüler
yıprandı

Hepsi (valiler) zulmediyor ve tümü (halk) zulme
uğruyor.

Sen emaneti onlardan adil birinin üstlenmesini istedin

Ama nerede emanete riayet eden Müslüman?!¹

3- Eşrafa verilen bağışları onaylayıp devam ettirdi. Müslümanlar arasında eşitliği öngören, her türlü ayırıcılığı ortadan kaldıran İslâm ilkeleriyle açıkça çeliştiği hâlde bu uygulamaya son vermedi.

4- Şam halkına verilen maaşı on dinar artırdı. Ama Iraklılara böyle bir bağışta bulunmadı.² İslâm'ın ruhuna aykırı olan bu ayırıcılığın hiçbir gerekçesi yoktu.

Ömer b. Abdülaziz hastalıklardan muzdaripti. Söylenişine göre Ömer tedavi olmayı kabul etmemişti. Ona denildi ki: "Niçin tedavi olmuyorsun?" Şöyle dedi:

Bilsem ki kulağımı mesh etmekle iyileşeceğim, bunu dahi yapmam. Çünkü huzuruna varacağım Rab-bim, çok iyi biridir.³

Bazı kaynaklarda, Emevî hanedanının ona zehir içirdiği belirtiliyor. Çünkü hilafet müddetinin uzaması durumunda yönetimin ellerinden çıkacağını, kendisinden sonra halife olarak ancak bu makama ehil birini tayin edeceğini biliyorlardı. Bu yüzden onu çabucak ortadan kaldırdılar.⁴ Hicrî 101 senesinin recep ayında Deyr Sem'an'da öldü.⁵

1- Hayatu'l-İmam Musa b. Cafer, 1/350

2- Tarih-i Yakubî, 2/48

3- Tarih-i İbn Esir, 4/161

4- el-İnafe Fî Measiri'l-Hilafe, 1/142

5- Tarih-i İbn Esir, 4/161

Yezid b. Abdülmelik

Yezid b. Abdülmelik, kardeşi Süleyman'ın vasiyeti üzerine tahta geçti. Yaklaşık kırk gün halka karşı Ömer b. Abdülaziz'in siyasetini uyguladı. Bu durum Ümeyyeoğullar'ına ağır geldi. Kırk yaşlı adamı toplayıp onun yanına getirdiler. Onlar, halifelere ahiret günü hesap ve ceza olmayacağına dair şahitlikte bulundular.¹ Bunun üzerine Ömer b. Abdülaziz'in yönetim tarzından uzaklaştı, halka karşı şiddet ve zorbalık siyasetini uyguladı. Ömer b. Abdülaziz'in tayin ettiği bütün valileri azletti. Valilerine şu talimatı yazdı:

İmdi... Ömer b. Abdülaziz aldanmıştı. Onun zamanında gerçekleştirdiğiniz tüm faaliyetleri terk edin. İnsanları önceki düzeylerine indirin. İster berekette olsunlar, ister kuraklıkta; ister sevsinler, ister sevmesinler; ister yaşasınlar, ister ölsünler...²

Böylece en iğrenç şekliyle zulüm halka geri döndü, zorbalık yaygınlaştı, ülkenin her tarafını azgınlık kapladı.

Yezid b. Abdülmelik cahildi ve ilim ehline kin beslerdi. Hatta âlimleri tahkir ederdi. Hasan el-Basrî'ye "Cahil Şeyh" derdi.³ Oyun ve eğlenceye çok düşküdü. Hababe adlı cariyeğe âşık olmuştu. Bir gün sarhoş olmuş, Hababe'ye: "Bırak beni uçayım." demişti. Hababe: "Ümmeti kime bırakıyorsun?" demiş, o da: "Sana bırakıyorum." demişti.

Bir keresinde Hababe ile birlikte Ürdün bölgesine gezintiye çıkmıştı. Hababe'ye bir üzüm tanesi attı. Üzüm tanesi, kadının boğazında takılıp kaldı. Kadın hastalanıp öldü. Yezid üç gün kadının defnedilmesine izin vermedi. Nihayet kadının cesedi koktu. O da kokmuş cesedi koklayıp öpüyordu. Ona bakıp bakıp ağlardı. Hep onunla ilgili konuşurdu.

1- Tarih-i İbn Esir, 9/232

2- el-İkdu'l-Ferid, 3/180

3- et-Tabakatu'l-Kubra, 5/95

Nihayet defnedilmesine izin verdi. Sonra sarayına üzüntülü ve derbeder bir hâlde geri döndü.¹

Eğlence ve zevkle ilgili birçok alaycı fıkra anlatılır onunla ilgili olarak. Biz bunları burada anlatma gereğini duymadık. Hicrî 105 senesinde öldü.

Hişam b. Abdülmelik

Hişam b. Abdülmelik, kardeşi Yezid'in öldüğü gün olan şevval ayının yirmi beşinci gününde tahta geçti. Ümeyye-oğulları'nın Şaşısı olarak bilinirdi. Köklü ailelere mensup olanlara kin besler, şerefli şahsiyetlere öfke duyardı.

Cimriliğini en güzel şu sözleri ifade ediyor: "Bir dirhemi bir dirhem üstüne koyarsan mal (servet) olur."²

Kendisinden önceki hiçbir halifenin biriktirmediği kadar mal biriktirmişti.³

Bir keresinde şöyle demişti:

Bağışladığım şeylere pişman olduğum kadar hiçbir şeyden pişmanlık duymadım. Hasta ilaca nasıl muhtaçsa, hilafet de mala muhtaçtır.⁴

Kendisine ait bir meyve bahçesine girdi. Adamları ağaçların meyvelerinden yemeye başladılar. Bunun üzerine kölesine ağaçları sökmesini ve zeytin ekmesini emretti ki, kimse ondan bir şey yiyemesin.⁵

Tarihçi Yakubî, onu "cimri, katı kalpli, zalim ve çok acımasız" olarak tanımlar. Zeyd b. Ali'yi o öldürdü. İmam Ebu Cafer (a.s), onun zamanında türlü sıkıntılara ve acılara maruz kaldı. Bunlardan bazılarını aşağıda zikrediyoruz:

1- el-Kâmil Fi't-Tarih, 5/121

2- el-Buhela, s.150

3- Ahbaru'd-Duvel, 2/200

4- Ensabu'l-Eşraf, 8/399

5- el-Buhela, s.150

İmam Bâkır'ın Şam'a Götürülmesi ve Tutuklanması

Tağut Hişam, Medine'deki Vali'sine İmam'ı Şam'a yollanmasını emretti. Tarihçiler bu hususla ilgili iki rivayete yer verirler:

Birinci rivayet: İmam (a.s) Şam'a varıp da Hişam onun gelişini haber alınca, adamlarına, onunla konuşması sona erdikten sonra onu aşağılamalarını, alay etmelerini emretti.

Derken İmam Bâkır (a.s) Hişam'ın yanına girdi, oradakilere selâm verdi; ama Hişam'a halife sıfatıyla selâm vermedi. Hişam bu tavır karşısında büyük bir öfkeye kapıldı. İmam'a (a.s) dönüp şöyle dedi:

Ey Muhammed b. Ali! Her zaman sizden bir adam mutlaka Müslümanların birliğini bozuyor, insanları kendine biat etmeye çağırıyor. Akılsızlığından ve bilgisinin azlığından kendisinin imam olduğunu iddia ediyor...

Bunları dedikten sonra Hişam sustu, adamları İmam'a dil uzatmaya ve onunla alay etmeye başladılar. Bunun üzerine İmam (a.s) konuşmaya başladı:

Ey insanlar! Nereye gidiyorsunuz? Nereye götürüyorsunuz? Allah, sizin geçmiş atalarınızı bizim aracılığımızla hidayete erdirdi ve son nesillerinizi de bizim aracılığımızla yola getirecektir. Eğer sizin erken elde edilmiş bir devletiniz varsa, bizim de sonradan gerçekleşecek bir devletimiz vardır. Bizim devletimizden sonra da bir devlet yoktur. Çünkü biz akıbet ehliyiz, sonuç her zaman bizimdir. Çünkü akıbet, mutakilerindir...¹

İmam (a.s), onların yüreklerini üzüntü ve kederle doldurduktan sonra dışarı çıktı. Bu güçlü mantığa cevap verecek gücü kendilerinde bulamadılar.

1- Biharul-Envar, 11/75

Şam halkı İmam'ın Bâkır'ın (a.s) etrafını sardılar ve "Bu, Ebu Turab'ın oğludur." demeye başladılar. İmam (a.s), onlara doğru yolu göstermek, Ehl-i Beyt gerçeğini öğretmek istedi. Ayağa kalkıp onlara hitap etti. Önce Allah'a hamdetti, nimetlerini övdü ve Resul'üne salât ve selâm getirdi. Sonra şöyle dedi:

Ey şikak ehli! Ey nifak çocukları! Ey ateşi dolduracak olanlar! Ey cehennemın yakıtları! Bazı yüzler kararırıp gerisin geri dönmeden veya Cumartesi hilesini yapanlar gibi lânete uğramadan önce, parlak aya, engin denize, delip geçen aleve, müminlerin ışığına ve sırat-ı müstakime (İmam Ali'ye) dil uzatmaktan kaçın! Hiç kuşkusuz Allah'ın emri yerine gelecektir...

Sonra, bir sözünden sonra şöyle dedi:

Resulullah'ın (s.a.a) kardeşi (Emirü'l-Müminin) ile mi alay ediyorsunuz? Yoksa dinin başbuğuyla mı istihza ediyorsunuz? Ondan yüz çevirdikten sonra hangi yolu izleyeceksiniz? Ondan koptuktan sonra hangi hüznü savabilirsiniz ki?

Heyhat! Allah'a yemin ederim ki o, (imanda) öne geçmesiyle tebarüz etti, bütün iyi hasletleri üzerinde topladı, zirvelere kuruldu, ihanetin işini bitirdi. Bu yüzden gözler onun karşısında kısıldı, boyunlar onun önünde eğildi. En yüce zirveye çıktı. Ona karşı çaba içine girenler ve aksi taleplerle kendini yoranlar yalan söylediler. Onların bu uzak ve yüksek mekâna ulaşmaları ne mümkün?!

Sonra şöyle dedi:

Müslümanlar ikişer ikişer kardeş oldukları zaman Resulullah'ın kardeşi olan, soylarını saydıkları zaman onun öz amcasının oğlu olan, savaştıkları zaman onun eli kolu olan, fethettikleri zaman Zülkarneyn misali onun hazinesinin bekçisi olan, kible değiştiği zaman onunla birlikte iki kibleye doğru namaz kılan,

herkesin inkâr ettiği zaman Peygamber tarafından imanı doğrulanana, herkesin çekindiği zaman müşriklerin ahdini lağvetme görevini üstlenen, herkesin korktuğu kuşatma gecesinde Peygamber'in yatağında yatan, veda saati yaklaştığı zaman onun emanetçisi olan Ali'nin boşluğunu kim doldurabilir?...¹

İmam'ın (a.s) fazileti Şam halkı arasında dilden dile yayılınca, Hişam tağutu, onun tutuklanıp hapse atılmasını istedi.

Tutuklular, etrafında toplanıp ilim ve edebinden öğrenmeye başlayınca, zindan müdürü fitne çıkmasından korktu ve derhal Hişam'ın huzuruna çıktı ve bu durumu ona haber verdi. Bunun üzerine Hişam, İmam'ın (a.s) zindandan çıkarılmasını ve memleketine gönderilmesini emretti.²

İkinci Rivayet: Lut b. Yahya el-Esedî, Amare b. Zeyd el-Vakidî'den şöyle rivayet eder:

Hişam b. Abdülmelik b. Mervan'ın hacca geldiği yıllardan birinde İmam Muhammed b. Ali el-Bâkır ve oğlu İmam Cafer Sadık (üzerlerine selâm olsun) da hacca gelmişlerdi.³ İmam Cafer (a.s), aralarında Mesleme b. Abdülmelik'in de bulunduğu bir topluluğun önünde şöyle dedi:

Muhammed'i hak üzere peygamber olarak gönderen, bizi onunla şereflendiren Allah'a hamdolsun! Biz, kulları içinde Allah'ın seçkinleriyiz, kullarının en hayırlılarıyız. Mutludur bize tâbi olan. Bedbahttır bize düşman olan, bize karşı gelen...

Mesleme b. Abdülmelik, derhal kardeşi Hişam'ın yanına gitti ve İmam Cafer Sadık'ın (a.s) yaptığı bu konuşmayı ona bildirdi. Hişam bunu içinde sakladı. İki İmam'a Hicaz'da herhangi bir kötülük yapmadı. Şam'a geri döndü-

1- Menakıbu Âl-i Ebî Talib, 4/203-204

2- Biharu'l-Envar, 11/75

3- Yakubî, Hişam'ın hicrî 106 senesinde hacca gittiğini belirtir.

ğünde, Yesrib/Medine Valisi'ne, ikisini kendisine göndermesini emretti. İmamlar (a.s) Şam'a vardıklarında, onları kabul etmek için üç gün bekletti. Onları aşağılamak amacıyla kendisiyle görüşmelerine izin vermedi. Dördüncü gün kendisiyle kar-şılaşmaları için izin verdi. Emevîlerle ve diğer saray erkânıyla dolu bir meclis hazırlanmıştı. Nedimleri bir hedef dikmiş, Benî Ümeyye yaşlıları da hedefe ok atıyorlardı.

İmam Sadık (a.s) anlatıyor:

İçeri girdiğimiz zaman babam önde, ben de arkasındaydım. Hişam seslendi: "Ey Muhammed! Kavminin yaşlılarıyla birlikte hedefe ok at." Babam şöyle dedi: *"Ok atma yaşını çoktan geçirmiş bir yaşlıyım. Eğer uygun görürsen, beni muaf tut."*

Hişam seslendi: "Bizi diniyle ve peygamberi Muhammed'le aziz ve üstün kılan Allah'a yemin ederim ki, seni muaf tutmayacağım..."

Hişam tağutu, İmam'ın (a.s) hedefi vuramayacağını, bunu da Şamlılardan oluşan kalabalığın önünde onun kusurluluğunun vesilesi olarak kullanacağını sanıyordu. Ümeyye-oğulları'ndan bir yaşlıya, elindeki yayı İmam'a (a.s) vermesini işaret etti. İmam yayı aldı, bir de ok alıp yayın kirişine yerleştirdi. Sonra nişan alıp hedefe fırlattı. Hedefin tam ortasından vurdu. Sonra bir ok daha alıp fırlattı. Bu sefer önceki okun sapının tam ortasına vurarak ucuna kadar ikiye ayırdı. İmam (a.s) ok atmaya devam etti. Sonuçta tam dokuz oku üstü üste vurmuştu. Bundan sonra dünyada hedefini bu şekilde vuran bir okçu görülmedi. Hişam, kızgınlıktan yerinde duramıyordu. Burnundan soluyordu. Haykırmaktan kendini alamadı: "Ey Ebu Cafer! Sen Arapların ve Acemlerin en büyük okçususun! Oysa sen kocaldığını iddia ediyordun!"

Sonra İmam'ı (a.s) bu şekilde tebrik edip övmekten pişmanlık duymuş olacak ki, başını öne eğdi. İmam (a.s), önünde ayakta bekliyordu. Ayakta beklemesi uzayınca, İmam (a.s) öfkelen-di. Bu, onun mübarek yüzünden belli oluyordu. Öfkelen-diği zaman göğe bakardı.

Hişam, İmam'ın (a.s) öfkelen-diğini görünce, ayağa kalktı ve İmam'ı kucakladı, sağına oturttu. Sonra dönüp şöyle dedi: "Ey Muhammed! Araplara ve Acemlere her zaman Kureyş liderlik eder, yeter ki içinde senin gibi birisi olsun. Aferin! Kimden öğrendin bu şekilde ok atmayı? Ne kadar sürede öğrendin? Cafer de senin gibi ok atabiliyor mu?"

Ebu Cafer (a.s) şu karşılığı verdi: "*Biz, kemali birbirimizden miras alırız.*"

Tağut öfkelen-di, yüzü kıpkırmızı oldu. Öfkesi gözünden akıyordu. Başını öne eğdi. Sonra kaldırdı ve şöyle dedi: "Biz Abdumenafoğulları değil miyiz? Bizimle sizin soyunuz bir değil mi?"

İmam (a.s) onun bu iddiasına cevaben şöyle dedi: "*Öyleyiz; ama Allah, gizli sırrından ve halis ilminden bize öyle şeyler vermiş ki, bizden başka kimseye onları vermemiştir.*"

Hişam buna karşılık şöyle dedi: "Allah, Muhammed'i Abdumenafoğulları soyundan, siyah beyaz, kızilderili ayrımı yapmadan bütün insanlara göndermedi mi? Resulullah bütün insanlara gönderildiğine ve Allah: '**Göklerin ve yerin mirası Allah'ındır.**' buyurduğuna göre, bu miras size nereden geliyor?! Oysa Muhammed'den sonra bir peygamber gelmeyecektir ve siz de peygamber değilsiniz!"

İmam (a.s) en susturucu kanıtla şöyle cevap verdi:

Şu ayetten geliyor: "**Onu acele okumak için dilini kımıldatma.**" Peygamber'in (s.a.a) dilini kımıldatmayıp söylemediği şeyleri, Allah, başkasına değil, bize has kılmasını emretti. Bu yüzden bütün ashabı içinde sadece kardeşi Ali ile baş başa kalırdı. Allah ona şöyle

bir ayet indirmiştir: **"Belleyici kulaklar onu bellesin diye."** Bu ayetle ilgili olarak Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: *"Ey Ali! Allah'tan, bu kulağın seninki olmasını istedim."* Bu yüzden Ali (a.s) şöyle demiştir: *"Resulullah bana ilimden bin bab öğretti ki her bapтан bin bab açılır."* Resulullah (s.a.a) gizli sırlarından olan bu bin babı ona has kılmıştır. Tıpkı Allah'ın, Peygamber'ini kavminden hiç kimseye has kılmadığı ilimle has kıldığı ve ona öğrettiği gibi. Derken bu sır ve ilim bize kadar geldi. Ailemiz içinde sadece biz, bu ilmi birbirimizden miras aldık.

Hişam bu cevaba bozuldu. Öfkeli bir şekilde İmam'a baktı ve şöyle dedi: "Ali, gaybı bildiğini iddia ediyordu. Oysa Allah, gaybına hiç kimseyi muttali kılmamıştır. Böyle iken Ali, nasıl böyle bir iddiada bulunabilmiştir? Bu bilgiyi nereden almıştır?"

İmam ona şu cevabı verdi:

Yüce Allah, Peygamber'ine bir kitap indirmiştir ki, bu kitabın iki kapağı arasında, geçmişte olan ve kıyamete kadar olacak her şey vardır. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmuştur: **"Biz sana içinde her şeyin açıklanması bulunan bir kitap indirdik."** Bir diğer ayette de şöyle buyurmuştur: **"Biz her şeyi apaçık bir kitapta sayıp döktük."** Bir diğerinde: **"Hiçbir şeyi kitabın dışında bırakmadık."** buyurmuştur. Yine diğer bir ayette: **"Göklerde ve yerde gaip olan hiçbir şey yoktur ki apaçık kitapta olmasın."** buyurmuştur.

Yüce Allah, Peygamber'ine, kendisine tevdi edilen ve bilgisi kapsamında gizli olan her şeyi Ali'ye gizlice aktarmasını vahyetmiştir. Peygamber (s.a.a) de Ali'ye kendisinden sonra Kur'ân'ı derlemesini, Mushaf hâline getirmesini, cenazesini yıkamasını ve kefenlemesini emretmiştir ki, bütün kavmi içinde sadece ona bu görevi vermiştir. Ashabına da şöyle demiştir: *"Karde-*

şim Ali hariç, ashabım ve kavmimin avret yerlerime bakması haramdır. Çünkü o bendendir, ben de ondanım. Benim için sabit olan haklar onun için de sabittir. Benim üzerime düşen sorumluluklar onun da üzerine düşmektedir. Borçlarımı o öder, verdiği sözleri o yerine getirir." Sonra ashabına şöyle demiştir: *"Ben, Kur'ân'ın nüzülü için savaştım. Ali b. Ebu Talib ise tevili için savaşacaktır..."* Genel olarak bütün Kur'ân'ın tevili Ali'den başka hiç kimsede yoktu. Bu yüzden Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: *"Ali, sizin en iyi hüküm vereninizdir."* Yani aranızda hüküm verecek olan odur. Nitekim Ömer b. Hattab da şöyle demiştir: *"Eğer Ali olmasaydı, Ömer helâk olurdu."* Ömer onun bu özelliğine şahitlik ederken, başkaları bunu inkâr mı edecektir?!"

Hişam başını öne eğdi, İmam'a cevap vermek için bir yol bulamadı. Sonra şöyle dedi: "Ne ihtiyacın varsa söyle."

İmam (a.s) şöyle buyurdu:

Buraya çıkıp geldiğim için ailemi ve çocuklarımı arkamda korku endişe içinde bıraktım.

Hişam şöyle dedi: "Allah, onların korku ve endişesini senin dönüşünle gidersen. Durma, bugün yola çık."¹

Bu rivayette, İmam Bâkır'ın (a.s) Şam'da tutuklanmasından söz edilmiyor. Ancak İmam'ın Medine'den normal bir şekilde ayrıldığından, onun bu şekilde ayrılışından dolayı ailesinin korktuğu ve endişelendiğinden söz ediliyor.²

1- Delailu'l-İmame, s.104-106

2- [Elbette bu iki rivayet arasında bir çelişki yoktur. Çünkü İmam'ın (a.s) iki defa veya daha fazla Hişam tarafından Medine'ye götürülmüş olması muhtemeldir.]

İmam Bâkır, Hıristiyan Papaza Karşı

İmam Ebu Cafer (a.s), Şam'da Hıristiyan âlimlerin ileri gelenlerinden bir papazla karşılaştı. Aralarında bir tartışma yaşandı. Bu tartışma sonunda Papaz, İmam'ın (a.s) karşısın-da acizliğini, ona karşı kanıt getirmek ve onunla münazara etmek hususunda yetersiz olduğunu itiraf etti.

Ebu Basîr anlatıyor: Ebu Cafer (a.s) şöyle buyurdu:

"Şam'da Emevî halifelerinden birinin yanına giderken yolda, geçmekte olan bir kalabalığa rastladım. 'Nereye gidiyorsunuz?' dedim." Dediler ki: "Bugüne kadar bir benzerini görmediğimiz bir âlime gidiyoruz. O bize işlerimizin, durumu-muzun düzelmesini sağlayacak şeyler söyleyecektir."

İmam (a.s) dedi ki: "Onların peşinden gittim. Geniş bir eyvana girdiler. Eyvanın içi hıncahınç insan doluydu. Çok geçmeden iki adama yaslanarak yürüyen yaşlı bir adam çıkageldi. Kaşları gözlerinin üzerine düşmüştü. Kaşlarını bağlamıştı. Kalabalık oturunca, bana baktı ve şöyle dedi: "Bizden misin, yoksa ümmet-i merhumeden (İslâm ümmeti) misin?" *"Ümmet-i merhumedenim."* dedim. Dedi ki: "O ümmetin âlimlerinden misin, cahillerinden mi?" "Cahillerinden değilim." dedim. Dedi ki: "Siz, cennete gideceğinizi, orada yiyip içeceğinizi, ama def-i hacet yapmayacağınızı mı iddia ediyorsunuz?!" *"Evet."* dedim. Dedi ki: "Buna dair kanıtını göster." Dedim ki: *"Evet, göstereyim: Cennin anasının karnında annesinin yediklerinden ve içtiklerinden beslendiği hâlde def-i hacet etmez."*

Dedi ki: "Sen, o ümmetin âlimlerinden olmadığını söylememiş miydin?!" *"Cahillerinden değilim, demiştim."* dedim.

Dedi ki: "Bir saat var ki ne gündüze, ne de geceye dâhildir. Bu hangi saattir?" Dedim ki: *"Bu, güneşin do-*

ğuşu sırasındaki bir saattir. Biz bu saati ne gecemizden, ne de gündüzümüzden sayarız. Bu saatte hastalar ayılır."

Papaz şaşırıldı kaldı. İmam'a: "Sen, ümmetin âlimlerinden değilim, demedin mi?" diye söylenmeye başladı. Dedim ki: "*Ben, ümmetin cahillerinden değilim.*" demiştim. Bunun üzerine dedi ki: "Allah'a andolsun ki, sana cevap veremeyeceğin bir soru soracağım."

Dedim ki: "*İstediyimi sor.*" Dedi ki: "Aynı saatte doğan ve aynı saatte ölen, ama biri yüz elli yıl, biri de elli yıl yaşayan iki kişinin kimler olduğunu bana söyleyebilir misin?" Dedim ki: "*Bunlar, Üzeyr ve Azre'dir. Aynı gün doğmuşlardı. Yetişkinlik çağına vardıklarında Üzeyr bir eşeğin sırtında, terk edilmiş, altı üstüne gelmiş bir köyden geçti. 'Allah, bunları ölümlerinden sonra nasıl diriltecek?' dedi. Bunu söyleyince Allah ona gazap etti, canını aldı. Yüz yıl sonra diriltti. Ona: 'Ne kadar böyle kaldın?' denildi. 'Bir gün veya günün bir kısmı.' dedi. Diğeri ise yüz elli yıl yaşadı. Allah, onun ve kardeşinin canını aynı gün aldı.*"

Papaz, arkadaşlarına seslendi: "Allah'a yemin ederim ki, sizinle konuşmayacağım. On iki ay boyunca yüzümü göremeyeceksiniz."¹

Görüşlerini çürütmesi ve kalabalık önünde zor durumda bırakması için arkadaşlarının İmam Ebu Cafer'i (a.s) bile rek yanına getirdiklerini sanmıştı. İmam Ebu Cafer (a.s) ayağa kalkıp oradan ayrıldı.

O günden sonra Şam'ın her bucağında İmam'ın faziletinin büyüklüğü, ilminin gücü konuşulmaya başladı.

1- ed-Durru'n-Nazim, s.190; Delailu'l-İmame, s.106

İmam Bâkır'a Suikast Girişimi

Bunun üzerine Şam'ın tağutu, İmam Ebu Cafer'in (a.s) Şam şehrini terk etmesini emretti. İnsanların aklını çelmesinden, böylece halkın Ümeyyeoğulları'nın aleyhine dönmesinden korkuyordu. Ama yol üstündeki şehirlerde bulunan çarşı ve ticaret yerlerine haber salarak dükkânlarını onun yüzüne kapatmalarını, ona hiçbir şey satmamalarını istedi. Bununla İmam'ı öldürmeyi, açlıktan ölüp gitmesini sağlamayı amaçlıyordu.

İmam'ın (a.s) kafilesi hareket etti. Açlık ve susuzluktan bitkin düştükleri bir sırada bir şehirden geçtiler. Şehir halkı derhal dükkânlarını İmam'ın (a.s) yüzüne kapattılar. İmam (a.s) bunu görünce, bir tepenin üstüne çıktı ve yüksek sesle şöyle seslendi:

Ey halkı zalim şehir! Ben Allah'ın bıraktığı emane-tiyim. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "**Eğer Mümin iseniz, Allah'ın bıraktığı sizin için daha hayırlıdır. Ben size bekçi değilim.**"

İmam Bâkır (a.s) daha sözlerini tamamlamamıştı ki şehrin yaşlılarından biri koşup ahaliye şöyle seslendi:

Ey kavmim! Allah'a yemin ederim ki, bu Şuayb'in çağrısıdır. Allah'a yemin ederim ki, eğer çarşılara çıkıp dükkânlarınızı bu adam için açmazsanız, başınızın üzerinden ve ayaklarınızın altından gelecek korkunç bir azaba duçar olursunuz. Bu sefer beni doğrulayın, bana uyun. Sonra istediğiniz gibi beni yalanlarsınız. Ben size öğüt veriyorum...

Şehir halkı korktu ve kendilerine öğüt veren yaşlı adamın çağrısına uydular. Dükkânlarını açtılar. İmam Bâkır (a.s) da ihtiyaç duyduğu şeyleri satın aldı. Böylece Tağut'un plânı boşa çıktı. Plânının başarısızlıkla sonuçlandığı haberi ona kadar gitti. Ama o durmadı, plânlar yapmaya devam etti.

So-nunda İmam'ı (a.s) zehirlemeyi plânladı. İleride buna de-ğineceğiz.

İmam Muhammed Bâkır Döneminin En Önemli Gelişmeleri

1- İmam Muhammed Bâkır'ın (a.s) imamlık görevini üst-lenmesinin ilk dönemleri olan hicrî 95–97 yılları arasında, Emevî halifesi Velid b. Abdülmelik, günahkâr kan dökücü Haccac b. Yusuf ve diğer bazı valilerin uyguladıkları şiddet politikaları neticesinde halkın kabaran öfke ve intikam duygularını yatıştırmak için bazı uygulamalar gerçekleştirdi.¹

2- Emevî-Mervanî hanedanının iç cephesinde çatırda-malar yaşandı. Velid ile kardeşi Süleyman arasında ihtilâf baş gösterdi. Velid, kardeşini veliahtlıktan azledip oğlu Abdülaziz için biat almak istedi. Süleyman buna karşı çıktı. Va-lilerin tamamı, bu biat çağrısına uymadı. Sadece Haccac, Ku-tyeybe b. Müslim ve halkın ileri gelenlerinden bazıları bu çağ-rıya uydu. Bunun üzerine Velid, orduyla kardeşinin üzerine yürümek ve onu kuvvetle azletmek istedi. Fakat bunu ger-çekleştiremeden öldü.²

3- Süleyman b. Abdülmelik, hilâfetinin başlarında, Veli-d'in valilerinin peşine düştü. Onları makamlarından azletti.³ Halka yakınlık gösterisi olarak bazı kötü durumları düzelt-meye çalıştı. Tutukluları serbest bıraktı, esirleri salıverdi.⁴

4- Devlet içeriden ve dışarıdan birtakım tehlikelerle kar-şı karşıyaydı.⁵ Bunun neticesinde yöneticiler ve valiler, İmam Bâkır'ı (a.s) yakalamaya veya hareketlerini sınırlandırmaya çalışmadılar. Çünkü onun etkilediği geniş halk kitlesi taba-

1- el-Muntazam Fî Tarihi'l-Umem ve'l-Muluk, 7/3

2- age. 7/12

3- el-Kâmil Fi't-Tarih, 5/11

4- el-Muntazam, 7/13

5- el-Kâmil Fi't-Tarih, 5/13 ve sonrası.

nından korkuyorlardı. Bu şartlarda İmam (a.s), imamet sorumluluğunu üstlenerek İslâm ümmeti içinde ıslah ve değişim misyonunu yerine getirdi. Bu arada mevcut rejime siyasal anlamda açıkça cephe almaktan uzak durdu.

İmam Bâkır Zamanında Sapma Belirtileri

Ehl-i Beyt'in önderlik makamından ve Müslümanlara imam olma misyonundan uzak tutulmaları, hayatın her alanında sapmaların baş göstermesine yol açtı. Bunun da düşünce, duygu ve davranış gibi bütün şahsiyet dayanakları üzerinde derin olumsuz etkiler bıraktığı görüldü. Sapma, devlet ile birlikte ümmeti de kuşattı. Tasavvurları, ilkeleri, kriterleri, değerleri, sistemleri, gelenekleri, ilişkileri, bütün pratik uygulamaları sardığı gibi.

Evet, sapma; maneviyatla birlikte sosyal hayatı sarmalına almıştı. İslâm, realiteyle en küçük bir bağı olmayan ruhsuz seremonilere dönüşmüştü. Bu, ilâhî hayat sistemini bütün hayata egemen kılmak üzere gelen İslâm'ın hedefleriyle taban tabana zıt bir pratikti. Bunun doğal sonucu olarak İslâm, hayatın birçok alanından çekilmek durumunda kaldı. Artık İslâm dendiğinde, insan ile Yaratıcısı arasındaki bireysel ilişki tarzı akla geliyordu.

Birincisi: Düşünsel ve Akidevî Sapma

Peş peşe tahta çıkan sultanların dönemlerinde, sapma gittikçe arttı. Bu sapmadan en büyük pay, düşünce ve akideye düşüyordu. Yöneticiler, bu sapmadan rahatsız olmadıkları gibi, ona prim veriyorlardı. Çünkü sapma süreci, mevcut rejimin çıkarlarına hizmet ediyordu. Müslümanları asıl meseleleriyle uğraşmaktan alıkoyuyordu. Özellikle konjonktürün değişmesi üzerinde düşünmelerine, onu yeniden Resulullah'ın (s.a.a) ve Emirü'l-Müminin Ali b. Ebu Talib'in

(a.s) dönemindeki sahih çizgisine döndürme çabası içine girmelerine engel oluyordu.

Bu bağlamda Emevîler zamanında, düşünsel ve akidevî sapmalar çoğaldı, sayısal olarak çeşitlilik gösterdi ve büyüdü. Sapmaların tâbileri, destekçileri oldu. Bu sapmalar, zamanla İslâm inanç sisteminin, akidesinin açık prensipleriyle çelişen, muhalif olan akımlara ve sistemlere dönüştü. Kur'ân-ı Kerim'e ve Resulullah'ın (s.a.a) Sünneti'ne aykırı batıl bidatler ortaya çıktı. Cebriye, tefviz ve Mürcie fikirleri yayıldı. Mücessime ve Allah'ı mahlûkata benzetme fikirleri yayıldığı gibi. İslâm inanç sisteminin sabiteleri ili ilgili şüpheler ortalığı kapladı. Allah'ın mahiyeti ve zatı ile ilgili sözler bitmek bilmedi. Aşırı akımların sayısı gün geçtikçe arttı. Hatta bazıları, Allah'ın bazı salih insanlara hulul ettiğini ileri sürdü. Tenasüh inancı savunuldu. Zındıklık aldı başını gitti. Ölümden sonra dirilmeyi ve haşri inkâr ettiler. Ahirette sevap ve ceza olgularını geçersiz saydılar. Hadisler, rivayetler çarpıtıldı, nicesi de uyduruldu. Bütün gaye, Emevî saltanatını sağlamlaştırmaktı. Bu arada sahabelerden sapma eğilimine girmiş kimseleri faziletli gösterme amacıyla hadis uydurma furyası başlatıldı. Resulullah'a (s.a.a) arkadaşlık eden, onu gören veya onun döneminde doğan herkesin adil olduğu fikrini ortaya attılar. Ama beri tarafta Ehl-i Beyt'in faziletinin anlatılmasını da yasakladılar.

Hadis uydurma şeklinde tezahür eden bu sapmayı teşvik hususunda yöneticilerin rolü büyüktü. Nitekim İmam Ali b. Musa er-Rıza (a.s) bu durumu tasvir ederken şöyle buyuruyor:

Biz Ehl-i Beyt'in muhalifleri, bizim faziletlerimizle ilgili haberler uydurdular ve bunları üç kısma ayırdılar: Bir kısmı, aşırılık ifade etmektedir. İkinci kısmı, bizim faziletimizi azımsama maksadına yöneliktir. Ü-

çüncü kısmı da, düşmanlarımızın ayıplarını ifade etmeye yöneliktir.¹

Bu dönemde, kişisel görüşe dayalı fetva verme olgusu ortaya çıktı. Ahkâmı kıyası esas almak, ulu Kur'ân'ı kişisel görüşle tefsir etmek revaç buldu. Yine tasavvuf fikri, hayat-tan uzaklaşma/uzlete çekilme, dini siyasetten koparma fenomeni hâkim oldu.

Yöneticiler, insanları hiçbir faydası olmayan soyut akli meselelerle meşgul ettiler. Allah'ın zatı, melekleri, Kur'ân'ın kadim mi hadis mi oluşu gibi sonuçsuz, akim tartışma ve münazara meclislerinin tertip edilmesini teşvik ettiler.

Böylece sapık mezheplerin ortaya çıkmasında, bunların taraftar bulmaları için gerekli teşvikin sağlanmasında yöneticilerin büyük rolü oldu. Özellikle sapık siyasî realiteyle mücadele eden Ehl-i Beyt taraftarlarının saflarını bölüp parçalamak amacıyla Ehl-i Beyt'e mensubiyet şiarıyla ortaya çıkmış Kıyasiye gibi sapık mezheplere büyük destek sağladılar.

İkincisi: Siyasal Sapma

O dönemin Emevî yöneticileri; hilafeti, ilim ve takva niteliği aranmaksızın babadan oğla geçen saltanata dönüştürme, devletin önemli ve hassas makamlarını oğulları, akrabaları ve yordakçıları arasında bölüştürme hususunda kendilerinden öncekilerin siyasetini izlediler. Bir dikta rejimi kurdular. Şûrasız, istişaresiz bir yönetim anlayışı egemen kıldılar. Sadece sırdaşları konumundaki sapık ve fasık kişilerle istişare ettiler. Hilafet makamını hak etmediklerinin bilincinde oldukları için, kendilerinden önceki yöneticiler gibi, iktidarlarını sağlamlaştırmak için terör ve yıldırma ile baskı yönetimini esas aldılar. Örneğin Velid b. Abdülmelik; Ömer b.

1- Uyunu Ahbari'r-Rıza, 1/304

Abdülaziz'in, valisi olduğu Mekke ve Medine'nin, diğer valilerin zulmünden kaçanlar için bir sığınak hâline geldiğini görünce, onu azletti.¹ Bu, muhalifleri cezalandırmak, yıldırma, kurtuluş yollarını kapatma maksadıyla atılmış bir adımdı.

Süleyman b. Abdülmelik fasıklıklarıyla, sapıklıklarıyla ve kötü hayat tarzlarıyla tanınan bir grup insan tarafından sarılmış vaziyetteydi. Nitekim bir bedevî, kendisine ilişmeyeceğine dair güvence aldıktan sonra onun durumunu yüzüne karşı şöyle tasvir etmişti:

Ey Müminlerin Emîri! Nefisleri için en kötü tercihi yapan adamlar seni çembere almışlar. Bunlar dünyayı kazanmak için dinlerini satmışlardır. Seni razı etmek pahasına Rablerini öfkelenlendirmişlerdir. Allah hakkında senden korkuyorlar, senin hakkında Allah'tan korkmuyorlar. Ahiretle savaş hâlinde, dünya ile barışıktırlar. Allah'ın seni emin kıldığı işleri onlara emanet etme, onlara güvenme. Çünkü onlar ancak sonu yıkım olan işler yaparlar. Ümmeti batışa ve darboğaza sürüklerler. Sen onların işledikleri suçlardan sorumlu sun da, onlar senin işlediğin suçlardan sorumlu değildirler. Kendi ahiretini yıkmak pahasına, onların dünyalarını imar etme.²

Abdülmelik'in oğulları Velid ve Süleyman da babalarının yolunu izlediler. Biat etmeyi reddedenleri öldürme hususunda babalarının vasiyetine uydular. Vasiyet şu cümleleri içeriyordu:

İnsanları biate çağır. Başlarını ret anlamında kaldıranlara, başınızı keserim, anlamında kılıcını göster.³

1- el-Kâmil Fi't-Tarih, 4/577

2- el-Kâmil Fi't-Tarih, 3/178

3- el-Bidaye ve'n-Nihaye, 9/161

Fakihlerin büyük bir kısmı, korkudan veya dünyevî nimetlere düşkünlükten yahut realiteye teslimiyetten dolayı Emevîlerin siyasetini onayladılar. Bu bağlamda halifenin kendisinden sonra iki veya daha fazla kişiyi peş peşe veliaht tayin etmesi uygulamasını da onayladılar. Nitekim Süleyman, kendisinden sonra Ömer b. Abdülaziz'i, ondan sonra da Yezid b. Abdülmelik'i veliaht tayin etmiş, fukahanın çoğunluğu da bunu onaylamıştı. Öyle bu, veliaht tayini ile ilgili nazariyelerden biri olarak fıkhıdaki yerini aldı.¹

Ömer b. Abdülaziz yönetime gelince, daha önce de değindiğimiz gibi, Emevî siyasetinde nispi bir yumuşama yaşandı, halk rahat bir nefes aldı. Bazı ıslahatlar gerçekleştirdi, muhaliflere nispi özgürlük tanıdı. Emirü'l-Müminin Ali b. Ebu Talib'e (a.s) sövme bidatini ortadan kaldırdı. Ehl-i Beyt'e bazı haklarını verdi. Kendisinden önceki halifelerin yanlış uygulamalarda bulduklarını kabul etti. Nitekim İmam Bâkır (a.s) bundan dolayı onu övmüştür.²

Fakat onun hükümranlılığı uzun sürmedi. Hemen ardından durum eski mahiyetine büründü.

Bu dönemin en belirgin özelliği, yöneticilerin çok çabuk değişmesidir. Süleyman üç sene halifelik yaptı. Ömer b. Abdülaziz üç sene veya daha az bir süre hilafette kaldı. Yezid b. Abdülmelik'in hükmü ise dört sene sürdü.

Yönetime her gelen kendisinden önceki halifenin valilerini değiştirmekle işe başlıyordu. Emevî hanedanında iç ihtilâflar çoğalmıştı. İktidar için kıyasıya bir rekabet yaşanıyordu. İç fitneler de çoğalmıştı. Nitekim Kuteybe b. Müslim, Süleyman'ı azlettiğini ilan ederek Horasan'da bağımsızlığını a-çıkladı.³

1- el-Ahkamu's-Sultaniye, Maverdi, s.13

2- el-Kâmil Fi't-Tarih, 5/62

3- Tarih-i İbn Haldun, 5/151

Yezid b. Muhalleb, hicrî 101 senesinde Yezid b. Abdülmelik'i azlettiğini duyurdu. Bunun üzerine, Yezid b. Abdülmelik, bir ordu göndererek onu ve tâbilerini öldürdü.

Yezid'i dalkavuklar kuşatmıştı. Onun sapıklıklarını normal davranışlar gibi gösterirlerdi. Hatta halifelerin hesaba çekilmeyeceği fetvasını bile vermişlerdi.¹

İşte İslâm ümmeti bu şekilde dört bir yandan tehlikelerle sarılmıştı. Böyle bir süreçte hicrî 104 senesinde Hazarlar Müslümanlara karşı zafer kazandılar. Bazı sınır boylarında Müslümanları püskürterek toprak aldılar.

Hişam b. Abdülmelik zamanında Ehl-i Beyt'e (a.s), Ehl-i Beyt izleyicilerine ve diğer muhalif gruplara karşı terör ve sindirme politikaları gittikçe arttı. Öyle ki Hişam b. Abdülmelik, İmam Bâkır'ı (a.s) zindana atma cüretini gösterdi, ona suikast düzenlemeye kalkıştı² ve İmam Bâkır'ın (a.s) bazı izleyicileri hakkında ölüm fermanı çıkardı. Ancak İmam (a.s) onları ölümden kurtarabildi.³

Birçok grup, Emevî yönetimini ortadan kaldırmak amacıyla illegal faaliyet yürütmeye başladı. Abbasîler, büyük bir hazırlık yürütüyor; merkezî hükümetten uzak bölgelerde, özellikle Horasan'da propagandalarını yapıyorlardı. İmam Zeynulabidin'in (a.s) oğlu Zeyd uygun bir zamanda Emevî yönetimine başkaldırma hazırlıklarını yürütüyordu. Emevîler ise, sapık siyasetlerini eleştirmesinler veya muhalefetlerini belirtmesinler diye insanların nefes alış verişlerini dahi kontrol eder hâle gelmişlerdi.

Üçüncüsü: Ahlâkî Sapma

Emevîler, dikkatleri gazvelere yöneltmişlerdi. Bütün beşerî enerji ve maddî imkânları seferlere kanalize etmişlerdi.

1- el-Bidaye ve'n-Nihaye, 9/232

2- Menakibu Âl-i Ebî Talib, 4/206

3- Biharul-Envar, 46/283

Amaç; Müslümanların sapık realite üzerinde düşünmelerini, rejimi değiştirmek maksadıyla siyasal ya da devrimci hareket üzerinde kafa yormalarını engellemektir. Seferlerle güttükleri amaç; bazılarının sandığı gibi, İslâmî kavram ve ilkelere yaymak değildi. Çünkü iç siyasette bu kavram ve ilkelere aykırı bir sistem kurmuşlardı. İslâm'ın birçok mukaddesatını dejenere etmişlerdi. Düşünsel sapmaları teşvik ediyorlardı.

Geniş çaplı fetih ve gazalar, İslâm toplumunda karışıklıklara, aile reisinin uzaklığı veya kaybı neticesinde ailelerin dağılmasına neden oldu. Bu gazalar sonucu ortalık cariyeler ve esir oğlanlarla dolup taştı. Bu da ahlâksızlığın toplumda yaygınlaşmasına yol açtı. Zenginler, çok sayıda şarkıcı cariyeler ve oğlanlar edindiler. Yöneticilerin sapması ve günaha dalmasının doğal bir sonucu olarak sapma, saraydan halka sirayet etti. Ümmet eğlenceye daldı, sınırsız bir şekilde şehvetlerin tatmini için çaba sarf edildi. Özellikle Velid b. Abdülmelik zamanında kadınlar için söylenen gazeller ve aşk şiirlerinde belirgin bir artış görüldü.¹

Süleyman b. Abdülmelik, bir kadın düşkünüydü. Bu durum, topluma da yansımıştı. Öyle ki, bir adam arkadaşıyla karşılaştığında: "Kaç evlendin? Kaç cariyen var?" derdi.²

Süleyman b. Abdülmelik: "Niçin biz ölümden hoşlanmayız?" diye sorunca, Ebu Hazim el-A'rec toplumsal ve ahlâkî durumu vâf ederek şu cevabı verir: "Çünkü siz dünyanızı imar ettiniz, ahiretinizi yıktınız. Dolayısıyla siz, marmur bir yerden yıkık bir yere gitmek istemiyorsunuz."³

Süleyman, şarkıcılar arasında yarışma düzenler ve birinci gelenlere büyük ödüller verirdi.⁴ Şarkıcı cariyelere pa-

1- el-Eğani, 6/219

2- el-Bidaye ve'n-Nihaye, 9/165

3- Murucu'z-Zeheb, 3/177

4- el-Eğani, 1/317

halı hediyeler verirdi. Nitekim onun zamanında muhanneslerin (kadınsı erkeklerin) sayısı da artmıştı.¹

Yezid b. Abdülmelik, kendini şaraba ve eğlenceye vermişti.² Bir keresinde şarap içmeye tövbe etmişti. Ama bu tövbesini sadece bir hafta tutabilmişti. Cariyesi Hababe'nin etkisiyle yeniden şarap içmeye başlamıştı.³

Şöyle diyordu: "Selame ve Hababe'yi satın alana kadar halifelik bile, beni mutlu etmemekteydi." Nitekim onları kendisi için satın almak üzere birini gönderdi.⁴

İşte sapıklık, bu şekilde zirveye ulaştı. Eğlenme ve içki, devlet yetkililerinin en mühim meşgalesi hâline geldi.

Yöneticilerin, valilerin ve devlet organlarının sapması neticesinde ümmetin sapmasında şaşılacak bir şey yoktur. Bu sapsmalar neticesindedir ki insanların büyük bir kısmı, İslâm hayat sisteminin belirlediği büyük hedeflerden uzaklaştı, İslâm'ın varlığına yönelen tehlikeleri fark edemez hâle geldi.

Dördüncüsü: İktisadî Sapma

Yöneticiler, kamu malı üzerinde kişisel mallarıymış gibi tasarrufta bulunuyorlardı. Arzularına ve hevalarına göre kamu malını istedikleri şekilde harcıyorlardı, lezzet almak, şehvetlerini tatmin etmek için saçıp savuruyorlardı. Cariyeler ve şarkıcılar beytülmalden büyük bir pay alıyorlardı. Kalpleri ve düşünceleri satın almak için bol para harcıyorlardı. İktidarlarını pekiştirecek, kendilerini övecek kimselere büyük meblağlar ödüyorlardı. Nabiğa eş-Şeybanî, Yezid b. Abdülmelik'i öven bir şiir söylemişti. Buna karşılık Yezid ona

1- age. 4/272

2- Murucu'z-Zeheb, 3/196

3- el-Eğani, 15/295

4- age. 8/346

yüz deve verilmesini emretmiş, onu giydirmiş ve ona yüklü miktarda bağışta bulunmuştu.¹

Bunun neticesinde şairler, daha fazla para kapmak için birbirleriyle yarışmaya başlamışlar; şarkıcılar, yöneticilerden ve onların valilerinden hediyeler almak için yarış içine girmişlerdi.

Yöneticiler konforun ve lüksün en üst düzeyini yaşıyorlardı. Müslümanların mallarını eğlenceleri ve şehvî arzuları için savuruyorlar, cömertçe yakınlarına dağıtıyorlardı. Oysa halkın büyük çoğunluğu yoksulluk, açlık ve sefalet içinde yaşıyordu.

Sosyal dayanışma ilkesi işlevsiz hâle getirilince, sınıfsal ayrıcalık olgusu iyice belirginleşti. Devlet, insanların sorunlarıyla, dertleriyle ilgilenmediği gibi, zenginleri yoksullara infak etmeye teşvik edici bir tavır da almadı.

Yöneticiler, vergileri kaç katına çıkardılar. Meslek erbabına, sanatkârlara, özellikle toplanan vergileri kendisini öven şairlere ödül olarak dağıtan² Hişam b. Abdülmelik devrinde yeni vergiler konuldu.

Süleyman b. Abdülmelik, varlık içinde şımarma ve ulaştıkları konfor hâlini tasvir ederken şunları söylüyor:

En güzel yiyecekleri yedik, yumuşacık giysiler giyindik, göz alıcı atlara bindik. Gönlümden geçeni rahatça kendisine söyleyebileceğim ve sırrımı koruyacağından emin olabileceğim bir dost dışında tatmadığım hiçbir lezzet kalmadı.³

Böylece insanlar, özellikle Emevîlerin takipçileri, şehvî arzularının ve tutkularının peşine düştüler. Herkesin derdi, ne şekilde olursa olsun, mal toplamak olmuştu.

1- el-Eğani, 7/109

2- age. 1/339

3- Murucu'z-Zeheb, 3/76

BOZUK REALİTEYİ ISLAH ETMEDE İMAM MUHAMMED BÂKIR'IN ROLÜ

Yöneticilerin sapmasına, idarî ve siyasî mekanizmanın, Kur'ân-ı Kerim ve Nebvî Sünnet tarafından temelleri sağlam atılan İslâmî ilkelerden uzaklaşmasına rağmen, devletin düşünsel ve teşrîî temeli hâlâ yerindeydi ve yöneticiler genel görünüm itibarıyla bunu korumaya özen gösterirlerdi. Buradan hareketle İmam Bâkır (a.s); yöneticiyi, devlet organlarını ve ümmeti akide ve şariat hususunda dosdoğru çizgiye yeniden döndürme amacına yönelik olarak ıslahatçı bir rol oynadı; kavramları ve değerleriyle İslâm'ın fikirlere, duygulara ve tavırlara hâkim olmasına çalıştı.

Doğal olarak İmam'ın (a.s) ıslah yöntemi; çevrenin, mevcut yönetimin ve Müslüman ümmetin durumuna bağlı olarak değişik şekillerde kendini gösteriyordu.

İslâm âleminin her tarafından âlimler İmam'ın (a.s) yanına gelirlerdi. Medine'yi ziyarete gelen birisi mutlaka onun evine çıkar, onun faziletinden ve ilminden istifade ederdi. İslâm fıkhnının ileri gelen âlimleri sık sık onu ziyaret ederlerdi; Süfyan es-Sevrî, Süfyan b. Uyeyne ve Ebu Hanife gibi.

İmam Muhammed Bâkır'ın (a.s) ıslahatçı rolü, iki farklı noktada yoğunlaşmıştır:

Birincisi: Ümmet içinde ve halkın genelinin arasına karışarak önderlik misyonunu yürütmesi. Halkın geneli derken, maksadımız şudur: Müslümanlarla diğer dinlerin mensupları arasında bu bağlamda bir fark gözetmezdi. Bunun

yanında yöneticilerle ve yönetim kurumlarıyla temasa geçer, onları doğru yola döndürmeye çalışırdı ya da sapmalarına sınır koyup belli bir çerçevenin ötesine taşmamasına yönelik çabalar sarf ederdi.

İkincisi: Salih insanlardan kurulu bir çekirdek kadro oluşturmak. Ki bu çekirdek kadro; ümmetin ve devletin genel durumunu, Ehl-i Beyt'in Kur'ân ve Sünnet ışığında kökleştirdiği temeller doğrultusunda ıslah etsinler.

İmam Bâkır'ın Genel Islah Hareketinin Eksenleri

Birincisi: Düşünce ve Akide Islahı

Geçmiş yöneticilerin hayat tarzlarının sonraki kuşaklara miras bıraktığı krizlerden biri, kavram kargaşası ve buna bağlı olarak düşünsel taklitçilik ve yüzeysellikti. Yıkıcı akımların çokluğundan, bu akımların sahih kavramları tahrif edip hakikatleri çarpıtmaya yönelik faaliyetlerinden dolayı Müslümanların büyük çoğunluğu açısından İslâm tasavvurunun hakikati belirginlik kazanmamıştı.

Bu bağlamda İmam Bâkır'ın (a.s) oynadığı rol; ruhları, akide/inanç kapsamında özgün olanla sahte olanı ayırt etmeleri için seçiciliğe yöneltmek, özgün fikir ve kavramları hem vicdanlara, hem hayat tarzlarına eşit düzeyde sağlamlaştırıp yerleştirmek ve yüce Allah'ın insanlardan istediği hayat tarzı doğrultusunda istikamet üzere olmalarını sağlamaktı.

İmam Muhammed Bâkır (a.s) düşünce ve inançları ıslah etmek için değişik alanlarda türlü faaliyetlerde bulundu. Aşağıda bu faaliyetlerin en önemlilerine işaret edeceğiz:

1- Yıkıcı Fikir ve İnançlara ve Sapık Mezheplere Karşı Çıkması

Sapık akımlar, fikirleri ve yıkıcı inançları için -cehaletten veya ihtirastan yahut ölümsüz İslâm'a komplo kurma niye-

tinden dolayı- elverişli, teşvik edici bir ortam buldular. İmam Bâkır (a.s) zamanında, Muğire b. Said el-İclî liderliğinde Gulat hareketi ortaya çıktı.

Ali b. Muhammed en-Nevfelî rivayet eder ki:

Muğire, Ebu Cafer'in (a.s) huzuruna çıktı ve şöyle dedi: "Gaybı biliyorum, de, sana Irak'ı sunayım." İmam (a.s) onu sert bir şekilde itti, duymaktan hoşlanmayacağı sözler söyledi ve ondan yüz çevirdi. Sonra Ebu Haşim Abdullah b. Muhammed b. Hanefiye'ye gitti ve aynı sözleri ona söyledi. Ebu Haşim, onun üzerine sıçradı, ona çok sert bir darbe vurdu. Adam az kalsın ölecekti... Adam iyileştikten sonra Kûfe'ye geldi. İyi bir göz bağıcıydı. İnsanları görüşlerine uymaya çağırırdı. Böylece onları doğru yoldan uzaklaştırdı. Birçok kişi ona uydu.¹

İmam (a.s) Muğire'yi kontrolde tutup kuşatmaya, insanları ondan sakındırmaya devam etti. İnsanların önünde ona lânet okuyor ve şöyle diyordu:

Allah, Muğire b. Said'e lânet etsin; bizim adımıza yalan söylüyordu.²

Gulat'ın diğer liderlerine de lânet okuyordu. İmam'ın (a.s) lânetlediği Gulat liderlerinden biri de, Benan et-Tebban'dı. İmam (a.s) onun hakkında şöyle diyordu:

Allah, Benan et-Tebban'a lânet etsin. Çünkü Benan -Allah'ın lâneti ona olsun- babam adına yalan söylüyordu.³

İmam (a.s) Müslümanları, özellikle Ehl-i Beyt yardımcılarını gulüv fikirlerinden sakındırıyor, onlara doğru akideyi gösteriyordu.

Şöyle diyordu:

1- Şerh-u Nehci'l-Belağa, 8/121

2- Biharul-Envar, 25/297

3- age. 25/297

Ali'yi, Allah'ın onu indirdiği yerden aşağıya indir-meyin. Onu, Allah'ın onu yükselttiği makamdan yukarıya da çıkarmayın.¹

Tâbilerine şöyle hitap ederdi:

Ey Şia topluluğu! Ey Âl-i Muhammed Şiası! Siz orta direk olun; aşırı gidenler size dönsünler, geride kalanlar size katılınsınlar.²

İnsanları Mürcie'ye karşı da uyarıyor ve Mürcie mensuplarına lânet ediyordu:

Allah'ım! Mürcie'ye lânet et. Çünkü onlar, dünya-ahiret düşmanlarımızdır.³

Mufavvize ve Cebriye düşüncelerine karşı da insanları uyarırdı. Konuyla ilgili olarak bir keresinde İmam (a.s) şöyle demiştir:

Sakın, tefviz inancını benimseme. Çünkü Allah, zayıflık ve gevşeklik göstererek, işi kullarına bırakmamıştır. Zulmederek de onları günah işlemeye zorlamamıştır.⁴

Bu kesin ve açık retlerin yanında, İmam (a.s), tevhide ilişkin sahih düşünceleri de açıklıyordu ki, ümmet sahih inancını öğrenebilsin.

Bu bağlamda İmam (a.s), tevhidin dayanakları üzerinde yoğunlaşıyor, Allah'ı mahlûkata benzetme ve O'nu cisim gibi gösterme anlayışlarını olumsuzluyordu.

Şöyle diyordu:

Ey her şeyden önce olan, sonra her şeyi yaratan, sonra kendisi baki kalıp her şeyi yok eden! Ey yüce semalarda, aşağı arzlarda, onların üstünde, arasında

1- age. 25/283

2- age. 67/101

3- age. 46/291

4- Biharu'l-Envar, 5/298

ve altında kendisinden başka kulluk edilen bir ilâh olmayan!¹

"Allah hakkında mevcut/var denebilir mi?" diye soranlara şu cevabı vermiştir:

Evet; ama O'nu iki sınırın, yani iptal ve teşbih sınırlarının dışına çıkarmalısın.²

Yine şöyle buyurmuştur:

Benim yüce Rabbim, ezelden beri diridir. O'nun için, keyfiyet ve zaman söz konusu değildir. Varlığı için de keyfiyet yoktur. "Nere" kavramı O'nun için geçerli değildir. Bir şeyin içinde olmadığı gibi, üzerinde de değildir. Kendisi için, bir mekân da var etmemiştir.³

İmam (a.s), Allah'a ihlâsla kulluk etme meselesi üzerinde yoğunlaşmış, Allah'a şirk koşma olgusu içeren davranışlardan sakındırmıştır.

Şöyle buyurmuştur:

Bir kul, Allah'ın rızasını ve ahiret yurdunu talep ederek bir amel işlediği zaman, bu ameline herhangi bir insanın rızasını alma niyetini de katarsa, müşrik olur.⁴

Aşağıdaki sözünde olduğu gibi, insanları, her şeyden bütünüyle kopup kendini tamamen Allah'a vermeye davet ediyordu:

Kişi, bütün mahlûkattan tamamen kopup kendini Allah'a vermedikçe, Allah'a hakkıyla ibadet eden bir kul olamaz.⁵

1- age. 3/285

2- age. 3/265

3- age. 3/326

4- age. 69/297

5- Biharul'-Envar, 67/211

İmam (a.s), Allah'ın zatı hakkında konuşup tartışmayı yasaklamıştır. Çünkü sınırlı bir varlık olarak insan, sınırsız bir varlığı kuşatamaz. Sınırsız bir zatı araştırmak, O'ndan gittikçe uzaklaşmaktan başka bir yarar sağlamaz. Bu yüzden Allah'ın zatı hakkında konuşup tartışmak, ötesinde hiçbir yarar olmayan boş bir iştir. İmam Muhammed Bâkır (a.s) bunu nehyetmiş ve insanları sakındırmak bağlamında şöyle buyurmuştur:

İnsanların her zaman dinlenecek sözleri vardır, ta ki Allah[ın zatı] hakkında konuşmaya başlayınca kadar. Allah hakkında konuşmaya başladıklarını duyduğunuz zaman şöyle deyin: "Eşi benzeri olmayan tek Allah'tan başka ilâh yoktur."¹

İmam Muhammed Bâkır'ın (a.s), sapık mezheplere ve yıkıcı fikirlere tâbi olmayı engellemek amacına yönelik olarak üzerinde yoğunlaştığı hususlardan biri; şüphecilerin, heva ve heves peşinde koşanların ve bidatçilerin akıbetlerini açıklamaktır.

İmam'ın (a.s), fikir ve inanç bakımından sapık olanların akıbetlerini açıklamasının gayesi, Müslümanları onların etki alanlarından uzaklaştırmak, Müslümanlar ile sapık fikir ve inançlar arasında oluşan sıcaklık ve yakınlaşma hâlini ortadan kaldırmaktır.

"De ki: Size, işler bakımından en çok ziyana uğrayanları bildirelim mi? Bunlar, iyi işler yaptıklarını sandıklarını hâlde, dünya hayatında çabaları boşa giden kimselerdir."² ayetlerini tefsir ederken şöyle buyurmuştur:

Bu ayetlerde Hıristiyanlar, papazlar, ruhbanlar, ehli-kibleden şüpheciler ve hevaları peşinden gidenler, Haricîler ve bidatçiler kastedilmiştir.³

1- age. 3/264

2- [Kehf, 103-104]

3- age. 2/298

2- Münharif Mezhepler ve Semboller Mensuplarıyla Tartışmak

İnsanların ıslahı için izlenecek yolda en iyi yöntemlerden biri, diyalogdur. Hedefi olan bir tartışma ve sağlıklı bir diyalog, sapık fikir ve düşünceleri derinden sarsar.

Bundan dolayı İmam (a.s), muhaliflerin bazı liderleriyle diyaloga girmiştir. Çünkü bunların, tâbileri üzerinde büyük etkileri vardı ve doğru hareket etmeleri durumunda, tâbileri de doğru yola gelirlerdi. Aşağıda İmam'ın (a.s) bazı tartışmalarını örnek olarak sunuyoruz:

Hıristiyan Âlimleriyle: Halife Hişam b. Abdülmelik, İmam'ı (a.s) Medine'den Şam'a götürdükten sonra, İmam (a.s) zaman zaman Şam halkının meclislerinde, toplantılarında otururdu. Bir gün, bir yerde halk ile birlikte oturmuş, çeşitli sorulara cevap veriyordu. Birden Hıristiyanların, bölgede bulunan bir dağdan içeri girmekte olduklarını gördü. Neler olup bittiğini sordu. İmam'a (a.s): "Hıristiyanlar her sene bugün, bir âlimlerinin yanına gelirler. İstedikleri her şeyden sorar, bu sene içinde olacakları öğrenirler. Bu âlim, İsa'nın (a.s) havarilerini görmüş biridir." dediler. İmam (a.s): "Kalkın biz de ona gidelim." dedi ve kalkıp Hıristiyanların bulunduğu yere gitti.

Hıristiyan âlimi ona: "Ben mi sana sorayım, yoksa sen mi bana soracaksın?" dedi. İmam (a.s): "Sen bana sor." dedi. Hıristiyan âlim zamanla, cennet ehliyle, Azre ve Üzeyr ile ilgili sorular sordu. İmam (a.s) onun bütün sorularına cevap verdi. Bunun üzerine Hıristiyan âlim şöyle dedi:

Ey Hıristiyanlar topluluğu! Ben bugüne kadar bu adamdan daha âlim birini görmedim. Bu adam Şam'da bulunduğu sürece bana bir harfi dahi sormayın. Beni geri götürün.

Onu yaşadığı mağarasına götürdüler. Hıristiyanlar da İmam ile (a.s) birlikte şehre döndüler.

Bir rivayete göre, bu âlim Müslüman oldu. Onunla birlikte arkadaşları da İmam'ın (a.s) eliyle Müslüman oldular.¹

Hişam b. Abdülmelik ile: Hişam b. Abdülmelik; Ehl-i Beyt'in makamları, Resulullah'ın (s.a.a) ilmüne vâris olmaları, İmam Ali'nin (a.s) gaybı bildiği konusu gibi çeşitli meselelerle ilgili olarak İmam ile (a.s) tartışmış, İmam (a.s) da onun çeşitli sorularına cevaplar vermiştir. Ehl-i Beyt'in (a.s) makamları hususunda, Kur'ân'dan ayetleri ve Peygamber'in (s.a.a) hadislerini delil göstererek tartışmış ve Hişam bunlara cevap verememiştir.

Aralarında başka konularla ilgili olarak da tartışmalar olmuştur. Sonunda Hişam ona şöyle demiştir: "Bana Allah adına söz verip yemin et ki, ben yaşadığım sürece kimseye bundan söz etmeyeceksin." İmam Sadık (a.s) der ki: "*Babam, bu hususta onu memnun edecek şekilde söz verdi.*"²

Her iki tartışmayı da, önceki bölümlerde ayrıntılı olarak sunduk. Söz konusu bölüme başvurulabilir.³

Hasan Basrî ile: Hasan Basrî, İmam'a (a.s) dedi ki: "Allah'ın kitabından bazı şeyleri sormak üzere sana geldim."

Aralarında geçen kısa bir konuşmadan sonra İmam (a.s) ona dedi ki: "*Senin tarafından söylendiği iddia edilen bir söz duydum. Onu sen söyledin mi, yoksa sana iftira mı atıyorlar?*"

Hasan dedi ki: "Ne duydun?"

İmam dedi ki: "*İddiaya göre sen söylemişsin ki, Allah kul-ları yarattı ve işlerini onların bağımsız idaresine bıraktı.*"

Hasan sustu...

Sonra İmam (a.s), bu tefviz anlayışının batıl olduğunu açıklayarak onu şöyle uyardı:

1- Biharul-Envar, 46/313-315

2- Biharul-Envar, 46/308-316

3- İmam Muhammed Bâkır'ın (a.s) Dönemindeki Önemli Hadiseler Bölümü

Sakin, tefviz (kulun, amellerini Allah'tan tamamen bağımsız olarak işlediği) inancını benimseme. Çünkü Allah, zayıflık ve gevşeklik göstererek kullarının işlerini kendilerine bırakmamıştır. Zulmederek de onları günah işlemeye zorlamamıştır.¹

İmam (a.s), o dönemin meşhur zahitlerinden Muhammed b. Münkedir, Haricîlerin reislerinden Nafi b. Erzak ile ve Abdullah b. Ma'mer el-Leysî ve Kutade b. Diame el-Basrî² ile de tartışmış, şerhi bu kısa kitabın kapsamına sığmayacak kanıtlar sunmuştur.

3- Saray Fakihlerini Hesaba Çekmesi

Bir gün Kutade b. Daame el-Basrî, İmam'ın (a.s) yanına geldi. İmam'ı (a.s) imtihan etmek maksadıyla kırk soru hazırlamıştı. İmam (a.s) ona dedi ki: "*Sen Basra halkının fakihî misin?*" Kutade: "Evet." dedi. Bunun üzerine İmam (a.s) şöyle buyurdu:

Yazıklar olsun sana ey Kutade! Allah, bir topluluk yaratmış, onları bütün kullarına karşı hüccetleri, delilleri kılmıştır. Onlar, Allah'ın arzının direkleridir. O'nun emriyle kıyam edenlerdir. İlmindeki seçkinlerdir. Allah, mahlûkatı yaratmadan önce onları seçmiştir.

Bunun üzerine Kutade uzun süre sustu, sonra şöyle dedi: "Allah iyilik versin sana. Ben bugüne kadar birçok fakihin karşısında oturdum; İbn Abbas'ın huzuruna çıktım; ama kalbim, senin karşısında titrediği kadar hiç kimsenin karşısında titremedi."³

1- el-İhticac, 2/184

2- A'yanu's-Şia, 1/653

3- Biharul-Envar, 46/357

İmam Bâkır (a.s), kıyası kabul eden Ebu Hanife'yi de hesaba çekmiştir. Üstad Muhammed Ebu Zehra, bu hesaba çekme üzerine şu değerlendirmeyi yapıyor.

Burada Bâkır'ın (a.s), âlimler için bir imam olduğu ortaya çıkıyor. Âlimlerin sergiledikleri bir tavır veya düşünceden ötürü onları hesaba çekiyor. Tıpkı yönettiklerini doğru yola iletmek için onları muhakeme eden bir reis gibi. Onlar da, itaat ederek bu riyaseti kabul ediyorlar.¹

4- Düşünceyi, Berrak Kaynaklarından Almaya Davet Etmesi

İmam Bâkır (a.s), insanları sapık fikirlerin, görüşlerin ve inançların ağına düşmekten sakındırmış; bidate karşı uyarak, bidati şirkin somut tezahürlerinden biri olarak nitelendirmiş ve şöyle demiştir:

Şirkin en aşağısı; bir adamın bir bidat çıkarması, sonra bu bidatten dolayı sevilip ya da buğzedilmesidir.²

Kişisel görüş ve arzuya dayalı olarak fetva verme hususunda da uyarılarda bulunup şöyle buyurmuştur:

Kim Allah'tan gelen bir ilim olmaksızın ve Allah'ın rızasını dikkate almaksızın insanlara fetva verirse, rahmet ve azap melekleri ona lânet ederler. Onun fetvasına uyup amel edenlerin vebali de onun amel hanesine yazılır.³

Bundan dolayı insanları, ilim ve düşünceyi berrak kaynağından, her türlü sapma ve inhiraftan masum Ehl-i Beyt'ten almaya çağırırdı. Nitekim Seleme b. Kuheyli ve Hakem b. Uteybe'ye şöyle demiştir:

1- Tarihu'l-Mezahibi'l-İslâmiyye, s.689

2- el-Mehasin, s.207

3- age. s.205

İster doğuya, ister batıya gidin, bizden kaynaklanan bir şey hariç, hiçbir yerde sahih bir ilim bulamayacaksınız.¹

Husumetli tartışmalara girenlerle birlikte oturmaktan sakındırır ve şöyle derdi:

Husumetli tartışmalara girenlerle birlikte bir yerde oturmayın. Çünkü onlar Allah'ın ayetleri üzerinde boş tartışmalara dalarlar.²

Ayrıca insanları, Ehl-i Beyt'in (a.s) makamlarını ve faziletlerini anlatmaya da teşvik ederdi. Çünkü Ehl-i Beyt'in makamları ve faziletlerini anlatmak, hakkın ve faziletin yayılmasının vesilesidir.

Sa'd el-İskaf anlatıyor:

Ebu Cafer'e (a.s) dedim ki: "Ben bir yere oturdüğüm zaman, hemen anlatmaya, sizin hakkınızı ve faziletlerinizi zikretmeye başlıyorum." Buyurdu ki: *"Her otuz arşının başında senin gibi bir anlatıcının olmasını isterdim."*³

5- Ehl-i Beyt İlminin Yayılması

İmam Muhammed Bâkır (a.s), ilim medresesinin kapılarını İslâm ümmetinin evlâtlarının tümüne açmıştı. İslâm dünyasının değişik bölgelerinin ilim talebeleri bu medreseye gelirlerdi. Çeşitli akımlara mensup, farklı temayüllere sahip çok sayıda Müslüman ondan ders almıştı. Bunlara aşağıdaki isimleri örnek gösterebiliriz. Atâ b. Ebu Rebah, Amr b. Dinar, Zühri, Rebiat'ur-Re'y, İbn Cüreyc, Evzaî, Bessam es-Sayrefi,⁴ Ebu Hanife ve diğerleri.¹

1- el-Kâfi, 1/399

2- Keşfu'l-Gumme, 2/120

3- er-Rical, Keşşî, s.215

4- Siyer-u Alâmi'n-Nubela, 4/401

Bu hususta Abdullah b. Atâ şöyle der:

Âlimleri ilim bakımından Ebu Cafer'in (a.s) yanında küçük ve yetersiz kaldıkları kadar başka kimsenin yanında görmedim. Hakem'i onun yanında bir öğrenci gibi gördüm.²

Hadisleri, ataları aracılığıyla Resulullah'a (s.a.a) dayanırdı. Bazen bir hadisi rivayet zinciri olmaksızın mürsel bir şekilde rivayet ettiği de olurdu. Bunun sebebi sorulduğunda şöyle derdi:

Bir hadisi aktardığım ve rivayet zincirini zikir etmediğim zaman, bu, babam Zeynelabidin'den, o babası Şehit Hüseyin'den, o babası Ali b. Ebu Talib'den, o Resulullah'tan (s.a.a), o Cebrail'den, o da yüce Allah'tan rivayet ettiğim anlamına gelir.³

İkincisi: Örnek Bir Fıkıh Medresesi Kurması⁴

İmam Bâkır (a.s) ve oğlu İmam Sadık (a.s), İslâm fıkını yaymak için yoğun bir çaba içerisinde olmuşlardır. İslâm toplumunun siyasî olaylar ve karışıklıklar girdabında çalkalandığı bir süreçte İslâm fıkını olumlu bir tarzda yaymayı esas almışlardı. Çünkü o çağlarda hükümetler din işlerini tamamen ihmal etmişlerdi. Öyle ki Müslüman halklar, dinleri ile ilgili az veya çok fikhî bilgiye sahip değillerdi. Dr. Ali Hasan şunları söylüyor:

Tarihî metinleri incelememiz sonucu, birçok örneğe rastladık ki bu örnekler, din işlerinin ihmal edildiğini göstermektedir. Bu ihmalkârlık ilk asrın yöneticilerini, âlimlerini ve halkı kapsıyordu. Din işleri ile il-

1- Tarihu'l-Mezahibi'l-İslâmiyye, s.361

2- Muhtasar-u Tarih-i Dımışk, 23/79

3- A'lamu'l-Vera, s.294

4- bk. Hayatu'l-İmam Muhammed Bâkır (a.s), Bâkır Şerif el-Kureşî, 1/125-226

gili yeterli bilgi yoktu. Dinî konularda kesin bilgiyle değil, zanla hareket ediliyordu. Bu durum günlük ibadetlerde bile göze çarpıyordu. Rivayet edilir ki: İbn Abbas, ramazan ayının sonunda Basra Camii'nin minberinde hitap etti ve: "Oruçlarınızın sadakasını verin." dedi. İnsanlar ne demek istediğini anlamadılar. Bunun üzerine: "Aranızda Medineli yok mu? Kalkın ve kardeşlerinize öğretin. Çünkü bunlar, Resulullah'ın (s.a.a) koyduğu farzı bilmiyorlar." dedi.¹

İslâm memleketlerinin halkları, din işlerini yeterli düzeyde bilmiyorlardı. Şam bölgesinde, farz namazların sayısını bilmeyen kimseler vardı. Bunlar, sonunda rastladıkları sahabîlere farz namazların sayısını sormak durumunda kalmışlardı.²

İmam Bâkır (a.s) ve İmam Sadık'ın (a.s), fıkıh yaymak ve Allah'ın şeriatının hükümlerini açıklamak hususunda oynadıkları göz kamaştırıcı rol, İslâm âlemine sundukları en büyük hizmetlerden biridir.

Sahabe ve tâbiînin çocukları, Ebu Hanife ve Malîk gibi mezhep önderleri onlardan ilim öğrenmeye koştu. Ebu Cafer'in (a.s) medresesinden Zürrare b. A'yen, Muhammed b. Müslim ve Eban b. Tağlib gibi çok sayıda büyük fakih mezun oldu. Bu isimler, İmam'ın (a.s) hadislerinin tedvininde en büyük paya sahiptiler. Müslümanlar arasında fetva mercii konumuna gelmişlerdi. Bu hizmetiyle İmam Ebu Cafer (a.s), İslâm'a yeniden göz kamaştırıcı cazibesini kazandırdı, ümmetin dinî zenginliklerini zayi olmaktan, yıkılmaktan kordurdu.

Burada, fıkıh ilmini tedvin hususunda Şia'nın önceliğinin olduğunu vurgulamak gerekir. Mustafa Abdurrezzak şöyle der:

1- el-İhkam Fi Usulî'l-Ahkam, İbn Hazm, 2/131

2- Sünen-i Neseî, 1/42

Fıkıh ilmini tedvin etme önceliğinin Şia'ya ait olduğunu söylemek, en makul yaklaşımdır. Çünkü onlar, imamlarını masum bilirler ya da masumiyete benzer bir konumda görürler. Bu konumda, gördükleri zatların verdikleri hükümleri ve fetvaları hemen yazıya geçirip tedvin etmeleri son derece doğaldır.¹

Böylece Şia, İslâm köşkünün bina edilmesine büyük katkı sunmuş, İslâm'ın en önemli servetinin korunmasını sağlamıştır... Bu bakımdan direkt Resul-i Ekrem'den (s.a.a) alınan Ehl-i Beyt (a.s) fıkına kısaca göz atmakta büyük yarar görüyoruz:

Ehl-i Beyt Fıkıh Medresesinin Ayrıcalıkları

1- Doğrudan Hz. Peygamber'le Bağlantılı Olmak: Ehl-i Beyt fıkının en önemli yanı, Resulullah'la (s.a.a) doğrudan bağlantılı olmasıdır. Bu fıkı, Resulullah'a (s.a.a) bağlayan kanal Ehl-i Beyt'tir. O Ehl-i Beyt ki yüce Allah, her türlü kiri onlardan gidermiş ve onları tertemiz kılmıştır ve Resulullah (s.a.a) onları kurtuluş gemisi, kulların güvenli sığınağı ve hikmetli Zikr'in (Kur'ân'ın) denklere olarak nitelendirmiştir. Buna ilişkin tevatür düzeyinde rivayetler vardır.

İmam (a.s) şöyle buyurmuştur:

Eğer biz kendi reyimizle konuşsaydık, bizden öncekiler saptığı gibi sapmış olurduk. Fakat biz, Rabbinizden bir delile dayalı olarak konuşuruz. Rabbiniz bu delili Nebi'sine (s.a.a) açıklamış, o da bize açıklamıştır.²

2- Esneklik: Ehl-i Beyt fıkı hayatla beraber yürür, gelişmelere derhal uyum sağlar. Fıtratla ters düşmez. Hayatın bütün isteklerine cevap verecek şekilde hareket eder. Allah'a hamdolsun, Ehl-i Beyt fıkının sıkıntı yaratan, zora sokan,

1- Temhid Li-Tarihi'l-Felsefeti'l-İmamiyye, s.202

2- A'lamu'l-Vera, s.270

zarar veren, zarara uğratan bir yönü yoktur. Bu fıkihta genel maslahat esastır. Bütün hükümlerinde denge unsuru göz önünde bulundurulmuştur.

Bu özellik bütün hukukçuları hayran bırakmıştır. Derinlik, köklülük ve yenilik açısından hukuk dünyasının en zengin mirası olduğunu itiraf etmişlerdir.

3- İctihat Kapısının Açık Olması: Ehl-i Beyt fikhının ayırıcı özelliklerinden biri de, icthah kapısının açık olmasıdır. Bu da, Ehl-i Beyt fikhının canlılığına, hayatla etkileşim içinde olduğuna, insanla ilgili her olguya karşılık verecek elâstikliğine delâlet eder.

İnsan, karşısına çıkan yeni hadiseler karşısında elleri-kolları bağlı bir vaziyette, çaresiz durmaz. Özellikle bu çağda birçok hadisenin yaşandığını, yepyeni mevzuların gündeme geldiğini göz önünde bulundurursak, bu özelliğin önemini kavramış oluruz.

Nitekim el-Ezher mensubu Müslüman âlimlerin ileri gelenleri, icthah kapısının açılmasına ve bu hususta İmamiye Şiası'nın izlenmesine duyulan ihtiyacın farkına varmış, bunu açıkça deklare etmişlerdir.

Reşid Rıza şöyle der:

İctihat kapısının kapatılmasında hiçbir yarar görmüyoruz. Ama bunun zararları saymakla bitmez. Bütün bunların temelinde aklın ihmal edilmesi, ilmin önünün kesilmesi ve düşünceden yararlanma olgusundan yoksun kalınması yatar.¹

4- Aklın Hükümüne Başvurmak: Bu hususta İmamiye fakahası, diğer İslâmî mezhepler içinde eşsiz bir konumdadır. İmamiye fakihleri, şer'î hükümlerin istinbat edildiği dört kaynaktan biri olarak aklı kabul etmişlerdir. Akı, türlü üstün ve kutsal meziyetlerle nitelemiş, onu Allah'ın gizli (ba-

1- el-Vahdetu'l-İslâmiyye, s.99

tinî) elçisi olarak görmüşler ve "Akıl Rahman'a kulluk sunmanın aracı, cennetleri kazanmanın vesilesidir." demişlerdir. Doğal olarak aklın hükmüne başvurmak, ancak mesele ile ilgili özel ya da genel bir nassın bulunmadığı durumlarda caiz olur. Nassın olduğu yerde, akıl nassın hükmüne uyar. İctihat olgusunun dayandığı Usul ilminde, aklın hareket edeceği geniş bir alan vardır.

Üçüncüsü: Siyasî İslah

İmam Muhammed Bâkır (a.s), nispeten oluşmuş siyasal açıklık ve rahatlama ortamını bir halk tabanı oluşturup genişletmek, bu tabanı Ehl-i Beyt görüşüyle uyumlu sağlıklı bir siyasal düşünceyle donatmak için kullandı. Uygun zamanda, uygun tavır koyacak şekilde, güçleri organize etme çabasını verdi. Bu yüzden, onun zamanında, herhangi bir Alevî (Hz. Ali'nin soyundan gelenler) ayaklanması olmadı. Çünkü hazırlık ve sayı açısından böyle bir ayaklanmanın şartları oluşmamıştı.

İmam (a.s); ümmete, temel siyasal kavram ve fikirleri ihtiyatlı bir şekilde alabildiğine tedbirli olarak takdim ediyordu. Bazı yöneticileri doğru yola döndürmeye yönelik son derece açık siyasî tavırlar takındığı da oluyordu.

Aşağıda sunacağımız örneklerle onun ıslahçı rolünü somut bir şekilde gözlemlemek mümkündür.

1) Marufu Emretmeye ve Münkeri Nehyetmeye Davet Etmesi

Marufu emretmek ve münkeri nehyetmek, insanı ve toplumu düşünce, duygu ve davranış ile ilgili her türlü sapmadan kurtarır; değişmez/sabit İslâmî kavram ve değerleri, işareti açık pratik davranışlara dönüştürür. Bu pratikte görüşler ve sözler; duygular, ameller, hareketler ve realitede somutlaşmış ilişkiler aracılığıyla ifade edilir. Böylece ümmet

ve devlet, hayat içinde sorumluluk düzeyinde olur. Sorumluluktan maksadımız, ilâhî emaneti taşımak ve Allah'ın yeryüzündeki halifesi olmaktır.

İmam'ın Bâkır'ın (a.s), insan hayatının tüm kavşak noktalarını kapsayıcı bir mahiyete büründürerek bu farzı sürekliliği vurgulamasının sebebi de budur:

Marufu emretmek ve münkeri nehyetmek, enbiyanın yolu ve salihlerin hayat tarzıdır. Tüm diğer farzların eda edilmesini sağlayan büyük bir farzdır. İzlenecek yolların güvencesi, kazançların helâl olmasının garantisidir. Zulümlerin önüne geçer, yeryüzünü imar edip yaşanır hâle getirir. Onunla düşmanlardan intikam alınır, işler düzene girer.

Bir münker gördüğünüz zaman kalbinizle onu inkâr edin, hoşnutsuzluğunuzu dile getirin ve onu işleyenlerin alınlarına vurun. Allah için sergilediğiniz bu tavrınızda kınayanın kınamasından korkmayın...¹

İmam (a.s), sorumluluk üstlenmemek için saklanmayı, yönetici ya da sıradan bir kişi olsun sapkınlarla uzlaşmacı, yaltaklanmacı bir tavır içinde olmayı şiddetle eleştirmiş ve Müslümanları bu tavrılardan sakındırmaştır.

Konuyla ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

Yüce Allah, Şuayb Peygamber'e (a.s) vahyetti ki:
"Ben senin kavminden yüz bin kişiyi azaba çarptıracağım, bunların kırk bini kötülerden, altmış bini de iyilerden olacaktır."

Dedi ki: "Ya Rabbi! Kötüler, kötü oldukları için azabı hak ediyorlar. İyileri niçin cezalandırıyorsun?"

Allah ona şöyle vahyetti:

1- Tehzibu'l-Ahkam, 6/180

*"Onlar, günahkârlarla uzlaştılar, onlara yaltaklandılar, benim gazap ettiğim şeye gazap duymadılar."*¹

İmam Muhammed Bâkır (a.s) Müslümanları, bu bağlamda sorumluluklarını yerine getirmeye teşvik etmiş ve bu sorumluluktan kaçınmanın olumsuz sonuçlarını şöyle açıklamıştır:

Marufu emretmek ve münkeri nehyetmek ilkeleri, Allah'ın iki mahlûkudur. Kim onlara yardım ederse, Allah onu aziz eder. Kim de onları yalnız bırakırsa, Allah onu yüüstü bırakır.²

2- Doğru Kavramları Yayıması

İmam Muhammed Bâkır (a.s) bütün dikkatleri, Ehl-i Beyt'in (hepsine selâm olsun) ümmete önderlik etme, ümmeti istikamet ve doğruluk çizgisine yöneltme hususundaki rolüne çekmiş ve şöyle buyurmuştur:

Biz, Allah'ın emrinin yetkilileri, Allah'ın ilminin hazineleri, Allah'ın vahyinin vârisleri, Allah'ın kitabının taşıyıcılarıyız.

Bize itaat etmek farz, bizi sevmek iman, bize buğzetmek küfürdür. Bizi sevenler cennette, bize buğzedenler ise cehennemdedir.³

Ümmeti Ehl-i Beyt çizgisinden uzaklaşma hususunda uyarılmış ve şöyle buyurmuştur:

Bizden teberri edenden (uzaklaşandan) Allah berîdir. Bize lânet edene Allah lânet eder. Bize düşmanlık edeni Allah helâk eder.⁴

1- age. 6/181

2- el-Hisal, 1/42

3- Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/223

4- Biharu'l-Envar, 27/222

Müslümanları Ehl-i Beyt'e yardım etmeye teşvik etmiş ve şöyle buyurmuştur:

Düşmanlarımıza karşı bize diliyle yardım eden kimseyi, yüce Allah, huzurunda durdurup hesaba çektiği gün, kendi hüccetiyle konuşturur.¹

Ehl-i Beyt'i veli edinmenin sınırlarını açıklamış, kavramların karıştığı, kriterlerin bozulduğu durumlarda Ehl-i Beyt velâyetinin ve onları veli edinenlerin ölçülerini şöyle koymuştur:

Bizi sevmeye gelince, altın nasıl içinde yabancı madde kalmayınca kadar ateşte eritilirse, bize yönelik sevgi de bu şekilde arındırılır. Bizi sevip sevmediğini öğrenmek isteyen kimse, kalbini sınısın. Eğer düşmanlarımızın sevgisi de yer almışsa kalbinde, ne o bizdendir, ne de biz onanız.²

Bir imamın imamet makamına geçmesinin tek yolunun ilâhî nass ve vasiyet olduğunu vurgulayarak, yaygın olan biat, veliaht tayin etmek ve güç kullanarak başa geçmek gibi yöntemlerin bir değerinin olmadığını şöyle dile getirmiştir:

Allah tarafından tayin edilen bir imamı olmaksızın sırf kendini yoran bir ibadetle Allah'a kulluk sunan kimsenin çabası kabul görmeyecektir. O, sapkın ve şaşkındır. Allah, onun amellerini çirkin sayıp öfke duyar.³

Olayların kavramları tahrif edecek, gerçekleri tersyüz edecek şekilde art arda patlak verdiği karışık dönemlerde ümmetin gerçek imamı ayırt etmesi, tanınması için bir imamda bulunması gereken vasıfları şöyle açıklamıştır:

1- age. 2/135

2- age. 27/51

3- el-Kâfi, 1/184

İmamlık, ancak şu üç haslete sahip kişinin hakkıdır: Haramlardan alıkoyan takva, öfkesini kontrol etmesini sağlayan hilim, yönettiği kimseler üzerinde güzel bir hilafet icra etmek, onlara şefkatli bir baba gibi davranmak.¹

Ümmet, yöneticilerin temel sorumluluklarını eda etmeye ne kadar yakın veya uzak olduklarını anlasın diye, İmam'ın ümmete karşı sahip olduğu hak ve yükümlülüklerle ilgili küllî bir kaide çizmiş ve şöyle buyurmuştur:

İmam'ın ümmet üzerindeki hakkı, onu dinlemeleri ve itaat etmeleridir. Ümmetin İmam üzerindeki hakkı ise, gelirleri onlar arasında eşit olarak taksim etmesi ve reayasını adalete uygun olarak yönetmesidir.²

Yoğun olayların gürültüsü içinde, bunun neden olduğu kavram kargaşası ve gerçeklerin çarpıtılması realitesi karşısında İmam Bâkır (a.s), gerçek Şiîlik kavramını açıklayarak, Emevî yöneticilerin değişik mahfillerde Ehl-i Beyt taraftarlarını karalamalarına, bazı olumsuz yaklaşımları kullanarak velâyet ve tevellâ kavramlarını eleştirmelerine fırsat vermemiş ve şöyle buyurmuştur:

Allah'a yemin ederim, bizim Şiîlerimiz, ancak Allah'tan korkan ve O'na itaat eden, sadece mütevazılıklarıyla, huşu sahibi oluşlarıyla, güvenilirlikleriyle, Allah'ı çokça zikredişleriyle, oruç tutup namaz kılmalarıyla, ana-babaya iyi davranmalarıyla yoksul ve düşkün komşularına, borçlulara ve öksüzlere karşı sorumluluk hissetmelerıyla, Kur'ân okumalarıyla, insanlar hakkında iyilikten başka bir şey konuşmamalarıyla, aşiretleri içinde her hususta güvenilir kabul edilmeleleriyle bilinen kimselerdir.³

1- el-Hisal, 1/116

2- Biharul-Envar, 27/244

3- el-Kâfi, 2/74

Şiîlik, bir iddia değildir; realitede gözlemlenen pratik bir davranış biçimidir. Şiî; dindarlığın, Allah'a ihlâsla kulluk etmenin ve O'na itaat etmenin somut örneğidir.

İmam Bâkır (a.s), Ehl-i Beyt Mektebi'ne intisap edenlerin sadece dış görünümelerini anlatmakla yetinmemiş, bunun da ötesinde, Şiîlerinin eşsiz alâmetlerinden demetler sunmuş ve şöyle buyurmuştur:

Ali'nin (a.s) Şiîleri; benizleri soluk, vücutları zayıf, âdeta kurumuş olur. Dudakları kupkuru, karınları aç, renkleri değişmiş ve yüzleri sapsarı olur. Gece karanlığı çökünce toprağı döşek edinirler, alınlarını toprağa koyarlar. Çok secde eder, durmadan gözyaşı dökerler. Çok dua eder, çok ağlarlar. İnsanlar neşe içindeyken, onlar hüznüldürler.¹

3- Emevî Gerçeğinin Yüzündeki Maskeyi Yırtıp İyüzünü Ortaya Dökmesi

İmam Bâkır (a.s), Emevî saltanatının gerçek mahiyetini, bu hanedanın yönetimi ele geçiriş biçimini ve Müslümanlar üzerindeki egemenliğini sürdürmek için gerçekleştirdiği uygulamaları bütün çıplaklığıyla gözler önüne sermiştir. Saltanat sürdüren Emevî halifelerin atalarının Ehl-i Beyt'e (a.s) ve onları destekleyenlere karşı işledikleri cinayetleri açıklamıştır.

İmam (a.s), hilafet kurumunun nasıl amacından saptırıldığını, bu ehil olmayan zümrenin nasıl bu makamı gasp ettiğini açıkladıktan sonra şöyle buyurmuştur:

Bu cinayetler, Muaviye döneminde, Hasan'ın (a.s) vefatından sonra çoğaldı ve daha geniş boyutlara ulaştı. İslâm coğrafyasının her tarafında Şiîlerimiz öldürüldü; asılsız töhmetlerle birçoğunun elleri, ayakları kesildi. Bizi sevdiği ve gönül verdiği söylenenler zin-

1- Biharul-Envar, 65/149

dana atıldı; malına, mülküne el konuldu ya da evi, barkı başına yıkıldı. Şiîlerimizin başındaki bu musibet, Hüseyin'in (a.s) katili Ubeydullah b. Ziyad dönemine doğru gittikçe şiddetlendi, zirveye çıktı. Sonra Haccac geldi. Şiîleri öldürdükçe öldürdü. Her türlü suçlama ve töhmete dayalı olarak onları tutuklamaya başladı. O kadar ki, bir adam kendisi için: "Ali'nin Şiîsidir" denmesinden ise, "zındıktır, kâfirdir" denmesini yeğlerdi. Hatta iyilikle anılan -belki de takva sahibi, samimî olan- birçok insan, geçmiş bazı yöneticilerin faziletlerine dair asla mümkün olmayan, hayret verici şeyler anlatırdı. Oysa bunların hiçbiri doğru değildi; olmamıştı, yaşanmamıştı. Fakat bu -belki de samimî, takva sahibi- kişi, bunların gerçek olduğunu sanırdı. Çünkü yalancılığı, takvasızlığı bilinmeyen birçok kişi (zalimlerin etkisinde kalarak) bunları rivayet etmişti.¹

4- Mevcut Yönetimden Uzak Durmaya Davet Etmesi

İmam Bâkır (a.s), zorba yönetimden uzak durmaya ve onların temel siyasetleriyle ilgili olmayan bir hususta dahi olsa, onlara hiçbir surette destek olmamaya davet etmiştir. Nitekim zorba yöneticilerle işbirliği yapıp onlarla beraber çalışmaya ilişkin bir soruya şu cevabı vermiştir:

Onlar için bir defa kalemi hokkaya batırmak dahi caiz değildir. Bir kimse, dünyalık olarak onlardan bir şey elde etmişse, mutlaka aynı oranda dininden bir şey kaybetmiştir.²

Zorba ve fasık yöneticilerle işbirliği yapmanın özünü şu çarpıcı ifadelerle dile getirmiştir:

1- Şerhu Nehci'l-Belağa, 11/42

2- el-Kâfi, 5/107

Allah'a asi olana itaat edip boyun eğen kimsenin dini yoktur.¹

İmam (a.s), zorba yöneticilerle münasebetin, onları yönlendirme, doğruya iletme esasında ve öğüt verme sorumluluğunu yerine getirme çerçevesinde olabileceğini vurgulayarak şöyle buyurmuştur:

Zalim bir sultanın yanına gidip ona Allah'tan korkmayı tavsiye eden, onu uyarıp korkutan ve ona öğüt veren kimseye insan ve cin topluluklarının ecri kadar ecir, onların amelleri kadar amel yazılır.²

Ama İmam Bâkır (a.s), İslâm'ın büyük maslahatları için takınılan tavırları bundan istisna tutmuştur. Örneğin İslâm düşmanlarına karşı savaşmaları durumunda onlara silâh vermeye, silâh satmaya cevaz vermiştir. Çünkü onlar, bu silâhla ortak düşmanı defediyorlar. Onlara silâh taşıyana şöyle demiştir:

Onlara silâh taşı ve sat; çünkü Allah, onlar aracılığıyla bizim ve sizin düşmanlarınızı -Romalıları- püs-kürtmektedir. Fakat savaş onlarla bizim aramızda olursa, onlara silâh taşıma.³

Bir keresinde zorba yöneticiler hakkında şöyle buyurmuştur:

Zorba önderler ve onların takipçileri, Allah'ın dininden ve haktan kopmuşlardır. Onlar, işledikleri amellerle sapmışlardır.⁴

1- Biharu'l-Envar, 2/122

2- Biharu'l-Envar, 72/375

3- el-Kâfi, 5/112

4- el-Mehasin, s.93

5- Sapmış Yöneticilere Karşı Sergilediği Tavırlar

İmam'ın gerçek rolü, önderliktir. Onun omuzlarına yüklenmiş en önemli sorumluluk, yöneticiyi ve ümmeti birlikte ıslah etmek, sapıklığın işini daha kundakta iken bitirmek veya ileri boyutlara varmasını engellemektir. Bu, İmam'ı kuşatan siyasî etkenlere ve koşullara bağlı olarak üslupları ve yöntemleri değişen bir roldür.

Bu bağlamda İmam'ın tavırları, aşağıdaki temel unsurlara göre değişiklik arz etmiştir:

a) Genel İslâmî Maslahat

b) Özel İslâmî Maslahat. Bu, Ehl-i Beyt (a.s) düşünce sistemini korumak; temiz, sağlıklı unsurlarla beslemek, dolayısıyla ümmet içindeki hareketinin sürekliliğini garanti etmekle de ilgili bulunan bir husustur.

c) Yönetimin gücü ve Ehl-i Beyt'in halk tabanının gücü ile ilgili genel ve özel koşullar.

Alenen karşı çıkmanın yararlı ve sonuç alıcı olmadığı durumlarda İmam (a.s), zalim yöneticiye karşı bir yöntem olarak takiyyeyi kullanırdı. İmam (a.s), takiyyenin sınırlarını şöyle açıklamıştır:

Takiyye, her zorunlulukta geçerlidir.¹

Takiyye, kan dökülmesini önlemek içindir. Kan dökme haddine varınca, takiyye yoktur.²

Ömer b. Abdülaziz'den önceki dönemlerde, İmam (a.s), Ehl-i Beyt'i korumak, Ehl-i Beyt taraftarlarını yönetimin ve avenesinin mızraklarından uzak tutmak için, yöneticilere karşı takiyye yapar; çok dar bir alan dışında, yönetimin işlerine karışmazdı.

1- Biharul-Envar, 72/399

2- age.

Fakat Ömer b. Abdülaziz tahta geçince ortam ve koşullar değişti; yeni halife Ehl-i Beyt'e yakınlık göstererek, onları Ümeyyegoğulları'ndan üstün tuttu ve dedi ki:

Ben Ehl-i Beyt'i üstün kabul ediyorum; çünkü Resulullah'tan (s.a.a) rivayet edilen şu sözü duydum:

"Fatıma, benim bir parçamdır. Onu sevindiren şey, beni sevindirir. Onu üzen şey, beni üzer."

Ben Resulullah'ı (s.a.a) sevindirmek istiyorum ve onu üzmemden korkuyorum.¹

İmam Muhammed Bâkır (a.s), bu nispî özgürlük ortamını değerlendirdi; halifeliyi ve yönetim düzenini ıslah etme, halifeyi doğru yola iletme, halkla münasebetlerinde istikamet üzere hareket etmeye teşvik etme şeklinde özetlenebilecek rolünü yerine getirdi.

Yeni halife, İmam'dan (a.s) yanına gelmesini istediğinde, hemen bu çağrıya uyarak onunla görüştü. Ona nasihat etti, insanlarla münasebetlerinde sergilediği davranışların İslâmî değerlere uygun olmasına özen göstermesini istedi.

Halifeye verdiği öğütlerden biri şudur:

...Allah'tan kork ve önüne iki seçenek koy: Rabbinin huzuruna çıktığın zaman bunlardan hangisinin seninle beraber olmasını istediğine bak, onu yap; hangisinin seninle beraber olmasını istemediğine bak, ondan uzak dur. Senden öncekilerin elinde kalan, onlara hiçbir yararı dokunmayan bir mala rağbet edip de senin de eline geçmesini ümit etme.

Ey Ömer! Allah'tan kork ve kapılarını açık tut, sana ulaşılmasını kolaylaştır. Mazlumaya yardımcı ol, zalimi zulmünden alıkoy.²

1- Biharul-Envar, 46/320

2- age. 75/182

Ömer b. Abdülaziz, bazı işlerle ilgili olarak onunla istişare ederdi.

İmam Muhammed Bâkır (a.s), Medine'ye dönmek istediğinde, Ömer ona: "Ey Ebu Cafer! Bana tavsiyede bulun." dedi. Buyurdu ki:

Sana Allah'tan korkmayı tavsiye ederim. Senden yaşça büyük olanları baban gibi, senden küçük olanları çocuğun gibi, seninle yaşıt adamları da kardeşin gibi gör.¹

Hişam b. Abdülmelik zamanında, Hişam'ın yumuşak veya sert tutumuna göre tavır belirlerdi. Örneğin Hişam b. Abdülmelik Mescid-i Haram'a girdiği sırada, kalabalık bir grubun İmam'ın (a.s) çevresini sardığını gördü. "Kim bu?" diye sordu. "Muhammed b. Ali b. Hüseyin'dir." cevabını verdiler. "Iraklıların aklını başından alan adam bu mu?" dedi. Sonra İmam'ı (a.s) çağırdı ve ona bazı sorular sordu. İmam (a.s), adamlarının önünde onun sorularını cevaplayıp tartışmada ona üstünlük sağladı.²

Şam'a götürüldüğü sırada, Hişam onu yıpratmayı tasarladığı bir toplantıda ayağa kalktı ve şöyle dedi:

Ey İnsanlar! Nereye gidiyorsunuz? Nereye götürülüyorsunuz? Allah, sizin geçmiş atalarınızı bizim aracılığımızla hidayete erdirdi ve son nesillerinizi de bizim aracılığımızla yola getirecektir. Eğer sizin erken elde edilmiş bir devletiniz varsa, bizim de sonradan gerçekleşecek bir devletimiz vardır...³

6- Silâhlı Ayaklanmalara Karşı Takındığı Tavır

İmam Bâkır (a.s), Hâricîlerin başını çektiği ayaklanmalar karşısında tarafsız bir tavır takınmıştır. Ne desteklemiş,

1- Muhtasar-u Tarih-i Dımışk, 23/77

2- age. 23/79

3- Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/206

ne de karşı çıkmıştır ki ne ayaklanma liderleri, ne de idareciler, İmam'ın (a.s) tavrını kendi lehlerine kullanmasınlar, öte yandan da ayaklanma ruhu nefislerde hep var olsun.

Onun zamanında, Ehl-i Beyt'ten ya da Ehl-i Beyt taraftarlarından bir kimsenin öncülük ettiği herhangi bir Alevî ayaklanması meydana gelmedi. Çünkü İmam (a.s) daha sonra, yani yeterli donanım ve sayıyı elde ettikten sonra harekete geçireceği halk tabanını oluşturmak ve genişletmekle meşguldü.

Bu doğrultuda dikkatleri, yakın bir gelecekte gerçekleşeceğini haber verdiği kardeşi Zeyd'in ayaklanmasına yönlendiriyordu.

Zeyd'in gelecekte sergileyeceği tavırla kendisinin buna karşı sergileyeceği tavır arasında irtibat kuruyor ve şöyle diyordu:

Abdullah, elimdir, onunla iş görürüm. Ömer, gözümüdür, onunla görürüm. Zeyd ise, dilimdir,¹ onunla konuşurum...²

1- Abdullah el-Bahir, İmam Bâkır'ın (a.s) kardeşidir. Fazileti, ilmî makamının yüksekliği bakımından en parlak Müslüman âlimlerden biriydi. Babasından birçok ilim rivayet etmiş ve insanlar da bu ilimleri ondan alıp yazmışlardır. (Gayetu'l-İhtisar, s.106)

Ömer b. Ali b. Hüseyin (a.s) ise İmam Bâkır'ın (a.s) kardeşidir. Faziletli parlak bir şahsiyetti. Hz. Peygamber'in (s.a.a) ve Emirü'l-Müminin'in (a.s) sadakalarını idare ederdi. Muttaki ve cömert biriydi. Ondan şöyle rivayet edilmiştir: Ali'nin (a.s) sadakalarını satın alan kişiye, duvarda şöyle şöyle bir delik açmasını ve içeri girip yemek isteyenlere engel olmamasını şart koşardı.

Şehid Zeyd de, İmam'ın (a.s) üçüncü kardeşiydi. Müslüman âlimlerin en parlaklarından biriydi. Fıkıh, hadis, tefsir ve kelâm gibi çeşitli ilimlerde uzmandı. Mazlumların ve ezilenlerin haklarını savunurdu. Ölümsüz bir devrimci ayaklanmaya önderlik etti. Ki bu devrim, İslâm toplumuna siyasal bilinç aşıladı. Emevî yönetimini çevreden kuşatıp çembere almak sürecine olumlu ve aktif bir katkı sundu.

2- Sefinetu'l-Bihar, 2/273

İnsanları, Zeyd'i yalnız bırakmaktan ve ona karşı savaşmaktan sakındırıyor ve şöyle diyordu:

Kardeşim Zeyd, zalimlere baş kaldıracak ve hak üzere olduğu hâlde öldürülecektir. Yazıklar olsun onu terk edip yalnız bırakanlara! Yazıklar olsun, onunla savaşanlara! Yazıklar olsun, onu öldürenlere!¹

Kardeşi Zeyd'in hareketini yönlendiren oydu. Zeyd onun imamet sancağı altında hareket eden parlak çehrelerden biri idi.

Zeyd'in askerî hareketi, Ehl-i Beyt'in başka sebeplerin etkisiz kalmasından dolayı, yöneticilerin sapıklıklarına karşı koymada kullandıkları bir araçtı. Zeyd'in (r.a) şu sözü de, onun İmam'a (a.s) tâbi olduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır:

İlmin yarıcısı (Bâkır), kabre yerleşti
Kutlu doğumlu, mahlûkatın imamı
Ondan sonra var mı benim için Cafer'den başkası
Mahlûkatın tek ve ulu imamı?

Silâhlı ayaklanma, uygun zamana kadar ertelendi. İmam Muhammed Bâkır'ın (a.s) şehit edilişinden on seneden az bir süre sonra patlak verdi.

Dördüncüsü: Ahlâkî ve Toplumsal İslah

İmam Bâkır (a.s), İslâm şeriatındaki sabit kurallar, ölçüler ve yüksek değerler doğrultusunda ahlâkî ıslah etmek ve bozuk sosyal durumu değiştirmek için üstün çabalar sarf etmiştir. İmam (a.s), önce yakınlarından, sonra halk katmanlarından, ardından devlet kurumlarından ve sultanın tâbilerinden başlayarak mevcut tüm güçleri ıslah etmek üzere yoğunlaşmıştı.

1- Maktelu'l-Harezmî, 2/113

İslah, değişim ve yeni bir realite oluşturmak için önüne çıkan her fırsatı değerlendirirdi. Bu yüzden ahlâkî ve sosyal alanda ıslah ve değişim faaliyetlerini yürütürken, birden çok yöntemi kullandığını görüyoruz. Bu alanda yürüttüğü bazı faaliyetleri aşağıda sunuyoruz:

1- Hz. Peygamber'in (s.a.a) Sünnet'inin Tatbik Edilmesine Davet

İmam Bâkır (a.s), Hz. Peygamber'in (s.a.a) ahlâk ve sosyal hayatla ilgili hadislerini yaymak hususunda büyük gayret göstermiş; bunların, insanların davranışlarına ve sosyal ilişkilerine hâkim olmasına ve değişik toplumsal katmanlara mensup fertler için, insanî hareketlerini aydınlatan bir kandil işlevini görmesini sağlamaya çalışmıştır. Böylece bu hadisler, salihlerin ve velilerin ulaştıkları tekâmül yüceliğine, yüksek makamlara çıkmaları için motive edici bir rol oynamıştır.

İmam (a.s), Hz. Peygamber'in (s.a.a) hadislerini yayarken, ahlâkî ve toplumsal durumun düzgünlüğüne ilişkin temel etkenlere de işaret ediyordu. O da, fakihlerin ve yöneticilerin dürüstlüğüdür. Dedesi Resulullah'tan (s.a.a) şu hadisi rivayet etmiştir:

Ümmetimden iki grup insan vardır: Onlar düzgün olunca, ümmetim de düzgün olur. Onlar bozulunca, ümmetim de bozulur... Fakihler ve emîrler.¹

Dedesı Resulullah'tan (s.a.a) gelen buyruk doğrultusunda, nasihatte ihlâslı olmaya çağırması, toplumun ıslahı yolunda fedakârlığa teşvik etmiştir:

Her biriniz kendisinin hayrını istediği gibi, kardeşinin hayrını istesın.²

1- el-Hisal, 1/26

2- el-Kâfi, 2/208

İmam (a.s), Resulullah'ın (s.a.a) iffetliliğe ve hayırda acele etmeye ilişkin davetini de vurgulamıştır:

Allah hayâ sahibi, ağırbaşlı, yüzüstlük etmeyen iffetli kimseleri sever.¹

Allah, hayırlı işin acele yapılığını sever.²

Yine, güzel ahlâka çağırان ve müminlerin saygınlıklarına dil uzatmaktan sakındıran hadisler üzerinde önemle durmuştur:

Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki, bir mümine dünya ve ahiret iyiliği, ancak Allah hakkında hüsnü zan beslemesi, O'na ümit bağlaması, güzel ahlâkı ve müminlerin gıybetini yapmaktan sakınması ile verilir.³

Bir yerde de şöyle buyuruyor:

Resulullah (s.a.a) dedikodu yapmayı, malı ifsat etmeyi ve başkalarına çok ağız açmayı yasaklamıştır.⁴

İmam Bâkır (a.s), müminleri sevindirmeye davet ederdi. Nitekim Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

Bir mümini sevindiren, beni sevindirir. Beni sevindiren de Allah'ı sevindirmiş olur.⁵

Resulullah'ın aşağıdaki hadisini esas alarak insanları akrabalık bağlarını gözetmeye (sıla-i rahim) teşvik etmiştir:

Karşılık ve sevabı en çabuk verilen amel, sila-i rahimdir.⁶

İmam (a.s); doğruluk, başkalarını kendine tercih etmek, yardımlaşmak, sözünü tutmak ve Müslümanlar ile iyi geçin-

1- age. 2/112

2- age. 2/142

3- age. 2/72

4- el-Kâfi, 1/60

5- age. 2/188

6- age. 2/152

mek gibi güzel ahlâka çağırın onlarca hadis rivayet etmiştir. Bunun yanında yalan söylemek, iftira atmak, başkalarının ayıplarını araştırmak, sözünde durmamak, emanete ihanet etmek, insanların haysiyetlerine ve canlarına saldırmak gibi kötü huyları nehyeden hadisler rivayet etmiştir. Bu hususta rivayet ettiği hadislerden biri, Resulullah'ın (s.a.a) şu sözüdür:

Mümine sövmek fisk, onunla savaşmak küfür ve gıybetini etmek de günahdır.¹

İmam (a.s) şöyle buyurmuştur:

Resulullah'a (s.a.a): "Kulların en hayırlısı kimdir?" diye soruldu. Buyurdu ki: *"İyilik ettiklerinde mutluluk duyan, kötülük ettiklerinde derhal istiğfar eden, kendilerine verildiğinde şükreden, sınama amaçlı bir musibete uğradıklarında sabreden, öfkelenedikleri zaman bağışlayan kimselerdir."*²

Sadece hadisleri rivayet edip yaymakla ve bu hadislerin içeriklerini pratik hayatta uygulamaya geçirmeye teşvik etmekle yetinmemiş, bu hususta önderlik işlevini de yerine getirmiştir. Bütün güzel ahlâklar ve tercih edilen özellikler hususunda bir zirveydi.

Hayatı itibarıyla Müslümanlara yüksek İslâmî ahlâkın en göz kamaştırıcı örneklerinden birini sunmuştur. Doğrulukta, sözünü tutmada, emanete riayet etmede, mütevazılıkta, başkalarına saygılı davranmakta, Müslümanların işlerini görmede, muhtaçların ihtiyaçlarını gidermede görkemli bir zirveydi. Realiteyle ilişkisi ve realiteyi ele alışı, örnek davranışlarında somutlaşan pratik bir ele alışı. Kendisine yandaş ya da muhalif bütün insanlara karşı aynı erdemli tavrı sergilerdi.

1- el-Mehasin, 102

2- el-Hisal, 1/317

2- Güzel Ahlâk'a Davet

İmam Bâkır (a.s), Müslümanlar arasında ilişkilerin ayırıcı işareti olsun diye, davetini güzel ahlâkı edinme üzerine yoğunlaştırmıştı. Örneğin, selâmı yaymaya davet ediyordu. Çünkü selâm; kardeşlik, sevgi, muhabbet, sosyal ilişkilerde samimiyet ruhunun göstergelerinden biridir. Bu hususta şöyle buyurmuştur:

Allah, selâmın açıkça söylenmesini sever.¹

İnsanları iffetli olmaya davet etmiş ve iffeti en üstün ibadet olarak nitelendirmiştir:

İbadetin en üstünü, karnın ve cinsel organın iffetli olmasıdır.²

Dili çirkin sözlerden arındırmaya ve insanlar arası ilişkilerin sağlıklı bir şekilde sürmesi için dili şer'î kurallarla kayıtlandırmaya çağırılmış ve şöyle buyurmuştur:

Size söylenmesini istediğiniz en güzel sözü söyleyin insanlara. Çünkü Allah; müminlere lânet eden, söven ve incitici sözlerle eleştiren, küfürbaz, çirkin sözlü, ısrarla isteyen yüzüstü kimseye buğzeder. Hayâ sahibi, ağırbaşlı, iffetli ve yüzüstülmek etmeyen kimseyi sever.³

Çeşitli toplumsal katmanlarla nasıl muamele edilebileceğini de açıklamış ve şöyle buyurmuştur:

Münafığa müdara et. Mümini içtenlikle sev. Eğer bir Yahudi seninle oturursa, onunla güzellikle otur.⁴

Farklı kesimlere karşı nasıl davranılacağını da açıklamıştır:

1- Tuhefu'l-Ukul, s.220

2- age. s.217

3- age. s.220

4- age. s.213

Dört haslet kimde bulunursa Allah, onun için cennette bir ev bina eder: Yetimi barındırmak, zayıfa merhamet etmek, anne babaya şefkatle davranmak, kölelere yumuşak muamele etmek.¹

Takva ehliyle irtibat kurmaya, onlarla bağları güçlendirip derinleştirmeye davet etmiştir. Çünkü onlarda bulunan hususiyetler, kendilerine eşlik eden kimseler üzerinde olumlu etkiler bırakır. Böylece İslâmî değerler ve ideal örneklik pratikte somutlaşmış olur. Bu hususta şöyle buyurmuştur:

Takva ehli olanlar, dünyada ihtiyaçları en basit ve yardımları en çok olan kimselerdir. Eğer unutursan, sana hatırlatırlar; hatırlarsan sana yardım ederler. Sürekli Allah'ın hakkını söylerler ve Allah'ın emrini ikame ederler.²

Müminlerin birbirlerine karşı eda etmekle yükümlü oldukları bazı haklara da şöyle işaret etmiştir:

Mümin müminin kardeşidir; ona sövmez, onu yoksun bırakmaz ve onun hakkında suizan beslemez.³

Bir keresinde de şöyle buyurmuştur:

Bir kimsenin yanında mümin kardeşinin gıybeti yapılır, o da buna karşı mümin kardeşini savunur, ona yardım ederse, Allah da dünya ve ahirette ona yardım eder. Ama gücü yettiği hâlde mümin kardeşini savunmaz ve yardım etmezse, Allah, onu dünya ve ahirette alçaltır.⁴

Başkalarına zulmetmekten veya yapılan zulme yardımcı olmaktan sakındırmış ve şöyle buyurmuştur:

1- el-Hisal, 1/223

2- Sıfatu's-Safve, 2/109

3- Tuhefu'l-Ukul, s.216

4- el-Mehasin, s.103

Bir kimse, bir Müslümanın aleyhine yapılan haksızlığa bir kelimenin yarısı kadar dahi katkıda bulunursa, kıyamet günü iki gözünün arasına: "Allah'ın rahmetinden ümitsizdir." yazılır.¹

Kötülük etmeye ve akrabalık bağlarını kesmeye karşılık iyilik etmeyi ev akrabalık bağlarını gözetmeyi teşvik etmiştir:

Üç şey, dünya ve ahirette sahip olunan güzel ahlâktandır: Sana haksızlık edeni affetmen, seninle bağlarını kesenle ilişkilerini sürdürmen, sana karşı kızgınlıkla sergilenen kaba davranışı ağırbaşlılıkla karşılaman.²

Beşincisi: İktisadî İslah

İmam Muhammed Bâkır (a.s), yönetimin başında olmadığı için ekonomik durumu pratik ve radikal uygulamalarla ıslah edemezdi. Bu yüzden İslâm ekonomi sisteminde var olan sahih bir ekonomik hayatla bağlantılı İslâmî kavramları yaymakla yetinmiştir.

İnsan bu kavramlara riayet ettiği zaman, fert ve toplum olarak ekonomik sapmadan korunur.

Kuşkusuz, ekonomik bozulmanın sebeplerinden biri, doyumsuz şehvî arzuları ekonomik dengeleri altüst edecek şekilde tatmin etmenin çabası içinde olmaktır.

Bu bağlamda İmam Bâkır (a.s), mal tasarrufunda göz önünde bulundurulması gereken hedefleri belirlemiştir. Çünkü Allah malı, insanın yaratılış gayesini gerçekleştirmenin bir aracı kılmıştır. İnsanın yaratılış gayesi de, Allah'a kulluk etme makamına ulaşmak, O'nun koyduğu düsturu hayata hâkim kılmaktır. İmam (a.s) bu hususta şöyle buyurmuştur:

1- age.

2- Tuhefu'l-Ukul, s.214

Ahireti talep etme hususunda dünya ne güzel yardımcıdır.¹

İmam (a.s), mal toplamanın amaçları bağlamında İslâm'ın görüşünü açıklamış ve şöyle buyurmuştur:

Kim halka muhtaç olmamak, ailesinin refah düzeyini artırmak ve komşusuna yardımda bulunmak amacıyla dünyada rızık peşine düşerse, kıyamet günü yüzü dolunay gibi parlar bir hâlde Allah azze ve celle'yi mülakat eder.

Ekonomik tasarruflar noktasında uyulması zorunlu ilkeleri içeren hadisleri kanıt olarak kullanmıştır. Örneğin Resulullah'tan (s.a.a) şu hadisi rivayet etmiştir:

İbadet yetmiş cüzdür, en üstünü helâl mal kazanmaktır.²

Malî uygulamalarda teraziye eksik tartıp insanların paralarının karşılığını tam vermemek gibi haram olan davranışlara dikkat çekmiş ve şöyle buyurmuştur:

Tartı ile ilgili şu ayet nazil olmuştur: "**Ölçüp tartıklarında eksik yapan hilekârlara yazıklar olsun.**" Allah, biri hakkında "**yazıklar olsun/vey!**" niteliğini kullanmışsa, mutlaka onu kâfir olarak nitelendirmiştir.³

Yine malî yararlı işlerde kullanarak bu yolla⁴ serveti geliştirmeye davet etmiş ve şöyle buyurmuştur:

Malî yararlı işlerde kullanmak, bir erdemdir.

Müslümanların ihtiyaçlarını gidermek ve hayatlarındaki malî açıkları kapatmak gibi davranışları nafile hac gibi en önemli müstahap ibadetlerden öncelikli göstermiştir. Şöyle buyurmuştur:

1- el-Kâfi, 5/73

2-age.

3- Tefsir-u Nuri's-Sekaleyn, 5/527

4- el-Hisal, 1/10

Bir köle azat etmekten, sonra bir köle azat etmek-tense (yetmiş kadar saymıştır) bir kere hacca gitmeyi yeğlerim. Bir kere hacca gitmekten, sonra bir daha hacca gitmektense (on kereye kadar saymış, yine on kereye kadar saymış, yine on kereye kadar saymış ve böylece yetmiş kereye kadar çıkmıştır) Müslüman bir aileye malî yardımda bulunmayı, aç karınlarını doydurmayı, açık yerlerini giydirmeyi ve onları insanlardan bir şeyler istemek üzere yüz dökmekten kurtarmayı yeğlerim.¹

İnsanları ihtirastan ve tamahkârlıktan kaçınmaya davet etmiş ve Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

Kendisi için belirlenen rızık tamamlanmadıkça hiçbir kimse ölmez. Allah'tan korkun ve rızık talebinde güzel davranın. Bir rızkın gecikmesi, hiçbirinizi onun haram yollardan elde etmeye itmesin. Çünkü Allah ka-tında olanlar, ancak ona itaat etmekle elde edilebilir.²

Bu arada ihtirasın, aç gözlülüğün olumsuz sonuçlarına dikkatleri çekmiştir:

Dünyaya karşı haris olan kişi, ipek böceğine benzer; etrafına ördüğü ağı çoğalttıkça, oradan çıkması da zorlaşır, sonunda kederinden ölür.³

İnsanın ahiret için yaratıldığını ve eninde sonunda bu dünyadan göçeceğini belirterek, malın da geçici olduğunu vurgulamıştır:

Bir melek her gün şöyle seslenir: Âdemoğlu! Ölmesi için doğur. Yok olması için mal biriktir. Yıkılması için bina yap.¹

1- el-Kâfi, 4/2

2- age. 2/74

3- age. 2/134

İmam Bâkır (a.s), manevî mutluluğun bir ilk adımı olarak kanaatkâr olmaya teşvik ederdi. Bu özellik, İmam'ın (a.s) hem davranışlarında, hem de sözlerinde somutlaşmıştı. Şöyle buyururdu:

Kendisine verilene kanaat getirenin gözü aydın olur.²

Daima orta yolu tutmaya, vasat bir tutum sergilemeye çağırır, bahşiş ve harcamada ve de hayatın değişik alanlarında ifrat ve tefritten kaçınmaya davet eder, bunu kurtarıcı vasıflardan biri olarak nitelendirirdi. Şöyle buyururdu:

Kurtarıcı vasıflar; gizli ve açıkta Allah'tan korkmak, zenginlik ve fakirlikte orta yoldan, iktisattan uzaklaşmamaktır.³

Bu arada İmam (a.s), her insanın sahip olduğu hakları belirgin bir şekilde ortaya koymuş ve başkalarının mallarına haksız yere saldırmaktan şiddetle sakındırmıştır. Çünkü bu davranış, fert ve toplumun uhrevî geleceği üzerinde birtakım olumsuz etkiler bırakmasının yanı sıra, ekonomik dengeleri de bozar.

Bu uyarıyı, İmam'ın (a.s) şu sözünde gözlemleyebiliriz:

Dört yerden mal kazananın, dört ameli kabul edilmez: Sahtekârlıktan, faizden, hainlikten ve hırsızlıktan mal sahibi olanın, o malı zekâtta, sadakada, hacda ve umrede harcaması ondan kabul olmaz.⁴

Ekonomik hayatın dengeli olabilmesi ve insanların genelinin hayat standartlarının yükselmesi için farz infaka (zekât) titizlikle uymaya davet etmiş ve şöyle buyurmuştur:

1- age. 2/131

2- Sefinetu'l-Bihar, c.2, s.452

3- el-Hisal, c.1, s.84

4- el-Emali, Şeyh Saduk, s.359

Yüce Allah, zekâtı namaza eş kılmıştır. Dolayısıyla zekâtı vermediği hâlde namaz kılan kimse, hiç namaz kılmamış gibidir.¹

Bu anlamı pekiştirir mahiyette Resulullah efendimizden (s.a.a) şu hadisi rivayet etmiştir:

Zekâtı verilmeyen (temizlenmeyen) mal melundur.²

Zekât vermemenin olumsuz sonuçlarını açıklamış ve şöyle buyurmuştur:

Ali'nin (a.s) kitabında şöyle yazdığını gördük: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: "Zekât vermeyince, toprak da bereketlerini vermez."³

İmam Bâkır (a.s), mal infak etmenin sınırını da, fakirlikten ve fakirliğin olumsuz sonuçlarından kurtulması için fakiri zenginlik mertebesine çıkarmak şeklinde çizmiş ve şöyle buyurmuştur:

Bir yoksula mal bağışladığın zaman, onu muhtaç olmaktan çıkarıp zengin kıl.⁴

Ekonomik dengenin ve sosyal dayanışmanın kurulması, bütün insanların yoğun bir şekilde tüm fakir ve düşkünlerin ekonomik düzeylerinin yükseltilmesine katkıda bulunmalarına bağlıdır. Bunun yöntemi de, şeriatın öngördüğü malî yükümlülüğü yerine getirmenin yanı sıra, gönüllü olarak infakta bulunmak ve başkalarını kendine tercih etmektir. Bu yüzden İmam Muhammed Bâkır (a.s); iyilik yapmaya, hayırlı ameller işlemeye ve sadaka vermeye teşvik etmiş ve şöyle buyurmuştur:

1- el-Kâfi, c.3, s.506

2- Vesailu's-Şia, c.9, s.29

3- el-Kâfi, c.3, s.505

4- el-Kâfi, c.3, s.548

İyilik yapmak ve sadaka vermek fakirliği yok eder, ömrü uzatır ve yetmiş türlü kötü ölüm şeklini insandan uzaklaştırır.¹

Kardeşlere yardım etmeyi, onların ihtiyaçlarını gidermeyi de sık sık vurgulamış ve şöyle buyurmuştur:

Kim Müslüman kardeşine yardım etme ve ihtiyacını giderme hususunda cimrilik ederse, kendisine karşı günah işleyen birine yardım etmek durumunda kalır ve bundan dolayı da bir sevap kazanmaz.²

Hz. Resulullah'tan (s.a.a) şu hadisi rivayet etmiştir:

Hastalarınızı sadaka ile tedavi ediniz... Mallarınızı zekâtla koruyunuz...³

İmam Bâkır (a.s), İslâm şeriatıyla uyumlu harcama yerlerini de belirtmiş, böylece yöneticilerin bu bağlamdaki tutumlarının sapkınlığını gözler önüne sermiştir. Çünkü yöneticiler, malı İslâm hayat düzeninin belirlediği kurallara bağlı olmaksızın hevalarına, kişisel arzularına göre dağıtırlardı.

İmam (a.s), konuyla ilgili olarak Resulullah'tan (s.a.a) şu hadisi rivayet etmiştir:

"Beş kişi vardır ki, ben ve duaları kabul gören bütün nebiler, onlara lânet ederiz..." Resulullah (s.a.a), bunlar arasında, fey'i (savaşmadan elde edilen ganimeti) zimmetine geçiren ve bunu kendine helâl kabul eden kimseyi de saymıştır.⁴

Sadaka verilecek kimselerle ilgili açıklamalarda bulunurken de şöyle buyurmuştur:

1- el-Hisal, c.1, s.48

2- el-Mehasin, s.99

3- Vesailu'ş-Şia, c.9/29

4- el-Kâfi, c.2, s.293

Meslek sahibine ve gücü-kuvveti yerinde, çalışacak durumda olan kimseye sadaka vermek caiz değildir.¹

Bu arada İmam (a.s); ümmete önderlik etmek, yöneticilerin uyguladıkları malî politikanın sapkınlığını gözler önüne sermek ve onların, İslâm'ın temel kurallarına ve infaka dair değişmez ilkelerine aykırı hareket ettiklerini göstermek amacıyla, eline geçen malı fakirlere ve muhtaçlara dağıtırdı.

1- Vesailu'ş-Şia, c.9, s.231

Dördüncü Bölüm

- İmam Muhammed Bâkır ve Salih
Cemaatin İnşası
 - İmam Muhammed Bâkır'a Düzenlenen
Suikast ve Şehit Edilmesi
 - İmam Muhammed Bâkır'ın İlmî Mirası
-

İMAM MUHAMMED BÂKİR VE SALİH CEMAATİN İNŞASI¹

Toplumsal düzenin ıslahı; marufu emreden ve münkeri yasaklayan bir ümmetin teşkiline ilişkin ilâhî emirlere dayalı olarak marufu emretme, münkeri nehyetme ve İslâm'a ve Ehl-i Beyt'in inşa ettiği sağlıklı hayat sistemine, davet etme görevini ifa eden salih bir cemaatin varlığına bağlıdır.

Bu yüzden Masum İmamlar, Ehl-i Beyt'in hareket metoduna uygun olarak ıslah ve değişim sorumluluğunu yerine getirebilecek ve de bilinçli ve samimî bir öncü birlik rolünü üstlenecek salih bir topluluk inşası için çalışmış, bu topluluk için gerekli olan alâmet ve özellikleri belirlemiştir.

Ehl-i Beyt (Allah'ın selâmı onlara olsun), Hz. Resulullah (s.a.a) zamanından itibaren salih bir topluluk oluşturma çabası içinde olmuştur. Çünkü Resulullah (s.a.a), genel tebliğ görevinin yanı sıra, bilgiye dayalı ve bilinçli olarak Allah'a davet görevini sürdürecektir bir topluluk oluşturmaya dönük faaliyetler içinde olmuştur. Resulullah (s.a.a) bu topluluğa büyük bir önem göstermiş, onlara özel olarak vakit ayırmış ve Ali'ye (a.s) başkalarını yetiştirme görevini vermiştir.

1- Bu bölümde, [Merhum Şehit] Seyyid Muhammed Bâkır el-Hakîm -Allah onun nurunu daim etsin- tarafından kaleme alınan ve "el-Mecmau'l-Âlemî Li Ehli'l-Beyt" tarafından yayınlanan "Devr-u Ehli'l-Beyt Fî Binai'l-Cemaati's-Saliha" adlı eseri esas aldık ve bu geniş eserden İmam Muhammed Bâkır'ın (a.s) hayatını anlatan bir kitap için uygun olan kısmı özetleyerek sunduk.

İmam Ali (a.s), Resulullah'ın (s.a.a) vefatından sonra da bu görevi sürdürmüŝ; öncü grubu, risalet kadrosunu donatma misyonunu yoğun bir çabayla sürdürmüştür. Nitekim bu çabaları, fiilen yönetime geldiği zaman meyvelerini vermiştir. Bu salih kitle, iç fitneyi söndürme ve Ehl-i Beyt hayat sistemini pratiğe egemen kılma hususunda olağan üstü bir rol oynamıştır.

İmam Hasan (a.s), dedesinin ve babasının yolunu izlemiŝtir. Çünkü Muaviye ile imzaladığı ateŝkes (saldırmazlık) anlaşmasının bir maddesi, kendisinin ve babasının taraftarlarının, takip edilip tutuklanmalarına yönelik faaliyetlerin durdurulmasını öngörüyordu. Böylece İmam Hasan (a.s), uygun şartlarda ve uygun zamanda görevini ifa etmek üzere bu saldırılmazlık sürecini, salih topluluk tabanını genişletme yönünde kullandı. Nitekim bu topluluk, Yezit döneminde Emevî sapmasına karşı direnmiŝ, zalim yönetimi yıkmak üzere İmam Hüseyin'in (a.s) yanında silâhlı harekete katılmıŝtır.

Tarih boyunca Emevî yönetimine karşı başlayan silâhlı isyanlarda bu salih topluluğun büyük rolü olmuştur. Buna, İmam Hüseyin'in (a.s) islah amaçlı kıyamını izleyen Medinelilerin isyanını, Muhtar isyanını, Tevvabin isyanını örnek gösterebiliriz. Bu isyanların tümünün, Ehl-i Beyt (a.s) hayat sisteminin sađlamlaŝmasında, derinleŝmesinde; akıllarda, kalplerde ve davranıŝlarda kök salmasında ve de zalim yönetimlerin yok oluşlarını çabuklaŝtırmada inkâr edilemez bir etkisi olmuştur.

İmam Zeynelabidin (a.s), kendisinden önceki pak İmamlar'ın temellerini atıp yükselttikleri binayı tamamlamak için önüne çıkan her fırsatı kullanmıştır. Abdülmelik b. Mervan döneminde, risalet öncülerini donatmak hususunda kısmî özgürlük ortamından yararlanmıŝ, kendi döneminde Ehl-i Beyt hareketinin tohumlarını ekmiŝtir.

İmam Bâkır (a.s) da, bu köşkü sağlamlaştırma ve yeni unsurlarla pekiştirme hareketini devam ettirmiş, dolayısıyla ıslah hareketinin Ehl-i Beyt çizgisinde devam etmesini ve Ehl-i Beyt anlayışını pratik hayatın hâkim unsuru hâline getirmesini sağlamıştır. Bu bağlamda, bir grup ıslahçı, yapıcı fakih yetiştirmiştir ki, bunların başında şu isimler gelir: Zü-rare b. A'yen, Ma'ruf b. Harrebuz, Ebu Basîr el-Esedî, Fuzayl b. Yesar, Muhammed b. Müslim et-Taiffi, Büreyd b. Muaviye el-İclî.

Bu ilk kuşak âlimlerin yolunu izleyecek bir ikinci kuşak da yetiştirmiştir. Bunlardan bazılarının isimleri de şöyledir: Hamran b. A'yen ve kardeşleri, Abdullah b. Meymun el-Kaddah, Muhammed b. Mervan el-Kufî, İsmail b. Fazl el-Haşimî, Ebu Harun el-Mektuf vs...

Bu salih topluluk içinde farklı alanlarda temayüz etmiş kimseler vardı. Bazıları fakihti, bazıları devrim önderi, bazıları Ehl-i Beyt (a.s) hayat sisteminin kalplere ve nefislere hâkim olup kökleşmesi için şehir şehir dolaşan ıslahatçılardı.

Aşağıda İmam Bâkır'ın (a.s) salih bir cemaat inşa etme, bu cemaati İslâm'ın ve Ehl-i Beyt hareketinin insan hayatının tüm kavşak noktalarını kapsayan kuşatıcılığına denk bir kuşatıcılıkla donatmak için izlediği hareket metodunun bazı göstergelerini sunacağız.

İmam Zeynelabidin'in (a.s) aynı perspektifte kesintisiz olarak devam ettirdiği otuz yıl süren hareket metodundan sonra, İmam Bâkır'ın (a.s) esas görevinin, salih cemaatin öğretilerini ve alâmetlerini ayrıntılı olarak çizmek ve genel anlamda İslâm dünyasını kapsayan sapık akımlar ortasında örnek bir İslâmî toplum oluşturmak için gerekli olan her unsuru açıklamak olduğunu belirtmiştik. Bu, öncü bir Müslüman ümmet için model olmanın yanı sıra, peyderpey sapmaya ve çöküşe doğru sürüklenen İslâm toplumunda kapsamlı bir İslâmî egemenlik kurmada İmamlar (a.s) için gerçek bir des-

tek de olacaktı. Çünkü İmam Bâkır (a.s), bu özel aşamada ancak bu tür bir faaliyet vasıtasıyla nihaî amaca doğru ilerleyebilirdi. Bu aşamanın en belirgin özelliği, sözünü ettiğimiz salih topluma ait öğretisi ve işaretlerin resmedilmesi, bunların sosyal hayatın pratiği hâline getirilmesi ve nesillerin bu esaslar üzerinde yetiştirilmesi olmuştur. İmam Muhammed Bâkır'ın (a.s) bu görevine, babası İmam Zeynelabidin (a.s), oğlu İmam Cafer Sadık (a.s) ve torunu İmam Musa Kâzım (a.s) da katkı sunmuşlardır.

Biz bu temel konuyu, salih toplulukla ve bu topluluğun belli başlı işaretlerinin belirginleştirilmesiyle irtibatlı on esas nokta şeklinde özetledik:

Birincisi: İmam Bâkır ve Salih Topluluğun Dayanakları

1- Sağlam Bir Akide

Olayların hay huyu içinde, fikir ve inanç akımlarının sebep olduğu birbirinden farklı ve birbiriyle çelişen tavırlar kalabalığı ortasında, sağlam inanç esaslarını idrak etmekten uzak oldukları için Müslümanların çoğunun akıl karışıklığının cenderesine düştüğü bir süreçte İmam Bâkır (a.s), kavram ve düşünceleri ıslah etme rolünü üstlenerek, Ehl-i Beyt (a.s) akidesini her ortamda ve her düzeyde yayma misyonunu deruhte edecek salih topluluğun sağlam akidesini açıklama bağlamında olağanüstü bir rol oynamıştır.

İlk olarak tevhit inancının genel esaslarını açıklamıştır. Hariz b. Abdullah ve Abdullah b. Müskan'dan şöyle rivayet edilir: Ebu Cafer (İmam Bâkır -a.s-) buyurdu ki:

Göklerde ve yerde, bu yedi husus olmadan hiçbir şey olmaz: Dileme, irade, kaza, kader, izin, yazı ve

ecel. Bunlardan birini nakzedebileceğini iddia eden kimse kâfir olur.¹

Ehl-i Beyt akidesini diğer akidelerden ayırmak için de, tevhit hakikatini en açık şekliyle ortaya koymuş ve şöyle buyurmuştur:

Gözler bakarak Allah'ı göremez; ama kalpler iman nuruyla O'nu görür. O, duyularla algılanamaz ve insanlarla mukayese edilmez. Ayetlerle, işaretlerle bilinir, alâmetlerle nitelenir. Verdiği hükümlerde zulmetmez. Eşyadan ayırır, eşya da O'ndan ayırır.²

Allah'ın hangi sınırlar çerçevesinde vasfedebileceğini açıklamış; Allah'ın zatı hakkında fikir yürütmeyi, buna bağlı olarak görüş ve kavramlara dalmayı nehyetmiştir:

Arş'tan aşağısı hakkında konuşun, Arş'tan yukarısı hakkında ise konuşmayın. Çünkü bir topluluk, Allah hakkında konuşmaya daldı da yolunu şaşırdı...³

İmam (a.s), iman ve İslâm'ın kriterlerine değinirken şöyle buyurmuştur:

İman, ikrar ve ameldir. İslâm ise, amelsiz ikrardır.⁴

Yine bu hususla ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

İman, kalpte oluşan inançtır. İslâm ise evliliğe, mirasa, kanun dokunulmazlığına esas oluşturan beyandır. İman, İslâm'a ortaktır; ama İslâm, imana ortak değildir.⁵

İmam Bâkır (a.s), tevhitten sonra inanç sisteminin en temel esaslarından biri olan, Allah tarafından belirlenmiş velâyet ve imameti de açıklamıştır. Çünkü veli ve imam, Al-

1- el-Mehasin, s.244

2- Muhtasar-u Tarih-i Dimüşk, 23/81

3- el-Mehasin, s.238

4- Tuhefu'l-Ukul, s.217

5- age. s.218

lah adına hüccet görevini yerine getirir. Bu bağlamda, Allah'ın tayin ettiği imamı veli edinmeyen kimsenin akıbetini açıklarken şöyle buyurmuştur:

Allah tarafından tayin edilmiş adil bir imama uymaksızın Allah'a ibadet etmekle kendisini yoran kimsenin çabası kabul edilmez ve kendisi de yolunu şaşırmış bir sapıktır. Bu hâliyle o; çobansız, çobanını ve ait olduğu sürüyü yitirmiş bir koyuna benzer. Bu koyun gününü oraya-buraya gidip gelmekle geçirir. Gece karanlığı çökmeye başlayınca, başında çobanı bulunan bir sürü görür, o sürünün yanına gider, geceyi onlarla geçirir. Ama şaşkındır, çobanını ve sürüsünü arar durur. Sonra bir merada otlayan başka bir sürü görür, onlara yönelir, katılmak ister. Sürünün çobanı: "Kendi sürüne git; sen kaybolmuş, yolunu şaşırmış, çobanını ve sürünü yitirmişsin." diye seslenir. Şaşkınlık içinde büyük bir korku yaşar. Merasını gösterecek ve onu geri döndürecek bir çobanı uymaksızın kalakalır. O bu hâlde iken, kurt onun kayboluşunu fırsat bilir ve onu yer. İşte böyle, ey Muhammed b. Müslim! Bu ümmete mensup olup da, Allah tarafından tayin edilmiş adil imama uymayan kimse yolunu yitirmiş bir şaşkın olmaktan kurtulamaz. Eğer bu hâlde ölürse, bir tür küfür ve nifak üzere ölür. Bil ki, ey Muhammed! Hak imamlar ve tâbileri, Allah'ın dini üzere dirler...¹

Bu arada Ehl-i Beyt'in velâyetinin ve şefaatinin de sınırlarını belirlemiştir. Şöyle buyurmuştur:

Ey Cabir! Allah'a yemin ederim, yüce Allah'a ancak ibadet etmekle yaklaşılır. Bizimle beraber cehennemden kurtuluş belgesi yoktur. Kimsenin Allah'a karşı kullanacağı bir hücceti yoktur. Allah'a itaat eden, bizim dostumuzdur. Allah'a isyan eden de, bizim düş-

1- el-Mehasin, s.92-93

manımızdır. Bizim velâyetimiz, ancak amel ve takva ile kazanılır.¹

İmam Bâkır (a.s), tâbilerini, Ehl-i Beyt hakkında aşırılığa gidenlerin (gulat) tevhit inancına ve Ehl-i Beyt'in inanç sistemine aykırı fikir ve akidelerinden de sakındırmıştır.

2- Ehl-i Beyt'in Merciliği

İslâm'ın sunduğu hayat tarzı, gerçek hayat tarzıdır. Hayata dair tüm teşkilâtları, tüm düzenlemeleri, tüm konumları, tüm değerleri, tüm ahlâk ve adabı, tüm ibadet ve şiarları kapsar. İslâm'ın hayat tarzı, bir teori olarak pratikte uygulanmayı ister. Bunun için de onun pratik hayatta somutlaştıracak bir önderliğe ihtiyaç vardır. Ki insanlar onu örnek alsınlar, İslâm'ı pratik hayatta uygulama sürecinde her zaman ileriye adım atabilsinler.

Bu yüzden İmam Bâkır (a.s) Kitap ve Sünnet'le konuşan önderlik üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu önderlik, Ehl-i Beyt'tir. Kur'ân ve Sünnet'le konuşma kriteri üzerinde durmasının nedeni, Ehl-i Beyt'i diğer düzmece önderliklerden ayırt etmektir. Çünkü bu düzmece önderlikler, doğru yoldan uzaklaşmış, dosdoğru hareket çizgisinden sapmış, sultanlara ve iktidarlara hizmet edecek şekilde hevalarına uymuş, çıkarlarının peşinden gitmiş, akide ve şariat bağlarını bir kenara atmışlardır.

İmam Bâkır (a.s), velâyeti İslâm'ın en önemli rüknü kabul ederek, vazgeçilmezliğini vurgulamıştır:

İslâm beş esas üzerine bina edilmiştir. Namaz kılmak, zekât vermek, oruç tutmak, hacca gitmek ve velâyet. Velâyete çağrıldığı şiddetle başka bir şeye çağrılmamıştır.²

1- el-Kâfi, 2/74

2- age. 2/8

İmam (a.s), bir başka sözünde bundan maksadın, Ehl-i Beyt velâyeti olduğunu izah etmiştir.¹

Bu arada, Hz. Peygamber (s.a.a), Ehl-i Beyt'in velâyetini ve Müslüman ümmetin mercii oluşlarını vurgulayan hadisler aktarmıştır. Bunlar arasında, duygusal velâyet bağlamında İmamların ilki olan Ali b. Ebu Talib'in velâyetine dikkat çeken hadisler vardır. Resulullah (s.a.a) buyuruyor ki:

Hiçbir mümin yoktur ki, kalbinde bana karşı samimî bir sevgi olmasın. Bir kimsenin kalbinde bana karşı samimî bir sevgi varsa, mutlaka Ali'ye yönelik samimî bir sevgi de vardır. Ey Ali! Beni sevdiğini, ama sana buğz ettiğini söyleyen kimse yalan söylüyor.²

Ehl-i Beyt hakkında nazil olan ayetleri tefsir etmiş, bu ayetlerden çıkan sonucu ince ve dakik bir ifade tarzıyla ortaya koymuş; bu ayetlerin, hayatın düşünce, duygu ve davranış gibi her alanında Ehl-i Beyt'in merciliğini, rehberliğini öngördüklerini ortaya koymuştur:

"Eğer bilmiyorsanız, zikir ehline sorun."³ ayetini açıklarken: *"Zikir ehli, biziz."* buyurmuştur.

"Sizin de insanlar üzerinde şahitler olmanız için..."⁴ ayetiyle ilgili olarak: *"Şahitler, biziz."* buyurmuştur.

"Böylece sizi de orta bir ümmet yaptık."⁵ ayeti ile ilgili olarak: *"Orta ümmet, biziz."* buyurmuştur.

"Doğrularla beraber olun."⁶ ayetini tefsir ederken: *"Doğrular, Âl-i Muhammed'dir."* buyurmuştur.⁷

1- el-Hisâ, 1/278

2- el-Mehasin, s.151

3- Nahl Suresi, 43

4- Bakara, 143

5- Bakara, 143

6- Tevbe, 119

7- Menakıb-u Âl-i Ebî Talib, 4/194-195

Ehl-i Beyt'in (hepsine selâm olsun) velâyeti ve ümmet için otorite/merci oluşlarıyla ilgili olarak Resulullah'tan rivayet ettiği hadislerle örnek olarak bu hadislerden birini sunuyoruz:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu:

Ben, Allah'ın bütün insanlara gönderdiği elçiyim. Ancak benden sonra Allah tarafından insanlar için Ehl-i Beyt'inden imamlar tayin edilecektir. Bunlar, insanlar arasında imamlık görevini yerine getirirken, küfür ve sapıklık imamları ile onların izleyicileri, onları yalanlayacak, onlara zulmedeceklerdir.

Haberiniz olsun, kim onları dost edinir, onlara tâbi olur ve onları tasdik ederse, o, bendendir, benimle beraberdir ve bana kavuşacaktır.

Haberiniz olsun, kim de onlara zulmederse, onlara yapılan zulme yardımcı olursa ve onları yalanlarsa, o, benden olmadığı gibi, benimle beraber de değildir ve ben ondan beriyim.¹

Yeniden Kur'ân ve Sünnet'e dönüşe teşvik etmiş, bu konuda Ehl-i Beyt'in yegâne merci/otorite oluşunu vurgulamıştır. Bunun gerekçesi olarak Ehl-i Beyt'in Sünnet'inin, mübarek Nebvî Sünnet'in devamı olduğunu; onların, Kur'ân'ın yolunu ve Resul-i Ekrem'in hayatını herkesten daha iyi bildiklerini açıklamıştır. Çünkü onlar, vahiy ve risalet hanesinin üyeleridirler; hanede neler olduğunu başkalarından daha iyi bilirler.

3- Ehl-i Beyt'e (a.s) Tâbi Olmanın Özellikleri

İmam Bâkır (a.s) Ehl-i Beyt'in (a.s) dostu ve izleyicisi anlamına gelen Şî insanın özelliklerini açıklamış, böylece gerçek Şîlerin, Ehl-i Beyt'i dost edinme, onların taraftarları olma

1- el-Mehasin, s.155

şiarını yükselten sözde Şîilerden ayırt edilmelerini sağlamıştır. Buyuruyor ki:

Allah'a yemin ederim ki, bizim Şiamız, ancak Allah'tan korkan ve O'na itaat eden kimselerdir...¹

Bir keresinde de şöyle buyurmuştur:

Yollar (mezhepler) sizi oraya buraya sürüklemesin. Allah'a yemin ederim ki, bizim Şiamız, ulu Allah'a itaat edenlerden başkası değildir.²

Bu arada salih topluluğun gerek kendi aralarında, gerek ise başkaları ile ilişkilerinde belirginleşen tavır özelliklerini açıklayarak şöyle buyurmuştur:

Ali'nin Şiası, bizim velâyetimiz uğruna mal harcayan, bizim sevgimiz uğruna birbirini seven ve bizim egemenliğimizin ihyası için birbirlerini ziyaret eden kimselerdir. Onlar, öfkelenedikleri zaman zulmetmezler. Hoşnut oldukları zaman ölçüsüz davranmazlar. Komşuları için bereket, karıştıkları topluluk için selâmet ve esenlik tirler.³

Yine buyurmuştur:

Ali'nin Şiası; sesi kulağını aşmayan, öfkesi bedeninden taşmayan, bize dargın olanı övmeyen, bize kin besleyenle ilişki kurmayan ve bizde kusur arayıp aleyhimizde konuşanla oturmeyen kimselere denir.⁴

Yine buyurmuştur:

Ali'nin Şiası, bilge ve ağırbaşlı olur. Dudakları kurudur, zühdün izleri yüzlerinden görülür.⁵

Yine buyurmuştur:

1- el-Kâfi, 2/74

2- age. 2/73

3- Tuhefu'l-Ukul, s.220

4- Biharu'l-Envar, 65/168

5- Biharu'l-Envar, 65/189

Mümin o kimsedir ki, razı olduğu zaman, rızası onu günah ve batıla sürüklemeyiz; öfkelenildiği zaman, öfkesi onu hakkı söylemekten alıkoymaz; gücü yettiği zaman, gücü onu, hakkı olmayan şeyi almaya yöneltmez.¹

İmam Bâkır (a.s), salih topluluğa mensubiyetinin sıhhatini ispat etmek isteyenler için objektif değerlendirmenin temel esaslarını da açıklamıştır. Bu değerlendirmenin ölçülerinden biri, insanın kendini Allah'ın kitabının süzgecinden geçirmesidir.

Buyuruyor ki:

Ey Cabir! Bil ki, yaşadığın şehrin tüm halkı başına toplanıp: "Sen kötü bir adamsın." dediklerinde, bu sözleri seni üzmeyecek seviyeye ya da: "Sen salih bir adamsın." dediklerinde, bu sözleri seni sevindirmeyecek bir duruma gelmedikçe, bizim velimiz, dostumuz sayılmazsın.

Bu tür şeylere itibar etme. Kendini Allah'ın kitabına sun. Eğer onun yolunu izliyorsan, onun sakındırıldığından sakınıyor; onun teşvik ettiğine yöneliyor, onun korkuttuğundan korkuyorsan, sebat et ve sevin. Bu takdirde, senin hakkında söylenenler, sana zarar vermez. Yok eğer Kur'ân'dan uzak isen, kendin hakkında seni ne aldatabilir ki?!

Salih topluluğun ayırt edici işareti; ibadet, Allah ile irtibat ve toplumsal ilişkiler gibi İslâmî hayatın değişik alanlarında, bireylerinin Kur'ân'ın ilkelerine ve değerlerine bağlı kalmalarıdır. İmam Bâkır (a.s) -daha önce de yer verdiğimiz bir sözünde- buna şöyle işaret etmiştir:

Allah'a yemin ederim, bizim Şiîlerimiz, ancak Allah'tan korkan ve O'na itaat eden, sadece mütevazılık-

1- el-Kâfi, 2/234

2- Tuhefu'l-Ukul, s.206

leriyle, huşu sahibi oluşlarıyla, güvenilirlikleriyle, Allah'ı çokça zikredişleriyle, oruç tutup namaz kılmalarıyla, ana-babaya iyi davranmalarıyla yoksul ve düşkün komşularına, borçlulara ve öksüzlere karşı sorumluluk hissetmeleriyle, Kur'ân okumalarıyla, insanlar hakkında iyilikten başka bir şey konuşmamalarıyla, aşiretleri içinde her hususta güvenilir kabul edilmeleleriyle bilinen kimselerdir.¹

İkincisi: İmam Bâkır ve Tezkiye

1- İmam Bâkır'a Göre Tezkiyenin Dayanakları

Tezkiye; kalpten ve vicdandan başlamadığı, sürekli bir korku, devamlı bir sakınma, arzu ve şehvetlerden, beklenti ve tamahlardan kesintisiz bir korunma bilinciyle iç içe olmadığı sürece tam anlamıyla gerçekleşmez. Tezkiyenin vicdanda bir bilinç, kalpte bir hâl ve duygularda bir durum olması kaçınılmazdır. O takdirde nefisler, tezkiyenin temel prensiplerini uygulamaya ve pratikte algılamaya hazır olabilirler. Bu yüzden İmam Bâkır (a.s), teorik açıdan nefsi tezkiyeye yönelten en önemli dayanaklar üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu dayanakları şöyle sıralayabiliriz:

- a) Aklın hakem pozisyonunda olması
- b) İnsan iradesinin ilâhî iradeye tâbi olması
- c) İlâhî denetimin bilincinde olmak
- d) Ahiret gününü göz önünde bulundurmak

a) Aklın Hakem Pozisyonunda Olması

Yüce Allah, insanı akıl ve şehvet melekeleriyle donatarak yaratmıştır. Apaçık belgeler ve değişmez hakikatlerle ona hidayet yollarını öğrenme yeteneğini bahşetmiştir. İnsan, kalbini maddî arzuların ve şehvî duyguların ötesinde daha

1- el-Kâfi, 2/74

yüce ufuklara ve daha yüksek ilgilere yöneltmeye, hakkın sesini duymaya ve ona icabet etmeye hazırlamakla yükümlüdür.

Bu yüzden İmam Muhammed Bâkır (a.s), bütün arzuların ve şehevî duyguların aklın egemenliğine, kontrolüne bırakılması meselesi üzerinde durmuştur ki, insanın kendi içinden bir öğüt vereni, nefis tezkiyesinde yol gösterici bir yardımcısı olsun. Şöyle buyurmuştur:

Allah, bir kimseye kendi içinden bir öğüt veren bahşetmemişse, insanların öğütleri ona bir fayda sağlamaz.¹

Yine buyurmuştur:

Kimin dışı içine ağır basıyorsa, mizandaki sevap kefesi hafif kalır.²

b) İnsan İradesinin İlâhî İradeye Tâbi Olması

Nefsin tekâmülü, insanın iradesi ile ilâhî iradenin uyumuna bağlıdır. Bu da, hayatta ilâhî düzene uymakla mümkündür. Kuşkusuz bu uyumu sağlamak için heva ve hevesle savaşmak, şehevî arzular üzerinde egemenlik kurmak, bunları şer'î kayıtlarla bağlamak zorunludur. Çünkü nefisle cihat edip savaşmak, insanı ilâhî feyizleri almaya hazır hâle getirir. Böylece insan, bu hayatta rabbanî hayat düzeni esasınca nefsinin arındırıp tekâmülünü gerçekleştirebilir.

İmam Bâkır (a.s) şöyle der:

Yüce Allah buyurmuştur ki: *"İzzetim ve celâlim hakkı için, kulum benim isteğimi kendi hevasına tercih ettiğinde, ona gönül zenginliğini verir ve bütün ilgisinin, derdinin ahiret olmasını sağlarım."*³

1- Tuhefu'l-Ukul, s.114

2- age.

3- Camiu'l-Ahbar, s.270

c) İlâhî Denetiminin Bilincinde Olmak

Nefis tezkiyesi; ancak ilâhî denetimin akıl, kalp ve vicdanla hissedilmesi, yüce Allah'ın insanı kuşattığının, bütün yapıp ettiklerini sayıp kayda geçirdiğinin bilincinde olunmasıyla tamamlanır. Bu yüzden İmam Bâkır (a.s), insanı nefis ıslahına ve tezkiyesine yöneltsin diye bu denetim üzerinde durmuştur. Örneğin yâranından bir gruba öğüt verirken şöyle buyurmuştur:

Yazıklar olsun sana! ...Ne zaman karşına bir şehvet çıktıysa veya günah işleme fırsatı bulduysan, cehaletin yüzünden hemen ona doğru koştu ve o suç işledin. Sanki Allah'ın gözü önünde değilmişsin ya da Allah seni gözetlemiyormuş gibi!...¹

d) Ahiret Gününü Göz önünde Bulundurmak

Hiç kuşkusuz sonsuz ahiret hayatını göz önünde bulundurmak, insanı sapmalardan alıkoyar; nefsinin şehvetlerin bozularından, ihtirasların karanlığından ve heveslerin kirlerinden korunmaya sevk eder.

İmam (a.s) da, salih topluluğun dikkatini bu güne çevirmiştir ki, onu her zaman göz önünde bulundursunlar. Bu, onlar için nefsin ıslahını ve arınmasını sağlayan bir motivasyon olsun. Bu topluluktan bir gruba yönelik öğütlerinden birinde şöyle buyuruyor:

...Ey cenneti isteyen! Uykun ne uzun, bineğin ne kadar yorgun, himmetin ne de gevşektir! Allah için, ne biçim talipsin?! Matlubunu ne biçim istemektesin?!

Ey cehennemden kaçan! Bineğin ne de şevkle ona doğru koşuyor! Seni ona götürecek şeyleri ne de hırs-la kazanıyorsun!

1- Tuhefu'l-Ukul, s.212

Ey üç günün çocuğu! Biri doğduğun gün, biri kabre konulacağın gün ve biri de kabirden çıkıp Rabbinin huzuruna varacağın gün. Ne büyük gündür o gün!

Ey göze hoş gelen görüntüleri, su kenarına çökmüş develeri olanlar! Neden cisimlerinizi bakımlı, ama kalplerinizi harap görüyorum?!¹

İmam (a.s), dünyanın belâ ve imtihan yurdu olduğunu açıklamış ve imtihanın ağırlığının insanın imanıyla orantılı olduğunu vurgulamıştır:

Mümin, dünyada dini miktarınca imtihan edilir.²

2- İmam Bâkır'a (a.s) Göre Nefis Tezkiyesi Metodu

İmam Bâkır (a.s), salih topluluk için nefis tezkiyesine ve terbiyesine dair pratik, eksiksiz, kapsamlı bir metot belirlemiştir. Öyle ki özenli bir şekilde takip edilmesi durumunda nefis tezkiyesinin ve terbiyesinin eksiksiz bir şekilde gerçekleşmesi muhakkaktır.

Bu metodun özelliklerini şöyle sıralamak mümkündür:

a) Daima Allah İle İrtibat Hâlinde Olmak

Allah ile irtibat hâlinde olmak, O'na teslim olmak ve O'na ibadet ve itaat etmekte kararlı olmak; kalpleri arındıran, nefisleri temizleyen bir duygudur. Çünkü bu duygu, insanı Allah'ın azametini, sınırsız hâkimiyetini ve murakabesini tefekkür etme, düşünme aşamasından, bu tefekkür ve düşün-menin ışığında salih amel işleme aşamasına intikal ettirir. Kararlılığı, Allah'tan gelen yardım takip eder. Bunu da, nefis tezkiyesi yolunu izlemede sebat etme hâli izler.

1- Tuhefu'l-Ukul, s.212, 213

2- Camiu'l-Ahbar, s.313

Allah ile irtibat, O'nu bilmekle, tanımakla başlar. Bu da, insanı Rabbine, Yaratıcısına muhalefet etmekten alıkoyar. İmam (a.s) şöyle buyurmuştur:

Allah'a isyan eden, O'nu tanımamıştır.¹

Çünkü bilme ve tanıma, sevgi doğurur; gerçek sevgi de, insanı sevgilisine muhalefet etmekten alıkoyar.

Allah ile irtibat hâli, birkaç mertebede somutlaşır. Bu mertebelerden biri, Allah hakkında hüsnüzan beslemek ve O'nun rahmetini ummaktır. İmam (a.s), dedesi Resulullah'tan (s.a.a) şu hadisi rivayet etmiştir:

Kendisinden başka ilâh olmayan Allah'a yemin ederim ki, insana dünya ve ahiret hayrı namına ne verilmişse, mutlaka Allah hakkında hüsnüzan sahibi olmasından, O'ndan ümit etmesinden, ahlâkının güzelliğinden ve insanların gıybetini etmekten vazgeçmesinden dolayı verilmiştir.²

Allah ile irtibat kurmanın bir yolu da, ibadetlere devam etmektir. İmam (a.s), salih topluluğu çokça ibadet etmeye teşvik etmiştir. O kadar ki, -daha önce işaret ettiğimiz gibi- çokça ibadet etmeyi, salih topluluğun ayırıcı özelliklerinden biri olarak göstermiştir.

Kur'ân-ı Kerim'i okumayı ve Kur'ân'ın öngördüğü hayat sistemi doğrultusunda hayat sürdürmeye teşvik etmiştir.

Yine sosyal bağların ve ilişkilerin Allah'a yakınlık ve uzaklık esasına dayandırılmasını da sıkça tavsiye etmiştir. Resulullah'ın (s.a.a) bu anlamı pekiştiren hadislerini insanlara aktarmıştır. Bu hadislerden biri şudur:

Bir müminin diğer bir mümini Allah için sevmesi, imanun en büyük şubelerinden biridir. Kim Allah için

1- Tuhefu'l-Ukul, s.215

2- el-Kâfi, 2/72

sever, Allah için buğz eder, Allah için verir ve Allah için vermezse, o, Allah'ın seçkin kullarındandır.¹

b) Günahları İkrar Edip Tövbe Etmek

Ehl-i Beyt'in yolu; beşerî nefsin tedavisini, nefsin içindeki hayır unsurlarının harekete geçirilmesini ve kötülük, zaaf ve gaflet unsurlarının dışarı atılmasını amaçlamaktadır.

İnsan tabiatı bazen doğrudur, bazen de eğrilir. Bu yüzden doğru çizgiye yeniden dönmesi için nefsin sürekli muhasebe edilmesi, hataların ikrar edilmesi, ardından tövbe edilmesi ve de bir daha günaha dönmeme kararının verilmesi gerekir. Bu nedenle İmam (a.s), bu dayanakları sık sık vurgulamış ve kurtuluşun bir ilk adımı olarak günahı ikrar etmenin gerekliliğini şöyle vurgulamıştır:

Allah'a yemin ederim, ancak günahını ikrar eden kimse günahtan kurtulabilir.²

Bir yerde de şöyle buyurmuştur:

Tövbe etmiş olmak için günahtan pişmanlık duymak yeterlidir.³

Günahı ikrar etmeyi, Allah'tan talep edilen bağışlanma izler. İmam (a.s) şöyle buyuruyor:

Allah, çölde yaşayan bir adamı dua ederken söylediği şu iki cümleden dolayı bağışlamıştır: "Allah'ım! Eğer bana azap edersen, ben buna lâyığım. Eğer beni bağışlarsan, sen buna lâyıksın." Bunun üzerine Allah onu bağışladı.⁴

Tövbe günahı siler ve insan tövbe aracılığıyla yeniden doğru yola döner. İmam (a.s) bu hususta şöyle buyuruyor:

1- el-Mehasin, s.263

2- el-Kâfi, 2/311

3- Vesailu's-Şia, 16/59

4- age. s.16/60

Günahtan tövbe eden kimse, hiç günahı olmayan kimse gibidir. Günaha devam ettiği hâlde bağışlanma dileyen kimse de, alay etmiş gibidir.¹

c) Günaha Düşmekten Sakınma

Günahlardan sakınma ve ihtiyatlı davranma, nefis tezikeyesinin kaçınılmaz bir zorunluluğudur. Bu da, zihinden geçen her düşünceye, yapılan her harekete ve takınılan her tavra karşı dikkatli olmayı gerektirir. Sebepleri ve olguları kapsamlı bir analizden geçirmeyi kaçınılmaz kılar. Nefsi, iç âleminde daima yücelere yöneltmeyi öngörür. Bu nedenle İmam (a.s) her davranışta ihtiyatlı olmaya çağırılmış ve şöyle buyurmuştur:

Yüce Allah, üç şeyi üç şeyin içinde gizlemiştir: Rızasını itaatinde gizlemiştir. Sakın herhangi bir ibadeti küçük görme; belki de Allah'ın rızası onun içindedir. Gazabını kendisine karşı işlenen isyanda gizlemiştir. Sakın herhangi bir günahı azımsama; belki de Allah'ın gazabı onda gizlidir. Velilerini de kullarının içinde gizlemiştir. Sakın hiçbir kulu hakir görme; belki de hakir gördüğün o kul Allah'ın velisidir.²

Aynı şekilde şahıslar, ameller ve davranışlar hakkında hüküm vermek üzere söz söylerken dikkatli davranmaya davet etmiş ve şöyle demiştir:

Bir insan, dilini tutmadıkça, günahlardan kurtulamaz.³

Bir keresinde de ashabından birine şöyle demiştir:

Ey Fuzayl! Bizim dostlarımızdan karşılaştıklarına bizden selâm söyle ve onlara benden şu mesajı ilet: Takvanız olmadıkça, Allah'a karşı sizin için bir şey

1- el-Kâfi, 316

2- Keşfu'l-Gumme 2/148

3- Tuhefu'l-Ukul, s.218

yapamam. O hâlde dillerinizi tutun, ellerinize hâkim olun. Size sabretmeyi ve namaz kılmayı tavsiye ediyorum. Şüphesiz, Allah sabredenlerle beraberdir.¹

d) İç Hayâ Duygusunun Derinleştirilmesi

Tezkiyeyi gerekli kılan unsurlar, dış etkenlerin tesirinden önce bizzat nefsin içinde gizlidir. Tezkiye, sırf sözlerden ve teorik görüşlerden ibaret değildir. Bilakis insanın içinden gelen bir duyguyla start alan bir alıştırma hareketidir. Bunun için insanın içinde, onu çirkin fiil işlemekten men edecek bir amir olmalıdır. Bu noktada İmam (a.s), hayâ duygusunun üzerinde durmuştur. Çünkü hayâ, arzuları ve şehvî duyguları sınırsız hareket etmekten alıkoyan sağlam bir kale hükmündedir. Bu hususta şöyle buyurmuştur:

Hayâ ve iman ayrılmaz ikilidir. Biri gidince öbürü de onu izler.²

e) İnsan İle Cahilî Hayat Tarzı Arasındaki Sıcak İlişkiyi Kesmek

İnsan, cahilî hayat tarzını alışkanlık hâline getirdiği zaman, onunla sıcak bir ilişki kurar, ona iyice alışır. Derken varlığının bir parçası gibi olur. Nefsi bundan hoşlanır, kalbi artık onu kabul etmeye başlar. Bu yüzden bir insan nefsinin tezkiye etmek, onu kemalın yüceliklerine çıkarmak istiyorsa, bu sıcak ilişkiyi ve kaynaşmayı kesmek zorundadır. Nitekim İmam (a.s) bu sıcak ilişkiyi kesmeye yönelik bazı adımlara işaret etmiştir:

Allah, ağzı bozuk küfürbaza buğz eder.³

1- Tefsiru'l-Ayyaşî 1/68

2- Tuhefu'l-Ukul, s.217

3- el-Kâfi, 2/245

Nefse, insanı alçak düşüren, aşağılanmasına, zelil olmasına neden olan istek ve arzulardan nefret duygusunu ekmiş ve şöyle buyurmuştur:

İhtiraslarının peşinden sürüklenen kul ne kötü kuldur! Alçaltıcı, zelil düşürücü arzuları olan kul ne kötü kuldur! ¹

Kötülükten nefret etme duygusunu nefislere ekmek maksadıyla Resulullah'tan (s.a.a) şu hadisi rivayet etmiştir:

Haberiniz olsun! Ümmetimin en kötülere, kötülüklerinden korkulduğu için saygı gösterilen kimselerdir. Haberiniz olsun! İnsanların, kötülüğünden korktukları için saygı gösterdikleri kimse benden değildir.²

İmam (a.s), bu konuyu pekiştirici mahiyette şöyle buyurmuştur:

...Cezası en çabuk verilen kötülük, haksızlıktır. Bir insan için ayıp olarak; kendisinde görmezlikten geldiği şeyi insanlarda görmesi, kendi vazgeçemediği şeyi insanlara emretmesi ve kendisini ilgilendirmeyen bir şey için sohbet arkadaşını rahatsız etmesi yeter.³

İnsan ile cahilî hayat tarzı arasındaki sıcaklık ve kaynaşma kesildiği zaman kısa sürede ondan sıyrılabilir ve artık İslâmî bir hayat tarzını benimsemeye hazır olur.

f) İnsan İle Dosdoğru Hareket Tarzı Arasındaki Psikolojik Engelleri Kaldırmak

Kişisel arzular ve şehevî dürtülerin baskısıyla insan ile dosdoğru hareket tarzı arasında psikolojik engeller oluşabilir. Ya da nefse yöneltilen vesveseler ve kışkırtıcı telkinler, kötü düşünceler, cahiliye kalıntıları, ayrıca beşerî zaaf, böyle

1- Vesailu'ş-Şia, 16/24

2- el-Hisal, 1/15

3- Muhtasar-u Tarih-i Dımışk, 23/86

bir engeli doğurabilir. Öncelikle bu engelleri kaldırmak lâzımdır. Ardından dosdoğru hayat tarzı doğrultusunda pratik uygulamalara sıra gelir.

İmam (a.s), salih hayat tarzını ashabına sevdirmiş, bunu ibadet ve Allah'tan yardım istemekle irtibatlandırmıştır. Bu hususta şöyle buyurmuştur:

Mide ve cinsel organ iffetinden daha üstün bir ibadet yoktur. Allah katında, O'ndan istemekten daha se-vimli bir amel yoktur. Kaza ve kaderi duadan baş-ka bir şey geri çevirmez. Hayırlar içinde sevabı en çabuk verilen amel, iyilik etmektir...¹

İmam Bâkır (a.s) nefislere güzel ahlâkı ve yumuşak huyluluğu da sevdirmiş, şöyle buyurmuştur:

Bir kimseye güzel ahlâk ve yumuşak huyluluk verilmişse, bütün hayırlar ve rahatlık verilmiş demektir ve onun hâli dünyada da, ahirette de güzel olur. Bir kimse de güzel ahlâk ve yumuşak huyluluktan mahrum kalmışsa, bu onun için bütün kötülöklere ve belâlara giden bir yol demektir. Sadece yüce Allah'ın ko-rumasıyla kurtulanlar bundan müstesnadır.²

İmam (a.s), ashabının nefislerine edebi ve güzel davranışı da sevdirmiş, bu hususta şöyle buyurmuştur:

İki kişi hasep ve din hususunda eşit olduklarında, Allah katında en üstün olan, edebi en güzel olandır.³

İmam Ali'den (a.s) şu hadisi rivayet etmiştir:

Dine en çok yardım eden ahlakî davranış, dünyada zühdü esas almaktır.⁴

Nefislerde ve iradede kökleşmesi için mendup (müste-hap) ibadetlerin yerine getirilmesini teşvik etmiştir. Çünkü

1- Muhtasar-u Tarih-i Dımuşk, 23/86

2- Hilyetu'l-Evliya, 3/187

3- Muhtasar-u Tarih-i Dımuşk, 23/85

4- Vesailu'ş-Şia, 16/12

mendup ibadetler, nefsin ıslahına ve tezkiyesine yardımcı olur. Bu gibi ibadetleri yerine getirenler, her koşulda ve durumda bunları yerine getirmeyi sürdürenler için öngörülen sevabı açıklamıştır.

Üstün ahlâk ve övülen özellikler edinmeye yönelik alıştırmalar yapmaya teşvik ederek şöyle buyurmuştur:

Takvadan, ibadette cehdetmekten, doğru söylemekten, iyi veya günahkâr size bir şeyi emanet bırakan herkese emanetini vermekten vazgeçmeyin. Eğer Ali b. Ebu Talib'in (a.s) katili bana bir şey emanet etseydi, emanetini mutlaka verirdim.¹

Üçüncüsü: İmam Bâkır'ın (a.s) İzlediği Kültür Edindirme Metodu

İslâm düşüncesinin hakikatının ve ilâhî düzenin insan hayatında belirginleşmesinin en iyi aracı ilimdir. Aynı şekilde salih topluluğu, Allah'ın kendisine yüklediği büyük emaneti üstlenme düzeyine yükselmeye yöneltmenin de en iyi aracı ilimdir. Bu yüzden Ehl-i Beyt İmamları, salih topluluğu akide ve şeriatla ilgili ilimleri aslî kaynakları olan Kur'ân ve Sünnet'ten edinmeye sevk etme hususunda son derece titiz davranmışlardır.

İmam Bâkır'ın (a.s) salih topluluk için hazırladığı kültür ve eğitim programında, aşağıdaki hususların önemle vurgulandığını görüyoruz:

1- İlim Talep Etmeye Teşvik

İmam (a.s) ilim öğrenmeye, özellikle fıkıh ilmini öğrenmeye teşvik etmiş ve şöyle buyurmuştur:

1- Tuhefu'l-Ukul, s.219

Her bakımdan kemale ermek; dinde fakih olmak, felâketlere sabretmek ve geçimi düzenlemektir.¹

Bu bağlamda, ilmin anahtarı olarak nitelendirilen soru sormayı da teşvik etmiş ve bu konuyla ilgili olarak Resulullah'tan (s.a.a) şu hadisi rivayet etmiştir:

İlim hazinelerdedir. O hazinelerin anahtarı da soru sormaktır. Allah size merhamet etsin, soru sorun; çünkü soru sormaktan dolayı dört kişi ecir kazanır: Soruyu soran, öğreten, dinleyen ve onları seven.²

2- Âlimlerin Ayrıcalıklı Konumu ve Faziletleri

İmam Bâkır (a.s), âlimin fazilet ve üstünlüğünü açıklamış ve âlimin abidden üstün olduğunu vurgulamıştır. Çünkü gerçek ilim; insanı hakikatler, tasavvurlar, olaylar ve tavırlar hakkında kusursuz bir bilince sahip kılar. Bir şeyi başka bir şeyle, bir tavrı başka bir tavırla karıştırmaz, temyiz ve teşhis gücüne sahip olur ve her alanda gerçeği yakalar, realiteye uygun çıkarımlarda bulunur. İmam (a.s) bu hususta şöyle buyurmuştur:

İlminden yararlanan âlim, bin abidden daha üstündür.³

Yine buyurmuştur:

Allah'a yemin ederim, bir âlimin ölümü, İblis'i yetmiş abidin ölümünden daha çok sevindirir.⁴

Âlimin özelliklerini açıklarken de şöyle buyurmuştur:

Gerçek fakih; dünyadan uzak duran, ahireti arzu eden ve Peygamber'in Sünnet'ine sarılan kimsedir.⁵

1- el-Kâfi, 1/32

2- Hilyetu'l-Evliya, 3/192

3- age. 3/183

4- Tezkiretu'l-Havas, s.304

5- el-Kâfi, 70

3- İlim Talep Etmede İhlâs

İmam Bâkır (a.s), ilim talep etmede hâlis bir niyete sahip olmaya teşvik etmiş, ilim talep edenlerin, ilim elde etmekle güttükleri asıl hedeflerinin hakka ulaşmak, hakkı insanların akıllarına ve kalplerine yerleştirmek, böylece Allah'a yaklaşmak ve O'nun hayat sistemini pratikte somutlaştırmak olmasını sağlamaya dönük telkinlerde bulunmuştur.

Şöyle buyurmuştur:

Âlimlere karşı kibirlenmek, cahillerle tartışıp onları yenmek veya insanların hayran bakışlarını üzerine çekmek için ilim talep eden kimse cehennemdeki oturağına hazırlansın. Çünkü riyaset, ancak ehline yararır.¹

4- İlmî Yaymanın ve İnsanları Bilgilendirmenin Zorunluluğu

İmam Bâkır (a.s) ilmi yaymaya, onu insanlara öğretmeye, değişik tabakalarda ilmin yaygınlaşmasını sağlamaya teşvik etmiş ve ilmi gizlemeyi nehyetmiştir. Bu hususta şöyle buyurmuştur:

Bir hidayet kapısını öğreten kimse, onunla emel eden kimseler kadar ecir alır, onların ecirlerinden de bir şey azalmaz...²

Yine buyurmuştur:

Allah rahmet etsin ilmi ihya eden ve onu din ve takva ehli kimselerle müzakere eden kula!³

İlmin de zekâtının olduğunu vurgulamıştır:

İlmin zekâtı, onu Allah'ın kullarına öğretmendir.⁴

1- age. 1/47

2- el-Kâfi, 1/35

3- age. 1/41

4- age. 1/41

Öte yandan ilmi müzakere etmeyi ve okuyup hıfz etmeyi, namaz derecesinde görmüş ve şöyle buyurmuştur:

İlmi müzakere etmek, okuyup bellemdir. Okuyup bellemek de, güzelce eda edilmiş bir namaza bedeldir.¹

5- Öğrencilerin Ayaklarının Kaydığı ve Musibetlere Duçar Oldukları Zeminler

İnsan ne kadar ilim öğrense de, daha fazlasına ihtiyaç duymaya devam eder ve çoğu zaman bazı hakikatlere cahil kalır. Bu yüzden İmam (a.s), sapma ve başkalarını yanıltma tehlikesine karşı cevap verirken ihtiyatlı olmayı teşvik etmiştir.

Bu hususta şöyle buyuruyor:

Şüpheli durumlarda durmak, helâke sürüklenmekten daha iyidir. Sahih bir kanalla sana rivayet edilme-
yen bir hadisi terk etmen, sahih bulmadığın bir hadisi rivayet etmenden daha iyidir.²

Yine buyurmuştur:

Bildiğinizi söyleyin; bilmediğiniz konularla ilgili olarak da, "Allah daha iyi bilir" deyin. Çünkü bazen bir adam Kur'ân'dan bir ayeti çekip alır, bu yüzden göklerle yer arasındaki mesafe kadar uçuruma yuvarlanır.³

İmam Bâkır (a.s), ilimde ihtiyatlı davranmayı, yüce Allah'ın kullar üzerindeki hakkı olarak nitelendirir:

1- age. 1/41

2- age. 1/50

3- age. 1/42

Bildiklerini söylemeleri, bilmedikleri şeyler hakkında da konuşmamaları, Allah'ın kullar üzerindeki bir hakkıdır.¹

6- İlmî Mercilik

Hz. Ali'nin (a.s) sahabe içinde Allah'ın Kitabı'nı ve Resulullah'ın (s.a.a) Sünneti'ni en iyi bilen kişi olduğu hususu Müslümanlar arasında meşhur bir hakikattir. O, Hz. Resul'ün (s.a.a) ilminin kapısıdır ve Hz. Peygamber'den (s.a.a) öğrendiklerini öğrencilerine da öğretmiştir. Onun evlâtları, vehbî ilimlerinin yanı sıra ilmi miras olarak birbirlerine devrederlerdi.

Bu yüzden Ehl-i Beyt İmamları (a.s), Kur'ân ve Sünnet'i en iyi bilenlerdi. Bundan dolayıdır ki İmam Bâkır (a.s) Ehl-i Beyt'in (a.s) ilmî merciyyetini vurgulamış, onların ilimlerinin Âdem'den (a.s) bugüne miras yoluyla intikal ettiğini ifade etmiştir:

Âdem'le beraber yeryüzüne inen ilim kaldırılmış değildir. İlim nesilden nesle tevarüs eder. Ali (a.s), bu ümmetin âlimiydi. Bizden bir âlim vefat ettiği zaman mutlaka onun ailesinden yerini onun gibi ilimle dolduran biri geçer veya Allah'ın dilediği bir olay gerçekleşir.²

İmam Bâkır (a.s), Ehl-i Beyt'in (a.s) Kur'ân'ın zahirini ve batınını bilmeye özgü kıldıklarını belirtmiş ve şöyle buyurmuştur:

Vasilerden başka hiç kimse, zahiriyle-batınıyla bütün Kur'ân ilminin kendisinde olduğunu iddia edemez.³

1- el-Kâfi, 1/43

2- age. 1/222

3- age. 1/399

Bu arada Ehl-i Beyt'in (a.s) ilminin isabetli, doğru bir ilim olduğunu da vurgulamıştır:

Biz Ehl-i Beyt'ten kaynaklananın dışında, hiç kim-
senin yanında hak ve doğru yoktur ve hiç kimse hak-
ka göre hüküm veremez.¹

Nitekim pratik hayat, onların bütün Müslümanlar için genel ilmî merci ehliyetine sahip olduklarını kanıtlamıştır. Çünkü İslâm dünyasının her tarafından âlimler ilim öğrenmek maksadıyla onları ziyaret ederlerdi.

İmam Bâkır (a.s) salih topluluğu tertemiz Ehl-i Beyt'e (a.s) müracaat etmeye teşvik ederdi. Böylece hem Ehl-i Beyt'in merciliğini somutlaştırmış oluyordu, hem de salih topluluğu eğrilikten ve sapmadan korumuş oluyordu.²

Ayrıca ashabını, ilimlerini Ehl-i Beyt'ten alan, Ehl-i Beyt ilminin dallarını, esaslarını ve kaidelerini en güzel şekilde kavrayan âlimlere yöneltirdi.³

7- Kültür Müesseseleri

İmam Bâkır (a.s) kültür kurumlarının yaygınlaşması hususunda büyük rol oynamıştır. Önemli İslâm beldelerinde birçok medrese açmıştır:

- **Medine Medresesi:** Bizzat kendisi bu medreseyi yönetirdi ve ilmi taşıyıp yayma görevini yerine getirmeleri için bu medreseden bazı fakihleri seçerdi.

- **Kûfe Medresesi:** Bu medreseyi İmam'dan (a.s) ders alan, onun medresesinden mezun olan öğrencileri yönetiyordu. Bu medrese, Ehl-i Beyt ilminin yayılması ve insanların Ehl-i Beyt'e müracaat etmesi noktasında önemli başarılar elde etmiştir. Hatta Emevî sultanı Hişam b. Abdülmelik dahi,

1- age. 1/399

2- el-Mehasin, s.213

3- Biharul-Envar, 46/328

bu gerçeği kabul etmiştir. İmam'ı (a.s) kastederek: "Bu adam, Iraklıları kendisine meftun kılan kişidir." demiştir.¹ Bu yüzden Emevîler, Iraklıların İmam'la (a.s) görüşmelerini yasaklamışlardı.²

• **Kum Medresesi:** Bu medreseyi İmam'dan ders almış bazı öğrencileri idare ediyordu. Bir bakıma Kûfe Medresesinin bir şubesi idi.

Müslüman doğuda, Kûfe ve Kum medreselerinden etkilenen başka medreseler de olmuştur. Rey ve Horasan medreseleri gibi.³

Bu arada İmam'ın talebelerinin kurduğu bazı gezici medreseler de vardı. Bu öğrenciler, gittikleri yerde hemen medreselerini oluştururlardı. Kuşkusuz bunlar, yöneticilerinin ve onların çağrısına uyan insanların sayısı ile sınırlı kalıyordu.

Şüphesiz, kültür ve ilim kurumları, değişik bölgelerden fakih ve tebliğcilerin mezun olmaları hususunda çok önemli bir rol oynamıştır.

İmam'ın (a.s) kültür ve bilgi edindirme yöntemleri çeşitlilik arz ediyordu. Bazı yöntemler bireysel, bazıları ise toplumsal karakterliydi. Bazen bu eğitim, ders verme şeklinde olurken, bazen de mektuplar ve tavsiyeler şeklinde gerçekleşiyordu.

İmam'ın (a.s) verdiği eğitim sadece fıkıh, usul veya dinî ilimlerle sınırlı değildi. Bilakis, o dönemde bilinen tüm ilimleri kapsayıcı mahiyettedir.⁴

1- Muhtasar-u Tarih-i Dımışk, 23/79

2- age. 23/83

3- Devr-u Ehli'l-Beyt Fî Binai'l-Cemaati's-Saliha, 1/133

4- el-İrşad, s.264

Dördüncüsü: İmam Bâkır ve Ümmet İçinde Devrim Ruhunun İhyası

İmam Hüseyin'in (a.s) devrimi; devrimci ruhu ihya etme, zalim yöneticilere karşı Allah'a ve Resul'üne (s.a.a) iman edenlerin nefislerinde hamaset ateşini tutuşturma hususunda büyük bir rol oynamıştı.

Bu yüzden İmam Bâkır (a.s), uygun zamanda ve uygun koşullarda insanlara, zalimlere karşı koyma gücünü bahşedecek şekilde devrim ruhunun diri kalmasına büyük önem vermiştir.

Onun devrim ruhunu ihya girişimlerinin iki tabloda somutlaştığını görüyoruz:

1- Hüseyinî Şiarları İkame Etme

İmam'ın (a.s) bizzat kendisi, Hüseyinî şiarları ihya etme çabası içinde olurdu. Örneğin evinde matem meclisleri düzenlerdi. Emevî hâkimleri buna karışmazlardı. Çünkü İmam'ın (a.s) kendi evinde dedesinin yasını tutmak üzere meclisler düzenlemesine engel olamazlardı. Ayrıca o günkü Emevî yöneticileri; Hüseyin'in, ailesinin ve ashabının katledilmesi suçunu Ebu Süfyan sülâlesine yükleme çabası içindeydiler.

Hüseyinî şiarların, aşağıdaki uygulamalarla somutlaştırıldığını görüyoruz:

a) Hüzün ve Matem Meclisleri Düzenleme

İmam Bâkır (a.s), insanları, dedesi Hüseyin'in (a.s), ailesinin ve seçkin ashabının başına gelen felâkete ağlamaya teşvik ederek bilinçlerde Hüseyin'e (a.s) karşı bir duygusal yakınlığın kökleşmesini amaçlıyordu. Şöyle derdi:

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

Allah, Hüseyin'in uğradığı felâketten dolayı bir sivrisine kadar dahi gözyaşı döken kimsenin günahlarını bağışlar.¹

b) Ziyaret

İmam Bâkır (a.s), insanları İmam Hüseyin'in (a.s) kabrini ziyaret etmeye teşvik ederdi. Bununla, insanların İmam Hüseyin'in şahsı ve yoluyla irtibatını derinleştirmeyi, ondan devrim ruhunu ilham almalarını ve yolunu sürdüreceklerine dair onunla ahitleşmelerini sağlamayı amaçlıyordu.

Onu sevenlere ve önderliğine inananlara bu işe gereken önemi vermelerinin lüzumunu vurgular, şöyle derdi:

Şiîlerimize, Hüseyin b. Ali'yi ziyaret etmelerini emredin. Hüseyin'in imamlığını kabul edenlerin onu ziyaret etmeleri farzdır.²

Bu arada Ehl-i Beyt sevgisinin Hüseyin'in (a.s) kabrinin ziyaret edilmesiyle birlikte olmasının zorunluluğunu vurgular ve şöyle buyururdu:

Kim bizi seviyorsa, Hüseyin'in (a.s) kabrini ziyaret etmeyi arzu etmelidir. Hüseyin'in kabrini ziyaret eden kimseyi, Ehl-i Beyt'i seven biri olarak biliriz.³

c) Şiir Söylemek

Öte yandan İmam Hüseyin (a.s) hakkında şiir söylenmesini de teşvik ederdi. Malının bir kısmını, hac mevsiminde Mina'da İmam Hüseyin (a.s) için ağıt yakanlara bahşış olarak dağıtırdı.

İmam'ın (a.s) bu teşvikleri, devrim ruhunun uyanması hususunda kısa sürede meyvesini verdi. Öyle ki, İmam'ın

1- Biharul-Envar, 98/1

2- age. 44/293

3- age. 98/4

(a.s) döneminden sonra başlayan devrim hareketleri Aşura (muharrem ayının onuncu) günü başladılar. Devrimciler genellikle onun kabrinden manevî donanım ediniyor, sonra silâhlı hareketlerine başlıyorlardı.

2- İmam Mehdi'ye (a.s) İnanma Meselesini İhya Etme

İslâm-cahiliye, hak-batıl arasındaki mücadele, her ikisi de var olduğu, bir bünyeye, önderliğe ve destekçilere sahip olduğu sürece bitmeyecektir. Bu mücadele, sonunda hakkın batıla kesin olarak galip geleceği güne kadar devam edecektir. İmam Mehdi'nin (a.s) zuhuru ve evrensel zulme karşı devrim hareketini başlatması, bu kesintisiz mücadelenin son halkasıdır. O günden sonra batıl ortadan kalkacak ve onun için bağımsız bir egemenlik kalmayacaktır.

Devrimci İmam Mehdi'yi (a.s) beklemek, olumlu bir harekettir. Devrimci ruhun aktifliğinin ifadesidir. İmam Mehdi'yi (a.s) beklemek, evrensel kurtuluş ve zafer için tüm düşünce ve güçlerin seferber edilmesini gerektirmektedir.

Bütün Ehl-i Beyt İmamları (Allah'ın selâmı onlara olsun) özellikle de İmam Bâkır (a.s), bu gerçeği vurgulamışlardır. Amaç, bu hakikatin bütün akıllarda ve ruhlarda kök salmasıdır. İmam Bâkır (a.s) bu hususta şöyle buyurmuştur:

Sizin yıldızlarınız gökteki yıldızlar gibidir. Bir yıldız battığında bir başkası doğar. Ancak parmaklarınızla ona işaret ettiğiniz ve kaşlarınızla ona ima ettiğiniz zaman Allah, yıldızınızı sizden gizler. Artık bütün Abdulmuttaliboğulları eşit hâle gelir ve kimin kimden olduğu bilinmez. (Uzun bir süre böyle devam ettikten sonra tekrar) yıldızınız doğunca Rabbinize hamdedin.¹

İmam Bâkır (a.s), İmam Mehdi (a.s) kıyamını Allah'ın kesin bir emri olarak nitelendirmiş ve şöyle buyurmuştur:

1- Biharul-Envar, 51/138

Allah'ın kesin olarak gerçekleştirmeye hükmettiği hususlardan biri de, bizden olan Kaim'in kıyam etmesidir.¹

Yine buyurmuştur:

Her zaman, bizden olan bir adama doğru boyunlarımızı uzatıp "İşte o budur." diyeceksiniz. Sonra Allah onu alıp götürür. Nihayet Allah, doğru doğmadığını, yaratılıp yaratılmadığını bilmediğiniz zatı bu iş için gönderir.²

Zihinleri, o büyük günü algılamaya hazırlamak amacıyla da şöyle buyururdu:

Bizim Kaimimiz kıyam ettiğinde, bizim Mehdimiz zuhur ettiğinde, bir adam aslandan daha cesur ve mızraktan daha tesirli olur.³

Beşincisi: İmam Bâkır ve Salih Topluluğun Kimliğinin Tespiti

İmam Muhammed Bâkır (a.s), salih topluluğun kimliğinin tespitine büyük önem vermiş, onun diğer gruplar, oluşumlar ve akımların kimliklerinden ayrışması için yoğun çaba sarf etmiştir.

Kuşkusuz salih topluluğun farklı bir varlığı, ayırıcı bir ismi ve sıfatları vardı. Bu ayrılık; bağlılık, itaat edilen makam, savunulan değerler, dereceler ve mertebeler içerisinde işgal ettiği derece ve mertebe bakımından belirginleşiyordu. Salih topluluk, en başta İslâm'a, sonra Ehl-i Beyt yoluna intisap ediyordu.

Kimlik tespitininin, bağlılığın kökleşmesi ve devamlılığı üzerinde yapıcı etkileri vardır. Bunun düşünceler, duygular,

1- age. 51/139

2- Biharul-Envar, 51/140

3- Hilyetu'l-Evliya 3/183

fiilî davranışlara ilişkin etkileri de göz ardı edilemez. Çünkü bunlar, bağlılığa tâbi ve tespit edilmiş kimlik için öngörül-müş hedefler ışığında gelişen şeylerdir. Bu etkilerden bazıla-rını şöyle sıralayabiliriz:

a) Fitrî bir olgu olan bağlılık bilinci, insanı bağlı olduğu değerlerle övülmeye, onlarla güç ve izzet kazanmaya sevk eder. Çünkü kişiliğini ve varlığını bu bağlılığın ve açık kim-liğin belirlediğini bilmektedir.

b) Kuşkusuz kimlik tespitinin hedef birliği, program bir-liği, akıbet birliği, çıkar birliği gibi olguların belirginleşme-sinde büyük rolü vardır. Böyle bir birlik oluştuktan sonra o kimliğe mensup kimseler, öngörül-müş hedefleri gerçekleştirmeye yönelik aktif bir kararlılık içine girerler, bu uğurda kendilerini feda ederler.

c) Kimlik tespitinin, salih topluluk içinde kardeşlik duygularının kökleşmesi üzerinde de büyük rolü vardır. Kardeşleri dayanışmaya, omuz omuza vermeye; düşünsel, siyasal, toplumsal ve ekonomik düzeyin yükselmesi için el ele vermeye sevk eder. Topluluğa kuvvet, caydırıcılık ve onur kazandırır.

d) Kimliğin tespit edilmesi ve aynı inanca bağlılık bilin-ci, hareketin halk tabanını objektif zemin üzerinde kimliğin belirtilerinin güçlendirilmesi esasına dayalı bir genişleme sü-recine sokar. Diğer kimliklerle meşru bir rekabete girştirir. Böylece ümmetin diğer fertlerinin de, salih kavramlara ve değerlere bağlanmasını ve bunları pratik hayatta somutlaş-tırmasını temin eder.

Salih Cemaat Açısından Bağlılığın Eksenleri

Salih cemaat açısından bağlılığın esas eksenini İslâm'dır. İslâm; amelin, hareketin, hayat tarzının ve ilişkilerin de ilk muharrik gücüdür. İslâm'ın yüksek maslahatı da, bütün mas-lahatların üstündedir.

İslâm, temel bağlılıktır. İslâm'a bağlananlar, dar alanlı bağların, ikinci dereceden bağlantıların üzerine çıkarlar. Dikkatlerini ve tavırlarını ortak hedefe, bütün bağlılıkları şemsiyesi altına alan en geniş ufka yöneltirler. Bu şemsiyenin gölgesinde ilişkiler; karşılıklı dayanışma, şefkat, nasihat, emanet, adalet, hoşgörü, sevgi ve ihsan temeli üzerine bina edilir. Bu ilişkiler, sınırlı değer ve şartların, gelip geçici kişisel beklenti ve çıkarların baskısından kurtulmayı gerektirir.

İslâm, en geniş ortak paydadır; şahadet getiren herkesi kapsar. İmam Bâkır (a.s) İslâm'ı şöyle açıklar:

...İslâm, evlilik, miras ve kanın dokunulmazlığını sağlayan inançtır (kelime-i şahadet getirmektir).¹

Buna göre salih cemaat; farklı akımları, değişik fikrî ve siyasî mezhepleri bünyesinde barındıran büyük İslâm toplumunun bir parçasıdır ve bu büyük bünyeyi parçalanmaktan korumakla yükümlüdür.

Salih cemaat ile diğer gruplar arasındaki ortak düşünce veya ortak akide; Allah'a, peygamberlerine ve kitaplarına iman etmek, son Peygamber'in (s.a.a) risaletine ve kıyamet gününe inanmaktır.

Ehl-i Beyt'e (a.s) bağlılık, salih cemaatin özel kimliğidir ve bu kimlik onu, başka mezheplere uyan diğer cemaatlardan ayırır.

Ehl-i Beyt'e mektebine bağlılık, yani bütün mertebeleriyle ve onları sevmek, onlara yardım etmek şeklinde somutlaşan bütün nesnel yansımalarıyla onları veli edinmek, Allah ve Resulü'nün, Müslüman insana bütün hayatı boyunca ve hayatının bütün alanlarında geçerli olmak üzere yönelttiği emir ve yasaklardan ibaret olan emir ve yasaklarına teslim olmak demektir. Öyle ki akıllar, kalpler ve fiiller, Ehl-i Beyt'in akidevî ve siyasî hareket metotlarıyla aynı anda uyumlu

1- Tuhefu'l-Ukul, s.217-218

bir şekilde işlevlerini icra ederler. Çünkü Ehl-i Beyt (a.s), İslâm risaletinin gerçek devamıdır. Onlar, Hz. Peygamber'in (s.a.a) Sekaleyn Hadisi gibi nebevî hadislerde temellerini attığı ilâhî hayat sistemine göre hareket ederler. İmam Bâkır (a.s) bu hususla ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

Biz; rahmet Ehl-i Beyt'i, nübüvvet ağacı, hikmet madeni, meleklerin uğradığı merkez ve vahyin iniş mahalliyiz.¹

Ehl-i Beyt'e bağlılık; salih cemaatin fertlerini, daha geniş mensubiyet bağlamında, yani İslâm'a bağlılık bağlamında ortak paydada buldukları diğer gruplara karşı önderlik rolünü üstlenmek durumunda bırakır. Bu salih cemaatin, başkalarına önderlik etmeleri gerekir. İmam Bâkır (a.s) daha önce sunduğumuz hadislerde onları özel niteliklerle vafetmiştir. Bu niteliklerden bazıları şunlardır: Allah'a itaat etmek, takva, farzları eda etmek, haramlardan kaçınmak, güzel ahlâk, güzel bir hayat sürdürmek... İmam (a.s) bu mensubiyetin takvasız, zühtsüz ve salih amelsiz gerçekleşmeyeceğini de vurgulamıştır.

Kimliğin Tanıtıcı Özellikleri

Birincisi: İsim

İmam Bâkır (a.s), ataları ve ecdadına uyararak, salih cemaati başka gruplardan ayırmak, ayrıca kavram kargaşasına ve isimlerin, unvanların karışmasına engel olmak maksadıyla bazı isimler kullanmıştır.

Bu isimlerin bazıları şunlardır:

- 1- Ali Şiası
- 2- Fatıma Şiası
- 3- Âl-i Muhammed Şiası
- 4- Fatıma evlâtları Şiası

1- el-İrşad, s.266

Şia ismi, salih cemaat için, her türlü kirden ve günah tortularından temizlenmiş Ehl-i Beyt'e (a.s) bağlılığı, onların yolunu takip etmeyi ifade eden gurur kaynağı bir isim olmuştur.

İmam Bâkır (a.s), salih cemaatin mensuplarını bu isimle müjdelemiştir. Örneğin Ebu Basîr şöyle rivayet eder:

İmam Bâkır (a.s) şöyle buyurdu: "*İsminiz mübarek olsun.*" Dedim ki: "Sana feda olayım, bu isim hangisidir?" Buyurdu ki:

"İbrahim de onun şiasından (tarafdarlarından) idi."
*"Kendi şiasından (tarafdarlarından) olan, düşmanlarından olana karşı Musa'dan yardım istedi."*² Bu isim size mübarek olsun.³

Bu isim, onurlu bir isimdir. Yüce Allah, önceki peygamberlerin tâbilerini bununla isimlendirmiştir.

İmam Bâkır (a.s), sultanın tâbileri salih cemaat için Rafıza (Rafizîler) ismini kullanınca, bu ismi onayladığını belirtmiştir. Ashabından biri bu isimlendirmeden şikâyetçi olunca, ona şu cevabı vermiştir: "*Ben de Rafıza'danım.*" Bunu üç kere söylemiştir.⁴

Ebu Basîr rivayet eder:

Ebu Cafer'e (a.s) dedim ki: "Sana feda olayım, bizim için kullanılan bir isim var ki, valiler bu isimden hareketle kanlarımızı ve mallarımızı helâl sayıyorlar, bize işkence ediyorlar." "*Bu isim hangisidir?*" deyince, "*Rafıza ismidir.*" dedim.

Ebu Cafer (a.s) buyurdu ki:

"Firavun'un adamlarından yetmiş kişi, Firavun'u reddettiler (rafazû/terk ettiler) ve Musa'ya (a.s) katıldı-

1- Saffât, 83

2- Kasas, 15

3- Biharu'l-Envar, 65/12-13

4- el-Mehasin, s.157

*lar. Musa'nın (a.s) kavmi içinde, onlar kadar çaba sarf eden, onlar kadar Harun'u seven kimse yoktu. Bu yüzden Musa'nın (a.s) kavmi, onlara Rafıza (Rafizî) adını verdiler. Bunun üzerine yüce Allah Musa'ya şöyle vah-yetti: 'Bu ismi onlar için Tevrat'ta zikret. Ben onlara bu ismi verdim.' Dolayısıyla bu da, yüce Allah'ın size ver-diği bir isimdir."*¹

İmam Bâkır'ın (a.s) zikrettiği başka isimler de vardır: "Mü'min" ve "Muvali" gibi.²

İkincisi: Sıfatlar

İmam Muhammed Bâkır (a.s), salih cemaati, onları baş-kalarından ayırıp tanıtacak özel vasıflarla nitelemiştir.³ Bu özel vasıflardan bazıları şunlardır:

- 1- Ashabu'l-Yemin (Sağ Ehli)
- 2- Hayru'l-Beriyye (Varlıkların En Hayırlıları)
- 3- Evliyaullah (Allah'ın Dostları)
- 4- Şuratullah (Allah'ın Hükümlerinin Muhafızları)
- 5- A'vanu'llah (Allah'ın Dininin Yardımcıları)

Üçüncüsü: Salih Cemaatin Menzilesi

İmam Bâkır (a.s), Ehl-i Beyt (a.s) Şiası (tarafı) ismini taşıyan salih cemaate ait iki cihanda (dünya ve ahirette) ge-çerli olan menzile ve mertebelerden söz etmiştir:

1- Salih Cemaatin Dünya Hayatındaki Menzilesi

Salih cemaat, iç dünyasında ve nefsinin derinliklerinde, ayrıca pratik hayatta arınma amaçlı birçok aşamadan geçti ve bu aşamalardan hak üzere karar kılmış olarak çıktı. Öyle

1- age. s.157

2- Biharul-Envar, 65/16

3- age. 65/29, 30, 58, 44

bir zaman diliminde Ehl-i Beyt (a.s) hareketini takip etti ki, bu hareketin önderleri sürekli takip altında ve her taraftan kuşatılmış hâldeydiler.

İşte salih cemaatin böyle bir zamanda hak üzere karar kılmış olması, ona deneme ve sınama yurdunda bir menzile ve mertebe kazandırdı.

İmam Muhammed Bâkır (a.s), bu erdemi şu sözleriyle izah etmiştir:

Yüce Allah, mümine üç haslet bahşetmiştir: Dünya ve ahirette izzet, ahirette kurtuluş ve âlemlerin yüreğine korku salma (heybet).¹

Bir gün İmam Bâkır (a.s) Mescid-i Haram'a girdi, orada ashabından bir grup gördü. Onlara yaklaştı, selâm verdi ve şöyle dedi:

Allah'a yemin ederim, ben sizin kokunuzu ve ruhlarınızı seviyorum... Siz, Allah'ın hükümlerinin muhafızlarısınız. Siz, Allah'ın yardımcılarısınız. Siz, Allah'ın dininin destekçilerisiniz. Siz, öncekiler ve sonrakiler içinde öne geçersiniz... Emirül-Müminin (a.s) şöyle buyurmuştur:

*"Haberiniz olsun! Her şeyin bir şerefi vardır, dinin şerefi de Şia'dır. Her şeyin bir direği vardır, dinin direği de Şia'dır. Her şeyin bir efendisi vardır, meclislerin efendisi de Şiamızın meclisleridir..."*²

Salih cemaat, Ehl-i Beyt'i veli edinmenin pratik kıstasıdır. Çünkü İmam (a.s) şöyle buyurmuştur:

Orta direk olun ki, aşırı gidenler size dönsünler, geride kalanlar size katılsınlar.³

1- Biharul-Envar, 65/16

2- Beşaretu'l-Mustafa, s.16

3- Biharul-Envar, 65/178

2- Salih Cemaatin Ahiret Hayatındaki Menzilesi

Salih cemaatin öteki hayatta da bir menzile ve mertebesi vardır. Çünkü ilâhî imtihanı başarıyla geçti ve her alanda, düşünce, duygu ve davranış alanlarında ilâhî hayat sistemi üzerinde sebat etti. Kur'ân'ın, Allah Resulü'nün (s.a.a) ve onun tertemiz Ehl-i Beyt'inin (a.s) temellerini sağlamlaştırdıkları İslâm'ın sabit değerlerini savunmak uğruna göz kamaştırıcı, tahammülfersa bir mücadele verdi.

Kuşkusuz bu menzile ve mertebelerden biri, onların Allah katındaki kerametleri, saygınlıklarıdır. İmam Bâkır (a.s) şöyle der:

Yüce Allah, kıyamet günü Şiamızı kabirlerinden dirilterek çıkartırken... yüzleri ayın on dördü gibi parlak, korkuları yatışmış ve avret yerleri örtülü olur... Güvence ve eman almışlardır; insanlar korku içindeyken onlar korkmazlar. İnsanlar üzülürlerken, onlar üzülmezler.

Altından parlayan kanatları olan develer sırtında mahşer yerine gelirler. Bu develer, herhangi bir alıştırma olmaksızın onlara boyun eğmiş olurlar. Boyunları kızıl yakuttandır ve ipekten daha yumuşaktır. Bu, Şiamızın Allah katındaki saygınlıklarının bir göstergesidir.¹

Yine der ki:

Yüce Allah, Fatıma evlâtlarının Şiası hakkında özel olarak şu ayeti² indirmiştir:

"De ki: Ey kendi nefislerine zulmeden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin! Çünkü Allah bütün günahları bağışlar. Şüphesiz O, çok bağışlayan, çok esirgeyendir."³

1- Beşaretu'l-Mustafa, 55, 56

2- Zümer, 53

3- Kurbu'l-Esnad, s.29

İmam, Resulullah'tan (s.a.a) da şöyle rivayet etmiştir:

Ali ve Şiası, kurtuluşa erenler, onlardır.¹

İşte, Allah'a itaat eden imamlarının yolunu izleyen salih cemaatin fertleri, ilâhî değerleri pratik hayatta somutlaştırdıkları için bu menzile ve makamlara nail olacaklardır.

Altıncısı: İmam Bâkır ve Salih Cemaatin Düzeninde İlişkiler

Kuşkusuz, salih cemaatin bir önderliği, öncülüğü ve üsü vardır. Bu özellikleri onu birtakım ilişkilerle bağlantılı hâle getirir ki bu ilişkileri, bütün fertlere ve değişik düzlemlere hâkim kavram ve değerler belirginleştirir.

Salih cemaatin her mertebesinin, başka gruplarla ilişkileri vardır. Bu ilişkileri, hedefler ve en geniş ufukla ve en büyük akıbetle bağlantılı ortak çıkarlar belirginleştirir.

Yine anlaşmalı veya zimmî statüsündeki diğer dinlerin mensuplarıyla da ilişkileri vardır.

1- Salih Cemaatin İç İlişkileri

a) Önderlik ve Öncüler Arasındaki İlişki

Önderlik, Masum İmam'ın (a.s) şahsında somutlaşır. Salih cemaatin yapısını denetler ve yönlendirir. Değişik işlerini düzenler. Emirlerin kaynağı odur. Plânlar ve kararlar ondan alınır.

Salih cemaat, bütün ülkelerde ve şehirlerde mevcut olacağı için, cemaatin fertleri ile İmam (a.s) arasındaki ilişki ihlâslı, bilinçli öncüler aracılığıyla gerçekleşir. Öncüler de vekillerin şahsında somutlaşır. Bunlar, İmam'a yakın kimselelerdir, onun has adamlarıdır. Onlar, misyonları gereği cemaatin diğer fertleri üzerinde denetim işlevini görürler.

1- Biharul-Envar, 65/31

İmam Muhammed Bâkır (a.s) vaktinin çoğunu öncü grubu yönlendirmek ve irşat etmekle geçirirdi, onlarla doğrudan günlük veya dönemsel görüşmeler düzenlerdi. Bazen de mektuplaşma yoluyla bu amaca yönelik direktiflerini onlara iletirdi.

b) Önderlik ile Taban Arasındaki İlişkiler

İmam'ın (a.s) Medine'deki ve diğer şehirlerdeki tabanla doğrudan ve dolaylı ilişkileri vardı. Medineliler ve başka bölgelerden insanlar İmam'la buluşuyor, onu ziyaret ediyorlardı. Kendisi de onları ziyarete gidiyor, onlarla buluşuyordu. Başka beldelerde yaşayanlar ise hac mevsiminde ve başka münasebetlerle gelip onu ziyaret ediyorlardı.

Aralarındaki ilişki devam etsin diye bazılarıyla mektuplaşırdı. İlişkiler için bir yöntem de belirlemişti. Kendisini ziyaret etmelerinin gerekliliğini de vurgulamıştı. Bir keresinde şöyle buyurmuştu:

İnsanlara, bu taşları (Kâbe'yi kastediyor) ziyaret etmeleri, onların etrafında dönmeleri, sonra da bize gelip, bizi veli edindiklerini haber vermeleri ve bize yardımlarını, desteklerini sunmaları emredildi.¹

Bir keresinde de şöyle buyurmuştur:

Haccın tamam olması, İmam'ın ziyaret edilmesiyle belli olur.²

İmam Bâkır'la (a.s) taban arasındaki ilişki, öncüler (vekiller) ve de mektuplaşmalar aracılığıyla kesintisiz devam ediyordu.

1- el-Kâfi, 4/549

2- age.

c) Fertler Arası İlişkiler

İmam Muhammed Bâkır (a.s), salih cemaati oluşturan fertler arasında sürekli bir ilişkinin olmasını teşvik etmiş ve şöyle buyurmuştur:

Evlerinizde birbirlerinizi ziyaret edin. Bu, bizim davamızın hayat bulması demektir. Bizim davamızı ihyaya eden kula, Allah rahmet etsin.¹

İmam (a.s) ilişkileri kesmeyi ve birbirini terk etmeyi nehyetmiş ve şöyle buyurmuştur:

Birbiriyle üç günden fazla küsülü kalan iki müminden, üçüncü gece ben teberri ederim.

Bunu duyanlar dediler ki: "Ey Resulullah'ın oğlu! Haksız olanı anladık, ya haksızlığa uğrayandan niçin teberri edersin?" Buyurdu ki:

Haksızlığa uğrayana ne oluyor?! Neden haksızlık edene gitmiyor da, sırf aralarını düzeltmek için: "Ben sana haksızlık ettim." demiyor?!²

Cemaat İçi İlişkilerin Temelleri

a) İmam'a (a.s) İtaat Etmek

Masum İmam (a.s), salih cemaatin rabbanî önderidir. Cemaatin bütün davranışları onun denetimine tâbidir. Bütün programlar ve stratejiler, ancak İmam'a müracaat etmekle, onun emirlerine itaat etmekle ve onun öğütlerine ihlâsla uymakla meşruiyet kazanır.

İmam Bâkır (a.s) Resulullah'tan (s.a.a) şöyle rivayet etmiştir:

Yüce Allah, imamına itaat etmek ve onun öğütlerine uymak için nefsini yoran, cehdeden bir velisine

1- el-Hisal 1/22

2- age. 1/183

nazar ettiğinde, mutlaka o, en yüce Dost'un yanında bizimle beraber olur.¹

b) Allah İçin Sevmek ve Allah İçin Buğz Etmek İlkesi

İmam Muhammed Bâkır (a.s) Resulullah'tan (s.a.a) şöyle rivayet etmiştir:

Bir müminin bir diğer mümini Allah için sevmesi, imanın en büyük şubelerinden biridir. Allah için seven, Allah için buğz eden, Allah için veren ve Allah için vermeyen kimse, Allah tarafından seçilmişlerden biridir.²

c) Samimî Sevgi

Hiç kuşkusuz sevgi, salih cemaatin iç ilişkilerinin esasıdır. Bu yüzden İmam (a.s) şöyle buyurmuştur:

Mümine yönelik sevginin içten ve samimî olmasını sağla.³

d) Kardeşlerin Haklarını Eda Etmek İçin Başkasını Kendine Tercih Etmek

Bu hususla ilgili olarak İmam Muhammed Bâkır (a.s) şöyle buyurmuştur:

İmamların ve bizim Şiamızdan erdemli şahsiyetlerin en şerefli ahlâkı, takiyeye başvurmak ve kardeşlerin haklarını eda etmek için onları kendine tercih etmektir.⁴

e) Sosyal Dayanışma

f) Yardımlaşma ve Birbirine Arka Çıkma

1- el-Kâfi, 1/404

2- el-Mehasin, s.263

3- Tuhefu'l-Ukul, s.213

4- Camiu'l-Ahbar, s.252

g) İlişkileri Sürdürme

İmam Bâkır (a.s) bu hususta şöyle buyurmuştur:

Üç haslet dünya ve ahiret açısından üstün ahlâk sayılır: Sana haksızlık edeni affetmen, seninle ilişkisini kesenle ilişkini sürdürmen ve sana karşı cahillik edip kaba davranana karşı hilmimi, ağırbaşlılığını koruman.¹

Bir yerde de şöyle buyurmuştur:

Mümin, müminin kardeşidir; ona sövmez (küfretmez), onu mahrum bırakmaz ve onun hakkında kötü zan beslemez.²

2- Diğer İslâmî Topluluklarla İlişkiler

a) Ehl-i Beyt'in (a.s) velâyet ve imamet hakkına sahip olduklarını kabul etmeseler de Ehl-i Beyt'e düşmanlık beslemeyen Müslümanların geneli ve çoğunluğuyla bir arada barış içinde yaşamak, onları kucaklayıcı bir açılım içinde olmak, İmam'ın (a.s) hayat tarzının bir gereğiydi. Nitekim salih cemaat, değişik Müslüman topluluklarla geniş ilişkiler ağına sahipti.

b) Ehl-i Beyt düşmanlarıyla olumsuz ilişkiler içinde olmak: Ehl-i Beyt'e (a.s) düşman olduğunu ilân eden kişilerle ilişkilerin en belirgin özelliği, onlarla tüm alâkayı kesmektir.

Bidat ehliyle, Gulat gruplarla, Ehl-i Beyt'e buğz eden zalim rejimlerle işbirliği içinde olanlarla ilişkiler de bu kapsama girer.

İlişkileri kesmenin düzeyini, derecesini; koşullar, ortam belirler. Eğer koşullar elverişli değilse, bu takdirde tasannu en tercih edilen yoldur.

1- Tuhefu'l-Ukul, s.214

2- age. s.216

Nitekim İmam Bâkır (a.s) şöyle buyurmuştur:

Münafiğa dilinle tasannu yap, onunla iyi geçin.¹

c) İslâm'ın ve salih cemaatin maslahatına olan genel faaliyetlere katılmak, istenen, övgüye değer bir davranıştır ve Ehl-i Beyt'e bağlı olmaya da zarar vermez.

3- Zimmet Ehliyle İlişkiler

İmam Bâkır (a.s), salih cemaatin zimmet ehliyle kuracağı ilişkilerle ilgili olarak bir arada barış içinde yaşama ve saldırmama esasına dayalı bir metot belirlemiştir. Bu konuyla ilgili olarak şöyle buyuruyor:

Bize cizye vermeyi kabul ettikleri zaman, artık onları esir almamız haram olur. Mallarını (onların rızası olmadan) yememiz haram, onlarla evlenmemiz de helâl olur.²

Bir keresinde de şöyle buyurmuştur:

Bir adam, zimmet esasına göre eman verdiği bir adamı öldürürse, kıyamet günü hainlik bayrağı taşıyarak gelir.³

Zimmet ehlinin mallarına, mülklerine gasp, hırsızlık veya aldatma yöntemiyle el koymanın da haram olduğunu vurgulamıştır.⁴

İslâm şeriatına muhalif de olsa zimmet ehlinin fikhî hükümlerine, aile hukuklarına, ceza ve miras hükümlerine saygı gösterilmesini de tavsiye etmiştir.⁵

1- age. s.213

2- Tuhefu'l-Ukul, s.210. Bilindiği gibi Ehl-i Beyt Mektebi'ne mensup âlimlere göre zimmet ehli ile caiz olan nikâh, sadece geçici (mut'a) nikâhtır.

3- el-Kâfi, 5/31

4- age. 5/568

5- Vesailu's-Şia 26/319

4- Kâfirlerle İlişkiler

Kâfirlerle ilişkilerin esasını teberri, yani İslâm ile küfrün kesin ayrılığı oluşturur. Kâfirlerle hangi şekilde olursa olsun yardımlaşma caiz olmaz. Ne türlü olursa olsun onlara destek olmak haramdır.

Ayrıma, teberri etme; zaman zaman onlara mukavemet etmeyi, hatta onlarla karşı karşıya gelmeyi gerektirir. Bu yüzden İmam Bâkır (a.s), Ehl-i Beyt'e (a.s) ve salih cemaate muhalif veya düşman da olsa kâfirlerle savaşanlara silâh satmayı teşvik etmiş, böyle davrananları cesaretlendirmiştir. Çünkü İmam Bâkır'ın (a.s) nazarında kâfirlerle savaşanlara silâh satmak, ortak düşmanın savılmasını, İslâm'ın varlığına yönelen tehdidin bertaraf edilmesini sağlar.

Yedincisi: İmam Bâkır ve Salih Cemaatin Güvenlik Düzeni

İmam Bâkır (a.s), salih cemaatin güvenlik düzenine büyük özen göstermiştir. Amacı, cemaatin fertlerini ve yapısını saldırılara ve fizikî olarak tasfiye etme girişimlerine karşı korumak ve cemaatin fertlerinin ıslah ve değişim amaçlı hareketlerinde özgür davranmalarını temin etmektir.

İhtiyatlı davranmanın, gerekli güvenlik önlemlerini almanın İslâm akidesi, şeriatı ve fıkhnın selâmeti açısından olumlu etkileri vardır.

Çünkü güvenlik alanında meydana gelecek herhangi bir boşluk, ümmet üzerinde olumlu etkisi bulunan şahsiyetlerin zindana atılmalarına, öldürülmelerine ve sürgün edilmelerine yol açardı.

Öte yandan, salih cemaate mensup ıslahatçı şahsiyetlerin meydanı boşaltmalarından sonra fikirleri karıştırmak ve ahlâkı, akılları, kalpleri ve nefisleri/ruhları bozmak isteyen sapık gruplar için akidelerini yaymanın en iyi fırsatı doğmuş olurdu.

Güvenlik sistemine özen göstermek; salih cemaat için masum önderliğin aralarında kalmasının, yol göstermesinin, yönlendirmesinin, eğitmesinin, dinin hükümlerini öğretmesinin ve şeriatın yollarını göstermesinin garantisiydi.

Güvenlik düzeninin bazı işaretleri ve belirtileri vardır ki bunları şöyle sıralamak mümkündür:

1- Takiyye

Salih cemaatin gidişatını, hareketini mevcut düzeni ıslah etme veya değiştirme yönünde belirlemesi, bir engel, barikeat veya önlemlerle karşılaşmadan değişimi gerçekleştirmesi bağlamında olumlu etkileri olduğu için takiyye yapmak meşrudur.

Takiyyenin uygulanacağı değişik alanlar vardır. Bunları da salih fert ve cemaati kuşatan koşullar belirginleştirir. Bu noktada fert ya da cemaatin gücü veya zayıflığı, yöneticilerin ve yönetim mekanizmasının İmam'a (a.s) ve salih cemaate karşı takındığı tavır belirleyicidir.

Takiyyeye başvurmanın temel kuralı, İmam'ın (a.s) şu sözünde gizlidir:

Takiyye, her zarurette geçerlidir.¹

O hâlde takiyyeden istifade etmeyi, onu kullanmayı vaciplik veya müstahaplık mahiyetinde belirleyen, zarurettir. Takiyyenin bir kere veya sürekli olmasını belirginleştiren de zaruretin niteliğidir.

Takiyyenin amacı, ıslah ve değişim hareketi sürecinde olumlu bir etkisi olmaması durumunda gereksiz yere kanın dökülmesini önlemektir.

Dolayısıyla bu hedef gerçekleşmediği takdirde takiyyeyi sürdürmenin anlamı yoktur.

İmam Bâkır (a.s) şöyle buyuruyor:

1- Biharul-Envar, 72/399

Takiyye, kan dökülmesini engellemek için öngörül-
müştür. Kan dökülecek noktaya varılırsa, artık takiy-
yenin yeri yoktur.¹

Takiyyeye Başvurulacak Bazı Alanlar

a) İslâm dışı ve Müslümanlara savaş açmış bir toplumda İslâm inancını gizlemek. Ehl-i Beyt'e muhalif veya düşman, Ehl-i Beyt Mezhebi'ni yayan veya bağlılığını ilan eden kim-
selerin öldürülmesini veya işkence edilmesini caiz gören bir
toplumda, Ehl-i Beyt Mezhebi'ne bağlılığı gizlemek.

Ya da akideyi açığa vurmamak müminin toplumdan uzak-
laşmasına, dolayısıyla söz ve fiil olarak etkili olmamasına
neden olacaksa, diğer bir ifadeyle ıslah ve değişim görevini
sekteye uğratacaksa, takiiyyeye başvurmak gerekir.

b) Büyük zararlara yol açacaksa fikhî hükümleri gizle-
mek.

c) Siyasî görüşleri gizlemek.

d) Siyasî sırları gizlemek.

e) Mevcut durumu ıslah ve değiştirme maksadıyla ha-
zırlanan program ve plânları gizlemek.

Takiyye, bu hususların gizlenmesi veya aksinin sergi-
lenmesi şeklinde olabilir. Diğer bir ifadeyle takiiyye; salih
cemaate muhalif veya düşman kimselere karşı onların saldı-
rılarından, eziyetlerinden veya fiilî zararlarından kurtulmak
maksadıyla tasannu yapmaktan ibarettir.

Takiyye; toplumdan tamamen kopma, ıslah ve değişim
meydanından uzaklaşma ile doğrudan karşı karşıya gelme
ve mücadele etme arasında denge ifade eden bir tavidir.
Çünkü takiiyyeye başvurmamak, bu tavırlardan birini takın-
mayı gerektirir. Ama her iki hâlde de kişi, sosyal hayattaki
hedeflerini gerçekleştiremez. Bazen yenilgiye, gerilemeye ve

1- age. 72/399

hatta doğru yoldan nihaî olarak çekilmeye veya sapmaya yol açabilir.

Toplumdan kopma, gulûv (aşırılık) tuzaklarına düşme ve İsmailiye grubunda olduğu gibi büsbütün batınî bir akıma sürüklenme tehlikesini beraberinde getirir.

Doğrudan yüzleşmek de, salih cemaatin mücadele ve yüzleşme meydanına atılmaya hazır olmaması durumunda, terör, entrika yöntemleri, ayak oyunları ve çarpıtmalar karşısında zayıf düşmesine sebep olur.

İmam Bâkır (a.s), takiyye prensibini sürekli vurgulamak suretiyle salih cemaatin güvenliğini muhafaza edebildi. Dolayısıyla halk tabanını genişletti, salih cemaati yeni fertlerin katılımıyla, yeni kadroların oluşumuyla güçlendirdi. Ehl-i Beyt (a.s) ilmini yaydı, erdemler ve üstün ahlâk prensiplerin toplum içinde yaygınlık kazanmasını sağladı. Bütün bunlara karşın yöneticilere; kendisine suikast düzenleme, ya da tutuklama veya genel eğitim faaliyetlerinde bulunmasına engel olma, görüşmelerde bulunma ve ziyaret etme gibi faaliyetlerine mani olma fırsatı vermedi.

Bazen takiyye daha özel alanlarda uygulanabilir; kişinin kendi canını ve bağlı bulunduğu salih cemaatin güvenliğini korumak amacıyla delice davranması gibi. Bu çok az karşılanabilen bir durumdur ve İmam Bâkır (a.s) Cabir b. Yezid el-Cu'fi'ye böyle davranmasını emretmişti. İmam (a.s) bu hususta Cabir'e bir mektup yazmış, ona deli gibi davranmasını tavsiye etmişti. Cabir Kûfe'ye girdiğinde hiç kimse onun güldüğünü veya neşelendiğini görmedi. Deli gibi dolaşmaya başladı. Nitekim İmam'ın (a.s) kendisine yazdığı bu mektuptan birkaç gün sonra Hişam b. Abdülmelik'ten onun öldürülmesine dair bir mektup geldi. Ama halk onun deli olduğunu söylediği için vali onu öldürmedi.¹

1- Biharul-Envar, 46/283

2- Sır Saklamak

İmam'ın (a.s) ve salih cemaatin içinde bulunduğu koşullar, onu (a.s) sırların saklanmasını emretmek durumunda bıraktı. Şöyle buyurmuştur:

Bizim sırlarımızı saklayın, insanları boynumuza bindirmeyin.¹

Kuşkusuz salih cemaatin etrafı başka cemaatlerle ve akımlarla çevrilidir. Emniyet örgütleri bu cemaatin söylemlerini, faaliyetlerini ve eylemlerini sürekli olarak takip ederler. Salih cemaatin adını lekelemek, akidesini çarpıtarak yansıtmak, hükümlerini ve hareket tarzını gerçeğine taban tabana zıt bir şekilde göstermek, hayattaki rolünün etkinliğini ortadan kaldırmak için açılan her gediği, önlerine çıkan her fırsatı değerlendirirler. Bu yüzden salih cemaat; gerek muhaliflerin akıllarının tahammül edemediği Ehl-i Beyt'in faziletleri ve üstün ahlâkları ile ilgili, gerek salih cemaatin örgütlenmesi, donanım ve sayısı, vekillerin isimleri, olaylar üzerinde etkili olan öncü şahsiyetler ya da ilişkiler ve görüşmeler yahut siyasî ve sosyal ıslah ve değişim için öngörülen program ve plânlar yahut da plânların uygulama zamanları ile ilgili olarak alınan kararlar hususunda sır saklamaya özel bir itina göstermek durumundadır.

Nitekim İmam Muhammed Bâkır (a.s) önemli karar ve tavırlarını gizledi. Örneğin sultanların yanına girmenin, onlarla işbirliği yapmanın haram olduğunu söylerken, bu haramlık bilgisi sınırlı bir çerçevede kalmış, bunu ancak çok yakınlarındaki ashabına iletmiştir.

Nitekim yöneticilerin ve salih cemaatten birçok kişinin haberi olmadan Zeyd ayaklanmasının stratejisini yönlendirirdi; dikkatleri dolaylı olarak ona ve gelecekteki tavrına çekmek maksadıyla Zeyd'in şahsiyetini övmekle yetinirdi.

1- age. 71/225

Aynı şekilde Muhtar'ı ve Ehl-i Beyt'e bağlılığını överdi, ama bunu sınırlı bir çerçevede ve sadece ashabından bazıların yanında yapardı.

Yine İmam Cafer Sadık'ın (a.s) imamlığını dar bir çerçevede, zamanı gelmedikçe sırrı açıklamayacağından emin olduğu güvenilir kişilere açıklamıştır.

3- Yöneticilerle İlişkilerde Denge

Zalim yöneticilerle her türlü ilişkiyi kesmek, Ehl-i Beyt İmamları'nın (a.s) ayırıcı özelliklerinden biridir.

İmam Bâkır'ın (a.s) salih cemaatin fertlerine yönelik irşat ve emirleri, zalim yöneticilerle her türlü ilişkiyi kesmeyi vurgulayıcı niteliktedir. Çünkü zalim biriyle işbirliği yapmak, pratik bazı ihtimalleri gündeme getirir. Bu ihtimaller şunlardır:

a) Zalimi güçlendirmek, sapık devletin temellerini sağlamlaştırmak.

b) Sapık durumun kapsadığı sapık amelleri işlemek.

c) Zalimle işbirliği yapan kimsenin -bazı durumlarda mal, mevki ve makam gibi çeşitli yöntemlerle etkilenip aldanması. Bu da söz konusu kişinin salih cemaate mensubiyetten uzaklaşmasına kadar bir dizi olumsuz neticelere yol açar.

d) Zalimle işbirliği yapan kimsenin bazı durumlarda salih cemaate düşman kesilmesi.

Bu yüzden İmam (a.s), zalim sultanla ilişkilerin kesilmesini emretmiş, zalim sultanla işbirliği yapmayı cenneti istememenin belirtisi olarak değerlendirmiştir.¹

İmam'ın (a.s) bu yaklaşımı, zalim sultanlarla işbirliği yapmamaya verdiği önemi, bu konuda ne kadar katı davrandığını göstermektedir.

1- Kifayetu'l-Eser, s.251

Ukbe b. Beşir el-Esedî rivayet eder:

Ebu Cafer'in (a.s) yanına gittim ve dedim ki: "Ben kavmim içinde güçlü, etkili bir sülâleye mensubum. Kavmimin bir bilge lideri vardı, öldü. Şimdi beni lider yapmak istiyorlar, bana ne tavsiye edersin?" Bu yurdu ki:

*"Eğer cenneti istemiyorsan, ondan nefret ediyorsan, kavminin başına lider olursun. Sonra zalim sultan Müslüman bir insanı yakalar ve kanını döker ve sen de o Müslüman'ın kanının dökülmesine ortak olursun. Üstelik onların dünya nimetlerinden de eline bir şey geçmeyebilir."*¹

İmam Bâkır (a.s), zalim sultanlarla ilişkilerin kesilmesini emretmesine rağmen değişik alanlarda İslâm'ın yüksek maslahatlarını gözetmiştir. Örneğin İslâm'ın varlığına kastetmiş düşmanları savma ameline katkıda bulunmak maksadıyla sultanın adamlarına silâh satılmasını veya taşınmasını caiz görmüştür.

Bunda güdülen bir diğer amaç da, böyle bir desteği duyan sultanın, artık salih cemaate iyi muamelede bulunmasının temin edilmesidir.

İmam (a.s), yönetici kendisini çağırdığı zaman, onunla buluşmaya gitmekten kaçınmazdı; ashabının da onların çağrısına uyup buluşmaya gitmelerine engel olmazdı. Bu tavırda, ashabının güvenliklerini esas alırdı. Çünkü yöneticinin çağrılarına ısrarlı bir şekilde icabet etmemek, muhalefet niyetlerinin ve yönetiminden razı olmadıklarının ortaya çıkmasına neden olabilirdi.

Zulümle hükmeden Müslüman yöneticilerin değişik zamanlarda gerçekleştirdikleri gazvelere, salih cemaatin mensuplarının da katılmasını engellememiştir.

1- Ricalu'l-Keşî, s.204

4- Değişik Düzeyleri Gözetmek

İmam Bâkır (a.s) emir ve direktiflerinde, salih cemaatin mensuplarını değişik faaliyet ve eylemlere ortak edişinde, değişik fertlerin güç ve imkânları, bilinç ve idrak kapasitele-ri, tahammül dereceleri, görevi yerine getirme ve faaliyeti sürdürme kudretleri bağlamında fertlerin düzey farklılıklarını göz önünde bulundururdu. Her ferdin düzeyini de belirlerdi ki, ona sadece gücü oranında yükümlülük versin.

Sedîr rivayet eder: Ebu Cafer (a.s) bana dedi ki:

Müminler dereceler üzeredirler. Bazı müminler bir dereceye, bazıları iki dereceye, bazıları üç dereceye, bazıları dört dereceye, bazıları beş dereceye, bazıları altı dereceye, bazıları yedi dereceye sahiptir. Eğer bir dereceye sahip olana iki dereceye sahip olanın sorumluluğunu yüklersen, bunu taşıyamayacaktır. İki dereceye sahip olana üç dereceye sahip olanın sorumluluğunu, üç dereceye sahip olana dört dereceye sahip olanın sorumluluğunu yüklersen, taşıyamayacaktır...¹

Aynı durum, Ehl-i Beyt'in (a.s) faziletine ve kerametlerine ya da siyasal olaylara ilişkin sırlar hususunda da geçerlidir. Her fert, aklının, duygularının ve bedeninin gücü oranında bilgilendirilir.

Sekizincisi: İmam Bâkır ve Salih Cemaatin Ekonomi Düzeni

Milletlerin ve toplumların hayatında ekonominin rolü büyüktür. Milletlerin ve toplumların gelişimini, kalıcılığını ve tekâmülünü, gelişim ve tekâmülünün önündeki zorluklara karşı koyma gücünü önemli ölçüde ekonomik gücü belirler. Uygarlıkların kurulmasında ve kalıcı temeller üzerinde yükselmesinde etkin olan en temel unsurlardan biri ekono-

1- el-Kâfi, c.2, s.45

midir. Diyebiliriz ki, İslâm bütün merhalelerinde yakın ve uzak hedeflerini ancak ekonomiden ve en temel unsurlardan biri olan maldan yararlanarak gerçekleştirebilmiştir.

İmam Bâkır (a.s), salih cemaate yönelik direktif ve yol göstericiliğinde, amellerinin başarılı, işlerinin istikrarlı ve varlığının güçlü olması hususunda malın ne kadar önemli olduğunu vurgulamış ve şöyle buyurmuştur:

Dirhemler ve dinarlar, Allah'ın arzındaki mühürleridir. Allah, onları kullarının maslahatı için vesile kılmıştır. İşleri ve maksatları onunla rayına girer, doğrudur.¹

Ekonomi Etkeninin Önemini Vurgulama

İmam Bâkır (a.s), rızk kazanmak ve insanlara muhtaç olmamak için çalışmayı teşvik etmiştir. Bu bağlamda ticaret yapmayı, tarımla uğraşmayı, bir sanatla meşgul olmayı ve meslek öğrenmeyi teşvik etmiştir. Kendisi de çalışır ve çalışmanın da bir tür ibadet olduğunu söylerdi. Örneğin İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle rivayet edilmiştir:

Muhammed b. Münkedir şöyle derdi: "Ali b. Hüseyin'in (a.s) ondan daha erdemli bir halef bırakabileceğini düşünemem. Oğlu Muhammed b. Ali'yi (a.s) gördüm, ona öğüt vermek istedim. Ama o bana öğüt verdi." Arkadaşları: "Sana ne öğüt verdi?" diye sordular. Dedi ki:

"Sıcak bir saatte Medine'nin bir bölgesine gittim. Orada Ebu Cafer Muhammed b. Ali ile karşılaştım. İri yarı şişman bir adam, zenci veya mevaliden iki köleye yaslanmıştı. Kendi kendime dedim ki: 'Suphanallah! Kureyş'in ileri gelenlerinden bir adam günün bu saatinde, dünya rızkı için bu hâle girmiş! Allah'a yemin ederim ki, ona öğüt vereceğim.' Yanına yaklaş-

1- Emali, Şeyh Tusî 2/123

tım, selâm verdim, selâmımı, biraz sertçe bir ifadeyle aldı. Vücudundan terler boşalıyordu. Dedim ki: Allah seni ıslah etsin. Kureyş'in ileri gelenlerinden biri günün bu saatinde, dünya rızkı elde etmek için uğraşiyor! Hiç düşünmüyor musun; ya sen bu hâlde iken ecelin gelse, ne yapacaksın?"

"Dedi ki: *Eğer ben bu hâlde iken ecelim gelse, ben bir tür ibadet hâlinde olurum. Bu çalışmayla, kendimi ve ailemi sana ve diğer insanlara muhtaç olmaktan kurtarıyorum. Ben asıl, Allah'a isyan hâlinde iken ölümün bana gelmesinden korkarım.*"

"Bunun üzerine şöyle dedim: Doğru söyledin. Allah sana rahmet etsin. Sana öğüt vermek istedim, ama sen bana öğüt verdin."¹

Çalışmaya ve rızık kazanmaya teşvik etmek maksadıyla babasının ve atalarının hayatından örnekler verirdi. Şöyle rivayet etmiştir:

Bir adam Emirü'l-Müminin'le (a.s) karşılaştı. Altında bir ölçek dolusu çekirdek vardı. Dedi ki: "Ey Ebu'l-Hasan! Bu altındaki nedir?"

Buyurdu ki: *"İnşallah yüz hurma fidanıdır."* Emirü'l-Müminin hepsini ekti, geride bir tek çekirdek bırakmadı.²

Tembelliği, çalışmadan oturmayı nehyederdi. Ona göre, ahiret için çalışmayıp tembellik göstermenin belirtisi, dünya için çalışmayıp tembellik etmektir.

Şöyle buyurmuştur:

Bir adam, dünya işlerinde tembel ise, ben ona kızarım. Bir kimse dünya işinde tembel ise, o ahiret işinde bundan daha fazla tembeldir demektir.³

1- el-Kâfi, 5/73-74

2- age. 5/75

3- age. 5/85

Rızkın Allah'tan olduğunu, herkesin rızkını O'nun belirlediğini açıklamış ve insanın yapacağı tek şeyin rızkını aramak olduğunu söylemiştir:

Her nefsin mutlaka Allah tarafından belirlenmiş, zorunlu kılınmış ve ona afiyetle gelecek helâl bir rızkı vardır. Bu rızk haram bir yolla da ona sunulur. Bu adam, haram yola yönelir ve haramdan bir miktar alırsa, aldığı miktar kadarı helâl rızkından kesilir. Allah katında ise, bunların dışında büyük lütuflar vardır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur:¹ "**Allah'tan lütfünü isteyin.**"²

İmam Bâkır (a.s) haram kazançlarla mal biriktirmeyi nehyetmiştir. Bu haram kazançlardan biri de, haksız yere beytülmalde elde edilen kazançtır. Ammar b. Mervan ona (a.s) bu konuyu sormuş, o da şöyle buyurmuştur:

İmam'a ait maldan çalınan her şey, haramdır. Yetim malını yemek ve benzeri şeyler haramdır. Haram kazancın birçok şekli vardır. Fahişelerin aldıkları ücret, şarap, nebiz ve sarhoş edici içeceklerden alınan ücret, apaçık delil geldikten sonra alınan faiz de haram kazançtır. Yargıda rüşvet almak ve vermek ise, azamet sahibi Allah'ı ve Resulü'nü inkâr etmek demektir.³

Başkalarının hakkını gasp etmek olduğu, sevgi ve kardeşlik ruhunu zayıflattığı, dünyadan züht ile uzaklaşma ve başkalarına ihsan etme ruhunu öldürdüğü için faizi de nehyetmiştir. Bu yüzden İmam Bâkır (a.s) faizi, kazançların en pisi olarak nitelendirmiş ve şöyle buyurmuştur:

Kazançların en pis olanı, faiz kazancıdır.⁴

1- Nisâ, 32

2- el-Kâfi, 5/80

3- age. 5/165

4- el-Kâfi, 5/174

İmam Bâkır (a.s), tâbilerinin, helâl dahi olsa şahsiyetlerine yakışmayan işlerde çalışmalarını uygun görmezdi. Hacamâtçılık (kan alma işi) yapmak gibi.¹

Rızık Talep Etmekle Üstün Ahlâkı Talep Etmek Arasında Denge

İmam Bâkır (a.s), insanlara muhtaç olmamanın, kendi ve ailesinin karnını doyurmanın bir öncüsü olarak çalışmayı ve rızık talep etmeyi teşvik etmiştir ki, yaratılış gayeleri için çalışacak zamanı bulsunlar. Yaratılış gayesi ise ilâhî emaneti taşımak, onu bütün insanlara ulaştırmak, temel prensiplerini ve kaidelerini pratik hayata yerleştirmektir.

İmam Bâkır (a.s), tâbilerinden gözlerini daha yüksek ufuqlara, daha üstün ilgilere dikmelerini istemiştir ki, bütün malî tasarruflarına manevî değerler hâkim olsun ve şehevî arzularının peşine düşüp, onları tatmin etmeyi gaye edinmesinler. Şöyle buyurmuştur:

Asıl zenginler, takva sahipleridir. Dünyadan azıcık bir şey, onları zengin etmiştir. İhtiyaçları çok az ve basittir... Onlar, şehevî arzularını ve maddî lezzetleri arkalarında bırakmışlardır.²

İmam Bâkır (a.s) bir duasında rızık talep etmenin amaçlarını ve sınırlarını, rızık talep etmekle manevî değerler arasındaki dengeyi şöyle açıklamıştır:

...Allah'ım! Yaşadığım sürece senden bol bir maişet istiyorum. Bir maişet ki onun aracılığıyla sana ibadet edebileyim, onunla senin rızana kavuşayım, lütfün sayesinde ve onun aracılığıyla ebedî hayat yurdunu kazanayım. Beni azdıracak bir rızık verme bana. Beni, bedbaht olacağım, daraldıkça daralacağım bir fakirlikle imtihan etme. Ahiretten bana geniş bir pay

1- age. 5/116

2- Tuhefu'l-Ukul, s.209

ver. Dünyada geniş, esenlikli, huzurlu bir maişet bahşet...¹

İmam Bâkır (a.s), salih cemaat için ekonomik ve malî bir kriter belirlemiştir ki, bu kriterle uhrevî amele yakınlık veya uzaklık derecelerini ölçebilsinler:

Biz dünyayı severiz, fakat bize verilmez. Bu bizim için daha hayırlıdır. Çünkü bir kula dünya olarak ne verilmişse, mutlaka o oranda uhrevî payında eksilme olmuştur. Yüz bin veya elli bin ya da kırk bini olan kimse, bizim Şiamızdan değildir. İstersem otuz bin olan da diyebilirim. Hiç kimse on bini helâlinden biktiremez.²

İmam Bâkır (a.s), istekleri ve şehvetleri doyurup yatıştırmakta dengeli olmaya çağırmıştır ki, istekleri ve şehvetleri doyurmak, başlı başına bir hedef hâline gelmesin. Şöyle buyurmuştur:

Karın doyunca, azar.³

Bir yerde de şöyle buyurmuştur:

Dolu bir karından daha çok Allah'ın buğz ettiği bir şey yoktur.⁴

Salih Cemaatin Malî Kaynakları

Birincisi: Zekât

Salih cemaatin malî kaynaklarından biri zekâttır. Zekât, yüce Allah'ın açları doyurmak, giydirmek, fakirlerin ve muhtaçların yaşayış düzeylerini yükseltmek, toplumsal sınıflar arasında denge sağlamak, insanların ekonomik düzeyleri arasında uçurum düzeyinde farklılıkları önlemek ve malın

1- Biharu'l-Envar, 94/379. (2. baskı) 97/379

2- Biharu'l-Envar, 96/66

3- el-Kâfi, 6/270

4- age.

belli bir zümrenin tekelinde birikmesine engel olmak için emrettiği iktisadî bir ibadettir.

İmam Bâkır (a.s) her fırsatta zekât vermeyi teşvik etmiştir. Bir yerde şöyle buyuruyor:

Allah, zekâtı namazla birlikte farz kılmıştır.¹

Zekâtı vermemenin olumsuz sonuçlarını açıklamış; bunlardan birinin, bereketin kesilmesi olduğunu vurgulayarak şöyle buyurmuştur:

Ali'nin (a.s) kitabında şöyle yazıldığını gördük: Resulullah (s.a.a) buyurdu ki: "*Zekât verilmediği zaman yer de bereketini vermemeye başlar.*"²

Zekâtı vermemenin ahiret hayatına yansıyan olumsuz sonuçlarından biri ise ilâhî azaba duçar olmaktır. İmam Bâkır (a.s) şöyle buyuruyor:

Yüce Allah, kıyamet günü bazı insanları kabirlerinden kaldırır. Bunların elleri boyunlarına bağlanmıştır, onunla bir parmak kadar bir şey dahi tutamazlar. Beraberlerinde melekler vardır, onları çok sert şekilde ayıplayıp azarlarlar. Şöyle derler: "Bunlar, karşılığında elde edecekleri çok hayır olduğu hâlde az bir hayrı vermediler. Bunlar, Allah'ın kendilerine mal bağışladığı kimselerdi; ama onlar mallarında Allah'a ait olan hakları vermediler."³

İkincisi: Humus

İmam Muhammed Bâkır (a.s) humus verilmesini teşvik etmiştir. Çünkü humus, İslâm şeriatında sabit olan bir farzdır. Kim humus vermezse, bir hakkı yemiş olur. Kim humus malı üzerinde tasarrufta bulunursa, kendisine ait olmayan bir mal üzerinde tasarrufta bulunmuş olur.

1- el-Kâfi, 3/398

2- el-Kâfi, 3/505

3- age. 3/506

İmam (a.s) bu hususta şöyle buyuruyor:

Kim yüce Allah'ın mazur saymadığı bir şekilde humus malından bir şey satın alırsa, kendisine helâl olmayan bir malı satın almış olur.¹

Yine buyuruyor:

Bizim hakkımız bize ulaşınca kadar, bir kimsenin humustan bir şey satın olması helâl olmaz.²

İmam Bâkır (a.s), bu gasp edilmiş hak ile birlikte başka hakları da açıklamış ve genel bir kural koymuştur:

Sultanların elinde olanlar, İmam'a aittir.³

Zorunlu malî kaynaklardan biri de, kefarettir. Bu arada zorunlu olmayan ikinci dereceden malî kaynaklar da vardır; hediyeler, sadakalar ve hayır amaçlı infaklar gibi.

Salih Cemaatin İç Dayanışması

Salih cemaatin bağımsız bir yapısı ve daha önce sözünü ettiğimiz gibi bağımsız kaynakları vardır. Yüce Allah'ın belirlediği yerlere mal infak etmek, salih cemaat içinde bir dayanışma meydana getirir.

Zekât; fakirlere, düşkünlere, zekât toplamakla görevli kimselere, özgürlüklerine kavuşmak isteyen mümin kölelere, ağır borç yükü altındaki kimselere, kalpleri İslâm'a ve Ehl-i Beyt Mezhebi'ne ısındırılanlara ya da kötülükleri bertaraf edilmek istenenlere verilir. Ayrıca "Allah yolunda" kavramının altına giren daha başka yerlere de verilir.

Zekât, sayılan bu kimselere, İmam'ın (a.s) iznine gerek olmadan doğrudan verilir. Nitekim İmam'ın (a.s) hadislerinden bunu anlamak mümkündür.⁴

1- Tehzibu'l-Ahkâm, 4/136

2- el-Kâfi, 1/458

3- age. 1/458

4- Men La Yahzuruhu'l-Fakih, 2/30

Aslında zekât, salih cemaate mensup fakirlere verilir. Zu-reys'ten şöyle rivayet edilmiştir:

El-Medainî, Ebu Cafer'e (a.s) şöyle sordu: "Mallarımızdan ayırdığımız zekâtımız var, bunu kimlere verelim?"

Buyurdu ki: "*Senin inandığın velâyet ehline ver.*"

Dedi ki: "Bizim memleketimizde sizin velâyetinizi kabul eden kimse yoktur."

Buyurdu ki: "*O zaman zekâtı onların memleketine gönder. Yarın mezhebine çağırdığın zaman senin çağırını kabul etmeyecek kimselere verme.*"¹

İmam Bâkır (a.s) bir yerde de şöyle buyuruyor:

Zekât, velâyete inananlara verilir.²

İmam Muhammed Bâkır (a.s), zekât verme hususunda hicret edenlere, akıl ve fıkıh ehline, başkaları karşısında öncelik verirdi. Zekâtın verilmiş şekli ona sorulmuş ve şu cevabı vermiştir:

Zekâtı, din için yurtlarını terk edip hicret edenlere, akıl ve fıkıh ehline öncelik vererek dağıttın.³

Kölelere ve kalpleri ısıdırılanlara gelince, bunlara zekât vermek için salih cemaate mensup olmaları şart değildir. Meşhur olan görüş budur.

Farz olan zekât, muhtaçlara ve çalışamayanlara özgüdür. Onlardan başkasına vermek uygun olmaz. İmam Bâkır (a.s) şöyle buyuruyor:

Meslek sahibine, gücü kuvveti yerinde kimseye sadaka (zekât) verilmez. Böyle kimseleri zekât verilecek kimselerden ayırın.⁴

1- el-Kâfi, 3/555

2- age. 3/545

3- el-Kâfi, 3/549

4- Vesailu's-Şia, 9/231

İmam Bâkır (a.s) zekât almayı hak eden grupları ve onların niteliklerini de belirlemiştir:

Mahrum; aklında bir sıkıntısı olmayan, becerisi olduğu hâlde rızkı geniş olmayan kimsedir.¹

Fakir; dilenmeyen kimsedir. Miskin ise; ondan daha çok zor durumda olup dilenen kimsedir.²

Zekât verirken son derece nazik olmak gerekir. Ebu Basîr'den şöyle rivayet edilmiştir:

Ebu Cafer'e (a.s) dedim ki: "Bizim arkadaşlardan bazı kimseler zekât almaktan utanırlar. Ben de onlara zekât verirken bunun zekât olduğunu söylemiyorum. (Bu nasıldır?) " Buyurdu ki:

*"Zekâtı ver, bunun zekât olduğunu söyleme, mümini ezip aşağılama."*³

Verilen zekâtın, kişiyi, artık muhtaç etmeyecek, zengin kılacak düzeyde olması daha uygundur. İmam Muhammed Bâkır (a.s) şöyle buyuruyor:

Birine zekât verdiğin zaman, onu bir daha muhtaç etmeyecek şekilde ver.⁴

Humusun dağıtımı ise, İmam'a (a.s) aittir. İmam Bâkır (a.s) şöyle buyuruyor:

Humus; Allah'a, Resulü'ne ve bize aittir.⁵

Humus, makamı itibariyle İmam'ın mülküdür. Ama onun şahsî mülkü değildir. İmam Bâkır'ın (a.s) ve ondan önceki İmamlar'ın (a.s) hayatı, bunun delilidir. İmamlar (a.s), humusu alırlardı; ama kendileri için harcamazlardı. Kendilerine getirilen humus mallarının çokluğuna karşı kendileri-

1- el-Kâfi, 3/500

2- age. 3/502

3- age. 3/564

4- el-Kâfi, 3/548

5- age. 1/539

ne ve ailelerine çok cüzî bir miktar harcarlardı. Buna rağmen bazıları yine de muhtaç konumda olurdu. Çünkü humus makamının malıydı, şahsın değil.

Ekonomik ve sosyal dayanışma ruhunu ihya etmek maksadıyla İmam Bâkır (a.s) sadaka vermeyi teşvik etmiştir. Sadaka zorunlu olmayan zekâttır. Şöyle buyurmuştur:

Şüphesiz sadaka, kötü ölümle birlikte yetmiş dünya musibetini bertaraf eder.¹

Yapılan iyilikler, kötü ölümleri önler.²

İmam Bâkır (a.s) yemek yedirmeyi, hayvan kesip fakirlere ve muhtaçlara yedirmeyi teşvik etmiştir:

Yüce Allah, yemek yedirmeyi ve (yoksullara yedirmek üzere hayvan boğazlayıp) kanını akıtmayı sever.³

İmam Bâkır (a.s) cömertliği, infak etmeyi, hediye vermeyi, borç vermeyi, eli darda olana borcunu ödeyebileceği kadar geniş süre tanımayı teşvik etmiştir. Muhtelif hadis kitaplarında bu konuyla ilgili olmak üzere ondan (a.s) birçok hadis rivayet edilmiştir.

Her cuma sadaka verir ve şöyle derdi:

Cuma günü verilen sadakaya karşılık, kat kat sevap yazılır. Bunun sebebi, cuma gününün diğer günlerden üstün olmasıdır.⁴

İmam Bâkır (a.s) ashabına büyük miktarda mal infak ederdi. Bir gün hizmetçisine, Esved b. Kesir'e yedi yüz dirhem vermesini emretti ve ona şöyle dedi: *"Bunu harca, bitirdiğin zaman bana haber ver."*⁵

1- age. 4/6

2- age. 4/29

3- age. 4/51

4- Sevabu'l-A'mal, s.168

5- Sıfvetu's-Safve, 2/112

İmam'ın cariyesi Selma'nın şöyle dediği rivayet edilir:

İmam'ın (a.s) yanına ashabı gelirdi. Onlara yemek yedirmeden, bazı zamanlar onlara güzel elbiseler giydirmeden ve para bağışlamadan dışarı çıkmalarına izin vermezdi. Ben, bu tür harcamaları azatlamasını hatırlatırdım, o da şöyle derdi:

*"Ey Selma! Dünyanın güzelliği kardeşlerle, tanıdıklarla bağı sürdürmektir."*¹

İmam (a.s), infakı kardeşliğin kriteri olarak belirlemişti. Örneğin, ashabından bir gruba şunları demişti: *"Biriniz kardeşinin torbasına elini sokup ihtiyacını ondan alabiliyor mu?"* Onlar: "Hayır." diye cevap verdiklerinde, İmam: *"Öyleyse siz kardeş değilsiniz."* cevabını vermişti.²

Dilenmeyi nehyediyor, buna karşın dilenenin boş çevrilmemesini teşvik ediyordu:

Eğer dilenen kimse dilenmenin vebalini bilseydi, hiç kimse kimseden bir şey istemezdi. Eğer veren kimse vermenin sevabını bilseydi, hiç kimse kimseyi boş çevirmezdi.³

Gerek salih cemaatin kendi içinde, gerekse salih cemaatle başka gruplar arasında ekonomik dayanışmanın esasını, *"Ne zarar et, ne zarar ver."* şeklinde ifade etmiş ve bu sözü cediti Resulullah'tan (s.a.a) rivayet etmiştir.⁴

Dokuzuncusu: İmam Bâkır ve Salih Cemaatin Sosyal Düzeni

Salih cemaatin hayatına egemen kıldığı sosyal düzen, Kur'ân-ı Kerim'in ve Resulullah'ın (s.a.a), temellerini en sağ-

1- el-Fusulu'l-Muhimme, s.215

2- Muhtasar-u Tarih-i Dımışk, 23/85

3- el-Kâfi, 4/20

4- age. 5/292

lam biçimde attıkları İslâm sosyal düzeninin gerçek bir örneğidir. Bu düzen, karşılıklı ilişki ve muamelelerde ahlâkî temellere dayanır. En başta da güzel ahlâk gelir. İmam Bâkır (a.s) şöyle der:

İmanı en kâmil olan mümin, ahlâkı en güzel olan-
dır.¹

Başkalarını güler yüzle karşılamak da, güzel ahlâkın bir göstergesidir. İmam Bâkır (a.s) şöyle buyuruyor:

Bir adam Resulullah'ın (s.a.a) yanına geldi ve şöyle dedi: "Ya Resulallah! Bana tavsiyede bulun." Resulullah'ın (s.a.a) ona yaptığı tavsiyelerden biri şu oldu: *"Kardeşini güler yüzle karşıla."*²

Güzel ahlâkın somut belirtilerinden biri, insanların bütün kesimlerine karşı şefkatli olmaktır. İmam (a.s) şöyle buyuruyordu:

Kimin payına şefkat duygusu düşmüşse, onun payına iman düşmüştür.³

İmam Muhammed Bâkır (a.s), her toplumsal birimin kendine özgü düzenini, diğer toplumsal birimlerle ilişkilerini belirlemiştir. Bu düzenlemeyi, aileden başlayıp en büyük sosyal birime kadar gerçekleştirmiştir:

1- Aile

Aile, değişik sosyal kurumların ilki ve en temel olanıdır. Aile; topluma salih, yapıcı unsurlar kazandırmakla sorumludur. İnsanî unsurun inşa edilip yayıldığı ilk noktadır aile.

İmam Bâkır (a.s), aile düzeni ve aile işlerinin kontrolü hususunda temel kurallar koymuştur. Bu düzenlemeyi de, uygun bir hayat arkadaşının dindarlık, güzel ahlâk ve salih

1- el-Kâfi, 2/92

2- age. 2/103

3- age. 2/118

bir aileden gelme esasınca seçme noktasından başlatmıştır. Yanı sıra, eşlerin her birinin hak ve yükümlülüklerine, bunların eşler tarafından gözetilmesine dair bir program da koymuştur.

Bu anlayışın hâkim olması, istikrar ve huzurun aile ortamına egemen olmasının garantisidir.

Kocanın karısı üzerindeki hakkı ile ilgili olarak Resulullah'tan (s.a.a) şöyle rivayet etmiştir:

Kadın kocasına itaat etmeli, ona karşı gelmemeli, onun izni olmadan malından sadaka vermemeli, onun izni olmadan nafile oruç tutmamalı, devenin hörgücünde olsa bile eşi kendisiyle ilişkiye girmek istediğinde buna engel olmamalı ve onun izni olmadan evinden çıkmamalıdır...¹

İmam Bâkır (a.s) şöyle buyurmuştur:

Kadının cihadı, kocasına iyi eş olmasıdır.²

Evlilik ilişkisinin devamı için kocanın eziyetlerine tahammül etmeye ve eziyete eziyetle karşılık vermek suretiyle ailenin parçalanmasına sebep olmamaya çağırmıştır. Buyuruyor ki:

Kadının cihadı, kocasından gördüğü eziyete ve kendisini kıskanmasına sabırla karşılık vermesidir.³

Bu arada İmam Muhammed Bâkır (a.s), kocanın karısına karşı sorumluluklarını da belirlemiştir. Koca, karısıyla aralarındaki sevginin derinleşmesi, aile ortamına istikrar ve huzurun hâkim olması için bunları uygulamakla sorumludur. Yedirmek, muhtaç olduğu giysileri almak, bu görevler arasındadır.

İmam (a.s) şöyle buyuruyor:

1- Mekarimu'l-Ahlâk, s.214

2- Men La Yahzuruhu'l-Fakih, 3/278

3- Mekarimu'l-Ahlâk, s.215

Bir kimse, yanındaki kadına avret yerlerini örtecek bir giysi giydirmiyorsa, açlığını giderecek yemeği yedirmiyorsa, İmam'ın bu ikisini ayırması bir hakır.¹

Kadına önem vermeyi, onu gözetip kollamayı sık sık vurgulamıştır. Resulullah'tan (s.a.a) şöyle rivayet etmiştir:

Cebrail, kadına önem verip gözetmeyi bana o kadar tembihledi ki, bir kadını ancak apaçık bir fuhuş işlediği zaman boşamanın mümkün olabileceğini sandım.²

İmam Bâkır (a.s), kadının eziyetine tahammül etmeyi de teşvik etmiş, eziyete eziyetle karşılık vermemeyi tavsiye etmiştir. Çünkü eziyete eziyetle karşılık vermek, ilişkilerin gerilemesine ve yıpranmasına neden olur. Şöyle buyuruyor:

Kim, karısının bir tek ağır sözüne bile tahammül ederse, Allah onun boynunu cehennemden kurtarır ve cenneti onun için vacip kılar...³

İmam Bâkır (a.s) eziyetlere tahammül etme hususunda tam bir örnekti. Hatta İmam Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

Babamın bir karısı vardı ve ona eziyet ediyordu. Babam da her seferinde onu affediyordu.⁴

İmam (a.s), çocuklarla babalar arasındaki hak ve yükümlülüklerle ilişkin de bir sistem belirlemiştir. Çocuklarını İslâmî kavram ve değerler doğrultusunda eğitmek,⁵ onları değişik şekilleriyle sapmalardan uzak tutmak, babaların görevidir.⁶

Erken çocukluk yaşlarından başlayarak buluş ve rüşt çağına kadar bütün çocukluk aşamalarını kapsayan bir eğitim

1- age. s.217

2- Mekarimu'l-Ahlâk, s.216

3- Mekarimu'l-Ahlâk, s.216

4- Men La Yahzuruhu'l-Fakih, 3/279

5- Mekarimu'l-Ahlâk, s.222

6- age. s.223

metodu da belirlemiştir.¹ Çocuklara karşı dengeli bir muamelede bulunmayı teşvik etmiş ve şöyle buyurmuştur:

Babaların en kötüsü, çocuklarına karşı görevini yerine getirmemesinden dolayı evlâdını isyana sürükleyendir. Yine babaların en kötüsü, evlatlarına yönelik iyiliği onları şırmarmaya sürükleyendir.²

İmam Bâkır (a.s), anne-babaya iyi davranmaya teşvik etmiş ve şöyle buyurmuştur:

Üç şey vardır ki, yüce Allah bunlarda ruhsata yer vermemiştir: İyi-kötü herkesin emanetini vermek; iyi-kötü herkese verilen sözü tutmak; iyi olsunlar, kötü olsunlar anne ve babaya iyi davranmak.³

İmam (a.s), doğru yoldan sapmış veya günahkâr dahi olsalar, anne ve babaya iyi davranmayı sürekli emretmiştir. Çünkü onların, evlatları üzerinde hakları vardır.

Şartlar ne olursa olsun anne ve babaya asi olmayı nehyetmiştir. Anne ve baba evlatlarına kötü davransalar da, onlara asi olmayı yasaklamıştır. Resulullah'tan (s.a.a) şöyle rivayet etmiştir:

Anne ve babaya isyan etmekten sakının! Çünkü cennetin kokusu bin senelik yoldan duyulduğu hâlde, anne ve babasına asi olan kimse onu duymaz...⁴

2- Akrabalar

Akrabalar, aileye kan bağıyla irtibatlı olan kimselerdir. Erkek kardeşler, kız kardeşler, amcalar, halalar, dedeler ve aşiretle arasında kan bağı bulunan yakın-uzak sair kimseler gibi. İmam Bâkır (a.s) ziyaret etmek, buluşmak ve akrabalık münasebetlerine taalluk eden hakları gözetmek suretiyle on-

1- bk. Terbiyetu't-Tıfl-i Fi'l-İslâm, Merkezu'r-Risale

2- Tarih-i Yakubî, 2/320

3- el-Kâfi, 2/162

4- el-Kâfi, 2/349

larla ilişkileri sürdürmeyi teşvik etmiştir. İyilik etmek, kalplerini sevindirmek ve problemleri çözmek suretiyle yardım etmek hususunda akrabalar diğer insanlara göre öncelik hakkına sahiptirler.

İmam Bâkır (a.s), akrabalık bağlarını gözetip, ilişkileri sürdürmeye terettüp eden olumlu sonuçları açıklamak bağlamında şöyle buyurmuştur:

Akrabalık ilişkisini sürdürmek; amelleri arındırır, belâları savar, malları nemalandırır, ömrü uzatır, rızıkı genişletir, aile içinde sevmeyi sağlar. O hâlde kişi Allah'tan korkmalı ve akrabalarıyla ilişkisini sürdürmelidir.¹

Ashabından birine şöyle demiştir:

Bir ve iki kereden çok ecelin geldi. Akrabalarla ilişkilerini sürdürdüğün için her seferinde Allah ömrünü uzattı.

3- Komşular

İmam Bâkır (a.s), komşulara iyi davranmanın üzerinde önemle durmuş ve şöyle buyurmuştur:

Ali'nin (a.s) kitabında şunu okudum: "Resulullah (s.a.a) muhacirler, ensar ve onlara dâhil olan diğer Medineliler arasında gerçekleştirdiği sözleşmeye şöyle yazdı: Komşu, insanın kendisi gibidir; ona zarar verilmez, ona karşı günah işlenmez. Bir kimse için komşunun dokunulmazlığı, annesinin dokunulmazlığı ve hürmeti gibidir."²

İmam (a.s) komşuları rahatsız etmeyi, onların haklarını çiğnemeyi nehyetmiştir. Nitekim Emirü'l-Müminin (a.s) kanalıyla Resulullah'ın (s.a.a) şu hadisini rivayet etmiştir:

1- age. 2/152

2- el-Kâfi, 2/166

Kim komşusunu rahatsız ederse, Allah ona cennetin kokusunu haram eder. Onun barınağı cehennemdir. Orası ne kötü dönüş yeridir! Komşusunun hakkını çiğneyen kimse bizden değildir. Cebrail durmadan komşuları bana tavsiye etti. Öyle ki komşuların birbirlerine vâris olacaklarını sandım.¹

Yine Resulullah'tan (s.a.a) şöyle rivayet etmiştir:

Komşusu aç olarak akşamlarken, kendisi tok akşamlayan kimse, bana iman etmemiştir.²

Ehl-i Beyt Mektebi'ne göre komşu, mutlak insan olarak değerlendirilir. İster salih cemaatin bir ferdi olsun, ister başka bir gruba mensup bulunsun, ister Müslüman olsun, ister gayrimüslim olsun, fark etmez. Ehl-i Beyt İmamları'ndan (Allah'ın selâmı onlara olsun) gelen rivayetlerde bu anlayış meşhurdur.

4- Salih Cemaatin Fertleri

Salih cemaatin uyduğu sosyal düzen; düşünce ve ilke birliğine, kriter ve değer birliğine, hüküm ve yasa birliğine, konum ve gelenek birliğine dayanır. Çünkü salih cemaatin tümü, hayat sistemini tek bir kaynaktan alır; Ehl-i Beyt'ten edinir. Ehl-i Beyt'ten edindiği sistem ve yol üzerinde birleşir, düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını ona göre düzenler.

Sosyal düzen, değişmez bir kaide üzerinde kaimdir. Bu kaide, İmam Bâkır'ın (a.s) şu sözünde ifadesini bulmuştur:

Mümin, müminin ana-baba bir kardeşidir.³

İmam Bâkır (a.s) salih cemaati oluşturan fertler arasındaki ilişkiyi, birtakım haklara ve ödevlere kaynaklık eden

1- age. 12/127

2- el-Mehasin, s.98

3- el-Kâfi, 2/166

soy bağının gerektirdiği ilişkiler mesabesinde görmüştür; müminlerin ihtiyaçlarını gidermek için çaba sarf etmek, sıkıntılarını ortadan kaldırmak, onlara öğüt vermek, başarıları için dua etmek ve ayıplarını örtmek gibi.¹

Salih toplum fertleri arasında kaim olan ilişki, başkasını kendine tercih etmek ve kendi hakkında hakka göre hüküm vermek ilkesinden kaynaklanır. İmam (a.s) bu hususta şöyle buyuruyor:

Allah'ın bir cenneti vardır ki, ona üç kişi girer.

Bunlardan biri, kendi nefsi ile ilgili olarak hakka göre hüküm veren kimsedir.²

Sosyal düzen, toplumu oluşturan fertlere saygı gösterilmesi ve onurlu bir hayat yaşamalarının sağlanması esasına dayanır ki, sevgi ve kardeşlik bağları kökleşsin. İmam (a.s) buyuruyor ki:

Arkadaşlarınıza saygı gösterin, onları onurlandırın. Birbirinize karşı surat asmayın. Birbirinize zarar vermeyin. Birbirinizi kıskanmayın. Cimrilikten sakının. Allah'ın ihlâslı kulları olun.³

İmam Bâkır (a.s), çeşitli ilişki ve münasebet bağlamında sevgi ve muhabbetin yaygınlaştırılmasını teşvik etmiştir:

Kişinin kardeşinin yüzüne gülümsemesi iyiliktir; üzerindeki çerçöpü bertaraf etmesi iyiliktir. Allah katında bir mümini sevindirmekten daha sevimli bir ibadet yoktur.⁴

İmam Bâkır (a.s), müminlerin birbirlerine karşı yükümlü oldukları hakları şöyle dile getirmiştir:

Müminin mümin kardeşinin üzerindeki haklarından bazıları; açlığını doyurmak, ayıp yerlerini örtecek

1- el-Kâfi, 2/198, 199, 205, 207, 208

2- Vesailu's-Şia, 15/285

3- el-Kâfi, 2/188

4- age. 2/188

giysi vermek, sıkıntısını gidermek, borcunu ödemek, öldüğünde ailesini ve çocuklarını himaye etmektir.¹

İmam Bâkır (a.s), kalplerin birbirlerine daha yakın olmasına, kardeşlik duygusunun, kaynaşma ve dayanışmanın daha da artmasına imkân sağlayan davranışları teşvik etmiştir. Ebu Hamza es-Sümalî rivayet eder:

Ebu Cafer'e (a.s) yoldaşlık ettim. Bir yerde yüklerimizi indirip konakladık. İmam (a.s), biraz yaya olarak yürüdü. Sonra geri döndü. Elimi tuttu ve [uzun süre görüşmemişiz gibi] elimi iyice sıktı. Dedim ki: "Sana fe-da olayım, kervanda beraber değil miydik?"

Buyurdu ki:

*"Bilmez misin ki, bir mümin, bir gezinti yapıp döndükten sonra mümin kardeşinin elinden tutarsa, Allah ikisine yüzüyle bakar ve Allah'ın yüzü hep onlara dönük olur. Sonra Allah günahlara, 'Onlardan dökülün.' der. Günahlar da, ey Ebu Hamza, tıpkı ağacın yaprakları gibi dökülürler. Bunlar birbirlerinden ayrıldıkları zaman üzerlerinde hiçbir günah izi kalmaz."*²

Bir keresinde şöyle buyurmuştur:

Birbirinden bir ağaç boyu kadar uzaklaşıp da tekrar karşılaşan iki mümine yakışan, tekrar musafaha etmeleridir.³

İmam Bâkır (a.s), Resulullah'tan (s.a.a) şöyle rivayet etmiştir:

Karşılaştığınız zaman birbirinizi selâm ve musafaha ile karşılayın. Ayrıldığınız zaman da, istiğfar getirerek ayrılın.⁴

1- age. 2/169

2- el-Kâfi, 2/180

3- age. 2/181

4- age.

İmam Bâkır (a.s), kardeşlik ruhunun kalplerde ve nefislerde kökleşmesine, sevgi tohumlarının yüreklere ekilmesine sebep olduğu için karşılıklı ziyaretleşmeleri teşvik etmiş, ziyaretleşmenin taraflar üzerindeki olumlu etkilerini açıklamak suretiyle bu yönde sıkı telkinlerde bulunmuş ve şöyle buyurmuştur:

Herhangi bir mümin, mümin kardeşinin hakkının bilincinde olarak onu ziyaret etmek maksadıyla yola çıktığı zaman, yüce Allah, attığı her adım karşılığında ona bir sevap yazar, bir günahı da ondan siler ve onu bir derece yükseltir. Kapıyı çaldığı zaman, gök kapıları onun için açılır. Karşılaşıp musafaha edip kucaklaştıkları zaman Allah yüzünü onlara çevirir. Sonra onları meleklerle karşı över ve şöyle der:

"Bakın şu iki kuluma! Benim rızam için birbirlerini ziyaret ediyorlar, birbirlerini seviyorlar. Bu tavırlarından sonra onları azaplandırmamak benim üzerimde bir haktır."

Ziyarete giden kimse geri döndüğü zaman melekler, aldığı nefes, attığı adım ve söylediği söz sayısınca ona eşlik eder, onu uğurlarlar. Dünya belâlarından ve ahiret musibetlerinden onu korurlar.

Bu durum, gelecek yılın aynı gecesine kadar devam eder. Eğer bu iki gece arasındaki sürede ölürse, hesaptan muaf tutulur. Eğer ziyaret edilen kimse de, ziyaret edenin kendisinin hakkının bilincinde olduğu gibi, onun hakkının bilincinde olursa, ziyaret edene verilen sevap kadar ona da sevap verilir.¹

İmam Bâkır (a.s) gıybet, iftira, tahkir, ayıplama, kötü lakap takma, sövme, mala ve namusa dil uzatma gibi nefrete, ayrılığa ve ilişkilerin kesilmesine sebep olan bütün hareketleri de nehyetmiştir.

1- el-Kâfi, 2/184

Müminlerin arasını düzeltmeye çağırmış ve onları kaynaştırmaya teşvik etmiştir. Şöyle buyurmuştur:

Şeytan iki müminin arasını, biri dininden dönünceye kadar, bozmaya çalışır. Bunu gerçekleştirdiği zaman sırt üstü uzanır ve "Başardım" der. Allah, bizim dostlarımızdan iki kişinin arasını düzelden kula merhamet etsin. Ey müminler topluluğu! Kaynaşın ve birbirinize karşı şefkatli olun.¹

Başkalarının hatalarını, tökezlemelerini, sürçmelerini sayıp dökmeyi yasaklamıştır. Şöyle buyurmuştur:

Kişinin küfre en yakın olduğu durum şudur: Bir adam bir başka adama din üzere kardeşlik eder. Bir gün onun aleyhine kullanmak üzere kusurlarını, sürçmelerini, hatalarını sayıp kaydeder.²

Mümine dil uzatmayı, onları kâfirlikle suçlamayı da nehyetmiştir. Şöyle buyurmuştur:

Bir kişi bir başkasını tekfir ettiği zaman, bu suçlama mutlaka ikisinden birine döner. Eğer bir kâfiri tekfir etmiş olursa, doğru söylemiş olur. Eğer bir mümini tekfir etmiş olursa, küfür kendisine dönmüş olur. O hâlde müminlere dil uzatmaktan, onları tekfir etmekten sakının.³

İmam Bâkır (a.s), kovuculuğu, laf taşımayı da nehyetmiştir. "*Laf taşıyan, kovucu fitnecilere cennet haramdır.*"⁴ buyurmuştur.

Müminlerin özel sırlarını yaymayı, açıklamayı da yasaklamış ve şöyle buyurmuştur:

Kiyamet günü, hayatta iken kan dökmemiş bir kul haşre götürülür. Ona bir hacamat şişesi veya daha

1- age. 2/345

2- age. 2/355

3- age.2/360

4- age. 2/369

büyük bir kap dolusu kan verilir ve *"Falan adamın kanından senin payına düşen budur."* denilir. Der ki: "Ya Rabbi! Biliyorsun ki, canımı aldığın zaman hiç kimse- nin kanını dökmemiştin!" Allah buyurur ki:

*"Bilâkis falan falan söylentiye duydu. Sen de duyduğun bu rivayeti o kişinin aleyhine olmak üzere başkalarına aktardın. Derken falan zorbanın kulağına gitti ve o adamı bu söylentiye dayanarak öldürdü. İşte onun kanından senin payına düşen budur."*¹

5- Müslüman Toplum

İslâm, şahadet getiren herkesi kapsayan geniş bir ufuktur. Bütün güçleri toplayıp, bütün imkânları birleştirip aynı çıkar ve aynı amaç doğrultusunda kullanmanın geniş meydanıdır İslâm. Dolayısıyla İslâm'ın eksen ve sınırı, bütün Müslüman toplumdur.

Müslüman toplumun hayatına egemen olan sosyal düzen; kardeşlik, kaynaşma ve dayanışma esasına dayanır. Bunun amacı da, toplumun en büyük hedeflerini gerçekleştirmek ve İslâmî sistemi parçalanmaktan, dağılmaktan korumaktır.

Bu yüzden, Hz. Peygamber (s.a.a) ve onun Ehl-i Beyti (a.s) Müslümanların meselelerine önem vermiş, emellerine ve elemelerine ortak olmuşlardır. Düşünce, duygu ve hayat tarzı bağlamında ortak faydalar üzerinde birleşmeyi ve yakınlaşmayı sağlayan etkenlere büyük önem vermişlerdir.

İmam Bâkır (a.s), karşılıklı ilişkiler bağlamında temel bir kural koymuştur. Bu kural, velâyet kavramının Müslümanlar arasında kökleşmesidir. Zürare rivayet eder:

Ben ve Hamran, Ebu Cafer'in (a.s) yanına girdik.

İmam'a (a.s) dedim ki: "Biz dosdoğru bir çizgi çiziyoruz... Alevî (Ali soyundan) olsun olmasın kim bizim-

1- el-Kâfi, 2/371

le aynı görüşü paylaşırsa, onu dost ediniriz. Alevî olsun olmasın kim bize muhalefet ederse, ondan da terberri ederiz." Bana dedi ki:

"Ey Zürare! Allah'ın sözü senin sözünden daha doğrudur. Peki, yüce Allah'ın 'Erkeklerden, kadınlardan ve çocuklardan müstazaf olanlar hariç...' sözü nerede kaldı? Nerede Allah'ın emrini bekleyenler? İşledikleri salih bir amele bir diğer kötü ameli karıştıranlar nerede? A'raftakileri nereye koydun? Hani kalpleri ısındırılanlar?"¹

Görülüyor ki, İmam'a (a.s) göre ölçü, yalnızca salih cemaate mensup olmak değildir. Ona göre ölçü, İslâm'a mensubiyettir.

Ehl-i Beyt'in hayat tarzını, Ehl-i Beyt'in hadislerini, özellikle İmam Bâkır'ın (a.s) kaynaklarda yer alan hadislerini incelediğimiz zaman, velâyeti dört kısma ayırabiliriz:

- 1- Allah'ın velâyeti
- 2- Resulullah'ın velâyeti
- 3- Ehl-i Beyt'in velâyeti
- 4- Müslümanların arasındaki velâyet

Allah'ın ve Resulullah'ın (s.a.a) velâyetine inanmayan kimse, Müslümanların ortak görüşüne göre kâfirdir. Allah'ın ve Resulü'nün velâyetine inanıp da Ehl-i Beyt'in (a.s) velâyetine -yani imamlıklarına- inanmayan kimseden İslâm sıfatını nefyetmek caiz değildir. Bu kimse, Ehl-i Beyt İmamları'na (a.s) buğz etmediği sürece İslâm sıfatı onun için sabit kalır. Bu sıfat üzerinde, Ehl-i Beyt tâbileriyle diğer Müslümanlar arasında velâyet devam eder. Bu velâyeti kesmek caiz olmaz.

İmam Bâkır (a.s) da bu İslâmî ruhla diğer Müslümanlarla muamele etmiştir.

1- age. 2/382

Bu kavram esasında sosyal dayanışmaya ilişkin genel kuralları açıklamış ve diğer Müslümanlarla dayanışma, yardımlaşma içinde olmayı teşvik etmiştir.

Müslümanlar arası dayanışmanın gerekliliğine ilişkin açıklamalardan biri olarak, İmam Bâkır (a.s), Resulullah'tan (s.a.a) şöyle rivayet etmiştir:

Üç Müslümana yemek yediren kimseye yüce Allah göklerin melekûtundaki üç cennet olan Firdevs, Adn ve Tuba cennetlerinden yemek yedirir.¹

Yine konuya ilişkin olarak Resulullah'tan (s.a.a) şöyle rivayet etmiştir:

Müslüman fakirlerden birine bir elbise giydiren veya iâşesi için yardım eden bir kimseye, yüce Allah yetmiş bin meleği vekil kılar. Bunlar, Sûr'a üfürüleceği güne kadar o kimsenin işlediği her günah için bağışlanma dilerler.²

İmam Bâkır (a.s), iki Müslümanın arasına perde konulmasını da nehyetmiştir. Ebu Hamza rivayet eder:

Ebu Cafer'e (a.s) dedim ki: "Sana feda olayım. Bir Müslüman bir başka Müslümana ziyaret maksadıyla veya bir ihtiyacını gidermesini istemek üzere gider ve evinde bulunan bu Müslümanın yanına girmek için izin ister, ama ona içeri girme izni verilmediği gibi, evindeki Müslüman onu kapıda karşılamaya da çıkmaz ise, bu davranış doğru mudur?" Buyurdu ki:

"Ey Ebu Hamza! Hangi Müslüman başka bir Müslümana ziyaret maksadıyla veya bir ihtiyacını istemek amacıyla gider de, evinde olduğu hâlde bu Müslüman, kendisinden izin isteyen Müslümana içeri girmesi için izin vermezse, ikisi karşılaşmıca kadar izin vermeyen bu Müslüman Allah'ın lâneti içinde kalır."

1- el-Kâfi, 2/201

2- el-Kâfi, 2/502

Dedim ki: "Sana feda olayım, ikisi karşılaşıncaya kadar bu adam Allah'ın lâneti içinde mi kalır?!"

"*Evet, ey Ebu Hamza!*" buyurdu.¹

İmam (a.s), Müslümanların kusurlarının araştırılmasını da yasaklamıştır. Resulullah'tan (s.a.a) şöyle rivayet etmiştir:

Ey diliyle Müslüman olup kalbine iman sızmamışlar topluluğu! Müslümanları kötülemez, onların ayıplarını araştırmayın. Çünkü Müslümanların ayıplarını araştıranın Allah da ayıplarını araştırır. Allah kimin ayıplarını araştırırsa, bu kimse evinde tek başına olsa da rezil olur.²

Resulullah'ın (s.a.a) şu sözünü de aktarmıştır:

Bir Müslümana tuzak kuran kimse, bizden değildir.³

İmam (a.s) insanlarla iyi geçinmeye, eziyetlere sabırla karşılık vermeye, kötülüğe kötülükle, zulme zulümlle, ilişkileri kesmeye ilişkileri kesme ile karşılık vermeye çağırır ve affedici olmaya davet ederek şöyle buyurmuştur:

Birini affettikten sonra pişman olmak, birini cezalandırdıktan sonra pişman olmaktan daha faziletli ve daha kolaydır.⁴

Bir yerde de şöyle buyurmuştur:

Üç şey vardır ki, yüce Allah onlar aracılığıyla sadece Müslümanın izzetini, şerefini artırır: Kişinin kendisine zulmedene hoşgörülü olması, kendisini mahrum bırakana vermesi, kendisiyle ilişkilerini kesenle ilişkilerini sürdürmesi.⁵

1- age. 2/365

2- age. 2/354

3- Vesailu'ş-Şia, 12/242

4- age. 12/170

5- Vesailu'ş-Şia, 12/173

İmam Bâkır (a.s), genelde insanların, özelde Müslümanların hoşnutluğunu, onlara yaklaşmak, onlarla iyi geçinmek ve güzel bir hayat sürmek şeklinde kazanmaya teşvik etmiştir. Kuşkusuz insanların hoşnutluğunu elde etmek, Allah'ın gazabına maruz kalma pahasına olmamalıdır. İmam (a.s) bu bağlamda Resulullah'tan (s.a.a) şöyle rivayet etmiştir:

Kim, Allah'ın gazabına neden olacak bir davranışla insanların hoşnutluğunu isterse, insanlar içinde onu öven yermiş olur. Kim, Allah'a itaat etmeyi insanların öfkesine yeğlerse, bütün düşmanların düşmanlığına, bütün kıskançların kıskançlığına ve bütün azgınlığın azgınlığına karşı Allah ona yeter. Allah onun yardımcısı ve destekçisi olur.¹

İmam Bâkır (a.s) Müslümanlarla ve diğer insanlarla ilişki kurmaya teşvik ederken, bir yandan da bazı insanlarla arkadaşlık etmekten de sakındırıyordu. Babası İmam Zeynel-abidin'in (a.s) kendisine yönelik şu vasiyetini rivayet etmiştir:

Ey oğlum! Şu beş insana iyi bak ve onlarla arkadaşlık etme, onlarla konuşma, onlarla yoldaşlık etme:

Yalancının arkadaşlığından sakın. Çünkü yalancı serap gibidir; uzağı yakın, yakını uzak gösterir.

Günahkâr fasıkla arkadaşlık etme. Çünkü o, seni bir lokma veya daha az bir değer karşılığında satar.

Cimri ile arkadaşlık etme. Çünkü o, malına muhtaç olduğun bir sırada seni yüzüstü bırakır.

Ahmak insanla arkadaşlık etme. Çünkü o, sana faydalı olayım derken zararlı olur.

Akrabasıyla ilişkileri kesen kimse ile arkadaşlık etme. Çünkü ben onun, Allah Azze ve Celle'nin kitabında üç yerde lanetlenmiş olduğunu gördüm...²

1- el-Kâfi, 2/372

2- age. 2/376

İmam Bâkır (a.s) husumeti nehyetmiş ve marufu emretmeye, münkeri yasaklamaya davet etmiştir ki mümin, toplumsal hayatın tam ortasında yer alsın; ameliyle, sırf Allah'a kulluk etmesiyle ve güzel hayat tarzıyla başkalarına örnek olsun.

İmam (a.s) bu hususta şöyle buyurmuştur:

Müslüman, Müslümanların dilinden ve elinden selâmette oldukları kimsedir. Mümin, Müslümanların malları ve canları hususunda güvendikleri kimseye denir. Bir Müslümana zulmetmek, onu yardımsız yüzüstü bırakmak veya itip kakmak, Müslümana haramdır.¹

İnsanlar arası ilişkilerin genel ufkunu korumak maksadıyla İmam (a.s) nezakete, inceliğe davet etmiş ve şöyle buyurmuştur:

Yönetim ehil olmayanların eline geçtiği zaman açlıkta onlarla kaynaşın, gizlide onlara muhalefet edin.²

Onuncusu: İmam Bâkır ve Salih Cemaatin Geleceği

Toplumların gidişatlarının başarılı bir şekilde amacına ulaşmasının temel unsurlarından biri, tekâmüle dönük hareketlerini denetleyen, kapsamlı değişimi programlayan, strateji ve taktiklerin uyumunu sağlayan, bunların pratikte uygulanmasını kontrol eden, ruhsal gücüyle ve manevî dinamizmiyle toplumların amaçlarına ve arzularına doğru yol almasını mümkün kılan bir önderliğin varlığıdır. Ehl-i Beyt sisteminde önderlik, rabbanîdir. Allah bildirmiş, Resulullah (s.a.a) da Emirü'l-Müminin'e (a.s) tebliğ etmiştir. Bu vasiyet, bir İmam'dan öbürüne aktarılarak vasilerin ve imamların sonuncusuna (üzerlerine selâm olsun) kadar ulaşmıştır.

1- el-Kâfi, 2/234

2- age. 2/220

İmam Bâkır (a.s) kendisinden sonraki imamın imamlığına büyük bir ehemmiyet atfetmiş ve ashabının dikkatini bu hususa çekmiştir. İmamlığın şartlarını, özelliklerini anlatmış ve pratikteki somut karşılığını algılamalarını sağlamıştır. Bazen açıkça ilan etmiş, bazen gizlemiştir. Bu tavrını imamlığının ilk dönemlerinden, şerefli hayatının son dönemine kadar sürdürmüştür. İmameyi işaret etmek ve İmama uymanın önemini anlatmak için her fırsatı değerlendirmiştir.

İmam Cafer Sadık'ın (a.s) imamlığını gizlice ilân etmişti. Bu da dar bir çerçeveye sınırlı kalmıştı. Sadece çok yakın ihlâslı ashabı bunu biliyordu. Amaç imamın güvenliğini sağlamaktı.

Muhammed b. Müslim rivayet eder:

Ebu Cafer Muhammed b. Ali Bâkır'ın (a.s) yanındaydım. O sırada oğlu Cafer (a.s) içeri girdi. Başında kâkülü, elinde oynadığı asası vardı. İmam oğlunu tuttu, sıkı bir şekilde bağrına bastı. Sonra şöyle buyurdu: *"Anam babam sana feda olsun. Oyun ve eğlenceyle vakit geçirme."* Ardından dedi ki:

*"Ey Muhammed! Benden sonra senin imamın budur. Ona uy, onun ilminden al. Allah'a yemin ederim ki o, Resulullah'ın (s.a.a) bizim için vâsfettiği Sadık'tır."*¹

Hemmam b. Nafi rivayet eder:

Ebu Cafer (a.s) bir gün ashabına dedi ki: *"Beni yitirdiğiniz zaman -oğlu Cafer'i (a.s) işaret ederek- buna uyun. O, benden sonraki imamdır."*²

İmam Bâkır'a (a.s) kendisinden sonraki imam sorulduğunda elini Ebu Abdullah Cafer b. Muhammed'in (a.s) omzuna vurdu.³

1- Kifayetu'l-Eser, s.253

2- age. s.254

3- İsbatu'l-Vasiyye, s.152

Fudayl b. Yesar rivayet eder:

Ebu Cafer'in (a.s) yanında bulunduğum bir sırada Ebu Abdullah (a.s) geldi. İmam (a.s): *"Bu, benden sonra insanların en hayırlısıdır."* buyurdu.¹

Abdulgaffar b. Kasım -uzun bir hadis kapsamında- rivayet eder:

İmam Bâkır'a (a.s) şöyle dedim: "Benim yaşım ilerledi, kemiklerim zayıfladı. Sizden sırdaş edineceğim kimseyi de göremiyorum. Çünkü kiminizin öldürüldüğünü, kiminizin dört bir yana dağıtıldığını ve kiminizin de gizlenmek zorunda bırakıldığınızı görüyorum. Bense uzun süreden beri sizden gelecek Kaim'in yolunu gözlüyorum; bugün, yarın ortaya çıkacak, diyorum."

İmam (a.s) buyurdu ki:

"Ey Abdulgaffar! Bizden gelecek olan Kaim (a.s) benim yedinci kuşaktan evladımdır. Şu an onun zuhur edeceği zaman değildir. Babam, babasından, o da atalarından rivayet etti ki: Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: Benden sonraki imamların sayısı on ikidir. Bu, İsrailoğulları'nın nakiplerinin sayısı kadardır. Bunların dokuz Hüseyin'in sulbünden gelecektir ve dokuzuncusu da Kaim'dir. Ahir zamanda ortaya çıkacak, zulüm ve zorbalıkla dolu olan dünyayı adaletle dolduracaktır."

Dedim ki: "Ey Resulullah'ın oğlu! Eğer bu olacaksa, o zaman senden sonra kime itaat edeyim?"

Buyurdu ki:

*"Cafer'e itaat et. O, evlatlarımın efendisi ve imamların babasıdır. Sözünde ve fiilinde sadıktır."*²

Ebu Sabah el-Kinanî rivayet eder:

1- age. s.155

2- Kifayetu'l-Eser, s.252

Ebu Cafer (a.s), Ebu Abdullah'ın (a.s) yürüdüğünü gördü. *"Bunu görüyor musun?"* dedi. *"Bu, yüce Allah'ın haklarında 'Biz ise, o yerde güçsüz düşürülenlere lütufta bulunmak, onları önderler yapmak ve onları vârisler kılmak istiyorduk.'*¹ buyurduğu kimselerdendir."²

Zürare rivayet eder:

Ebu Cafer (a.s) hiçbir hastalığı yokken ve tamamen sağlıklı iken Ebu Abdullah'ı (a.s) çağırdı ve ona şöyle dedi: *"Sana bir şeyi emretmek istiyorum."* O da, *"İsteddiğini emret."* dedi. Buyurdu ki: *"Bana bir sayfa ve mürekkep getir."* İsteddiği sayfa ve mürekkebi alıp getirdi. Ona açık bir vasiyet yazdı. Sonra Kureyş'ten bir topluluğu çağırmasını istedi. Gidip onları çağırdı. İmam, oğlunun imamlığına dair yazdığı vasiyete bu cemaati şahit tuttu.³

Bu ilan son derece doğaldı. Çünkü bu, açık bir vasiyetti ve toplum genelinde bilinen, alışılmış bir şeydi. Her insan, oğullarından birine, özellikle en büyük oğluna vasiyette bulunurdu. Nitekim İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle rivayet edilmiştir:

Ölüm vakti yaklaştığında, babam orada bulunana bana emanet etti ve dedi ki: "Bana şahitler çağır." Ben de dört kişiyi çağırdım. Bunlar arasında Abdullah b. Ömer'in azatlısı Nafi de vardı. Dedi ki:

"Yaz: Bu, Yakub'un, oğullarına yaptığı vasiyettir: **'Ey oğullarım! Allah sizin için dini seçti. O hâlde ancak Müslümanlar olarak ölün.'** Muhammed b. Ali, oğlu Cafer'e vasiyet etti ve kendisini cuma namazını kılarken giydiği hırkasıyla ve gömleğiyle kefenlemesini, sarığını başına sarmasını ve kabrini dört parmak yerden

1- Kasas, 5

2- el-Kâfi, 1/306

3- İsbatu'l-Vasiyye, s.155

yüksek yapmasını ve defnedildiği sırada kefeninin bağlarının çözülmesini emretti."

Sonra şahitlere dedi ki: "Gidebilirsiniz, Allah size merhamet etsin."

Dedim ki: "Babacığım! Bunda bir şey yok ki şahitlik etsinler." Buyurdu ki: "Yavrucuğum! Senin mağlup olmanı, ona herhangi bir vasiyette bulunulmadı; denilmesini istemedim. Bu vasiyetin senin için bir delil olmasını istedim."¹

İmam Bâkır (a.s) ashabının, tâbilerinin ve salih cemaatin bütün fertlerinin yüreklerine ümit aşılması ve Ümeyyeoğulları'nın saltanatının yok olmasının yakın olduğunu haber vermişti.² Gerçekten İmam'ın (a.s) şehit edilmesinden on iki sene sonra Emevî devleti yıkıldı, Abbasoğulları aracılığıyla Ümeyyeoğulları'nın hâkimiyetine son verildi.

İmam Bâkır'dan (a.s) sonra imamlık yetkisi İmam Cafer Sadık'a (a.s) geçti. Abdulhalim el-Cündî şöyle vafeder:

İmam Cafer Sadık büyük hadiselerin yaşandığı bir asrın kusursuz bir ürünüdür ki, bütün beşeriyet onun önünde eğilmekte, onun medeniyet tasavvuruna uymaktadır...³

Adı geçen yazar şu değerlendirmeyi de yapmaktadır:

O, ilmin yeniden inkişaf bulduğu bir çağda ulu bir ağaçtır ki, her yaprağında Ehl-i Beyt'in hususiyetlerinden biri neşvünema bulmaktadır. Bu asırda onun, babasının ve dedesinin şahsından oluşan üç kuşak, il-mî inkişafın gerçekleşmesine katkıda bulunmuşlardır.⁴

1- el-Fusulu'l-Muhimme, s.222 el-Kâfi, 1/307. (el-Kâfi'deki ifade "*Senin bir delilinin olmasını istedim.*" şeklindedir.)

2- Menakıbu Âl-i Ebî Talib, 4/203 es-Savaiku'l-Muhrika, s.307

3- el-İmam Cafer es-Sadık, s.4

4- age. s.63

İMAM MUHAMMED BÂKİR'A DÜZENLENEN SUIKAST VE ŞEHİT EDİLMESİ

İmam Ebu Cafer (a.s), tabîi eceliyle ölmedi. Allah'a ve ahiret gününe iman etmeyen Emevî bir canı onu zehirledi. Tarihçiler bu ağır suçu işleyen kişinin kimliği hakkında ihtilaf etmişlerdir.

Kimi tarihçilere göre, suikast girişiminde bulunup İmam'ı (a.s) zehirleyen kişi, Hişam b. Abdülmelik'tir.¹ Tercih edilen görüş de budur. Çünkü Hişam, Hz. Resulullah'ın (s.a.a) Ehl-i Beyt'ine karşı büyük bir kin güdüyordu. Büyük şehit Zeyd b. Ali'yi (a.s) aşağılayarak, ziyadesiyle eziyet ederek ve tahkire maruz bırakarak kendisine karşı isyan etmeye zorlayan oydu.

Şu bilinen bir gerçektir ki büyük İmam Ebu Cafer (a.s), bu bozguncu zalimin uykularını kaçırıyordu. Çünkü İmam'ın fazileti her tarafa yayılmış, ilmi ülkenin dört bir yanında intişar bulmuştu. Müslümanların dilinde onun sahip olduğu meziyetler vardı.

Bu yüzden İmam'a (a.s) suikast düzenleyerek ondan kurtulmak istedi.

Bazı tarihçiler: "İmam'ı zehirleyen kişi İbrahim b. Velid'dir." demişlerdir.² Seyyid b. Tavus ise, İbrahim b. Velid'in İmam'ın katline ortak olduğu görüşündedir.³ Bunun anlamı,

1- Biharul-Envar, 46/312

2- Ahbaru'd-Duvel, s.111

3- Biharul-Envar, 46/216

İbrahim'in tek başına İmam'a suikast düzenlemediği, başkalarıyla birlikte hareket ettiği.

Bazı tarihçiler de, zehirleyen kişinin adını vermeksizin, İmam'ın (a.s) zehirlenerek öldürüldüğünü söylemekle yetinmişlerdir.¹

İmam Bâkır'a Suikast Düzenlenmesinin Gerekçeleri

Emevîleri İmam Bâkır'a (a.s) suikast düzenlemeye iten etkenler şöyle sıralanabilir:

1- İmam Bâkır'ın (a.s) Yüksek Şahsiyeti

İmam Ebu Cafer el-Bâkır (a.s), İslâm dünyasının en yüksek şahsiyetiydi. Bütün Müslümanlar, ona büyük bir saygı gösteriyordu. Herkes onun erdemini kabul ediyordu. Bütün İslâm memleketlerinden âlimler ona gelirlerdi, ilminden istifade ederlerdi.

İmam (a.s) insanların duygularına hâkim olmuştu. Onların saygısını ve takdirini kazanmıştı. Çünkü o, Peygamber ailesinin dalgalanan bayrağıydı. İmam'ın (a.s) sahip olduğu bu sosyal statü, Emevîlerin nefretine sebep olmuş, içlerinde besledikleri derin kin onları, İmam'a (a.s) suikast düzenlemeye sevk etmişti.

2- Şam Olayları

Araştırmacılar ve tarihçiler, Şam olaylarının Emevîleri İmam Muhammed Bâkır'a (a.s) suikast düzenlemeye yöneltmiş olması ihtimalini göz ardı etmiyorlar. Bunun da birkaç nedeni vardır:

a) Hişam, İmam'ı ok atmaya davet etmişti. İmam'ın ok yarışında yenileceğini, böylece Şamlıların gözünde küçük

1- Nuru'l-Ebsar, s.131 el-Eimmetu'l-İsna Aşer, İbn Tolun, s.281

düŖeçeđini sanmıŖtı. Fakat İmam, ok atma yarışında Emevî-leri ve diğer katılımcıları yenmiŖti. İmam (a.s) müsabakayı üst üste kazanıp kesin bir üstünlük sağlayınca, dünyada eŖi görülmemiŖ bu ustalık karşısında azgın HiŖam kendini kaybetmiŖ, öfkesinden kudurmuŖtu. Onca geniŖliđiyle yeryüzü ona dar gelmiŖti. O anda İmam'a suikast düzenlemeyi kafasına koymuŖtu.

b) İmamlık meselesiyle ilgili olarak HiŖam'la tartıŖması ve İmam'ın, onu aciz bırakacak Ŗekilde üstünlük sağlaması. Bu da, onun içinde derin bir nefretin oluŖmasına sebep olmuŖtu.

c) Hıristiyan âlimleriyle tartıŖıp onları yenilgiye uğratması. Öyle ki Hıristiyan âlimler, onunla tartıŖma hususunda yetersiz kaldıklarını itiraf etmiŖlerdi. Hem de bu itirafı ve İmam'ın Muhammed (s.a.a) ümmeti içindeki ilmî üstünlüğünü büyük bir kalabalığın önünde dile getirmiŖlerdi. Bu olaylar ve ayrıntıları, bütün Ŗamlıların zihnini meŖgul etmeye baŖlamıŖtı.¹

Bu ilmî Ŗöhret bile, HiŖam'ın İmam'a kin beslemesi ve onun varlığından kurtulmayı kafaya koyması için yeterli bir nedendi.

İmam Sadık'ı Kendisinden Sonraki İmam Olarak Gösteren Sözleri

İmam Ebu Cafer (a.s) Ŗahadetinden kısa bir süre önce kendisinden sonraki imamı belirlemiŖti. İmam Muhammed Bâkır (a.s), dünyanın en büyük övünç kaynaklarından olan, İslâm'ın fikir ve ilim öncüsü İmam Cafer Sadık'ı (a.s) tayin etti. Böylece kendisinden sonra ümmetin mercii olarak onu belirledi ve Ŗüilerine de ona uymalarını, itaat etmelerini tavsiye etti.

1- Biharul-Envar, 46/309-311

İmam Ebu Cafer (a.s), sürekli olarak oğlu İmam Sadık'a işaret ediyor, her fırsatta onun imam olduğunu ifade ediyordu. Ebu Sabah el-Kinanî rivayet eder:

Ebu Cafer (a.s), Ebu Abdullah'ın (a.s) yürüdüğünü gördü. *"Bunu görüyor musun?"* dedi. *"Bu, yüce Allah'ın haklarında 'Biz ise, o yerde güçsüz düşürülenlere lütufta bulunmak, onları önderler yapmak ve onları vârisler kılmak istiyorduk.'¹ buyurduğu kimselerdendir."²*

Bütün bunlar, hatta bunların bir kısmı bile, en basit insanlık sıfatlarından yoksun, önderliğin en küçük yeteneklerinden mahrum cahil zümrenin, ona suikast düzenlemeleri için yeterliydi.

İmam'ın (a.s) Vasiyetleri

İmam Bâkır (a.s), oğlu İmam Cafer Sadık'a (a.s) çeşitli vasiyetlerde bulunmuştur. Bu vasiyetlerin birkaçını aşağıya alıyoruz:

1- İmam Cafer Sadık'a (a.s) şöyle buyurdu:

Ey Cafer! Ashabıma hayır ve hasenatta bulunmanı tavsiye ediyorum.

İmam Cafer Sadık (a.s) ona şu karşılığı verdi:

Sana feda olayım. Allah'a yemin ederim ki, onları öyle bir düzeye getireceğim ki, her biri bulunduğu şehirde kimseye muhtaç olmayacaktır.

2- İmam Bâkır (a.s), oğlu İmam Sadık'a (a.s) namaz kılarlarken üzerine giydiği gömleğiyle kendisini kefenlemesini vasiyet etmiştir ki, Allah katında ibadet ve itaatının şahidi olsun.³

1- Kasas, 5

2- el-Kâfi, 1/306

3- Sıfatu's-Safve, 2/63; Tarih-i İbn Verdi, 1/184; Tarih-i Ebi'l-Fida,

3- İmam Bâkır (a.s) malının bir kısmını, Mina'da on sene boyunca kendisi için yas tutmak üzere matemcilere vakfetmiştir.¹

Büyük bir ihtimalle bunun sebebi, Mina'nın Müslümanların en büyük toplantı yerlerinden biri olmasıdır. Matemcilerin orada bulunması, Müslümanları burada bulunmalarının sebebini sormaya itecek, bunlar da İmam'ın (a.s) Emevîler tarafından uğratıldığı eziyetleri ve suikastı anlatacaklardı. Böylece hiçbir hak zayi olmayacak, Emevîlerin propagandası güçleri hakikatleri gizleyemeyecekti.

* * *

Verilen zehir, İmam Ebu Cafer'in (a.s) vücudunda ilerlemiş ve bütün bedenini etkilemişti. Büyük bir hızla ölüme yaklaşıyordu.

Son saatlerinde bütün bilinci ve duygularıyla yüce Allah'a yöneldi. Kur'ân-ı Kerim okuyordu. İstiğfar ediyordu. Kaçınılmaz ecel onu alırken, dili Allah'ın zikriyle meşguldü. Yüce ruhu Yaratıcısına yükseldi; İslâm dünyasında düşünce ve ilim hayatını aydınlatan, zamanında eşi ve benzeri yaratılmamış olan o ruh.

Onun göçmesiyle birlikte İslâm toplumunu bilinç ve gelişme unsurlarıyla pekiştiren İslâmî risalet sayfalarının en göz kamaştırıcılarından biri dürülmüş oldu.

Oğlu İmam Sadık (a.s), onun mübarek naaşını teçhiz işlemleriyle ilgilendi. Yıkadı, kefenledi. Babasını yitirmiş olmaktan dolayı gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Babası ki, dünya seması o çağda ilim, fazilet, dinde derinlik bakımından onun gibisini gölgelemiş değildi.

Mübarek naaşı kalabalık bir cemaat tarafından derin bir saygı ve tazim ile Baki mezarlığına taşındı. Babası büyük İmam Zeynelabidin'in (a.s) kabrinin yanında bir mezar ka-

1- Biharul-Envar, 11/62

zıldı. Babasının amcası, cennet gençlerinin efendisi İmam Hasan'ın (a.s) kabri de yanı başındaydı. İmam Sadık (a.s), babasını son karargâhına indirdi, üzerini toprakla örttü. Onunla birlikte ilim, hilim, maruf ve insanlara iyilik etme erdemleri de gömülüyordu.

İmam Bâkır'ın (a.s) vefatı, o çağda Müslümanların başına gelen en büyük felâketti. Bir önderi, bir yol göstericiyi, ilmin yayılması, Müslümanlar arasında düşünsel bilinç ve kültürün berraklaşması için var gücünü harcayan bir lideri yitirmişlerdi.

Raviler arasında meşhur olan kanaat, vefat ettiği sırada yaşının 58 olduğu yönündedir.

Yine menşur görüşe göre, hicrî 114 senesinde vefat etmiştir.

Müslümanların İmam Cafer Sadık'a Taziyelerini Sunmaları

Müslümanlar, yüreklerini hüznün dağlamış olarak İmam Sadık'a (a.s) akın ettiler. Bu elem verici musibetten dolayı ona taziyelerini sunuyorlardı. Babasını yitirmiş olmanın yakıcı acısını, kederini paylaşıyorlardı. İmam'a (a.s) taziyelerini sunmak üzere gidenlerden biri de, Salim b. Ebu Hafsa'dır. Diyor ki:

Ebu Cafer Muhammed b. Ali el-Bâkır (a.s) vefat ettiği zaman, arkadaşlarıma dedim ki: "Beni bekleyin, Ebu Abdullah Cafer b. Muhammed'e gideyim, taziyelerimi sunayım." Derken içeri girdim ve taziye de buldum. Ona dedim ki:

"İnna lillahi ve inna ileyhi raciun. Allah'a yemin ederim ki, 'Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu' dediği zaman Resulullah (s.a.a) ile arasında kimlerin olduğu sorulmayan kimse gitti. Allah'a yemin ederim ki, onun gibisi bir daha asla gelmez."

Ben bunları söyledikten sonra İmam Ebu Abdullah (a.s) bir süre sustu. Sonra ashabına döndü ve şöyle dedi:

"Allah buyurdu ki: Bazı kullarım vardır ki bir hurmanın yarısını sadaka olarak verirler de ben o sadakanın sevabını, tıpkı birinizin tayınızı besleyip büyüttüğünüz gibi büyütüp çoğaltırım."

Salim hayretler içinde kalmış olarak dışarı çıktı. Sonra arkadaşlarına dönüp şöyle dedi:

Bundan daha garip bir şey görmedim!! Biz Ebu Cafer'in (a.s), arada bir rivayet zinciri olmaksızın "Resulullah dedi ki..." demesini yadırgıyorduk; oysa Ebu Abdullah bana, aracısız olarak: "Allah buyurdu ki... dedi."¹

1- el-Emali, Şeyh Tusî, s.125; Hayatu'l-İmam Muhammed el-Bâkır, Bâkır Şerif el-Kureşi, 2/386

İMAM MUHAMMED BÂKİR'İN İLMÎ MİRASI

Daha önce Resulullah'ın (s.a.a), torunu Muhammed b. Ali b. Hüseyin'in (a.s) ilmi yaracağını, onu bir kaynak gibi fıskırtacağını önceden haber verdiğini vurgulamıştık.

İmam'ın (a.s) çağdaşları, bu dikkat çekici gerçeği bizzat gözlemlemiş ve tarihçiler nesilden nesle aktarmışlardır.

Bu yüce İmam'ın (a.s) bize bıraktığı miras, bu tarihçilerin tanıklık ettikleri ve tarih boyunca nesilden nesle aktardıkları gerçeğe yönelik en güçlü delildir. Bu, aynı zamanda dedesi Resulullah'ın (s.a.a) nübüvvetinin de somut delillerinden biridir.

İmam Bâkır'ın (a.s) yaşadığı dönem, İslâm medeniyetinin temellerini güçlendirmesini ve Müslüman ümmetin yapısını İslâmî irfanla pekiştirmesini gerektiriyordu. Ki İslâm ümmeti, fetihler ve uygarlık açılımı neticesinde İslâm'ın bünyesine giren değişik toplumların kültürel etkilerine karşı koyabilsin, varlığını koruyabilsin.

Bu noktada şunu söyleyebiliriz: İmam Hüseyin'den (a.s) sonra Ehl-i Beyt İmamları'nın (a.s) en başta gelen misyonları, genelde İslâm ümmetini, özelde salih cemaati irfanî ve kültürel açıdan pekiştirmeleri şeklinde özetlenebilir.

İmamlar'ın (a.s), hicrî birinci asrın ikinci yarısından üçüncü asrın başlarına kadar İslâm ümmetine sundukları miraslarını incelediğimiz zaman, bu mirasın büyüklüğünü ve genel İslâmî grupların sahip oldukları diğer irfanî ve kültürel miraslar içinde eşsiz bir konumda oluşunu gözlemleyebi-

liriz. Bu mirasın ayırıcı özelliği; marifetin her alanını kapsaması, kaynağının sağlamlığı, muhtevasının berraklığı, Allah'ın Kitabı ve Resul'ünün (s.a.a) Sünnet'inde somutlaşan rabbanî irfan kaynaklarıyla bağlantısının netliğidir.

Bu büyük mirasın zenginliğinin, özet mahiyetinde de olsa bu kitapta anlatılması zorunludur. Bununla beraber bu kısacık kitabın İmam Bâkır'ın (a.s) mirasının çarpıcı örneklerinin tümünü içermesi de mümkün değildir.

İmam'ın (a.s) zengin mirasından İslâmî ilim ve irfanın değişik alanlarına ilişkin bazı örnekleri, İmam Bâkır'ı anlattığımız bu kitabın mütevazı kapasitesi oranında sunmak üzere seçtik. Burada şiarımız, imkân dâhilinde olan argümanları kullanmaktır. Allah niyetleri bilir ve doğruya ileten O'dur.

İmam Bâkır'ın (a.s) Tefsire Dair Mirası

Kuşkusuz, Kur'ân-ı Kerim İslâmî yasamanın ilk kaynağıdır. İslâm ümmetine ve ilâhî risalete özel kimliğini kazandıran ve ümmeti amaçlanan kemaline doğru götüren odur.

İmam Bâkır (a.s), diğer Ehl-i Beyt İmamları (Allah'ın selâmı onlara olsun) gibi, tilâvet, hıfz, tefsir ve art niyetlilerin tahrif amaçlı müdahalelerinden, batıl taraftarlarının çarpıtmalarından koruma alanlarında Kur'ân-ı Kerim'e büyük önem vermiştir. Kur'ân'ı tefsir ettiği toplantıları, irfanî çalışmalarının ve ilmî cihadının bereketli zeminini oluşturuyordu. Bu toplantılarda ümmete özel kimliğini açıklıyordu. Bundan dolayıdır ki İmam (a.s), vaktinin belli bir kısmını tefsire ayırmıştı. Bu vakitte tamamen tefsirle uğraşırdu. Tefsir âlimleri -görüşleri ve eğilimleri farklı olmakla birlikte- ondan çok şey öğrendiler.¹ Onun rahle-i tedrisinden geçenler, İslâm dün-yasının en parlak müfessirleri oldular.

1- Hayatu'l-İmam Muhammed el-Bâkır, Bâkır Şerif el-Kureşî, 1/174

İmam Bâkır (a.s) tefsirde risaletin hedefleri ve usulleriyle uyumlu özel ilmî bir metot izliyordu. Bu bağlamda rey, istihsan, tevil ve zan ehlini teşhir ediyor, eleştiriyordu. Buna, müfessir Katade'ye yönelttiği itirazı örnek gösterebiliriz. İmam (a.s) ona: "*Duyduğuma göre Kur'ân'ı tefsir ediyormuşsun?*" dedi.

"Evet." dedi.

İmam (a.s) bu tavrını beğenmediğini şöyle ifade etti:

Ey Katade! Eğer Kur'ân'ı kendi düşüncelerine dayanarak tefsir ediyorsan, helâk olduğun gibi başkalarını da helâk ediyorsun. Eğer başka adamların görüşlerine dayanarak tefsir ediyorsan, yine hem kendini, hem de başkalarını helâk ediyorsun. Ey Katade! Yazıklar olsun sana! Kur'ân'ı ancak ona muhatap olanlar bilir.¹

İmam Bâkır (a.s), aziz Kitab'ın bilgisini sırf Ehl-i Beyt İmamları'na (Allah'ın selâmı onların üzerine olsun) tahsis etmiştir. Çünkü muhkem ve müteşabihi, nasih ve mensuhu bilip birbirinden ayırabilenler onlardır. Başkaları, buna ilişkin bilgiye sahip değildirler.

Ehl-i Beyt İmamları'ndan bu hu-susta şöyle rivayet edilmiştir:

İnsanların akıllarına Kur'ân'ı tefsir etmekten daha uzak bir şey yoktur. Çünkü bazen bir ayetin baş tarafı bir konuyla, son kısmı ise başka bir konuyla ilgili olabiliyor. Bununla birlikte o, değişik anlamlara gelebilen bütünsel bir kelâmdır.²

Ancak Kur'ân'ın zahirini esas alıp açıklamak, yasaklanan "Kur'ân'ı reyle tefsir etme"nin kapsamına girmez.

İmam Bâkır (a.s), Kur'ân tefsiriyle ilgili bir eser telif etmiştir. Muhammed b. İshak en-Nedim, "el-Fihrist" adlı ese-

1- el-Beyan Fi Tefsiri'l-Kur'ân, s.267

2- Feraidu'l-Usul, s.28

rinde, Kur'ân tefsiriyle ilgili eserleri takdim ederken, ondan şöyle söz eder:

Bâkır Muhammed b. Ali b. Hüseyin'in kitabı. Carudiye grubunun başı Ebu Carud Ziyad b. Münzir ondan rivayet etmiştir.

Seyyid Hasan es-Sadr şöyle der:

Ebu Carud'un daha doğru yol üzere olduğu günlerde, aralarında Ebu Basîr Yahya b. Kasım el-Esedî'nin de bulunduğu güvenilir Şîî bir topluluk, bu kitabın içeriğini ondan rivayet etmişlerdir. Ayrıca Ali b. İbrahim b. Haşim el-Kummî, tefsirinde bu kitabın içeriğini Ebu Basîr'den rivayet etmiştir.¹

İmam Bâkır'ın (a.s) Tefsirinden Örnekler

1- İmam Bâkır (a.s): **"Şüphesiz ben; tövbe eden, inanan ve yararlı iş yapan, sonra doğru yola giren kimseyi bağışlarım."**² ayetinde geçen "doğru yolda giden" (hidayet) ifadesini Ehl-i Beyt İmamları'nın velâyeti şeklinde tefsir etmiş ve şöyle buyurmuştur:

Allah'a yemin ederim, eğer bir adam bütün ömrünü, Kâbe'nin rüknü ile İbrahim makamı arasında Allah'a ibadet etmekle geçirir, ama bizim (Ehl-i Beyt'in) velâyetimizi kabul etmezse, Allah onu yüzükoyun cehenneme atar.³

2- **"Ey Resul! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Doğrusu Allah, kâfirler topluluğuna rehberlik etmez."**⁴ ayetini şöyle tefsir etmiştir:

1- Te'sisu's-Şia Li-Ulumi'l-İslâm, s.327; el-Fihrist, Şeyh Tusî, s.98. Seyyid Şakir el-Garbavî bu tefsiri tahkik etmiş, ancak neşretmemiştir.

2- Tâhâ, 82

3- Mecmau'l-Beyan, 7/23

4- Mâide, 67

Yüce Allah, Resul'üne Ali'yi halife olarak tayin etmesini vahyetti. Resulullah (s.a.a) bunun, ashabından bazılarına ağır gelmesinden korkuyordu. Bunun üzerine yüce Allah, emrini yerine getirme hususunda onu cesaretlendirmek maksadıyla bu ayeti indirdi.¹

3- "**O gecede melekler ve Ruh (Cebrail) inerler.**"² ayetini tefsir ederken şöyle buyurmuştur:

O gece, melekler ve kâtipler dünya semasına inerler ve o sene içinde kula isabet edecek şeyleri yazarlar. Emir, O'nun yanında ve O'nun meşiyetine bağlıdır. Dilediğini öne alır, dilediğini de erteler, dilediğini sabit kılar. Ana kitap O'nun yanındadır.³

4- "**Artık onlar ve azgınlar oraya (cehenneme) tepetaklak atılırlar.**"⁴ ayetini şu şekilde açıklamıştır:

Bu ayet, dilleriyle adaletten söz eden, sonra bu dediklerinden farklı bir tutum içinde olan bir topluluk hakkında nazil olmuştur.⁵

5- "**Eğer bilmiyorsanız, Zikir ehlinde sorunuz.**"⁶ ayetiyle ilgili olarak Muhammed b. Müslim şöyle rivayet eder:

İmam Ebu Cafer'e (a.s) dedim ki: "Yanımızda bazı kimseler vardır ki, bu ayette kastedilenlerin Yahudiler ve Hıristiyanlar olduklarını iddia ediyorlar."

Buyurdu ki: "*Bu durumda onlar, sizi kendi dinlerine davet ederler!*"

Sonra, eliyle göğsüne işaret ederek: "*Zikir ehli bizim, sorulacak kimseler biziz.*" buyurdu.⁷

1- Mecmau'l-Beyan, 4/223

2- Kadir, 4

3- Deaimu'l-İslâm, 1/334

4- Şuarâ, 94

5- el-Kâfi, 1/47

6- Enbiyâ, 7

7- el-Kâfi, 1/211

6- **"Her insan topluluğunu önderleri ile birlikte çağıracağız o gün..."**¹ ayetiyle ilgili olarak Cabir b. Yezid el-Cu'fî, Ebu Cafer'in (a.s) şöyle buyurduğunu rivayet eder:

Bu ayet nazil olduğunda, Müslümanlar: "Ya Resulallah! Bütün insanların imamı sen değil misin?" dediler. Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu:

"Ben, Allah tarafından bütün insanlara gönderilmiş resulüm. Ancak benden sonra benim Ehl-i Beyt'imden insanlara önderlik edecek imamlar olacaktır. Bunlar, insanlar içinde imam olarak ortaya çıkacaklar ve yalanlanacaklardır. Küfür ve sapıklık önderleri ile onların taraftarları onlara zulmedeceklerdir. Kim benim Ehl-i Beyt'imden olan bu imamları veli edinir, onlara tâbi olur ve onları tasdik ederse, o bendendir, benimle beraberdir ve bana kavuşacaktır. Haberinizi olsun! Kim onlara zulmeder, onları yalanlarsa, kesinlikle benden değildir, benimle beraber değildir ve ben de ondan be-riyim."²

7- İmam Ebu Cafer el-Bâkır'a (a.s): **"Sonra Kitab'ı, kullarımız arasından seçtiklerimize verdik. Onlardan (kullardan) kimi kendisine zulmeder, kimi ortadadır, kimi de Allah'ın izniyle hayırlarda öne geçmiştir."**³ ayetinin anlamı soruldu. Buyurdu ki:

Hayırlarda öne geçen, imamdır. Ortada olan, imamı tanıyan kimsedir. Kendisine zulmeden de, imamı tanımayan kimsedir.⁴

8- **"İşte bunda ferasetliler için işaretler vardır."**⁵ ayetinde geçen "ferasetliler" ifadesini şöyle açıklamıştır:

1- İsrâ, 71

2- el-Kâfi, 1/215

3- Fâtr, 32

4- el-Kâfi, 1/214

5- Hicr, 75

Emirü'l-Müminin Ali (a.s) buyurdu ki: "Resulullah (s.a.a) ferasetli idi. Ondan sonra ise ben ve benim soyundan gelen imamlar, (ayette sözü edilen) ferasetlidiriz."¹

9- **"Şayet doğru yolda gitseler, onlara bol su veririz."**² ayetiyle ilgili olarak şöyle buyurmuştur:

Eğer Emirü'l-Müminin Ali b. Ebu Talib'in ve onun soyundan gelen vasilerin velâyetine bağlı olarak doğru yolda gitseler; onlara itaat etmeyi, emir ve yasaklarına uymayı kabul etseler, onlara bol su veririz. Yani kalplerine imanı yerleştiririz. Aayette sözü edilen yol, Ali'nin ve ondan sonraki vasilerin velâyetine iman etmektir.³

10- **"De ki: Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah ve yanında Kitab'ın bilgisi olan yeter."**⁴ ayeti ile ilgili olarak Büreyd b. Muaviye, İmam Ebu Cafer'e (a.s) sordu:

"Yanında Kitab'ın bilgisi olan" ifadesiyle kastedilenler kimlerdir?

Buyurdu ki:

Biz kastediliyoruz. Ali bizim ilkimiz, en faziletlimiz ve Resulullah'tan sonra bizim en hayırlımızdır.⁵

İmam Bâkır'ın (a.s) Hadis Mirası

Hz. Peygamber'in (s.a.a) hadisleri, Kur'ân-ı Kerim'den sonra İslâmî teşriin (yasamanın) ikinci kaynağı kabul edilir. Genel olarak İslâm ümmetinin kültürel yapısının, özelde de

1- el-Kâfi, 1/219

2- Cin, 16

3- el-Kâfi, 1/220

4- Ra'd, 13

5- el-Kâfi, 1/229; Mecmau'l-Beyan, 6/301. Ebu Cafer'den, bu ayetin Ehl-i Beyt (a.s) hakkında nazil olduğu rivayet edilmiştir.

insan hayatının fikhî ve ilmî yapılanmasının oluşmasında büyük bir öneme ve etkin bir role sahiptir.

Halifelerin hadisin tedvinini, yazılmasını, zaman zaman sözlü olarak aktarılmasını yasakladıkları dönemlerde, Peygamberimizin (s.a.a) hadislerinin maruz kaldıkları çarpıtma, uydurma, karıştırma ve ortadan kaldırma gibi girişimler karşısında Ehl-i Beyt İmamları (onlara selâm olsun) bütün ilgilerini Resulullah'ın (s.a.a) Sünnet'ini neşretme ve tebliğ etme üzerinde yoğunlaştırmışlardır.

İmam Bâkır (a.s), Resulullah'ın (s.a.a) hadisine özel bir itina gösterirdi. Öyle ki Cabir b. Yezid el-Cu'fî, ondan yetmiş bin hadis rivayet etmiştir.¹ Yine Eban b. Tağlib gibi talebeleleri, ashabı ve başkaları da ondan bu büyük mirasın büyük bir kısmını rivayet etmişlerdir.

İmam (a.s), hadisin nakli ve neşri ile yetinmemiş, hadisi anlamaya ve hadisin içeriği üzerinde yoğunlaşmaya da büyük önem vermiştir. Öyle ki, ravinin fazilet ve üstünlük kıstası olarak, hadisi anlamasını, hadisin anlam ve sırlarını kavramadaki dirayetini göstermiştir.

Yezid er-Rezzaz babasından, o Ebu Abdullah Cafer es-Sadık'tan (a.s), o da babası Muhammed Bâkır'dan (a.s) şöyle rivayet etmiştir:

Şîilerin mertebelerini, rivayetlerinin ve marifetlerinin oranına göre belirle. Çünkü marifet rivayete ilişkin dirayettir. Rivayete ilişkin dirayetle, mümin imanın en üst derecelerine yükselir.²

Önceki bölümlerde, İmam Bâkır'ın (a.s), dedesi Resulullah'tan (s.a.a) aktardığı hadislerden örnekler sunduk. O bölümlere başvurulabilir.³

1- el-Kâfî, 1/140. bk. Sahih-i Müslim mukaddimesi

2- Hayatu'l-İmam Muhammed el-Bâkır (a.s), Üstat Bâkır Şerif el-Kureşî, s.140-141, Nasihu't-Tevarih, 2/219'dan naklen.

3- el-Hisal, s.4

İmam Bâkır'ın Geride Bıraktığı Kelâmî Miras

İmam Ebu Cafer (a.s), düzenlediği ilmî toplantıların birçoğunda kelâmî mevzulara girmiş, kendisine bu bağlamda yöneltilen en girift ve en ince sorulara açıklayıcı cevaplar vermiştir.

Şunu unutmamalı ki, İmam'ın (a.s) yaşadığı dönem, İslâmî çağların en hassas dönemlerinden biriydi. O dönemde, İslâmî fetihler en uzak bölgelere ulaşmış, birçok halkı bünyesine katmıştı. Bu da yenilen halkların içinde İslâm akidesine karşı bir kin ve nefret dalgasının oluşmasına yol açmıştı. Bu halklar, İslâm akidesine karşı yoğun bir propaganda başlatmış, Müslümanlar arasında kuşku tohumlarını ekmişlerdi. Emevî sultanları da İslâm karşıtı inanç sistemlerini cesaretlendirici bir tutum içindeydiler. Çünkü herhangi bir Emevî sultanının bu İslâm karşıtı akımlara karşı çıktığı, bunların Müslümanlar arasında yayılmasına engel olmak amacıyla bir adım attığı görülmemiştir.

O çağda, İmam Ebu Cafer (a.s) hariç, Müslümanları bu musibetten kurtarmak için harekete geçen tek kişi yoktu. İmam (a.s), bu akımların maskesini düşürmek, onların savlarına kesin delillerle cevap vermek için harekete geçmiş ve musibet dalgasını etkisizleştirmiştir.

İmam'ın (a.s) ele aldığı kelâmî mevzulardan bazı örnekleri aşağıda sunuyoruz:

1- Akılların Allah'ın Hakikatini İdrak Etmekten Aciz Oluşu

İmam'a (a.s): "Gözler O'nu göremez; hâlbuki O, gözleri görür."¹ ayeti soruldu. İmam (a.s) şu cevabı verdi:

Kalplerin görmesi, gözlerin görmesinden daha duyarlı ve kapsamlıdır. Sen zihinsel tasavvurunla Sind'i,

1- En'âm, 103

Hindistan'ı ve gidemediğin daha birçok memleketi algalayıp tasavvur edebilirsin; ama onları gözlerinle göremezsin. Buna rağmen kalplerin tasavvur kapasitele-ri Allah'ı kavrayamazlar, nerede kaldı gözler?!¹

Abdurrahman b. Ebu Necran, İmam'a (a.s) Allah hakkında bir soru sordu ve "Ben zihnimde bir şey vehmediyorum." dedi. İmam (a.s) ona dedi ki:

Evet, O akledilemez ve sınırsızdır. Vehmin neyi tasavvur etiyse, O bundan farklıdır. Hiçbir şey O'na benzemez. Vehimler O'nu idrak edemez. Vehimler nasıl idrak etsin ki O, akledilenden de farklıdır, vehimlerin tasavvur ettiğiinden de ayrıdır. Ancak aklen algılanamayan ve sınır çizilemeyen bir şey olarak tasavvur edebilirsin.²

2- Vacibu'l-Vücut'un Ezeliyeti

Bir adam İmam'a (a.s) şöyle bir soru sordu: "Bana Rabbinden haber ver; ne zaman var oldu?" İmam (a.s) ona şu cevabı verdi:

Yazıklar olsun sana! Ancak bir zaman var olmayan şey hakkında "Ne zaman var oldu?" denir. Benim yüce Rabbim, ezelden beri vardır, diridir ve O'nun için nasıllık söz konusu değildir. Varlığının başlangıcı ve keyfiyeti yoktur. O'nun için "Nerede" denemez. Bir şeyin içinde değildir. Bir şeyin üzerinde de değildir. Kendi mekânı olarak bir mekân da meydana getirmemiştir.

Varlıkları yarattıktan sonra güçlenmiş değildir. Hiçbir şey yaratmadan önce güçsüz değildi. Bir şey meydana getirmemişken yalnızlık korkusu hissetmiyordu. Zihinde tasavvur edilen hiçbir şeye benzemez. Varlık-

1- Bu hadis, İmam Cevad'a (a.s) da dayandırılmıştır.

2- el-Kâfi, 1/82

ları yaratmadan önce egemenlikten uzakta değildi. Varlıkların ortadan kalkmasından sonra da egemenlikten uzaklaşmaz. Hayat olmaksızın hep diridir. Bir şey meydana getirmeden önce güçlü hükümdardı. Evreni var ettikten sonra da karşı durulmaz güç sahibi hükümdardır.

Var oluşu için "nasıllık" söz konusu değildir. O'nun için "Nerede" ve "Sınır" söz konusu değildir. Ken-disine benzeyen bir şeyle tanınmaz. Uzun süre kalma-ktan dolayı yaşlanmaz. Hiçbir şeyden korkmaz. Aksi-ne bütün varlıklar, O'nun korkusundan titrerler.

Sonradan olma bir hayatı, vafedilir bir oluşu, sınırlandırılabilir bir nasıllığı, üzerinde durulabilir bir yeri, bir şeye komşu olabilir bir mekânı olmaksızın diridir. O, tanınan/bilinen diridir; güç ve egemenliğinin zevali olmayan hükümdardır. Dilediğini, dilediği zaman dileyişiyle yaratmıştır. Sınırlandırılmaz, parçalara bölünmez, yok olmaz. Keyfiyetsiz ilkti, mekânsız son olacaktır.

"O'nun yüzü hariç, her şey helak olacaktır."¹

"Yaratma ve emir yetkisi onundur. Âlemlerin Rabbi olan Allah münezzektir."²

Yazıklar olsun sana, ey soru soran adam! Benim Rabbimi, zihinler kapsayamazlar. Şüpheler O'nu, rububiyet makamından indiremezler. O, şaşırılmaz. Hiçbir şey O'nu aşmaz. Olaylar O'nu bulunduğu makamdan indiremez. O, hiçbir şeyden sorumlu tutulamaz, hiçbir şey için pişmanlık duymaz.

"O'nu ne uykuluma, ne de uyku tutar."³

1- Kasas, 88

2- A'râf, 54

3- Bakara, 255

"Göklerde, yerde, ikisinin arasında ve yerin altında bulunan her şey O'nundur."¹

3- İmam'a (a.s) İtaat Etmenin Zorunluluğu

İmam'a itaat etmek, Kur'ân-ı Kerim'in: **"Allah'a itaat edin, Resul'e itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine..."**² ayetiyle açıkça duyurduğu dinî bir zorunluluktur. Bununla ilgili rivayetler de, mütevatir sağlamlığına haizdir. Zürare, İmam Ebu Cafer'den (a.s) rivayet etmiştir:

İşin zirvesi, tepesi, anahtarı, her şeyin kapısı ve Rahman olan Allah'ın rızasının anahtarı İmam'ı tanıdıktan sonra ona itaat etmektir... Yüce Allah şöyle buyurmuştur: **"Kim Resul'e itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur. Kim de yüz çevirirse, şunu bilsin ki, biz seni onların üzerine bekçi olarak göndermedik."**³

İmam Bâkır'ın (a.s) Tarihî Mirası

İmam Ebu Cafer Bâkır (a.s), birçok kere peygamberlerin hükümlerinden, onların sünnetlerinden söz etmiş, özellikle Peygamberimizin (s.a.a) mübarek siretini, nebevî asrın tarihini anlatmıştır. Bu konulara ilgi duyan araştırmacılar, ondan çok şey aktarmışlardır. Bu tarihsel materyalin bir kısmını aşağıya alıyoruz:

1- Allah'ın Âdem'e (a.s) İndirdiği Vahiy

İmam Bâkır (a.s), ashabına yüce Allah'ın Âdem'e (a.s) vahyettiği hikmetten ve yüksek ahlâktan örnekler de aktarmış ve şöyle buyurmuştur:

1- el-Kâfi, 1/88-89; (Tâhâ, 6)

2- Nisâ, 59

3- el-Kâfi, 185

Yüce Allah, Âdem'e vahyetti ki: "Ben bütün hayrı senin için dört cümlede toplayacağım. Bu cümlelerden biri benimle, biri seninle, biri benimle senin aramızdaki münasebetle, biri seninle insanlar arasındaki münasebetle ilgilidir. Benimle ilgili olanı, bana kulluk etmen ve hiçbir şeyi bana ortak koşmamandır. Seninle ilgili olanı, seni en çok muhtaç olduğun bir zamanda işlediğin amelinle mükâfatlandırmamdır. Benimle senin aramızdaki münasebetle ilgili olanı, senin dua etmen, benim de duana icabet etmemdir. Seninle insanlar arasındaki münasebetle ilgili olanına gelince, kendin için istediğin, razı olduğun şeyi insanlar için de istemen, razı olmandır.¹

2- Süleyman'ın Hikmeti

İmam Bâkır (a.s), ashabına Davud oğlu Süleyman Peygamber'e (a.s) ait parlak bir hikmetten söz etmiş ve şöyle buyurmuştur:

Davud oğlu Süleyman şöyle dedi: "Bize, hem insanlara verilenler, hem de verilmeyenler verildi. Bize, hem insanlara öğretilenler, hem de öğretilmeyenler verildi. Bununla beraber gizli ve açıkta Allah'tan korkmaktan, zenginlik ve fakirlikte orta çizgiyi izlemekten, memnuniyet ve öfke hâlinde hak sözü söylemekten ve her hâlde Allah'a yalvarıp yakarmaktan daha üstün bir şey görmedik."²

3- Tevrat'tan Bir Hikmet

İmam Bâkır (a.s), ashabına Tevrat'ta yazılı olan bir hikmeti aktarmış ve şöyle buyurmuştur:

1- el-Emali, Şeyh Saduk, s.544

2- el-Hisal, s.219

Tevrat'a şöyle yazar: "Ey Musa! Ben seni yarattım, seçtim, güç sahibi kıldım. Bana itaat etmeni emrettim, bana isyan etmeni yasakladım. Eğer bana itaat edersen, bana itaat etmen hususunda sana yardımcı olacağım. Eğer bana isyan edersen, bana isyan etmen için sana yardım etmeyeceğim. Ey Musa! Bana itaat etmen hususunda senin üzerinde nimetim vardır. Bana isyan etmen hususunda senin aleyhine olmak üzere hüccetim vardır."¹

4- Nuh'un Çok Şükreden Kul Olarak İsimlendirilmesi

Muhammed b. Müslim, İmam Ebu Cafer'den (a.s) şöyle rivayet eder:

Nuh'a "Çok Şükreden Kul" adının verilmesinin nedeni, akşam ve sabah vakitlerinde şöyle demesiydi:

"Allah'ım! Seni şahit tutuyorum ki, akşam ve sabah vaktine girdiğimde, din ve dünya ile ilgili olarak bana isabet eden her nimet ve afiyet sendendir. Sen birsin, ortağın yoktur. Bunlardan dolayı, sen razı oluncaya kadar hamt ve şükür sanadır."²

5- Nuh'un Kavmine Ettiği Beddua

Sudeyr, İmam Ebu Cafer'e (a.s) Nuh Peygamber'in (a.s), kavmine ettiği bedduayı sordu ve dedi ki:

"Nuh kavmine beddua edip: '**Rabbim! Yeryüzünde kâfirlerden hiç kimseyi bırakma! Çünkü sen onları bırakırsan, kullarını saptırırlar; yalnız ahlâksız, nankör (insanlar) doğururlar (yetiştirirler).**'³ derken onların durumlarını biliyor muydu?"

İmam (a.s) şöyle buyurdu:

1- Emali, Şeyh Saduk, s.29

2- İlelu'ş-Şerayi, s.29

3- Nûh, 26-27

*"Allah ona şöyle vahyetmişti: 'Senin kavminden, şimdiye kadar inananlardan başka kimse sana inanmayacaktır.' Bunun üzerine Nuh, onlar için bu bedduada bulundu."*¹

6- İlk Arapça Konuşan Kişi İsmail'dir

İmam Ebu Cafer (a.s), ashabına ilk defa Arapça konuşan kişinin Allah'ın Peygamberi İsmail (a.s) olduğunu şu ifadelerle aktarmıştır:

İlk defa fasih Arapça konuşan kişi İsmail'dir. O sırada on yaşındaydı.²

7- Hz. Peygamber'in Okuma Yazma Bilmediği İddiasını Çürütmesi

Ali b. Esbat rivayet eder:

Ebu Cafer'e (a.s) dedim ki: "İnsanlar, Resulullah'ın (s.a.a), yazı yazmayı ve okumayı bilmediğini iddia ediyorlar?"

İmam (a.s), bu iddiadan hoşnut olmadı ve şöyle buyurdu:

"Bu nasıl olabilir ki?! Oysa yüce Allah: 'Ümmîlere içlerinden, kendilerine ayetlerini okuyan, onları temizleyen, onlara Kitab'ı ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderen O'dur. Kuşkusuz onlar önceden apaçık bir sapıklık içindeydiler.'³ buyurmuştur? Okuma yazmayı bilmeseydi, onlara kitap ve hikmeti nasıl öğretebilirdi?"

Ali b. Esbat bunun üzerine şu soruyu yöneltti: "O hâlde niçin Resulullah'a (s.a.a) ümmî denilmiştir? "

İmam (a.s) şu karşılığı verdi:

1- İlelu'ş-Şerayi, s.31

2- el-Beyan ve't-Tebyin, 3/29

3- Cum'a, 2

Çünkü Mekke'ye nispet edilmiştir. Yüce Allah Kur'-ân'da "Şehirlerin anasını (ümmü'l-kura/Mekke) ve çevresini uyarman için." buyurmuştur. Ayette sözü edilen "şehirlerin anası" Mekke'dir. Bu yüzden Resululla-h'a "Mekkeli" anlamında "ümmî" denilmiştir.¹

İmam Bâkır'ın, Resulullah'ın Mübarek Siretini Örnek Olarak Sunması

1- Resulullah'ın Safvan'dan Silah Ödünç Alması

Taberî, rivayet zincirini zikrederek İmam Ebu Cafer Bâkır'dan (a.s) şöyle rivayet eder:

Resulullah (s.a.a) Havazin kabilesiyle karşılaşmak üzere onların bölgesine hareket etmeye karar verince, ona, Safvan b. Ümeyye'nin yanında bir miktar zırh ve silah bulunduğu söylendi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.a) Safvan'ı çağırdı ve dedi ki: "Ey Ebu Ümeyye! (O zamanlar henüz müşrikli.) Şu silahlarımı bize ödünç ver, yarın düşmanlarımızın karşısına çıkalım." Safvan dedi ki: "Ey Muhammed! Silahlarımı gasp mı ediyorsun?" "Hayır." dedi, "Zimmetli olarak borç alıyorum. Bu silahları sana eksiksiz iade etmeyi garanti ediyoruz." Bunun üzerine Safvan: "O zaman almanızın bir sakıncası yoktur." dedi ve gerekli silahlarla birlikte yüz tane zırhı Resulullah'a (s.a.a) verdi. Bazılarının anlattığına göre, Resulullah silahların taşınmasında kendisine yardım etmesini istemiş, o da bunu yapmıştır.

İmam Ebu Cafer (a.s) buyurdu ki:

Peygamber'in (s.a.a) Sünneti, ödünç alınan şeyin garanti edilmesini gerektirdiğini göstermektedir.²

1- İlelu'ş-Şerayi, s.125

2- Tarih-i Taberî, 3/73

İmam (a.s) bu hadiseye dikkat çekmiş ve bundan şöyle bir fikhî kaide çıkarmıştır: "Ödünç alınan şey ödünç alanın garantisidir." Dolayısıyla bir şeyi ödünç alan kimse, onu sahibine geri verinceye kadar ondan sorumludur.

2- Halid b. Velid'in Benî Cüzeyme Seferi

İbn Hişam, kendi rivayet zinciriyle İmam Ebu Cafer'den (a.s) şöyle rivayet eder:

Resulullah (s.a.a), Mekke fethi sırasında, Benî Cüzeyme kabilesini İslâm'a davet etmek üzere Halid b. Velid'i gönderdi. Onu savaşması için göndermemiştir. Ancak Halid kabileye saldırdı. Onlar da korktukları için, silahlarını alıp ona karşı koydular. Halid bunu görünce: "Silahlarınızı bırakın. Çünkü insanlar Müslüman oldular." dedi. Onlar da onun sözüne güvenilecek silahlarını bıraktılar. Ama Halid onlara hainlik etti. Ellerin arkadan bağlanmasını emretti. Sonra onları kılıçtan geçirdi. Böylece birçok insanı öldürdü. Kabilenin başına gelenler Resulullah'a (s.a.a) haber verince çok üzüldü. Ellerini açarak şöyle dua etti: "*Allah'ım! Halid'in yaptığımdan beri olduğumu sana bildiriyorum.*" Peygamber (s.a.a), Ali'yi (a.s) çağırdı ve şöyle dedi: "*Şu kavmin yanına git. Durumlarını araştır ve cahiliye geleneğini ayaklarının altına al.*"

Ali (a.s) yola çıktı, kabilenin bölgesine vardı. Yanında bir miktar mal vardı. Öldürülenlerinin kan bedellerini verdi, zayi olan mallarını tazmin etti. Hatta zayi olan köpek yalağına kadar tüm kayıplarını tazmin etti. Bedeli ödenmemiş kan veya mal kalmadı. Elinde bir miktar mal kaldı. Ali onlara dedi ki: "Bedeli ödenmemiş kan veya malınız kaldı mı?" "Hayır." dediler. Bunun üzerine dedi ki: "Bu artan malı da size veriyorum. Resulullah'ın bilip de sizin bilmediğiniz bir hususa ilişkin ihtiyat olarak onu da size bı-

rakıyorum." Böylece bütün malı onlara verdi ve olayı Re-sulullah'a anlattı. Resulullah: "*Doğru ve güzel yaptın.*" dedi. Sonra kibleye dönerek ellerini açtı. Ellerini o ka-dar yukarı kaldırmıştı ki koltuk altları görünüyordu. Şöyle diyordu: "*Allah'ım! Halid b. Velid'in yaptığından beri olduğumu sana bildiriyorum.*" Resulullah, bu sözü üç kere tekrarladı.¹

Yukarıda İmam Bâkır'ın, Resulullah'ın (s.a.a) mübarek hayatından aktardığı bazı örnekleri sunduk. Biz bu sunumu kısa ve öz tutmayı tercih ettiğimiz için başka örnekler sunma gereğini duymadık.

İmam Bâkır'ın, İmam Ali'nin Hayat Tarzını Örnek Olarak Sunması

İmam Muhammed Bâkır (a.s) birçok hadisinde, dedesi İmam Emirü'l-Müminin'in, Resulullah'tan (s.a.a) sonraki hak ve adaletin tek önderi Ali'nin (a.s) hayatından söz etmiştir. Bu anlatımlara ilişkin bazı örnekleri aşağıya alıyoruz:

Zürare b. A'yen babasından şöyle rivayet eder: İmam Ebu Cafer (a.s) şöyle buyurdu:

Ali (a.s) sabah namazını kılınca güneş doğuncaya kadar zikir ve duayla meşgul olurdu. Güneş doğunca fakirler, düşkünler ve diğer insanlar, etrafında toplanırlardı. Onlara fıkıh ve Kur'ân öğretirdi. Ardından, belli bir saatte kalkıp oradan ayrılırdı. Bir gün dışarı çıktığında, oradan geçen bir adam ona kötü bir söz söyledi. -Ebu Cafer bu adamın adını zikretmedi.- İmam derhal geri döndü, minbere çıktı ve halkın mes-citte toplanmasını emretti. İnsanlar mescide toplanınca, Allah'a hamdetti, O'na övgüler sundu. Peygamber'ine salât ve selâm getirdi. Sonra şöyle dedi:

1- es-Siretu'n-Nebeviyye, İbn Hişam, 2/429-430

"Ey insanlar! İmam'ın hilminden (ağırbaşlılığından) ve fıkhından daha çok Allah'a sevimli gelen ve menfaati daha yaygın olan başka bir şey yoktur. Yine imamın bir anda parlamasından (cahilliğinden) ve kontrolsüz öfkelenmesinden daha çok Allah'a buğz edici gelen ve zararı daha yaygın olan başka bir şey yoktur. Haberiniz olsun, kendi nefsinden öğüt vereni olmayan insanın Allah tarafından koruyanı da olmaz. Haberiniz olsun, kim kendi nefsi itibariyle insaf ölçülerinde davranmayı bilirse, Allah onun onurunu, izzetini arttırır. Haberiniz olsun, Allah'a itaatte zelil olmak, O'na isyanda gururlanmaktan daha iyidir."

Sonra şöyle dedi: "Nerede az önce konuşan kişi?" Adam kendini gizleyemedi ve dedi ki: "Buradayım, ey Emirü'l-Müminin!" Bunun üzerine İmam (a.s) şöyle dedi: "İstersem, söyleyebilirim." Adam dedi ki: "Eğer affetsen, hoş görersen, sana yakışan da budur." İmam: "Affettim, başışladım." dedi.¹

İmam Bâkır'ın Önceden Haber Verdiği Olaylar

1- Ebu Cafer (Mansur) ed-Devanikî rivayet eder:

Ben ve kardeşim Ebu'l-Abbas, Ümeyyeoğulları'ndan kaçıyorduk. Bir gün Mescid-i Nebevî'ye uğradık. Muhammed b. Ali orada oturuyordu. Yanındaki adama şöyle dedi: "Bana öyle geliyor ki, bu iş (yönetim) bu iki adama -bizi gösterdi- geçecek." Adam yanımıza geldi ve İmam'ın söylediklerini bize aktardı. Yanına yaklaştık ve dedik ki: "Ey Resulullah'ın (s.a.a) oğlu! Ne söyledin?" Dedi ki: "Bu iş en yakın zamanda sizin elinize geçecek, fakat siz benim zürriyetime ve itretime kötülük edeceksiniz. Yazıklar olsun size!"²

1- Şerhu'n-Nehc, 4/ 1/9-110

2- Delailu'l-İmame, s.96

Gerçekten İmam'ın (a.s) haber verdiği gibi oldu. Mansur halife olunca, Resulullah'ın (s.a.a) zürriyetine ve itretine büyük kötülükler etti. Onları en çirkin şekilde ezdi, baskı altına aldı. Bu tağutlar zamanında Resulullah'ın (s.a.a) soyu, Emevîler döneminden beter işkencelere maruz kaldı. Mansur zamanı, Ehl-i Beyt için baştan sona sıkıntı, elem ve işkence olarak geçti.

2- İmam Ebu Cafer (a.s), Kâbe'deki Haceru'l-Esved'in yerinden sökülerek Kûfe'deki büyük camiye asılacağını önceden haber vermiştir.¹ Bu olay, Karamite hanedanı zamanında meydana geldi. Haceru'l-Esved'i Kâbe'deki yerinden alıp Kûfe'deki camiye koydular. Haccın Haceru'l-Esved ekseninde gerçekleştiğine, onunla kaim olduğuna inanıyorlardı. Onların amacı, hac ziyaretinin Kûfe mescidine yapılmasını sağlamaktı. Haceru'l-Esved yaklaşık yirmi sene orada kaldı, sonra asıl yerine geri getirildi.

3- İmam Muhammed Bâkır'ın (a.s) önceden haber verdiği olaylardan biri de, Nafi b. Ezrak'ın Medine'ye saldırması ve şehri (yağma ve tecavüz hususunda) askerlerine mubah ilan etmesidir.

İmam Cafer Sadık (a.s) anlatıyor:

Babam genel bir mecliste oturuyordu. Birden başını eğdi, bir süre öyle bekledikten sonra başını kaldırdı ve şöyle dedi: *"Ey topluluk! Bir adam dört bin kişilik bir kuvvetle şehrinize girdiğinde, üç gün kesintisiz olarak sizi kılıçtan geçirdiğinde, eli silah tutanlarımızı öldürdüğünüzde, başınıza karşı koyamayacağınız, güç yetiremeyeceğiniz, savamayacağınız türlü belâlar getirdiğinde hâliniz nice olur?! Bu olay önümüzdeki sene gerçekleşecektir. Şimdiden tedbirinizi alın. Biliniz ki size söylediğim hadise mutlaka gerçekleşecektir."*

1- Et'adu'l-Hunefa, el-Makrizi, s.245

Ama Medineliler onun sözlerine kulak asmadılar ve şöyle dediler: "Böyle bir şey asla olmaz." Ertesi sene Ebu Cafer (a.s) ailesini alıp şehirden götürdü. Haşimoğulları'ndan bir grup da onunla birlikte yola çıktılar. Böylece Medine'den ayrıldılar. Derken Nafi b. Erzak dört bin kişilik bir kuvvetle şehre girdi, şehri üç gün boyunca askerlerine mubah/serbest ilan etti. Orada birçok insanı öldürdü.¹

Böylece Medineliler İmam'ın (a.s) söylediklerinin doğruluğunu çok acı bir tecrübeyle öğrenmiş oldular.

4- İmam Bâkır (a.s) kardeşi Zeyd b. Ali'nin şehit düşeceğini de haber vermiştir. Zeyd b. Hâzim anlatıyor:

Bir gün Ebu Cafer'in (a.s) yanında oturuyordum. Bu sırada Zeyd b. Ali yanımızdan geçti. Ebu Cafer (a.s) bana dedi ki:

*"Şunu görüyor musun? Mutlaka Kûfe'de isyan edecek ve kesinlikle öldürülecektir. Kesik başını diyar diyar dolaştıracaklardır."*²

Nitekim bir süre sonra Zeyd Kûfe'de öldürüldü, kesik başı memleket memleket, şehir şehir dolaştırıldı.

5- Önceden haber verdiği olaylardan biri de, Hişam b. Abdülmelik'in kasrının yıkılmasıdır. Kasır, Medine'deki evlerin en sağlamıydı. Kasrı zeyt taşından yapılmıştı. İmam (a.s) buyurdu ki:

Vallahi, bu kasır yıkılacaktır. Vallahi zeyt taşları tek tük bulunacaktır.

Ebu Hâzim anlatıyor: "Bu sözleri duyduğumda şaşırılmış ve demiştim ki: 'Emirü'l-Müminin Hişam'ın yaptığı bu kasrı kim yıkabilir ki?' Hişam öldüğünde onun yerine Velid halife

1- Nuru'l-Ebsar, s.130; Cevheretu'l-Kelam Fi Mehdi's-Sadeti'l-A'-lam, s.134; el-Haraic ve'l-Ceraih, s.80

2- Nuru'l-Ebsar, s.131

oldu ve adı geçen kasrın yıkılmasını emretti. Kasrın yapımında kullanılan zeyt taşları da taşındı, öyle ki bu taşlar Medine'de tek tük bulunur oldu."¹

İmam Bâkır'ın (a.s) Fıkıh Mirası

İmam Bâkır (a.s), Şiasından bir adamın Emirü'l-Müminin'in (a.s) savaşlarına ilişkin olarak sorduğu soruya cevap verirken İslâm'da savaş kavramını, savaşın hükmünü şöyle açıklamıştır:

Allah, Muhammed'i (s.a.a) beş kılıçla göndermiştir: O kılıçlardan üç tanesi, kınından çıkmıştır ve silahlar bırakılmadıkça kınlarına girmeyecektir. Güneş batıdan doğmadıkça da silahlar bırakılmayacaktır. Güneş batıdan doğunca, işte o gün bütün insanlar emniyet içerisinde olacaktır. O gün, önceden iman etmeyen veya imanı varken hayır bir iş yapmayanın imanı fayda etmeyecektir. Bir kılıç da beklemededir. Diğeri ise kınındadır; çıkarılması başkasıyla, hükmü ise bizzimlidir.

Kınından çıkmış olan üç kılıç şunlardır:

Birinci kılıç, Arap müşriklerinin üzerine çekilmiş olan kılıçtır. Yüce Allah buyuruyor ki: "**Haram aylar çıkınca müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün; onları yakalayıp hapsedin; her gözetleme yerinde onları bekleyin.**"² "Eğer tövbe eder, (iman edip) namaz kılar ve zekât verirlerse, artık onlar sizin din kardeşlerinizdir."³ Bunlardan öldürülmek veya İslâm'a boyun eğmekten başka bir şey kabul edilmez. Resulullah'ın (s.a.a) Sün-neti üzere, onların malları ganimet alınır, çocukları ise esir edilir. Zira Resulullah (s.a.a) onlar-

1- Delalilu'l-İmame, s.110

2- Tevbe, 5

3- Tevbe, 11

dan esir almış, bazılarını affetmiş ve bazılarında da fidye kabul etmiştir.

İkinci kılıç ise, zimmîler üzerine çekilmiş olan kılıçtır. Yüce Allah şöyle buyurmuştur: **"İnsanlara güzel söz söyleyin."**¹ Bu ayet, zimmîler hakkında inmiş, daha sonra şu ayetle neshedilmiştir: **"Kendilerine kitap verilenlerden, Allah ve ahiret gününe inanmayan, Allah'ın ve Resulü'nün haram kıldığını haram tanımayan ve hak dini (İslâm'ı) din edinmeyenlerle, boyunlarını büküp kendi elleriyle cizye verene kadar savaşın."**²

Onlardan İslâm ülkesinde olanların cizye vermek veya öldürülmekten başka bir seçenekleri yoktur. Malları ganimet, çocukları esir alınır. Cizye vermeyi kabul ettiklerinde, onları esir almak haram olur, mallarına dokunulmaz ve onlarla evlenmek caiz olur. Onlardan daru'l-harpta (Müslümanlarla bir antlaşmaları olmayan küfür ülkesinde) olanlara gelince; onları esir etmek, mallarını ganimet almak helâldir; onlarla evlenmek ise caiz değildir. Daru'l-İslâm'a girerek cizye verme veya öldürülmenin dışında başka şey onlardan kabul edilmez.

Üçüncü kılıç ise Türk, Deylem³ ve Hazar⁴ müşrikleri gibi Acem müşriklerinin üzerine çekilmiştir. Yüce Allah, kâfirlerden söz edip onların kıssasını anlattığı surenin evvelinde şöyle buyuruyor:

"Kâfirlerle karşı karşıya geldiğinizde, onların boyunlarını vurun. Sonunda onları iyice bozguna uğrattığınızda, savaş, ağırlıklarını bırakana kadar (esirler

1- Bakara, 83

2- Tevbe, 29

3- Deylem, İran'ın şimdiki Hazar denizinin güneyinde olan Gilan eyaletidir.

4- Hazarlar, Hazar denizi kıyısında ve Kafkas dağlarında yaşayan bir kavimdi.

için) bağı sımsıkı tutun. Ardından ya bir lütuf olarak ya da bir fidiye karşılığı onları bırakın."¹

Lütuftan maksat, esir aldıktan sonra onları serbest bırakmaktır. Fidyeden maksat da, onlarla Müslümanlar arasında savaş esirleri mübadele etmektir. Bunlardan öldürülmek veya İslâm'ı kabul etmekten başka bir şey kabul edilmez ve daru'l-harpta oldukları müddetçe de onlarla evlenmek caiz değildir.

Beklemede olan kılıç ise, isyancılar ve tevilcilerin üzerine çekilen kılıçtır. Allah buyuruyor ki:

"Müminlerden iki topluluk birbirleriyle savaşılarsa, hemen aralarını bulup düzeltin. Biri diğere hak-sızlıkla saldırırsa, saldıran tarafla, Allah'ın emrine dö-nünceye kadar savaşın."²

Bu ayet indiğinde Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Ben, Kur'ân'ın tenzili için savaştığım gibi, içinizden biri de benden sonra Kur'ân'ın tevili için savaşacaktır."* Resulullah'a (s.a.a): "O kimdir?" diye sorulunca, *"Ayakkabısını yamayandır."* buyurdu. Bu sözle Emirü'l-Mü'minin'i (a.s) kastediyordu. (Çünkü İmam Ali (a.s) o anda ayakkabısını yamamakla meşguldü.)

Ammar b. Yasir, (Siffin Savaşı'nda) şöyle diyordu: "Ben bu bayrakla üç defa Resulullah (s.a.a) ile birlikte (düşmana karşı) savaştım; bu da dördüncüsüdür. Allah'a andolsun ki eğer (Muaviye'nin ordusu), bizi Hecer (Bahreyn'de bir şehir) hurmalıklarına kadar geri püskürtse, yine kendimizin hak, onların da batıl olduğundan şüphe etmeyiz."

Emirü'l-Mü'minin'in (a.s) onların hakkındaki tavrı, Resulullah'ın (s.a.a) Mekke'yi fethettiği gün Mekke halkına olan tavrı ve sireti gibiydi. Zira Resulullah (s.a.a) onların çocuklarını esir almadı ve *"Kim evine girip ka-*

1- Muhammed, 4

2- Hucurât, 9

pısını kapatır, silahını yere bırakırsa emandadır." buyurdu. Nitekim Emirü'l-Müminin Ali (a.s) de Basra Savaşı'nda şu çağrıda bulundu: *"Çocuklarını esir almayın, yaralıyı öldürmeyin ve firar edenini takip etmeyin. Kim evinin kapısını kapatır, silahını yere bırakırsa emandadır."*

Kınında olan kılıç da, kısas hükmünün uygulandığı kılıçtır. Yüce Allah buyuruyor ki: **"Cana karşılık can ve göze karşılık da göz (kısas olunur.)"**¹

Bu kılıcı kınından çıkarmak maktulün velileriyledir (kısas istediklerinde çıkarılır); hükmü ise bizimledir.

İşte Allah, peygamberi Muhammed'i (s.a.a) bu kılıçlarla göndermiştir. Kim bunları veya bunlardan birini ya da bunların hükümlerinden bir kısmını inkâr ederse, yüce Allah'ın, peygamberi Muhammed'e (s.a.a) indirdiği şeye kâfir olur.²

Fıkıh âlimleri, isyan ehline ilişkin olarak tertip ettikleri hükümleri belirginleştirirken, Emirü'l-Müminin'in (a.s) Cemel Savaşı'ndaki davranışlarını esas almışlardır. Bu konuyla ilgili birçok açıklamayı da diğer Hidayet İmamları'ndan (a.s) öğrenmişlerdir.

Abdestte Mest Üzerine Meshetme

Diğer İslâm mezheplerinin fakihleri, abdestte mest üzerine meshetmeyi caiz görmüşlerdir. Elin çıplak ayağa doğrudan temas etmesini şart koşmamışlardır.³

Ehl-i Beyt İmamları (Allah'ın selâmu onlara olsun) ise, elin ayağa doğrudan temas etmesini gerekli görmüş ve bu-

1- Mâide, 45

2- Tuhefu'l-Ukul, s.288-290, Furu-i Kâfi, el-Hisal, et-Tehzib

3- el-Hilaf, 1/18

nun şart olduğunu söylemişlerdir. Başka yaklaşımlara cevaz vermemişlerdir. Rebi' anlatıyor:

Ebu İshak'a ayakların mesh edilmesi ile ilgili bir soru sordum. Dedi ki: İnsanların mest üzerine mesh ettiklerini gördüm. Derken bir gün Haşimoğulları'na mensup, başkalarına pek benzemeyen Muhammed b. Ali b. Hüseyin adında birini gördüm. Meshle ilgili bir soru sordum. Mest üzerine mesh etmekten beni nehyetti ve şöyle dedi:

*"Emirü'l-Müminin (a.s) mest üzerine mesh etmezdi. Şöyle derdi: Kitaptaki hüküm, mest üzerine mesh etmekten daha önceliklidir."*¹

Yüce kitabımız Kur'ân, mesh sırasında elin doğrudan ayağa temas etmesini öngörmektedir: "Vemsehu bi-ruusikum ve erculekum: **Meshedin başlarınızı ve ayaklarınızı...**" Bu ayet, Ehl-i Beyt İmamları'nın (onlara selâm olsun) konuya ilişkin olarak verdikleri hükmü çok açık bir şekilde desteklemektedir.

Cinsel Organa Dokunmak Abdesti Bozmaz

Şafîî, cinsel organa dokunmanın abdesti bozan şeylerden olduğu görüşündedir. Bu görüşünü, İbn Ömer, Sa'd b. Ebu Vakkas, Ebu Hüreyre, Aişe, Said b. Müseyyeb ve Süleyman b. Yesar'dan, cinsel organa dokunmanın abdesti bozduğuna dair rivayete dayandırmaktadır. Fakat başta İmam Bâkır (a.s) olmak üzere Ehl-i Beyt İmamları (onlara selâm olsun) bu görüşü doğru bulmamışlardır. Zürare, Ebu Cafer'den (a.s) şöyle rivayet etmiştir:

Öpmek, oynaşmak ve cinsel organa dokunmak abdesti bozmaz.¹

1- Ravzatu'l-Vaizin, s.243. Bu ifade, Kitab'ın mest üzerine meshetmeye onay vermediğini gösteriyor.

İhfat (Sessiz) Olarak Kılınması Gereken Namazları Yüksek Sesle Eda Etmek

Diğer İslâm mezheplerinin fakihleri, ihfat (sessiz) kılınması gereken namazları bilinçli bir şekilde sesli, sesli kılınması emredilen namazları da sessiz eda etmek namazı bozamaz, kanaatindedirler. Ancak Ehl-i Beyt (a.s) fikhına göre, bu davranış namazı bozar. Zürare, İmam Ebu Cafer'den (a.s), sesli kılınmaması gereken namazı sesli eda eden veya sessiz kılınmaması gereken bir namazı sessiz eda eden adamın durumuyula ilgili olarak şöyle rivayet etmiştir:

Eğer bunu bilerek yapmışsa, namazı geçersizdir; tekrar eda etmesi gerekir. Şayet unutarak, yanılarak veya farkında olmadan yapmışsa, herhangi bir sorumluluğu olmaz, namazı geçerlidir.²

Teşehhütte Peygamber'in Ehl-i Beyt'ine Salât Getirmek

Müslüman fakihlerin kahir ekseriyeti, teşehhütte Peygamber'in (s.a.a) Ehl-i Beyt'ine salât getirmenin farz olduğunu söylemişlerdir. Cabir el-Cu'fî, İmam Ebu Cafer'den (a.s) şöyle rivayet etmiştir:

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: *"Namaz kılıp da namazında benim ve Ehl-i Beyt'im üzerine salât getirmeyen kimsenin namazı kabul olmaz."*³

Yukarıda sunduğumuz örnekler İmam Ebu Cafer el-Bâkır'ın (a.s) dile getirdiği fikhî meselelerden bir demet oluşturmaktadır.

1- el-Hilaf, 1/ 23

2- age. 1/130

3- el-Hilaf, 1/131

İmam Bâkır'ın (a.s) Vasiyetlerinden

İmam Ebu Cafer (a.s), Cabir b. Yezid el-Cu'fi' adlı âlim talebesine aşağıdaki vasiyeti tevdi etmiştir ki bu ölümsüz vasiyet, bütün üstün değerleri ve yüce idealleri içermektedir. İnsan, pratik hayatında bu vasiyetin direktiflerini uyguladığı zaman yükselir. Bu vasiyetin bir kısmını aşağıya alıyoruz:

Sana beş şeyi tavsiye ediyorum: Zulme uğradığında zulmetme; sana ihanet ettiklerinde sen ihanet etme; yalanlandığında sinirlenme; övüldüğünde sevinme; kınandığında sabırsızlanma. Hakkında söylenen sözler hakkında düşün; eğer söyledikleri şeyleri kendinde bulursan, (bil ki) söylenen hak söze karşı öfkelenerek Allah'ın gözünden düşmenin musibeti, seni kaygılandıran halkın gözünden düşmek musibetinden daha büyüktür. Ama eğer hakkında söylenenin sende olmadığını görürsen, (o zaman) zahmetsiz sevap elde etmiş olursun.

Bil ki, yaşadığın şehrin bütün halkı sana, "Sen kötü bir adamsın." derlerse, bu, seni üzmemeli; "Sen iyi bir adamsın" derlerse de, bu, seni sevindirmemeli; böyle olmadıkça bizlerin dostu olamazsın. (Her hâlükârda) sen kendini Allah'ın kitabına sunmalısın; eğer onun yolunda gidiyor, onun küçümsediğini küçümsüyor, sevdirdiğini seviyor ve korkuttuğundan da korkuyorsan, o zaman sebat göster ve sevin; çünkü hakkında söylenen sözlerin sana bir zararı olmaz. Ama eğer Kur'ân'dan uzak isen, (o zaman) neden kendini aldatasın?

Mümin, heva ve hevesine galip gelmesi için daima nefsine karşı cihat hâlidir; bazen nefsin eğriliklerini düzeltip Allah rızası için heva ve hevesine muhalefet eder; bazen de nefsi, onu mağlup eder ve kendi heva ve hevesine uydurur; ama Allah hemen onun e-

linden tutup ayağa kaldırır, sürçmesine göz yumar; o da Allah'ı anar, tövbe ve korkuya yönelir; (azap ve cezadan) korkusu arttığı için basiret ve marifeti de artar. Nitekim Allah şöyle buyuruyor: "**Allah'tan korkanlara Şeytan'dan bir vesvese eriştiğinde Allah'ı anarlar, sonra bakarsın ki doğru yolu görüp bilmişlerdir.**"¹

Ey Cabir! Allah'ın sana verdiği rızkın şükürünü yerine getirebilmen için az rızkı çok say. Nefsinin ayıplarını görebilmen ve affolunman için Allah'a olan çok ibadet ve itaatini az bil.

Karşılaştığın kötülüğü, edindiğin bilgiyle kendinden uzaklaştır; bilgiyi de halis amelle çalıştır; halis ameli de, tam uyanıklıkla büyük gafletten koru; tam uyanıklığı da, gerçek korkuyla elde et. Mevcut yaşantıya razı olarak gösteriştten kaçın. Akla uyararak heva ve heves tehlikesinden kendini koru. Nefsanî istekler galip geldiğinde, ilmin irşadıyla kendini kontrol et. Halis amelleri mükâfat günü için sakla.

İhtirastan (aşırı istekten) kaçınmakla, kanaatkâr olmaya çalış. Kanaati seçmekle şiddetli tamahkârlığı kendinden uzaklaştır. Arzuları azaltmakla zahitliğin tadını al; insanlardan ümidini keserek tamahın kökünü kurut.

Nefsi tanımakla kendini beğenmişliğin yolunu kapa. İşi Allah'a bırakmakla ruhsal rahatlığa kavuş. Beden rahatlığını kalbin huzurunda ara. Az hata yapmakla kalp huzuruna kavuş.

Yalnızlıkta çok zikir etmekle yumuşak kalpli olmaya çalış. Daimî hüznle kalbini aydınlat.

Gerçek korkuyla Şeytan'dan korun. Yalan ümitten sakın (günah işleyip Allah'ın rahmetine boşuna ümit bağlama). Çünkü böyle bir ümit, seni gerçek korkuya (hakikî azaba) sokar.

Amellerde samimî olmakla kendini Allah için süsle. Göçmeye acele etmekle (ölüme hazırlanmakla) kendini O'na (Allah'a) sevdire. İş geciktirmekten ve sonra yapacağım, demekten sakın; çünkü helak olanlar bu denizde gark olmuştur.

Gafletten uzak ol; zira kalbin katılaşması gaflete dalmaktadır. Özrün olmadığı durumlarda gevşeklik yapma; çünkü pişman olanlar ona sığınır.

Tam bir pişmanlık ve çok tövbe etmekle geçmiş günahlarından dön.

Güzel bir dönüşle Allah'ın rahmet ve affını celp et. Güzel bir dönüş için de, gecelerin karanlığında halis dua ve münacat ile Allah'tan yardım iste.

Az rızık çok ve çok itaati da az saymakla büyük şükür elde et.

Çok şükür etmekle nimetin çoğalmasını kazan. Nimetin elden çıkması korkusuyla büyük şükre sarıl.

Tamahı öldürmekle ebedî izzeti talep et. Halktan ümidini kesmenin verdiği izzetle tamahın zilletini kendinden uzaklaştır. Yüce himmetle de, halktan ümidi kesmek izzetini elde et.

Arzuyu azaltmakla dünyadan (ahiretin için) azık topla. Fırsat varken hedefe kavuşmak için çabuk davran. Bedenin sıhhatli olması ve boş zaman gibi iyi bir fırsat olmaz.

Güvenilmez insanlara itimat etmekten sakın. Çünkü yemek alışkanlığı gibi, kötülük alışkanlığı da vardır.

Bil ki, sağlık talep etmekten üstün bir ilim ve kalp sağlığından da üstün bir sağlık yoktur. Nefsin istek ve arzularına muhalefet etmek gibi akıl, günahattan alıkoyan korku gibi korku, hayırlı amele teşvik eden ümit gibi de ümit yoktur.

Gönül fakirliği gibi fakirlik, gönül zenginliği gibi zenginlik, nefsanî isteklere galip olmak gibi de güç yoktur.

Yakın nuru gibi nur, dünyayı küçük görmek gibi yakın ve kendini tanımak gibi de bilgi yoktur.

Huzur gibi nimet, şartların elverişli olması gibi huzur yoktur. Yüce himmet gibi şeref, arzuyu azaltmak gibi züht, makam üzere yarışmak gibi de ihtiras yoktur.

İnsaf gibi adalet, zulüm gibi tecavüz, heva ve hevese uymak gibi de zulüm yoktur. Farzları eda etmek gibi itaat, üzüntü gibi de korku yoktur. Akılsızlık gibi musibet, yakın azlığı gibi akılsızlık, korkusuzluk gibi yakın azlığı, korkunun olmamasına üzülmeyen azlığı gibi de korkusuzluk yoktur.

Günahı küçük saymak ve içinde bulunduğun duruma razı olmak gibi musibet yoktur.

Cihat gibi fazilet, heva ve hevese karşı mücadele etmek gibi cihat, öfkeyi yenmek gibi de kuvvet yoktur.

Daimî yaşamak sevgisi gibi günah, tamah zilleti gibi de zillet yoktur. Fırsat varken, ihmalkârlık yapmaktan sakın. Zira ihmalkârlık, ehlini hüsrana uğratan bir sahadır...¹

* * *

Böylece İmam Bâkır'ın (a.s), düşüncenin orijinalliğini ve eşsizliğini temsil eden hikmetli bazı sözlerini aktarımını tamamlamış bulunuyoruz.

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun.

1- Tuhefu'l-Ukul, s.284-286

İÇİNDEKİLER

Takdim	7
Önsöz	9

Birinci Bölüm / 19

İmam Muhammed Bâkır'ın (a.s) Hayatına Kısa Bir Bakış	21
İmam Muhammed Bâkır'ın Kişiliğinden Yansımalar	25
İmam Muhammed Bâkır'ın (a.s) Kişiliğinden Görünümler .	31
Hilmi	32
Sabrı	34
Keremi ve Cömertliği.....	36
a) Yoksullara İkranda Bulunması.....	36
b) Köle Azat Etmesi.....	36
c) Ashabına İhsanda Bulunması	37
d) Medine Yoksullarına Sadaka Vermesi	37
İbadeti	39
a) Namazda Huşu İçinde Olması	39
b) Çok Namaz Kılması.....	39
c) Secdelerde Dua Etmesi	39
Haccı	41
Allah'a Yakarışları.....	42
Allah'ı Zikredişi.....	42
Zühdü ve Dünyadan Uzaklaşması	43

İkinci Bölüm / 45

İmam Muhammed Bâkır'ın Doğumu	47
Mübarek Çocuk.....	47
Ad Konulması	48
Künyesi ve Mübarek Lakapları.....	49
Resulullah'ın İmam Bâkır'a Selâm Göndermesi.....	49
Şekli ve Şemaii.....	51
Keskin Zekâsı	52
Heybeti ve Vakarı.....	53
Yüzüğünün Üzerindeki İbare.....	53
İmam Muhammed Bâkır'ın Hayatının Aşamaları.....	55
İmam Bâkır Dedesinin ve Babasının Himayesinde.....	57

Üçüncü Bölüm / 65

Ehl-i Beyt'in Cihadı ve İmam Bâkır'ın Rolü	67
Ehl-i Beyt İmamları'nın Hareketinin Aşamaları.....	73
İmam Muhammed Bâkır Zamanında Meydana Gelen	
Önemli Hadiseler.....	79
İmam Bâkır ve Abdülmelik b. Mervan	88
İmam Bâkır ve İslâm Para Biriminin Yabancıların Boyunduruğundan Kurtarılması	88
Velid b. Abdülmelik.....	93
Ömer b. Abdülaziz.....	96
İmam Bâkır ve Ömer b. Abdülaziz	101
Yezid b. Abdülmelik	105
Hişam b. Abdülmelik.....	106
İmam Bâkır'ın Şam'a Götürülmesi ve Tutuklanması.....	107
İmam Bâkır, Hıristiyan Papaza Karşı	114
İmam Bâkır'a Suikast Girişimi	116

İmam Muhammed Bâkır Döneminin En Önemli Gelişmeleri.....	117
İmam Bâkır Zamanında Sapma Belirtileri.....	118
Birincisi: Düşünsel ve Akidevî Sapma.....	118
İkincisi: Siyasal Sapma.....	120
Üçüncüsü: Ahlâkî Sapma.....	123
Dördüncüsü: İktisadî Sapma	125
Bozuk Realiteyi İslah Etmede İmam Muhammed Bâkır'ın Rolü.....	127
İmam Bâkır'ın Genel İslah Hareketinin Eksenleri.....	128
Birincisi: Düşünce ve Akide İslahı	128
1- Yıkıcı Fikir ve İnançlara ve Sapık Mezheplere Karşı Çıkması.....	128
2- Münharif Mezhepler ve Semboller Mensuplarıyla Tartışmak.....	133
3- Saray Fakihlerini Hesaba Çekmesi.....	135
4- Düşüncüyü, Berrak Kaynaklarından Almaya Davet Etmesi	136
5- Ehl-i Beyt İlminin Yayılması.....	137
İkincisi: Örnek Bir Fıkıh Medresesi Kurması.....	138
Ehl-i Beyt Fıkıh Medresesinin Ayrıcalıkları.....	140
Üçüncüsü: Siyasî İslah	142
1) Marufu Emretmeye ve Münkeri Nehyetmeye Davet Etmesi	142
2- Doğru Kavramları Yayması.....	144
3- Emevî Gerçeğinin Yüzündeki Maskeyi Yırtıp İçyüzünü Ortaya Dökmesi	147
4- Mevcut Yönetimden Uzak Durmaya Davet Etmesi	148
5- Sapmış Yöneticilere Karşı Sergilediği Tavırlar.....	150
6- Silâhlı Ayaklanmalara Karşı Takındığı Tavr	152
Dördüncüsü: Ahlâkî ve Toplumsal İslah	154
1- Hz. Peygamber'in Sünnet'inin Tatbik Edilmesine Davet...155	
2- Güzel Ahlâk'a Davet.....	158

Beşincisi: İktisadî İslah.....	160
--------------------------------	-----

Dördüncü Bölüm / 169

İmam Muhammed Bâkır ve Salih Cemaatin İnşası 171

Birincisi: İmam Bâkır ve Salih Topluluğun Dayanakları....	174
---	-----

1- Sağlam Bir Akide.....	174
--------------------------	-----

2- Ehl-i Beyt'in Merciliği.....	177
---------------------------------	-----

3- Ehl-i Beyt'e (a.s) Tâbi Olmanın Özellikleri.....	179
---	-----

İkincisi: İmam Bâkır ve Tezkiye	182
---------------------------------------	-----

1- İmam Bâkır'a Göre Tezkiyenin Dayanakları	182
---	-----

a) Aklın Hakem Pozisyonunda Olması.....	182
---	-----

b) İnsan İradesinin İlâhî İradeye Tâbi Olması	183
---	-----

c) İlâhî Denetiminin Bilincinde Olmak.....	184
--	-----

d) Ahiret Gününü Göz Önünde Bulundurmak.....	184
--	-----

2- İmam Bâkır'a (a.s) Göre Nefis Tezkiyesi Metodu	185
---	-----

a) Daima Allah İle İrtibat Hâlinde Olmak.....	185
---	-----

b) Günahları İkrar Edip Tövbe Etmek.....	187
--	-----

c) Günaha Düşmekten Sakınma	188
-----------------------------------	-----

d) İç Hayâ Duygusunun Derinleştirilmesi.....	189
--	-----

e) İnsan İle Cahilî Hayat Tarzı Arasındaki Sıcak İlişkiyi Kesmek	189
---	-----

f) İnsan İle Dosdoğru Hareket Tarzı Arasındaki Psikolojik Engelleri Kaldırmak.....	190
---	-----

Üçüncüsü: İmam Bâkır'ın (a.s) İzlediği Kültür Edindirme Metodu.....	192
--	-----

1- İlim Talep Etmeye Teşvik.....	192
----------------------------------	-----

2- Âlimlerin Ayrıcalıklı Konumu ve Faziletleri.....	193
---	-----

3- İlim Talep Etmede İhlâs.....	194
---------------------------------	-----

4- İlmi Yaymanın ve İnsanları Bilgilendirmenin Zorunluluğu.....	194
--	-----

5- Öğrencilerin Ayaklarının Kaydığı ve Musibetlere Duçar Oldukları Zeminler.....	195
---	-----

6- İlmî Mercilik.....	196
-----------------------	-----

7- Kültür Müesseseleri	197
Dördüncüsü: İmam Bâkır ve Ümmet İçinde Devrim	
Ruhunun İhyası	199
1- Hüseyinî Şiarları İkame Etme	199
a) Hüzün ve Matem Meclisleri Düzenleme	199
b) Ziyaret	200
c) Şiir Söylemek	200
2- İmam Mehdi'ye (a.s) İnanma Meselesini İhya Etme	201
Beşincisi: İmam Bâkır ve Salih Topluluğun Kimliğinin	
Tespiti	202
Salih Cemaat Açısından Bağlılığın Eksenleri	203
Kimliğin Tanıtıcı Özellikleri	205
Birincisi: İsim	205
İkincisi: Sıfatlar	207
Üçüncüsü: Salih Cemaatin Menzilesi	207
1- Salih Cemaatin Dünya Hayatındaki Menzilesi	207
2- Salih Cemaatin Ahiret Hayatındaki Menzilesi	206
Altıncısı: İmam Bâkır ve Salih Cemaatin Düzeninde	
İlişkiler	210
1- Salih Cemaatin İç İlişkileri	210
a) Önderlik ve Öncüler Arasındaki İlişki	210
b) Önderlik İle Taban Arasındaki İlişkiler	211
c) Fertler Arası İlişkiler	212
Cemaat İçi İlişkilerin Temelleri	212
a) İmam'a (a.s) İtaat Etmek	212
b) Allah İçin Sevmek ve Allah İçin Buğz Etmek İlkesi	213
c) Samimî Sevgi	213
d) Kardeşlerin Haklarını Eda Etmek İçin Başkasını Kendine	
Tercih Etmek	213
e) Sosyal Dayanışma	213
f) Yardımlaşma ve Birbirine Arka Çıkma	213
g) İlişkileri Sürdürme	214
2- Diğer İslâmî Topluluklarla İlişkiler	214
3- Zimmet Ehliyle İlişkiler	215

4- Kâfirlerle İlişkiler.....	216
Yedincisi: İmam Bâkır ve Salih Cemaatin Güvenlik Düzeni.....	216
1- Takiyye	217
Takiyyeye Başvurulacak Bazı Alanlar.....	218
2- Sır Saklamak.....	220
3- Yöneticilerle İlişkilerde Denge.....	221
4- Değişik Düzeyleri Gözetmek.....	223
Sekizincisi: İmam Bâkır ve Salih Cemaatin Ekonomi Düzeni.....	223
Ekonomi Etkeninin Önemini Vurgulama	224
Rızık Talep Etmekle Üstün Ahlâkı Talep Etmek Arasında Denge	227
Salih Cemaatin Malî Kaynakları.....	228
Birincisi: Zekât.....	228
İkincisi: Humus	229
Salih Cemaatin İç Dayanışması	230
Dokuzuncusu: İmam Bâkır ve Salih Cemaatin Sosyal Düzeni.....	234
1- Aile	235
2- Akrabalar.....	238
3- Komşular	239
4- Salih Cemaatin Fertleri	240
5- Müslüman Toplum	245
Onuncusu: İmam Bâkır ve Salih Cemaatin Geleceği	250
İmam Muhammed Bâkır'a Düzenlenen Suikast ve Şehit Edilmesi	257
İmam Bâkır'a Suikast Düzenlenmesinin Gerekçeleri.....	258
1- İmam Bâkır'ın (a.s) Yüksek Şahsiyeti.....	258
2- Şam Olayları.....	258
İmam Sadık'ı Kendisinden Sonraki İmam Olarak Gösteren Sözleri	259

İmam'ın (a.s) Vasiyetleri	260
Müslümanların İmam Cafer Sadık'a Taziyelerini Sunmaları.....	262
İmam Muhammed Bâkır'ın İlmî Mirası.....	265
İmam Bâkır'ın (a.s) Tefsire Dair Mirası.....	266
İmam Bâkır'ın (a.s) Tefsirinden Örnekler.....	268
İmam Bâkır'ın (a.s) Hadis Mirası.....	271
İmam Bâkır'ın Geride Bıraktığı Kelâmî Miras.....	273
1- Akılların Allah'ın Hakikatini İdrak Etmekten Aciz Oluşu.....	273
2- Vacibu'l-Vücut'un Ezeliyeti	274
3- İmam'a (a.s) İtaat Etmenin Zorunluluğu.....	276
İmam Bâkır'ın (a.s) Tarihî Mirası	276
1- Allah'ın Âdem'e (a.s) İndirdiği Vahiy	276
2- Süleyman'ın Hikmeti	277
3- Tevrat'tan Bir Hikmet	277
4- Nuh'un Çok Şükreden Kul Olarak İsimlendirilmesi.....	278
5- Nuh'un Kavmine Ettiği Beddua.....	278
6- İlk Arapça Konuşan Kişi İsmail'dir.....	279
7- Hz. Peygamber'in (s.a.a) Okuma Yazma Bilmediği İddiasını Çürütmesi	279
İmam Bakır'ın, Resulullah'ın Mübarek Siretini Örnek Olarak Sunması	280
1- Resulullah'ın Safvan'dan Silah Ödünç Alması.....	280
2- Halid b. Velid'in Benî Cüzeyme Seferi	281
İmam Bakır'ın İmam Ali'nin (a.s) Hayat Tarzını Örnek Olarak Sunması	282
İmam Bakır'ın (a.s) Önceden Haber Verdiği Olaylar.....	283
İmam Bâkır'ın (a.s) Fıkıh Mirası.....	286
Abdestte Mest Üzerine Meshetme	289
Cinsel Organa Dokunmak Abdesti Bozmaz.....	290

İhfat (Sessiz) Olarak Kılınması Gereken Namazları	
Yüksek Sesle Eda Etmek.....	291
Teşehhütte Peygamber'in (s.a.a) Ehl-i Beyt'ine Salât	
Getirmek	291
İmam Bâkır'ın (a.s) Vasiyetlerinden.....	292